

Васильєв С. В.

**ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ:
АЛГОРИТМ
ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ
(господарська юрисдикція)**

Навчальний посібник

Київ • Алерта • 2021

УДК ***
В19

Рецензенти:

Степанова Т. В. – доктор юридичних наук, професор Економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Кібенко О. Р. – доктор юридичних наук, професор, суддя Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду.

Васильєв С. В.

В19 Звернення до суду: алгоритм процесуальних дій (господарська юрисдикція) : навчальний посібник. Київ: Алерта, 2021. *** с.

ISBN ***

Посібник пропонує алгоритм процесуальних дій із звернення до суду по найбільш актуальним справам господарської юрисдикції. У роботі використана судова практика та правові позиції судів господарської юрисдикції, даються рекомендації із застосування норм матеріального і процесуального права.

Вказана робота може бути використана у якості посібника для студентів-юристів, а також як довідник для практикуючих юристів.

УДК ***

ISBN ***

© Васильєв С. В., 2021

© Видавництво «Алерта», 2021

Список основних скорочень

АМКУ – Антимонопольний комітет України

ВП ВС – Велика Палата Верховного Суду

ВС – Верховний Суд

ВСУ – Верховний Суд України

ВГСУ – Вищий господарський суд України

ГК – Господарський кодекс України

ГПК – Господарський процесуальний кодекс України

ЗК – Земельний кодекс України

КК – Кримінальний кодекс України

КПК – Кримінально-процесуальний кодекс України

КУЗПБ – Кодекс України з процедур банкрутства

МК – Митний кодекс України

НБУ – Національний банк України

ПК – Податковий кодекс України

ФДМУ – Фонд державного майна України

ЦК – Цивільний кодекс України

ЦПК – Цивільний процесуальний кодекс України

ВІД АВТОРА

Господарське судочинство – це встановлена нормами господарсько-процесуального права форма діяльності господарських судів, яка спрямована на захист оспорюваного або порушеного права юридичних осіб і громадян-підприємців.

Господарському судочинству притаманні наступні ознаки: (1) характер справ, що розглядаються і вирішуються господарськими судами; (2) наявність законодавчо встановленої системи господарських судів, яка закріплена у Законі України «Про судоустрій і статус суддів»; (3) встановлення кола суб'єктів, які мають право звернутися до суду за захистом своїх порушених прав або інтересів; (4) наявність спеціальної господарсько-процесуальної форми, закріпленої у нормах господарського процесуального законодавства.

Завданням господарського судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, та розгляд інших справ, віднесених до юрисдикції господарського суду, з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави (ч. 1 ст. 2 ГПК України).

В той же час, в умовах ринкової соціально-орієнтованої економіки, ускладнення відносин у сфері господарювання мета господарського процесуального права має полягати не тільки в ефективному захисті порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів окремих фізичних та юридичних осіб, а й у забезпеченні правового господарського порядку в країні. Забезпечення правового господарського порядку як мета господарського судочинства означає необхідність: (а) застосування економіко-правового підходу як методології судового пізнання та прийняття рішення у справі господарської юрисдикції; (б) розвитку принципу пропорційності у господарському судочинстві; (в) концентрації справ у господарській юрисдикції¹.

Отже, господарському судочинству, що ґрунтується на канонах національного процесуального права, притаманна своя специфіка як організаційного, так і процедурно-процесуального характеру.

¹ Беляневич О. Мета сучасного господарського процесуального права: доктринальний погляд. Право України. 2020. № 7. С. 29.

Рушійною силою у вирішенні правового конфлікту, в тому числі і у судовому порядку, виступають юристи. Юридична деонтологія визначає юриста як спеціаліста, що використовує свої знання на практиці, тобто має навички щодо складання юридичних документів, виконання всіх дій та операцій із застосуванням необхідних засобів і способів у процесі вирішення юридичної справи, яка належить до його професійної компетенції¹.

Кожен практикуючий юрист має свою тактику ведення справ, підготовки матеріалів, проведення досудової роботи, участі у судових процесах, яка з досвідом може змінюватися та удосконалюватися. Беззмінною залишається лише одна вимога – всі дії юриста повинні відповідати вимогам чинного законодавства.

У науковій юридичній літературі згадується метод оптимізації або діяльнісного підходу щодо судочинства, який передбачає постановку мети оптимізації, вибір засобів (відповідної процесуальної форми), вчинення необхідних дій (зокрема, застосування уніфікації судових процедур) і отримання результату (створення ефективного механізму досягнення цілей правосуддя)². Тому науковий та практичний досвід автора у сфері судочинства дозволяє говорити про можливість запровадження оптимізації процесуальних дій або механізму застосування правил та процедур під час оформлення позовної заяви та підготовки матеріалів з окремих категорій справ до судового розгляду, що, за великим рахунком, сприяє (надає вибір) найкращому шляху досягнення цілей і завдань правосуддя.

Формою вираження оптимізації процесуальних дій або механізму застосування правил та процедур під час підготовки звернення до господарського суду може бути «алгоритм процесуальних дій», що можна визначити як рекомендовану юридичну конструкцію, якою регламентується: хто, в якому порядку та що має зробити або утриматися від дій.

Слід погодитися з думкою, що юридичний алгоритм є вихідним початком, основою конструювання процедурно-процесуального механізму права. Відповідно, юридичний алгоритм є формою вираження легальної активності суб'єктів права. Дана правова кате-

¹ Бризгалов І. В. Юридична деонтологія. Короткий курс лекцій. К.: МАУП, 2003. 48 с.

² Царгородцева Е. А. Способи оптимізації гражданского судопроизводства: автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.15. Екатеринбург, 2006. С. 6; Бобрик В. И. Использование деятельностного подхода при исследовании проблем оптимизации цивилистического судопроизводства. Austrian Journal of Humanities and Social Sciences. 2014. № 11–12. С. 276.

горія дозволяє адекватно відобразити природу динаміки втілення в життя правових актів та наблизитися до виявлення особливостей юридичної діяльності¹.

Автором пропонується процесуальний алгоритм, що базується на співвідношенні матеріального і процесуального права, та складається з наступних елементів: (1) правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справи; (2) підсудність справи; (3) розмір ставки судового збору; (3) особи, які беруть участь у справі; (4) предмет доказування; (5) приблизний перелік необхідних доказів.

Вказаний процесуальний алгоритм дозволяє охарактеризувати з правової точки зору конкретну справу, віднести її до відповідної групи, виявити її процесуальні особливості, а враховуючи правові позиції Верховного Суду, що додаються до кожної процесуальної формули, побачити формальну перспективу розгляду справи по суті.

Слід звернути увагу, що зважаючи на специфіку захисту господарських правовідносин, яким притаманно активне використання досудових способів врегулювання спору, наприклад, претензійного, запроваджений посібник може стати доброю підмогою у такому напрямку фахової діяльності юриста.

¹ Манько Д. Г. Технології та алгоритми юридичної діяльності: автореф. дис... доктора юрид. наук: 12.00.01. Одеса, 2020. С. 6.

Розділ І. **Характеристика окремих процесуальних інститутів господарського судочинства**

1.1. Предметна та суб'єктна юрисдикція господарських судів

Загальновизнано, що критеріями розмежування судової юрисдикції, тобто передбаченими законом умовами, за яких певна справа підлягає розгляду за правилами того чи іншого виду судочинства, є суб'єктний склад правовідносин, предмет спору та характер спірних матеріальних правовідносин у їх сукупності. Крім того, таким критерієм може бути пряма вказівка в законі на вид судочинства, у якому розглядається визначена категорія справ.

Предметна та суб'єктна юрисдикція господарських судів, тобто сукупність повноважень господарських судів щодо розгляду справ, віднесених до їх компетенції, визначена у ГПК України.

Відповідно до ч. 2 ст. 4 ГПК, право на звернення до господарського суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав та законних інтересів у справах, віднесених законом до юрисдикції господарського суду, а також для вжиття передбачених законом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням, мають юридичні особи та фізичні особи – підприємці, фізичні особи, які не є підприємцями, державні органи, органи місцевого самоврядування.

Основним критерієм віднесення справ до господарської юрисдикції визначено наявність між сторонами саме господарських пра-

ввідносин, тобто розмежування юрисдикції залежить від предмета правовідносин, а не лише від суб'єктного складу сторін.

Отже, ознаками спору, на який поширюється юрисдикція господарського суду, є: наявність між сторонами господарських відносин, урегульованих Цивільним та Господарським кодексами України, іншими актами господарського і цивільного законодавства, і спору про право, що виникає з відповідних відносин; наявність у законі норми, що прямо передбачала б вирішення спору господарським судом; відсутність у законі норми, що прямо передбачала б вирішення такого спору судом іншої юрисдикції.

Господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають у зв'язку із здійсненням господарської діяльності (крім справ, що відносяться до юрисдикції Вищого суду з питань інтелектуальної власності), та інші справи у визначених законом випадках, зокрема:

(1) справи у спорах, що виникають при укладанні, зміні, розірванні і виконанні правочинів у господарській діяльності, крім правочинів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем, а також у спорах щодо правочинів, укладених для забезпечення виконання зобов'язання, сторонами якого є юридичні особи та (або) фізичні особи – підприємці;

– господарські суди мають юрисдикцію щодо розгляду за пунктом 1 частини першої ст. 20 ГПК України спорів, у яких стороною є фізична особа, яка на дату подання позову втратила статус суб'єкта підприємницької діяльності, якщо ці спори пов'язані, зокрема, з підприємницькою діяльністю, що раніше здійснювалася зазначеною фізичною особою, зареєстрованою підприємцем (*постанова ВП ВС, справа № 127/23144/18 від 09.10.2019*);

– позов Прокуратури в інтересах держави до Товариства про стягнення з нього в дохід Державного бюджету України плати за проїзд великовагового транспортного засобу автомобільними дорогами загального користування підлягає розгляду в порядку господарського судочинства, оскільки не стосується захисту прав, свобод та інтересів у сфері публічно-правових відносин, а пов'язаний з вирішенням питання щодо стягнення коштів (*постанова ВП ВС, справа № 820/2475/18 від 05.02.2020*);

– можливість реалізації громадянином права на створення фермерського господарства (далі – ФГ) безпосередньо пов'язана з одержанням ним державного акта на право власності на земельну ділянку або укладення договору оренди земельної ділянки для ведення ФГ, що є передумовою для державної реєстрації останнього.

Суди попередніх інстанцій встановили, що на момент видання головою обласної державної адміністрації розпорядження й укладення з особою договору оренди ділянки ФГ, засновником якою вона була, вже набуло статус юридичної особи. За змістом статей 1, 5, 7, 8 і 12 Закону України «Про фермерське господарство» після укладення договору оренди земельної діяльності для ведення фермерського господарства та проведення державної реєстрації такого господарства обов'язки орендаря цієї земельної ділянки виконує ФГ, а не громадянин, якому вона надавалась. З огляду на це ВП ВС доходить висновку, що у цій справі спір є пов'язаним з наданням без проведення земельних торгів в оренду земельної ділянки існуючому ФГ шляхом надання в оренду додаткової земельної ділянки для ведення фермерського господарства його засновнику і подальшого передання цієї ділянки у користування ФГ. Отже, спори юридичних осіб, зокрема органів державної влади та місцевого самоврядування, із зареєстрованими в установленому порядку ФГ мають розглядатися за правилами господарського судочинства (*постанова ВП ВС, справа № 317/2520/15 від 20.06.2018*)

(2) справи у спорах щодо приватизації майна, крім спорів про приватизацію державного житлового фонду.

– спори щодо приватизації державного (або комунального) майна виникають у зв'язку з його відчуженням, зміною чи припиненням правомочностей держави на таке майно та виникненням відповідного обсягу прав у суб'єктів права приватної власності. За загальним правилом спори щодо приватизації державного майна належать до господарської юрисдикції незалежно від суб'єктного складу сторін спору щодо відчуження майна – як юридичних так і фізичних осіб...Відтак, враховуючи характер спірних правовідносин, а також наявність прямої вказівки закону на вид судочинства, у якому має розглядатись така категорія справ, спір у цій справі підлягає розгляду в порядку господарського судочинства, а пред'явлення позову про витребування майна, як такого, що, на думку позивача, не підлягало приватизації, у тому числі до фізичної особи, яка не є суб'єктом підприємницької діяльності, не змінює правову природу юридичного спору та не є підставою для вирішення його в порядку цивільного судочинства (*постанова ВП ВС, справа № 182/18/17 від 28.04.2020*);

(3) справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин, в тому числі у спорах між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи або між юридичною особою та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі учасником, який вибув, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або

припиненням діяльності такої юридичної особи, крім трудових спорів.

– якщо спір стосується реалізації прав членів кооперативу на управління кооперативом, тобто корпоративних за змістом правовідносин, то він підлягає розгляду в порядку господарського судочинства (*постанова ВП ВС, справа № 695/2665/16-ц від 13.10.2020*);

– спір за позовом комунального підприємства щодо оскарження рішення міської ради як засновника такого комунального підприємства про його реформування, який обґрунтовується порушенням права на безоплатне отримання у власність у процесі реформування майна, підлягає розгляду у порядку господарського судочинства (*постанова ВП ВС, справа № 559/1556/16-а від 30.01.2020*);

(4) справи у спорах, що виникають з правочинів щодо акцій, часток, паїв, інших корпоративних прав в юридичній особі, крім правочинів у сімейних та спадкових правовідносинах.

– спір за позовом члена або колишнього члена кредитної спілки щодо повернення йому внесків з її майна у зв'язку з виходом із членства у цій спілці, а також про відшкодування моральної шкоди, завданой неповерненням цих внесків, є пов'язаним із припиненням корпоративних прав відповідного члена, тому такий спір слід розглядати за правилами господарського судочинства (*постанова ВП ВС, справа № 338/667/19 від 22.09.2020*);

– оскарження договору купівлі-продажу корпоративних прав з підстав порушення таким договором прав другого з подружжя як спадкоємця підлягає розгляду в порядку господарського судочинства, оскільки між сторонами оспорюваних не існувало сімейних чи спадкових правовідносин, а справи в спорах щодо правочинів незалежно від їх суб'єктного складу, що стосуються акцій, часток, паїв, інших корпоративних прав у юридичній особі, підлягають розгляду господарськими судами (*постанова ВП ВС, справа № 922/88/20 від 03.11.2020*);

– недотримання вимог закону та установчих документів юридичної особи під час скликання і проведення загальних зборів не може визнаватися порушенням прав тих позивачів, які не є учасниками (акціонерами, членами) цієї особи. Скасовуючи попередні судові акти у справі ВСУ звернув увагу не те, що суди приймали до розгляду позов керуючись положеннями Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». ВСУ зазначив, що цей закон не регулює корпоративні відносини, і наведені у ньому визначення термінів не можуть бути вирішальними при визначенні

підвідомчості справи господарському суду (*постанова ВСУ, справа № 3–1299гс16від 01.02.2017*);

(5) справи у спорах щодо цінних паперів, в тому числі пов'язані з правами на цінні папери та правами, що виникають з них, емісією, розміщенням, обігом та погашенням цінних паперів, обліком прав на цінні папери, зобов'язаннями за цінними паперами, крім боргових цінних паперів, власником яких є фізична особа, яка не є підприємцем, та векселів, що використовуються у податкових та митних правовідносинах.

– спір про оскарження рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку щодо реєстрації випуску акцій підлягає розгляду в порядку господарського судочинства як такий, що зумовлений необхідністю захисту корпоративних та майнових прав (*постанова ВП ВС, справа № 2а-10585/10/2670 від 14.05.2020*);

(6) справи у спорах щодо права власності чи іншого речового права на майно (рухоме та нерухоме, в тому числі землю), реєстрації або обліку прав на майно, яке (права на яке) є предметом спору, визнання недійсними актів, що порушують такі права, крім спорів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем, та спорів щодо вилучення майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, а також справи у спорах щодо майна, що є предметом забезпечення виконання зобов'язання, сторонами якого є юридичні особи та (або) фізичні особи – підприємці;

– незважаючи на те, що торговельні павільйони належали Позивачу на праві приватної власності, вони використовувались нею у здійсненні її господарської діяльності на підставі дозволів на роботу торговельного павільйону, наданих ФОП. Таким чином, у разі якщо спір стосується порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів фізичної особи в межах здійснення нею підприємницької діяльності, спір належить розглядати в судах господарської юрисдикції (*постанова ВП ВС, справа № 916/385/19 від 25.02.2020*);

– спори щодо речових прав на майно громадських організацій, що є самостійними юридичними особами, відносяться до правовідносин у сфері господарювання і підвідомчі господарським судам (*постанова ВП ВС, справа № 915/1674/15 від 22.01.2019*);

– спір щодо правомірності використання земельної ділянки приватним підприємцем у підприємницькій діяльності без правовстановлюючих документів підлягає розгляду в порядку господарського судочинства (*постанова ВП ВС, справа № 686/19389/17 від 15.05.2019*);

(7) справи у спорах, що виникають з відносин, пов'язаних із захистом економічної конкуренції, обмеженням монополізму в господарській діяльності, захистом від недобросовісної конкуренції, в тому числі у спорах, пов'язаних з оскарженням рішень Антимонопольного комітету України, а також справи за заявами органів Антимонопольного комітету України з питань, віднесених законом до їх компетенції, крім спорів, які віднесені до юрисдикції Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

– питання скасування штрафів, накладних АМКУ, або зменшення їх розміру до компетенції господарських судів не відноситься (*постанова КГС ВС, справа № 910/20661/16 від 13.02.2018*);

(8) справи про банкрутство та справи у спорах з майновими вимогами до боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство, у тому числі справи у спорах про визнання недійсними будь-яких правочинів (договорів), укладених боржником; стягнення заробітної плати; поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника, за винятком спорів про визначення та сплату (стягнення) грошових зобов'язань (податкового боргу), визначених відповідно до Податкового кодексу України, а також спорів про визнання недійсними правочинів за позовом контролюючого органу на виконання його повноважень, визначених Податковим кодексом України.

– щодо державних підприємств, що провадять діяльність з транспортування магістральними трубопроводами і зберігання у підземних газосховищах, Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України», дочірніх та заснованих нею підприємств, а також підприємств, утворених внаслідок реорганізації (злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення) державних підприємств, що провадять діяльність з транспортування магістральними трубопроводами і зберігання у підземних газосховищах, Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України», дочірніх та заснованих нею підприємств, не може бути порушено справу про банкрутство (ч. 8ст. 7 Закону України «Про трубопровідний транспорт»);

– порядок створення діяльності, ліквідації (скасування) монастиря та порядок розгляду рекурсів (апеляцій) визначено Кодексом Канонів Східних Церков. Судом першої інстанції встановлено, що спір, переданий на вирішення господарського суду у даній справі виник між двома релігійними організаціями, тобто всередині Церкви, і відносини між ними регулюються Кодексом Канонів Східних Церков, а не актами цивільного чи господарського законодавства.

Таким чином, юрисдикція господарських судів не поширюється на спір про визнання недійсним акта, виданого Церковним органом з підстав недотримання порядку, встановленого, зокрема, Кодексом Канонів Східних Церков (КГС ВС, справа № 909/1012/17 від 17.07.2018);

(9) справи за заявами про затвердження планів санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство;

(10) справи у спорах щодо оскарження актів (рішень) суб'єктів господарювання та їх органів, посадових та службових осіб у сфері організації та здійснення господарської діяльності, крім актів (рішень) суб'єктів владних повноважень, прийнятих на виконання їхніх владних управлінських функцій, та спорів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем;

– Держказначейство не є органом примусового виконання судових рішень, а тому спори щодо його бездіяльності відносяться до адміністративної юрисдикції (*постанова ВП ВС, справа № 905/2087/17 від 31.10.2018*)

– встановлено, що спір, переданий на вирішення господарського суду у даній справі виник між двома релігійними організаціями, тобто всередині Церкви, і відносини між ними регулюються Кодексом Канонів Східних Церков, а не актами цивільного чи господарського законодавства. Таким чином, юрисдикція господарських судів не поширюється на спір про визнання недійсним акта, виданого Церковним органом з підстав недотримання порядку, встановленого, зокрема, Кодексом Канонів Східних Церков (*постанова КГС ВС, справа № 909/1012/17 від 17.07.2018*);

– суб'єкти владних повноважень виступають у правовідносинах щодо організації та проведення конкурсу з перевезення пасажирів як організатори та контролюючі органи в цій сфері, відповідно й правовідносини, що складаються між організатором та учасниками конкурсу під час його організації та проведення, містять ознаки публічно-правових відносин у розумінні КАС України, а договір про організацію перевезень, укладений за наслідками проведення такого конкурсу, відповідає ознакам адміністративного договору. З огляду на предмет спору та зміст позовних вимог, характер правовідносин та суб'єктний склад учасників таких правовідносин висновок суду апеляційної інстанції щодо наявності підстав для розгляду цього спору за правилами господарського судочинства є помилковим (*постанова ВП ВС, справа № 816/982/16 від 06.05.2020*)

(11) справи про оскарження рішень третейських судів та про видачу наказу на примусове виконання рішень третейських судів,

утворених відповідно до Закону України «Про третейські суди», якщо такі рішення ухвалені у спорах, зазначених у цій статті;

(12) справи у спорах між юридичною особою та її посадовою особою (у тому числі посадовою особою, повноваження якої припинені) про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) такої посадової особи, за позовом власника (учасника, акціонера) такої юридичної особи, поданим в її інтересах.

– наявність трудових відносин між власником (учасником, акціонером) юридичної особи та посадовою особою цієї юридичної особи не впливає на визначення юрисдикції спорів за позовом власника (учасника, акціонера) до такої посадової особи щодо відшкодування збитків, завданих юридичній особі діями або бездіяльністю посадової особи, поданим власником (учасником, акціонером). Такі спори підлягають розгляду у порядку господарського судочинства. Власник (учасник, акціонер) юридичної особи є представником юридичної особи у такому спорі відповідно до норми закону (законне представництво), і для такого представництва йому не потрібні інші правові підстави (договір чи довіреність) (*постанова ВП ВС, справа № 910/12217/19 від 14.04.2020*);

– правовідносини, які виникли між ТОВ та його генеральним директором, щодо відшкодування збитків, завданих неповерненням автомобіля, стосуються дій або бездіяльності відповідача під час здійснення ним своїх повноважень як посадової особи. Вказані правовідносини за своєю суттю є господарськими, хоч і виявлені після звільнення з посади генерального директора цього товариства, а тому такий спір підлягає розгляду в порядку господарського судочинства. Те, що у справі, яка розглядається, директор, крім трудових відносин з дочірнім підприємством, також мав трудові відносини з власником (засновником) цього підприємства, який звертається з позовом в інтересах цього підприємства до директора про стягнення збитків, не впливає на визначення юрисдикції спору. Такий спір є господарським і має розглядатися господарським судом відповідно до п. 12 ч. 1 ст. 20, ч. 1 ст. 54 ГПК України (*постанова ВП ВС, справа № 638/15118/16-ц від 11.12.2019*);

(13) вимоги щодо реєстрації майна та майнових прав, інших реєстраційних дій, визнання недійсними актів, що порушують права на майно (майнові права), якщо такі вимоги є похідними від спору щодо такого майна або майнових прав чи спору, що виник з корпоративних відносин, якщо цей спір підлягає розгляду в господарському суді і переданий на його розгляд разом з такими вимогами.

– державна реєстрація права власності на самочинне будівництво за особою, що здійснила самочинне будівництво, не змінює правовий режим такого будівництва, як самочинного, та не виключає можливість знесення такого об'єкту нерухомості в порядку, встановленому для самочинно побудованих об'єктів (*постанова ВП ВС, справа № 916/2791/13 від 07.04.2020*);

(14) справи у спорах про захист ділової репутації, крім спорів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем або самозайнятою особою;

– у порядку цивільного чи господарського судочинства не можуть розглядатися позови про спростування інформації, яка міститься, зокрема, у вироках та інших судових рішеннях, а також у постановках органів досудового слідства, висновках судових експертиз, рішеннях органів влади, місцевого самоврядування та інших відповідних органів, атестаційних комісій, рішеннях про накладення на особу дисциплінарного стягнення, для яких законом встановлено інший порядок оскарження. У такому ж порядку не можуть розглядатися наукові спори, тобто вимоги про спростування інформації наукового характеру (*постанова ВГСУ, справа № 910/6333/17 від 29.11.2017*);

(15) інші справи у спорах між суб'єктами господарювання;

– спір, що виникає з приводу майна, що належить фізичній особі на праві приватної власності, але використовується нею в підприємницькій діяльності, є господарським (*постанова ВП ВС, справа № 916/385/19 від 25.02.2020*);

– вимога щодо встановлення певних фактів не може бути самостійним предметом розгляду в господарському суді, оскільки до повноважень останнього не належить встановлення фактів, що мають юридичне значення. Господарські суди порушують провадження у справах за позовами, в основі яких правова вимога – спір про право, що виникає з матеріальних правовідносин (*постанова КГС ВС, справа № 908/2273/17 від 04.12.2018*);

(16) справи за заявами про видачу судового наказу, якщо заявником та боржником є юридична особа або фізична особа – підприємець.

– суд, відмовляючи у видачі судового наказу, зазначає, що у поданих матеріалах не вбачається відсутність спору між сторонами з огляду на не підписаний в двосторонньому порядку акт надання послуг. Лише у порядку позовного провадження суд може встановити наявність підстав вважати акт приймання-передачі наданих послуг

підписаним. Водночас, ненадання очевидних доказів позбавляє можливості встановити виникнення або порушення права грошової вимоги, за якою заявником подано заяву про видачу судового наказу. Отже, надані заявником акт надання послуг не може вважатися доказом, що підтверджують безспірність вимоги про стягнення грошової заборгованості за договором. Не є такими доказами і платіжне доручення про часткову оплату наданих послуг (*ухвала Господарського суд Харківської області, справа № 922/2590/20 від 18.08.2020; постанова ВС, справа № 910/1389/18 від 05.03.2019*);

(17) справи, що виникають при укладанні, зміні, розірванні та виконанні договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства, у тому числі концесійних договорів, крім спорів, розгляд яких здійснюється в порядку іншого судочинства.

– приймаючи рішення про здійснення державно-приватного партнерства чи про недоцільність його здійснення, про проведення конкурсу та затвердження результатів конкурсу з визначення приватного партнера, Міністерство інфраструктури України здійснює публічно-владні управлінські функції щодо забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері авіаційного транспорту та використання повітряного простору України, розвитку, будівництва, реконструкції та модернізації інфраструктури авіаційного транспорту. При цьому, приписами ч. 8 ст. 15 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» визначено, що накази міністерства або їх окремі частини можуть бути оскаржені фізичними та юридичними особами до адміністративного суду в порядку, встановленому законом (*постанова Північного апеляційного господарського суду, справа № 910/10806/19 від 26.11.2019*);

– необхідною ознакою суб'єкта владних повноважень є здійснення ним публічно-владних функцій саме в тих правовідносинах, в яких виник спір. Однак, у спірних правовідносинах відсутня юридична нерівність сторін, оскільки оскаржувані рішення Мінінфраструктури не є обов'язковими до виконання іншими учасниками, а лише призводять до певних прав, зокрема, права на подання заявки на участь в конкурсі, подання конкурсної пропозиції, при цьому Мінінфраструктури є рівноправним суб'єктом права власності та не виконує жодних владних функцій щодо суб'єктів, які претендують на укладення договору в рамках здійснення ДПП щодо проекту. Отже, між сторонами виникли правовідносини, які характеризуються рівністю учасників, що виключає підсудність спору адміністративному суду. Цей спір щодо рішень Мінінфраструктури, які стосуються процедур розпорядження державним майном та укладення договору в рамках державно-приватного партнерства, має вирішуватися господарськими судами в порядку, встановленому

ГПК України, оскільки вказані рішення не містять жодних приписів, які були б обов'язковими для інших суб'єктів, отже не призводять до адміністративних правовідносин (*постанова КГС ВС, справа № 910/10806/19 від 17.03.2020*).

За правилами господарського судочинства мають розглядатися справи зі спорів про відшкодування шкоди, заподіяної навколишньому природному середовищу, в тому числі за позовами спеціально уповноважених державних органів управління в галузі охорони навколишнього природного середовища (*п. 6 постанови пленуму ВГСУ «Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам» від 24.10.2011 № 10*).

Веховний Суд звертає увагу не те, що визначення ВП ВС юрисдикційності певної категорії спорів може бути підставою для поновлення строку на апеляційне чи касаційне оскарження процесуального рішення суду, яке є перешкодою для повторного звернення особи до належного суду. Така постанова вищої судової інстанції може бути процесуальною підставою для звернення з позовом до належного суду (*постанова ВП ВС, справа № 205/8482/15-ц від 15.05.2019*).

1.2. Територіальна юрисдикція (підсудність)

Підсудність справ визначається за предметними і територіальними ознаками (виняток – виключна підсудність справ). Можливості визначення підсудності справи самими сторонами у договорі ГПК України не передбачено.

Територіальна юрисдикція (підсудність) підрозділяється наступним чином:

(1) *підсудність за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача*: позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК);

(2) *підсудність справ, у яких однією із сторін є суд або суддя*. Підсудність господарської справи, у якій однією із сторін є господарський суд або суддя господарського суду, до підсудності якого віднесена ця справа за загальними правилами, визначається ухвалою суду вищої інстанції, постановленою без повідомлення сторін.

Підсудність справ, у яких однією із сторін є Верховний Суд, визнається за загальними правилами підсудності (ст. 28 ГПК);

(3) **підсудність справ за вибором позивача.** Право вибору між господарськими судами, яким підсудна справа, належить позивачу, за винятком виключної підсудності, встановленої ГПК. Так:

– позови у спорах за участю кількох відповідачів можуть пред'являтися до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання одного з відповідачів;

– позови у спорах, що виникають з діяльності філії або представництва юридичної особи, а також відокремленого підрозділу органу державної влади без статусу юридичної особи, можуть пред'являтися також за їх місцезнаходженням;

– позови до стягувача про визнання виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню, або про повернення стягненого за виконавчим написом нотаріуса, можуть пред'являтися також за місцем його виконання;

– позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів;

– позови до відповідача, місце реєстрації проживання або перебування якого невідоме, пред'являються за місцезнаходженням майна відповідача чи за останнім відомим зареєстрованим його місцем проживання або перебування чи постійної його діяльності;

– позови про відшкодування збитків, спричинених заходами забезпечення позову, можуть пред'являтися також за місцем застосування заходів забезпечення позову (до суду, який застосував відповідні заходи);

– позови про відшкодування шкоди, заподіяної майну, можуть пред'являтися також за місцем заподіяння шкоди;

– позови про відшкодування шкоди, заподіяної зіткненням суден, а також про стягнення сум винагороди за рятування на морі, можуть пред'являтися також за місцезнаходженням судна відповідача або порту реєстрації судна;

– позови до відповідача, який не має в Україні місцезнаходження чи місця проживання, можуть пред'являтися за місцезнаходженням його майна (ст. 29 ГПК);

(4) **виключна підсудність справ**, що допускає розгляд певних категорій справ лише судами точно вказаними у законі:

– спори, що виникають з договору перевезення, у разі, коли одним з відповідачів є перевізник, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням перевізника;

– справи про арешт судна, що здійснюється для забезпечення морської вимоги, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням морського порту України, в якому перебуває або до якого прямує судно, або порту реєстрації судна;

– спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою;

– спори про права на морські і повітряні судна, судна внутрішнього плавання, космічні об'єкти вирішуються господарським судом за місцем їх державної реєстрації;

– спори, у яких відповідачем є Кабінет Міністрів України, міністерство чи інший центральний орган виконавчої влади, Національний банк України, Рахункова палата, Верховна Рада Автономної Республіки Крим або Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські ради або обласні, Київська і Севастопольська міські державні адміністрації, а також справи, матеріали яких містять державну таємницю, розглядаються місцевим господарським судом, юрисдикція якого поширюється на місто Київ, незалежно від наявності інших визначених цією статтею підстав для виключної підсудності такого спору іншому господарському суду;

– спори, що виникають з корпоративних відносин, в тому числі спори між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи або між юридичною особою та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі учасником, який вибув, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, крім трудових спорів, а також спори, що виникають з правочинів щодо корпоративних прав (крім акцій) в юридичній особі, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням юридичної особи;

– спори між юридичною особою та її посадовою особою (у тому числі посадовою особою, повноваження якої припинені) про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) її посадової особи, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням юридичної особи;

– спори, пов'язані з емісією, розміщенням або погашенням цінних паперів, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням емітента;

– справи про банкрутство та за заявами про затвердження планів санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням боржника;

– зустрічний позов та позов третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, незалежно від їх підсудності пред'являються в господарський суд за місцем розгляду первісного позову. Це правило не застосовується, коли відповідно до інших, визначених у цій статті, правил виключної підсудності такий позов має розглядатися іншим судом, ніж тим, що розглядає первісний позов;

– у випадку об'єднання позовних вимог щодо укладання, зміни, розірвання і виконання правочину з вимогами щодо іншого правочину, укладеного для забезпечення основного зобов'язання, спір розглядається господарським судом за місцезнаходженням відповідача, який є стороною основного зобов'язання;

– вимоги щодо реєстрації майна та майнових прав, інших реєстраційних дій, якщо розгляд таких вимог віднесений до юрисдикції господарського суду, розглядаються господарським судом, визначеним за правилами підсудності щодо розгляду спору, похідними від якого є такі вимоги (ст. 30 ГПК).

Виключна підсудність застосовується до тих позовів, вимоги за якими стосуються нерухомого майна як безпосередньо, так і опосередковано, а спір може стосуватися як правового режиму нерухомого майна, так і інших прав та обов'язків, що пов'язані із нерухомим майном, в даному випадку прав та обов'язків, передбачених договором купівлі-продажу нерухомого майна (*постанова КГС ВС, справа № 910/6644/18 від 09.09.2020*)

У судовій практиці інколи виникають питання, пов'язані із визначенням територіальної та виключної підсудності справ і переда-

чею справ з одного господарського суду до іншого господарського суду. Для вирішення вказаних питань необхідно звертатися до ст. 31 ГПК, яка їх регламентує. Так, суд передає справу на розгляд іншому суду, якщо: (1) справа належить до територіальної юрисдикції (підсудності) іншого суду; (2) після задоволення відводів (самовідводів) чи з інших підстав неможливо утворити новий склад суду для розгляду справи; (3) ліквідовано або з визначених законом підстав припинено роботу суду, який розглядав справу.

Справа, прийнята судом до свого провадження з додержанням правил підсудності, повинна бути ним розглянута і в тому випадку, коли в процесі розгляду справи вона стала підсудною іншому суду, за винятком випадків, коли внаслідок змін у складі відповідачів справа відноситься до виключної підсудності іншого суду.

Спори між судами щодо підсудності не допускаються.

Справа, передана з одного суду до іншого в порядку, встановленому ГПК, повинна бути прийнята до провадження судом, якому вона надіслана.

1.3. Склад учасників справи

Склад учасників справи у господарському судочинстві включає: (1) у справах позовного провадження – сторони та треті особи; (2) при розгляді вимог у наказному провадженні – заявник та боржник; (3) органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб; (4) у справах про оскарження рішення третейського суду та про видачу наказу на примусове виконання рішення третейського суду учасниками справи є учасники третейського розгляду, а також особи, які не брали участі у третейському розгляді, якщо третейський суд вирішив питання про їхні права та (або) обов'язки; (5) у справах про банкрутство склад учасників справи визначається Кодексом України з процедур банкрутства.

В юридичній літературі висловлюється думка, що склад учасників господарського судочинства порівняно з цивільним та адміністративним судочинством найменш чисельний, що зумовлено тим, що учасниками господарського судочинства є спеціальні суб'єкти господарювання, і таке положення є цілком виправданим. Спрощеність господарського провадження не позбавляє учасників

прав та можливостей у захисті своїх прав, а навпаки сприяє прискоренню вирішення господарських спорів¹.

Сторонами у судовому процесі – позивачами і відповідачами – можуть бути особи, зазначені у ст. 4 ГПК. Так, юридичні особи та фізичні особи – підприємці, фізичні особи, які не є підприємцями, державні органи, органи місцевого самоврядування мають право на звернення до господарського суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав та законних інтересів у справах, віднесених законом до юрисдикції господарського суду, а також для вжиття передбачених законом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням. До господарського суду у справах, віднесених законом до його юрисдикції, мають право звертатися також особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб.

Відповідачами відповідно є юридичні особи та у випадках, передбачених законодавством, фізичні особи, яким пред'явлено позовну вимогу.

Конкретне визначення сторін по справі залежить від тих матеріально-правових відносин, учасниками яких вони є, а також слід враховувати питання їх правоздатності та наявності законних прав та інтересів.

Трудовий колектив не має статусу юридичної особи і не може виступати учасником господарського або цивільного процесу. Відповідно, професійна спілка не може виступати представником трудового колективу в господарському чи цивільному процесі, а при зверненні з позовом в інтересах трудового колективу має вважатись такою, що діє від власного імені. Так, господарський суд, відмовляючи у задоволенні позову, зазначив, що необхідною умовою для звернення до суду із відповідним позовом є порушення прав та охоронюваних законом інтересів особи – позивача у справі. За наведених обставин профспілка не є суб'єктом корпоративних правовідносин, оскільки вказані правовідносини виходять за межі трудових та пов'язаних з ними соціально-економічних відносин, повноваження щодо яких покладено на профспілку відповідно до норм чинного законодавства (*постанова ВП ВС, справа № 910/9010/17 від 23.05.2018*).

Відповідно до ст. 42 ГПК України **учасники справи мають право:** (1) ознайомлюватися з матеріалами справи, робити з них ви-

¹ Балюк І. Процесуальний статус учасників господарського судочинства. EUROPEAN POLITICAL AND LAW DISCOURSE. Volume 3. Issue 4. 2016. С. 206.

тяги, копії, одержувати копії судових рішень; (2) подавати докази; брати участь у судових засіданнях, якщо інше не визначено законом; брати участь у дослідженні доказів; ставити питання іншим учасникам справи, а також свідкам, експертам, спеціалістам; (3) подавати заяви та клопотання, надавати пояснення суду, наводити свої доводи, міркування щодо питань, які виникають під час судового розгляду, і заперечення проти заяв, клопотань, доводів і міркувань інших осіб; (4) ознайомлюватися з протоколом судового засідання, записом фіксування судового засідання технічними засобами, робити з них копії, подавати письмові зауваження з приводу їх неправильності чи неповноти; (5) оскаржувати судові рішення у визначених законом випадках; (6) користуватися іншими визначеними законом процесуальними правами.

Учасники справи **зобов'язані**: (1) виявляти повагу до суду та до інших учасників судового процесу; (2) сприяти своєчасному, всебічному, повному та об'єктивному встановленню всіх обставин справи; (3) з'являтися в судове засідання за викликом суду, якщо їх явка визнана судом обов'язковою; (4) подавати усі наявні у них докази в порядку та строки, встановлені законом або судом, не приховувати докази; (5) надавати суду повні і достовірні пояснення з питань, які ставляться судом, а також учасниками справи в судовому засіданні; (6) виконувати процесуальні дії у встановлені законом або судом строки; (7) виконувати інші процесуальні обов'язки, визначені законом або судом.

Враховуючи, що ефективність та оперативність розгляду та вирішення господарської справи напряму залежить від наявності або відсутності взаємодії між учасниками такої справи, серед правознавців висловлюється думка про те, що у випадку конфлікту інтересів учасників спору виникає необхідність *ситуативного реагування* судді та інших учасників господарського процесу в межах їх повноважень з метою врегулювання такого конфлікту. Так, процесуальні відносини можуть складатися не тільки за участю суда (по вертикалі), але і без нього (по горизонталі), у вигляді процесуальних зв'язків «позивач – відповідач», «співвідповідач – співпозивач», «судовий представник – позивач», «позивач – свідок», «відповідач – експерт» та ін. Тому значення взаємодії учасників справи між собою та прийняття і підтвердження таких дій господарським судом є дуже актуальним. Невипадково, в теорії господарського

процесуального права обґрунтовано пропонується виділення *господарської процесуальної ситуації*, як наукового напрямку, предметом якої є організація взаємодії між учасниками господарського процесу при виникненні певних ситуацій процесуального характеру в ході розгляду господарської справи¹.

Сторона, третя особа, а також особа, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, може брати участь в судовому процесі особисто (самопредставництво) та (або) через представника.

Особиста участь у справі особи не позбавляє її права мати в цій справі представника.

Юридична особа незалежно від порядку її створення бере участь у справі через свого керівника, члена виконавчого органу, іншу особу, уповноважену діяти від її імені відповідно до закону, статуту, положення, трудового договору (контракту) (самопредставництво юридичної особи), або через представника (ст. 56 ГПК).

Судова практика звертає увагу, що обов'язковому відображенню (реєстрації) в Єдиному державному реєстрі належать, зокрема, відомості щодо осіб, які можуть вчиняти дії від імені юридичної особи; за відсутності таких відомостей сама по собі посадова інструкція, яка є локальним актом, яким регулюються відносини з питань праці відповідно та у межах актів трудового законодавства, не відноситься до документів, визначених ч. 4 ст. 56 ГПК, якими можливо підтвердити повноваження особи на самопредставництво (*постанова КГС ВС, справа № 908/592/19 від 23.11.2020*).

Розповсюдженою є ситуація, коли до суду звертається **прокурор**, як особа, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб.

В такій ситуації слід враховувати вимоги законодавства, а саме: прокурор, який звертається до суду в інтересах держави, в позовній чи іншій заяві, скарзі обґрунтовує, в чому полягає порушення інтересів держави, необхідність їх захисту, визначені законом підстави для звернення до суду прокурора, а також зазначає орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах (ч. 4 ст. 53 ГПК).

¹ Степанова Т. В. Теоретико-правові засади процесуального статусу учасників позовного провадження у господарському судочинстві: автореф. дис. докт. юрид. наук: 12.00.04. К, 2018. С. 4.

Отже, прокурор, який звертається до суду в інтересах держави, в позовній чи іншій заяві, скарзі обґрунтовує: (1) в чому полягає порушення інтересів держави, (2) необхідність їх захисту, (3) визначені законом підстави для звернення до суду прокурора, а також зазначає (4) орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах.

Тобто, прокурор, звертаючись до суду з позовом, має обґрунтувати та довести підстави для представництва, однією з яких є бездіяльність компетентного органу.

Бездіяльність компетентного органу означає, що він знав або повинен був знати про порушення інтересів держави, але не звертався до суду з відповідним позовом у розумний строк.

Звертаючись до відповідного компетентного органу до подання позову в порядку, передбаченому ст. 23 Закону України «Про прокуратуру», прокурор фактично надає йому можливість відреагувати на стверджуване порушення інтересів держави, зокрема, шляхом призначення перевірки фактів порушення законодавства, виявлених прокурором, вчинення дій для виправлення ситуації, а саме подання позову або аргументованого повідомлення прокурора про відсутність такого порушення.

Невжиття компетентним органом жодних заходів протягом розумного строку після того, як цьому органу стало відомо або повинно було стати відомо про можливе порушення інтересів держави, має кваліфікуватися як бездіяльність відповідного органу. Розумність строку визначається судом з урахуванням того, чи потребували інтереси держави невідкладного захисту (зокрема, через закінчення перебігу позовної давності чи можливість подальшого відчуження майна, яке незаконно вибуло із власності держави), а також таких чинників, як: значимість порушення інтересів держави, можливість настання невідворотних негативних наслідків через бездіяльність компетентного органу, наявність об'єктивних причин, що перешкоджали такому зверненню, тощо.

При цьому суд, вирішуючи питання щодо наявності підстав для представництва, не повинен установлювати саме протиправність бездіяльності компетентного органу чи його посадової особи.

Так, прокурор при поданні позовної заяви обґрунтував неналежне, на його думку, здійснення захисту інтересів держави РДА та Держаудитслужбою, які не вжили заходів до оспорювання додат-

кових угод у судовому порядку, про що вони повідомили прокуратуру відповідними листами (тобто навів підставу для представництва інтересів держави); зазначив, що порушення процедури державних закупівель та укладення відповідних додаткових угод унеможливило раціональне та ефективне використання бюджетних коштів, чим обґрунтував порушення інтересів держави (тобто навів підстави для звернення з позовом).РДА та Держаудитслужба, надаючи відповідь прокурору на його звернення, свою позицію щодо порушення інтересів держави жодним чином не висловили, про наміри самостійно звернутися з позовом чи провести перевірку щодо виявлених прокуратурою фактів не заявили, водночас не спростували й твердження прокурора щодо виявлених порушень законодавства. Такі дії були оцінені прокурором як бездіяльність та, відповідно, є підставою для представництва інтересів держави (*постанова ВП ВС, справа № 912/2385/18 від 26.05.2020*)

Слід звернути увагу, що прокурор може представляти інтереси держави в суді у виключних випадках, які прямо передбачені законом. Розширене тлумачення випадків (підстав) для представництва прокурором інтересів держави в суді не відповідає принципу змагальності, який є однією з засад правосуддя (п. 3 ч. 2 ст. 129 Конституції України).

Щоб інтереси держави не залишилися незахищеними, прокурор виконує субсидіарну роль, замінює в судовому провадженні відповідного суб'єкта владних повноважень, який всупереч вимог закону не здійснює захисту або робить це неналежно.

Прокурор не може вважатися альтернативним суб'єктом звернення до суду і замінювати належного суб'єкта владних повноважень, який може і бажає захищати інтереси держави.

Саме лише посилання в позовній заяві на те, що уповноважений орган не здійснює або неналежним чином здійснює відповідні повноваження, для прийняття заяви для розгляду недостатньо. У такому разі прокурор повинен надати належні та допустимі докази відповідно до вимог процесуального закону (наприклад, внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань про вчинене кримінальне правопорушення на підставі ст. 367 КК України (службова недбалість); вирок суду щодо службових осіб; докази накладення дисциплінарних стягнень на державного службовця, який займає посаду державної служби в органі державної влади та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, за невиконання чи неналежне виконання службових обов'язків тощо).

Сама по собі обставина не звернення позивача з позовом, без з'ясування фактичного стану правовідносин між сторонами спору, не свідчить про неналежне виконання таким органом своїх функцій із захисту інтересів держави (*ухвала господарського суду Київської області, справа № 911/632/19 від 20.05.2019*).

Представником у господарському суді може бути **адвокат**.

Повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (ч. 4 ст. 60 ГПК).

Відповідно до ч. 2 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» ордер – письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката.

Отже ордер, який видано відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», є самостійним документом, що підтверджує повноваження адвоката. Надання договору про правничу допомогу, його копії або витягу разом із ордером чинна редакція ГПК України не вимагає (*постанова ВП ВС, справа № 9901/736/18 від 05.12.2018*). Крім того, для підтвердження повноважень представника у господарському процесі достатньо ордеру, за наявності якого суд не повинен перевіряти повноваження представника на підставі договору про надання правової допомоги, навіть за клопотанням іншої сторони (*постанова КГС ВС, справа № 904/151/20 від 16.12.2020*).

Зазначимо, що на сьогодні існує дві постанови, в яких ВП ВС сформулювала висновок, що в разі надання адвокатом правової допомоги в суді в ордері має бути зазначено не абстрактний орган державної влади, а конкретна назва такого органу, зокрема суду. При цьому, ВП ВС не визнає ордер документом, що посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги, якщо в графі «Назва органу, в якому надається правова допомога» зазначено, що адвокат надає правову допомогу: (1) в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності і підпорядкування (*справа № 990/847/18*), (2) у всіх органах, установах, організаціях та підприємствах, а також судах у всіх

без винятку справах (*справа № 9901/939/18*). З огляду на наведене, визначення судом підстави для повернення заяви (апеляційної скарги) – відсутність в ордері назви конкретного суду є правильним (*КГС ВС, справа № 911/2636/19 від 17.08.2020*).

1.4. Докази та доказування

В науковій літературі доказування в господарському процесі визначається як логіко-практична (розумово-процесуальна) діяльність господарського суду та інших осіб, які беруть участь у процесі, щодо встановлення наявності чи відсутності фактичних обставин, що мають значення для правильного вирішення справи за допомогою визначених законодавством засобів¹.

Доказування як процесуальна діяльність суду має складну структуру. Воно складається з послідовного ряду дій, які спрямовані на формування предмету доказування, збирання, подання, дослідження доказів та їх правову оцінку.

Теоретичною основою процесу доказування у судочинстві слід вважати наопрацювання науковців у сфері теорії права щодо універсальних методів, алгоритмів та етапів вирішення юридичного спору (казусу). Так, юридичний спір (казус) доцільно вирішувати згідно з такими загальними послідовними і взаємопов'язаними етапами (робочими кроками): (1) вивчення фактичних обставин справи; (2) формулювання та/або правильне розуміння питання, сформульованого в завданні або правовій вимозі (праводомаганні); (3) з'ясування змісту правовідносин, які є предметом юридичного спору; (4) пошук підстав і з'ясування передумов правової вимоги (праводомагання); (5) підведення обставин справи під норми застосовуваного права та перевірка передумов (субсумпція); (6) формулювання висновку (вирішення казусу)².

¹ Бабенко В. В. Доказування в господарському процесі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. К., 2007. С. 5; Васильєв С. В. Судочинство в господарських судах: підручник. Х.: Еспада, 2013. С. 71–96.

² Майданик Р. А. Методика права України в умовах європеїзації: універсальний метод, алгоритм, етапи вирішення юридичного спору (казусу). Приватне право і підприємництво. Збірник наукових праць. Вип. 20, 2020. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України, 2020. С. 12.

В господарському судочинстві, як правило, виділяють наступні стадії: (1) формування предмету доказування; (2) збирання доказів; (3) процедура їх надання; (4) аналіз доказів на предмет їх: належності до справи; допустимості як доказу по конкретній справі; достатності доказів у сукупності для доведення певної обставини; значимості як доказу по конкретній справі та переваги над доказами іншої сторони.

Предмет доказування – це сукупність фактів матеріально-правового і процесуального характеру, які обґрунтовують вимоги та заперечення сторін і підлягають доказуванню для вирішення судової справи по суті.

Загальновідомо, що предмет доказування у справі складають обставини, встановлення яких є необхідним для вирішення спору, зокрема підстави позову. Підставою позову становлять обставини, якими позивач обґрунтовує свої вимоги щодо захисту права та охорнюваного законом інтересу. Так, наприклад, в одній із справ суд зазначив, що предметом позову є вимога про стягнення відповідної суми, а підставою позову є неналежне виконанням відповідачем зобов'язань за Договором доручення щодо збереження майна (*постанова КГС ВС, справа № 910/20092/17 від 20.01.2020*).

Обсяг юридичних фактів, що входять до предмету доказування, для кожної справи різний. Суд визначає його, виходячи зі змісту заявлених вимог і заперечень сторін, керуючись при цьому нормами матеріального права, які повинні бути застосовані в цьому випадку. В той же час, при визначенні предмета доказування суд не зв'язаний юридичними фактами, зазначеними сторонами.

Збирання доказів – це процесуальні дії щодо виявлення, витребування та подання доказів.

Кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень (ч. 1 ст. 74 ГПК). Тобто, позивач повинен довести факти, що свідчать про існування правовідносини, з приводу якого виник спір, і про порушення відповідачем прав та законних інтересів позивача; відповідач ж повинен довести ті факти, на які він посилається в обґрунтування своїх заперечень проти позову.

Однак не слід вважати, що особа, яка бере участь у справі, зобов'язана доказувати тільки ті обставини, які вона сама прямо і чітко позначила. Як свідчить практика, позивач не завжди вичерпно

визначає склад підстав вимог. Відповідач, здійснюючи захист (наприклад, подання відзиву на позов), вказує, які важливі дії і події позивач залишив без уваги і відповідно доказування. Завдяки цьому позивач може отримати шанс виправити свої упущення, надавши суду потрібну інформацію¹.

Учасник справи у разі неможливості самостійно надати докази вправі подати клопотання про витребування доказів судом (ч. 1 ст. 81 ГПК).

Слід звернути увагу, що у разі посилання учасника справи на невчинення іншим учасником справи певних дій або відсутність певної події, *суд може зобов'язати* такого іншого учасника справи надати відповідні докази вчинення цих дій або наявності певної події. У разі ненадання таких доказів суд може визнати обставину невчинення відповідних дій або відсутності події встановленою (ч. 2 ст. 74 ГПК). Суд не може збирати докази, що стосуються предмета спору, з власної ініціативи, крім витребування доказів судом у випадку, *коли він має сумніви у добросовісному здійсненні учасниками справи їхніх процесуальних прав або виконанні обов'язків щодо доказів* (ч. 4 ст. 74 ГПК).

Таким чином, за загальним правилом, у разі, якщо сторони, які знають (розуміють) обсяг фактів, що підлягають доказуванню, не надають доказів в обґрунтування своїх вимог і заперечень та не заявляють відповідних клопотань, суди не повинні з'ясувати, які ще докази можуть підтвердити позиції сторін, і витребувати або «пропонувати надати» їх. При нестачі доказів завданням суду є вирішення спору з урахуванням правил про розподіл обов'язків по доказуванню.

У юридичній літературі превалює думка, що «суд не має права пропонувати представити конкретні докази, якщо на них немає посилання в позовній заяві або у відзиві на позов, інакше він стає «пособником» того чи іншого учасника процесу»². Суд не повинен робити більше того, про що просять сторони.

Оцінка доказів – це розумова діяльність суду та інших учасників цивільного процесу, що ґрунтується на законах логіки і правових нормах і спрямована на формування у суб'єктів доказування

¹ Анохин В. С. Арбитражное процессуальное право. М.: ВЛАДОС, 1999. С. 192.

² Ретхер В. В. Проблемы реализации принципа состязательности в арбитражном процессе. Вестник ВАС РФ. 1999. № 11. С. 97.

власної думки щодо достовірності обставин, якими сторони обґрунтовують свої вимоги чи заперечення, а також ухвалення судом законного й обґрунтованого рішення. Оцінка зібраних доказів здійснюється з точки зору їх достовірності, повноти, несуперечності, достатності на основі внутрішніх переконань.

Узагальнюючи дії суду на стадії оцінки доказів можна зазначити, що для прийняття висновку про існування будь-якої обставини господарський суд повинен пройти два послідовні етапи: (1) дослідження явищ матеріального світу, що містять будь-яку інформацію про обставини, які цікавлять суд із точки зору їх здатності адекватно цю інформацію відображати, зберігати та відтворювати; (2) добування інформації безпосередньо з об'єкту дослідження і її якісна оцінка¹.

Крім стадій доказування в теорії процесуального права обґрунтовано виділяють ще і *механізм доказування*, який об'єднує в органічну цілісність всі правові явища, пов'язані з встановленням обставин справи, і дозволяє отримати комплексне і повне доктринальне відображення їх сутності крізь призму функцій елементів механізму доказування.

Механізм доказування структурно складається з таких елементів: (1) норми цивільного процесуального права, які регулюють доказування; (2) процесуальні юридичні факти, які забезпечують переведення законодавчих приписів у реальну діяльність суб'єктів доказування; (3) цивільні процесуальні правовідносини, котрі є системою одиничних правовідношень між судом та іншим учасником судового процесу; (4) докази, які існують у встановленій процесуальним законом формі, відповідають визначеним законом вимогам і є засобом пізнання обставин та одержання знань про факти, що мають значення для справи².

Доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Ці дані встановлюються такими засобами: (1) письмовими, речовими і електронними доказами; (2) висновками експертів; (3) показаннями свідків (ст. 73 ГПК).

¹ Бабенко В. В. Доказування в господарському процесі: автореф. ...канд. юрид. наук: 12.00.04. К., 2007. 28с.

² Штефан А. С. Механізм доказування у цивільному судочинстві: автореф. дис... доктора юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2020. С. 7, 8.

Отже, засобами доказування в господарському процесі є передбачені законодавством способи отримання відомостей, які підтверджують або заперечують існування фактів, що мають суттєве значення для вирішення справи

Письмовими доказами є документи (крім електронних документів), які містять дані про обставини, що мають значення для правильного вирішення спору (ч. 1 ст. 91 ГПК).

– відповідно до ч. 1, 2 ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи, які фіксують факти здійснення господарських операцій. Отже, товарно-транспортна накладна є основним документом на вантаж, що повинен оформлятися при здійсненні вантажних автоперевезень та одночасно з цим товарно-транспортна накладна виступає первинним документом бухгалтерського обліку (*постанова КГС ВС, справа № 921/49/17-з/3 від 05.07.2018*);

– квитанція (платіжне доручення) не може бути прийнята судом як належний доказ сплати судового збору якщо не містить інформації про номер справи, та дату прийняття судового акта (*постанова КГС ВС, справа № 907/892/15 від 27.03.2018*).

Речовими доказами є предмети матеріального світу, які своїм існуванням, своїми якостями, властивостями, місцезнаходженням, іншими ознаками дозволяють встановити обставини, що мають значення для справи (ч. 1 ст. 93 ГПК).

Як правило, речовими доказами у господарському судочинстві виступають об'єкти нерухомості (будівлі, споруди, земельні ділянки), транспортні засоби, механізми, обладнання, товари, сировина та ін.

Судова практика надає нам такі приклади речових доказів: високочастотний генератор, який міститься в чорному поліетиленовий пакеті, опломбований пломбою ТОВ (*справа № 913/151/18*); товар (сільськогосподарська техніка) – тьюковий прес-підбирач (*справа № 922/4348/19*); вантаж ячменю(*справа № 923/456/18*); деревина пиловник породи сосни, колоди породи вільха (*справа № 903/815/18*); обладнання для виробництва б/а напоїв (*справа № 920/857/17*) і т.п.

Електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, яка містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (в тому числі текстові доку-

менти, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних й інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в тому числі в мережі Інтернет) (ч. 1 ст. 96 ГПК).

– хоча відповідачем і була здійснена візуалізація електронного документу, а точніше інформації, яка стосується предмету спору, у вигляді роздруківки емайл листування, такий доказ є неналежним. Справа цікава тим, що відкритим є питання, коли подібна роздруківка взагалі може вважатися доказом. Тобто, наприклад коли постачальник через емайл може повідомити покупця, що поставки не буде, а покупець також через емайл погодитися з цим і припинити зобов'язання постачальника. Суди вважають, що між сторонами договору поставки/спору повинна бути впроваджена процедура електронного документообігу, у спосіб визначений договором поставки чи в інший договірних спосіб. А для використання електронних документів сторонами у суді, повинні використовуватися ЕЦП, в тому числі і при емайл листуванні. Якщо цього не відбулося, то незважаючи на реальні домовленості сторін через емайл, юридичної сили такі домовленості не мають. Це також передбачено ст. 654 ЦК України, відповідно до припису якої *«зміна умов договору повинна бути вчинена в такій самій формі, як і договір, що змінюється»*. Тобто у нашому прикладі, це виключно письмовий додатковий договір про припинення зобов'язань до договору поставки (*постанова КГС ВС, справа № 922/788/19 від 28.12.2019*)

Висновок експерта – це докладний опис проведених експертом досліджень, зроблені у результаті них висновки та обґрунтовані відповіді на питання, поставлені експертові, складений у порядку, визначеному законодавством (ч. 1 ст. 98 ГПК).

– згідно з ч. 1 статті 41 ГПК України експертиза призначається для з'ясування питань, що потребують спеціальних знань. Із сукупності наведених норм матеріального і процесуального права вбачається, що неприпустимо ставити перед судовими експертами правові питання, вирішення яких чинним законодавством віднесено до компетенції суду. Судова експертиза призначається лише у разі дійсної потреби у спеціальних знаннях для встановлення фактичних даних, що входять до предмета доказування, тобто у разі, коли висновок експерта не можуть замінити інші засоби доказування. Пред'явлення вимоги про відшкодування неодержаних доходів

(упущеної вигоди) покладає на кредитора обов'язок довести, що ці доходи (вигода) не є абстрактними, а дійсно були б ним отримані. Однак незважаючи на це, судом при призначенні експертизи на вирішення експерту було поставлено щодо розміру втраченої вигоди (неотриманих доходів) позивача внаслідок демонтажу належних їй рекламних конструкцій типу «конвексборд», що є неприпустимим (*постанова КГС ВС, справа № 904/8832/17 від 07.05.2019*);

– експертиза призначається лише у разі, коли висновок експерта не можуть замінити інші докази, які знаходяться у матеріалах справи чи неможливо застосувати інші засоби доказування. В противному випадку – це затягування справи (*постанова ВГСУ, справа № 909/714/16 від 09.02.2017*);

– у вирішенні спорів, пов'язаних із визнанням недійсними свідоцтв на знаки для товарів і послуг з підстав невідповідності зареєстрованих знаків умовам надання правової охорони, для з'ясування питань, що потребують спеціальних знань (зокрема, про те, чи займає певний елемент домінуюче положення у зображенні знака; чи є підстави вважати, що знак може вводити споживача в оману щодо місця походження та якості товарів, позначених цим знаком; які частини зображення є тотожними з іншим зображенням; чи є схожими знаки настільки, що їх можна сплутати тощо), з дотриманням принципів змагальності, рівності та диспозитивності господарському суду необхідно, якщо схожість не має очевидного характеру, призначати судову експертизу, не перебираючи на себе не притаманні суду функції експерта (*постанова КГС ВС, справа № 910/2503/18 від 06.02.2020*);

– за необхідності питання, пов'язані з віднесенням ознак промислового зразка до суттєвих, використання сукупності суттєвих ознак промислового зразка у певному виробі чи в іншому промисловому зразку (його варіанті), можуть вирішуватися господарським судом шляхом призначення судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності (*постанова КГС ВС, справа № 910/9433/17 від 20.11.2018*).

– відповідно до частини першої ст. 108 ГПК України учасники справи мають право подати до суду висновок експерта у галузі права щодо, зокрема, застосування аналогії закону, аналогії права. Статтею 109 названого Кодексу визначено, що висновок експерта у галузі права не є доказом, має допоміжний (консультативний) характер і не є обов'язковим для суду; *суд може посилатися* в рішенні на висновок експерта у галузі права як на джерело відомостей, які в ньому містяться, та має зробити самостійні висновки щодо відповідних питань. З оскаржуваної постанови вбачається, що суд апеляційної інстанції посилався на висновок експерта в галузі права як на додаткове джерело відомостей, але самостійно застосував норми матеріального права та дійшов висновку про те, що бону-

си не можуть обмежувати можливість дистриб'юторів конкурувати, а, отже, й бути предметом порушення, на підставі оцінки доказів. Висновок експерта у галузі права не є доказом у справі, але є джерелом відомостей, яке суд може використовувати при формуванні своїх висновків (*постанова КГС ВС, справа № 910/13306/18 від 03.03.2020*).

Слід звернути увагу, що ст. 8 Закону України «Про аудиторську діяльність», передбачено обов'язкове проведення аудиту, за результатами якого складається аудиторський висновок. Проте аудиторський висновок не є висновком судової експертизи, яку може бути призначено лише судом і тільки після порушення провадження у справі¹.

Показання свідка – це повідомлення про відомі йому обставини, які мають значення для справи. Не є доказом показання свідка, який не може назвати джерела своєї обізнаності щодо певної обставини, або які ґрунтуються на повідомленнях інших осіб (ч. 1 ст. 87 ГПК).

Показання свідка викладаються ним письмово у заяві свідка. Підпис свідка на заяві посвідчується нотаріусом (частини 1, 3 ст. 88 ГПК).

Свідок викликається судом для допиту за ініціативою суду або за клопотанням учасника справи у разі, якщо обставини, викладені свідком у заяві, суперечать іншим доказам або викликають у суду сумнів щодо їх змісту, достовірності чи повноти (ч. 1 ст. 89).

1.5. Судові витрати

Судові витрати – це витрати держави, що покладаються на державний бюджет України, а також на заінтересованих у справі осіб, з приводу та у зв'язку з розглядом і вирішенням справи у господарському суді.

Судові витрати забезпечують фінансову й організаційну можливість здійснення судочинства в господарських справах, а також відіграють роль обмежувальних заходів щодо безпідставного звернення до суду. Місце судових витрат серед правових гарантій

¹ п. 2.2 постанови пленуму ВГСУ від 23.03.2012 № 4 «Про деякі питання практики призначення судової експертизи»

визначається їхнім впливом на господарське судочинство, що проявляється у такому: (1) судові витрати сприяють матеріально-технічному забезпеченню судового розгляду господарської справи; (2) судові витрати виступають складовою частиною принципу доступу до суду і принципу процесуальної економії; (3) завдяки нормативно-правовим правилам розподілу судових витрат реалізується право особи на правову допомогу, у тому числі, й безоплатну; (4) превентивний характер судових витрат дозволяє дотримуватись принципу добросовісності в господарському судочинстві; (5) при визначенні розміру й порядку оплати судових витрат враховується критерій пропорційності.¹

Судові витрати складаються з судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи.

Судовий збір – збір, що справляється на всій території України за подання заяв, скарг до суду, за видачу судами документів, а також у разі ухвалення окремих судових рішень, передбачених Законом України «Про судовий збір». Судовий збір включається до складу судових витрат.

Так, наприклад, ставки судового збору встановлюються у таких розмірах за подання до господарського суду: позовної заяви *майнового характеру* – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви *немайнового характеру* – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»).

До *витрат, пов'язаних з розглядом справи*, належать витрати:

(1) на професійну правничу допомогу. Витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

За результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами. Для цілей розподілу судових витрат: (1) розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді та іншу професійну правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи

¹ Пашенко К. С. Правове регулювання судових витрат в адміністративному судочинстві України: автореф. .. канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2012. С. 4–5.

підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката, визначається згідно з умовами договору про надання правничої допомоги та на підставі відповідних доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою;(2) розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, встановлюється згідно з умовами договору про надання правничої допомоги на підставі відповідних доказів, які підтверджують здійснення відповідних витрат (ч. 2 ст. 126 ГПК).

Верховний Суд звертає увагу, що втручання суду у договірні відносини між адвокатом та його клієнтом у частині визначення *розміру гонорару* або зменшення розміру стягнення такого гонорару з відповідної сторони на підставі положень ч. 4 ст. 126 ГПК України можливе лише за умови обґрунтованості та наявності доказів на підтвердження невідповідності таких витрат фактично наданим послугам. В іншому випадку, таке втручання суперечитиме принципу свободи договору, закріпленому в положеннях ст. 627 ЦК України, принципу *pacta sunt servanda* та принципу захисту права працівника або іншої особи на оплату та своєчасність оплати за виконану працю, закріпленому у ст. 43 Конституції України (*постанова об'єднаної палати Касаційного господарського суду, справа № 910/13071/19 від 20.11.2020*).

– оскільки проти розміру витрат на правничу допомогу має заперечувати обов'язково інша сторона, то якщо вона не заперечує, у суду відсутні підстави надавати оцінку кількості часу витраченому адвокатом на виконання робіт (*постанова КГС ВС, справа № 911/4242/15 від 24.11.2020*);

(2) пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів та проведенням експертизи.

Свідку у зв'язку з викликом до суду відшкодовуються витрати, що пов'язані з переїздом до іншого населеного пункту та наймом житла, а також виплачується компенсація за втрачений заробіток чи відрив від звичайних занять. Компенсація за втрачений заробіток обчислюється пропорційно від розміру середньомісячного заробітку, а компенсація за відрив від звичайних занять – пропорційно від розміру мінімальної заробітної плати.

Експерт, спеціаліст чи перекладач отримують винагороду за виконану роботу, пов'язану із справою, якщо це не входить до їхніх службових обов'язків (ст. 127 ГПК).

Судова практика звертає увагу, що витрати, пов'язані з проведенням судової експертизи, під час судового розгляду має нести заінтересована сторона, а у разі призначення господарським судом судової експертизи з власної ініціативи – сторона, визначена в ухвалі господарського суду про призначення судової експертизи. Тому суд вправі зобов'язати відповідну сторону перерахувати, в тому числі шляхом здійснення попередньої оплати, суму витрат на проведення експертизи на рахунок експертної установи. У разі відмови чи ухилення заінтересованої сторони або сторони, зобов'язаної ухвалою господарського суду, від оплати витрат, пов'язаних з проведенням судової експертизи, суд може запропонувати іншій стороні оплатити ці витрати, а за відсутності і її згоди та за неможливості проведення судової експертизи без попередньої оплати її вартості суд розглядає справу на підставі наявних доказів. Аналогічним чином суд має діяти в разі повернення матеріалів справи з експертної установи через несплату вартості експертизи¹;

(3) пов'язані з витребуванням доказів, проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням, забезпеченням доказів.

Особа, яка надала доказ на вимогу суду, має право вимагати виплати грошової компенсації своїх витрат, пов'язаних із наданням такого доказу. Розмір грошової компенсації визначає суд на підставі поданих такою особою доказів здійснення відповідних витрат.

Розмір витрат, пов'язаних з проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням, забезпеченням доказів та вчиненням інших дій, пов'язаних з розглядом справи чи підготовкою до її розгляду, встановлюється судом на підставі договорів, рахунків та інших доказів.

Граничний розмір компенсації витрат, пов'язаних з проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням та вчиненням інших дій, необхідних для розгляду справи, встановлюється Кабінетом Міністрів України (ст. 128 ГПК);

(4) пов'язані з вчиненням інших процесуальних дій, необхідних для розгляду справи або підготовки до її розгляду.

¹ п. 23 постанови пленуму ВГСУ від 23.03.2012 № 4 «Про деякі питання практики призначення судової експертизи»

Розподіл судових витрат представляє собою процесуальну діяльність суду з покладення на сторону (третю особу), не на користь якої ухвалено судові рішення, обов'язку відшкодувати (компенсувати) іншій стороні понесені в господарському судочинстві матеріальні затрати.

Основними принципами розподілу судових витрат в господарському процесі є справедливість присудження, розумність і пропорційність. Відносини по розподілу судових витрат носять майново-вартісний і відновлювальний характер.¹

1.6. Процесуальні строки

Строки, в межах яких вчиняються процесуальні дії, встановлюються законом, а якщо такі строки законом не визначені, – встановлюються судом.

Основні процесуальні строки, що встановлені законом:

№	Процесуальна дія	Процесуальний строк	Норма закону
1	Строк надання зустрічного забезпечення	– строк надання зустрічного забезпечення визначається судом та не може перевищувати десяти днів з дня постановлення ухвали про забезпечення позову або ухвали про зустрічне забезпечення, якщо інше не впливає зі змісту заходів зустрічного забезпечення	частина 6 ст. 141 ГПК
2	Строк розгляду заяв про видачу судового наказу	– суд розглядає заяву про видачу судового наказу протягом п'яти днів з дня її надходження	частина 1 ст. 154 ГПК
3	Строк подання заяви про скасування судового наказу	– боржник має право протягом п'ятнадцяти днів з дня вручення копії судового наказу та доданих до неї документів подати заяву про його скасування до суду, який його видав	частина 1 ст. 157 ГПК

¹ Пашенко К. С. Правове регулювання судових витрат в адміністративному судочинстві України: автореф... канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2012. 24 с.

№	Процесуальна дія	Процесуальний строк	Норма закону
4	Строк набрання судовим наказом законної сили	– у разі ненадходження до суду заяви від боржника про скасування судового наказу протягом п'яти днів після закінчення строку на її подання судовий наказ набирає законної сили	частина 1 ст. 159 ГПК
5	Строк подання відзиву на позовну заяву	– відзив подається в строк, встановлений судом, який не може бути меншим п'ятнадцяти днів з дня вручення ухвали про відкриття провадження у справі	частина 8 ст. 165 ГПК
6	Строк підготовчого провадження	– підготовче провадження має бути проведене протягом шістдесяти днів з дня відкриття провадження у справі. У виняткових випадках для належної підготовки справи для розгляду по суті цей строк може бути продовжений не більше ніж на тридцять днів за клопотанням однієї із сторін або з ініціативи суду	частина 3 ст. 177 ГПК
7	Строк проведення врегулювання спору за участю судді	– врегулювання спору за участю судді проводиться протягом розумного строку, але не більше тридцяти днів з дня постановлення ухвали про його проведення	частина 1 ст. 190 ГПК
8	Строки розгляду справи по суті	– суд має розпочати розгляд справи по суті не пізніше ніж через шістдесят днів з дня відкриття провадження у справі, а у випадку продовження строку підготовчого провадження – не пізніше наступного дня з дня закінчення такого строку; – суд розглядає справу по суті протягом тридцяти днів з дня початку розгляду справи по суті	частини 1, 2 ст. 195 ГПК
9	Порядок ухвалення судових рішень	– у виняткових випадках залежно від складності справи складання повного рішення (постанови) суду може бути відкладено на строк не більш як десять днів , а якщо справа розглянута у порядку спрощеного провадження – п'ять днів з дня закінчення розгляду справи.	

1.6. Процесуальні строки

№	Процесуальна дія	Процесуальний строк	Норма закону
9	Порядок ухвалення судових рішень	– складання повного тексту ухвали залежно від складності справи може бути відкладено на строк не більш як п'ять днів з дня оголошення вступної та резолютивної частин ухвали	частина 6 ст. 233 ГПК
10	Строк розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження	– суд розглядає справи у порядку спрощеного позовного провадження протягом розумного строку, але не більше шістдесяти днів з дня відкриття провадження у справ	частина 1 ст. 248 ГПК
11	Строк на апеляційне оскарження	– апеляційна скарга на рішення суду подається протягом двадцяти днів , а на ухвалу суду – протягом десяти днів з дня його (її) проголошення	частина 1 ст. 256 ГПК
12	Строк розгляду апеляційної скарги	– апеляційна скарга на рішення суду першої інстанції розглядається протягом шістдесяти днів з дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження у справі; – апеляційна скарга на ухвалу суду першої інстанції розглядається протягом тридцяти днів з дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження у справі; – апеляційна скарга на ухвалу, постанову суду першої інстанції у справах про банкрутство (неплатоспроможність) у випадках, передбачених Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», розглядається протягом шістдесяти днів з дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження у справі	частина 1–3 ст. 273 ГПК
13	Строк на касаційне оскарження	– касаційна скарга на судові рішення подається протягом двадцяти днів з дня його проголошення	частина 1 ст. 288 ГПК

№	Процесуальна дія	Процесуальний строк	Норма закону
14	Строк виправлення помилки у виконавчому документі	– суд розглядає заяву в десятиденний строк з дня її надходження у судовому засіданні з повідомленням стягувача та боржника і постановляє ухвалу	частина 3 ст. 328 ГПК
15	Відстрочення або розстрочення виконання судового рішення	– заява про встановлення або зміну способу або порядку виконання, відстрочення або розстрочення виконання судового рішення розглядається у десятиденний строк з дня її надходження у судовому засіданні з повідомленням учасників справи	частина 2 ст. 331 ГПК
16	Судовий контроль за виконанням судових рішень	– скаргу може бути подано до суду: (а) у десятиденний строк з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її права; (б) у триденний строк з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її права, у разі оскарження постанови про відкладення провадження виконавчих дій.	частина 1 ст. 341 ГПК
17	Строк оскарження рішення третейського суду	– заява про скасування рішення третейського суду подається до апеляційного господарського суду за місцем розгляду справи третейським судом стороною, третьою особою протягом дев'яноста днів з дня ухвалення рішення третейським судом, а особою, яка не брала участі у справі, у разі якщо третейський суд вирішив питання про її права та (або) обов'язки, – протягом дев'яноста днів з дня, коли вона дізналася або повинна була дізнатися про ухвалення рішення третейського суду	частина 2 ст. 346 ГПК
18	Строк видачі наказу на примусове виконання рішення третейського суду	– заява про видачу наказу на примусове виконання рішення третейського суду подається до апеляційного господарського суду за місцем проведення третейського розгляду протягом трьох років з дня ухвалення рішення третейським судом	частина 2 ст. 352 ГПК

Згадування про строки, що встановлюються судом, є майже у всіх розділах ГПК України. Наприклад:

– відповідь на відзив подається в строк, встановлений судом. Суд має встановити такий строк подання відповіді на відзив, який дозволить позивачу підготувати свої міркування, аргументи та відповідні докази, іншим учасникам справи – отримати відповідь на відзив завчасно до початку розгляду справи по суті, а відповідачу – надати учасникам справи заперечення завчасно до початку розгляду справи по суті (ч. 4 ст. 166 ГПК);

– якщо позивач не усунув недоліки позовної заяви у строк, встановлений судом, заява вважається неподаною і повертається особі, що звернулася із позовною заявою (ч. 4 ст. 174 ГПК);

– у строк, встановлений судом, позивач має право подати відповідь на відзив, а відповідач – заперечення (ч. 1 ст. 184 ГПК);

– з метою забезпечення виконання вказівок, що містяться в окремій ухвалі, суд встановлює у ній строк для надання відповіді залежно від змісту вказівок та терміну, необхідного для їх виконання (ч. 7 ст. 246 ГПК); та ін.

Суд за заявою учасника справи **поновлює пропущений процесуальний строк**, встановлений законом, якщо визнає причини його пропуску поважними, крім випадків, коли ГПК встановлено неможливість такого поновлення (ч. 1 ст. 119 ГПК).

В господарському процесуальному законодавстві не передбачено конкретного переліку обставин, що відносяться до поважних і можуть бути підставою для поновлення пропущеного процесуального строку. Отже, у кожному випадку суд з урахуванням конкретних обставин пропуску строку оцінює доводи, що наведені на обґрунтування клопотання про його поновлення, та має зробити мотивований висновок щодо поважності чи неповажності причин пропуску строку, встановити чи є такий строк значним та чи поновлення такого строку не буде втручанням у принцип юридичної визначеності.

Питання про поважність причин пропуску процесуального строку вирішується судом за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів. Тобто встановлення поважності причин пропуску процесуального строку належить до дискреційних повноважень суду.

– суд апеляційної інстанції помилково ототожнив процедуру прийняття додаткових доказів з процедурою поновлення процесуального строку та у порушення вимог ч. 3 ст. 269 ГПК України не навів мотивів із зазначенням відповідних доказів об'єктивної неможливості проведення службового розслідування відповідачем при розгляді спору судом першої інстанції з метою долучення таких доказів до відзиву на позов на виконання вимог ч. 3 ст. 80 ГПК України. Усупереч вказаним вимогам процесуального закону суд апеляційної інстанції не мотивував в чому полягає винятковість випадку неподання відповідачем доказів, які мають вирішальний вплив на результат вирішення даного спору, до суду першої інстанції у встановлений строк та не вказав доказів неможливості їх подання відповідачем до суду першої інстанції з причин, що об'єктивно не залежали від нього (*постанова КГС ВС, справа № 910/11152/19 від 18.11.2020*);

– поновлення судом процесуального строку на оскарження рішення без наведення причини та скасування цього рішення, є порушенням п. 1 ст. 6 Європейської конвенції з прав людини (*постанова ВСУ, справа № 6–577цс17 від 16.08.2017*)

Встановлений судом процесуальний строк *може бути продовжений* судом за заявою учасника справи, поданою до закінчення цього строку, чи з ініціативи суду (ч. 2 ст. 119 ГПК).

Розділ II.

Окремі категорії справ господарського судочинства

1. Справи у спорах, що виникають із відносин, пов'язаних із застосуванням загальних положень про господарські договори

1.1. Справи щодо укладення господарських договорів

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none">– ст. ст. 202, 203, 638-647ЦК України;– ст.ст. 179-187ГК України
Судова практика	<ul style="list-style-type: none">– Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з визнанням угод недійсними: роз'яснення ВГСУ від 12.03.1999№ 02-5/111;– Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009№ 9;– Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013№ 11;– Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011№10
Підсудність	<ul style="list-style-type: none">– позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК(ч. 1 ст. 27 ГПК);

	<ul style="list-style-type: none"> – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів.(ч. 5 ст. 29 ГПК).
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкти господарської діяльності та інші учасники відносин у сфері господарювання
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – відповідність змісту договору вимогам закону; – правоздатність сторін за договором; – договір укладено у суперечності з цілями, зазначеними в установчих документах юридичної особи; – додержання встановленої форми договору; – при укладенні господарського договору сторони погодили предмет, ціну та строк дії договору; – умови про предмет у господарському договорі визначають найменування (номенклатуру, асортимент) та кількість продукції (робіт, послуг), а також вимоги до їх якості; – у господарському договорі передбачено (не передбачено) доплати до встановленої ціни за продукцію. (роботи, послуги) вищою якістю або виконання робіт у скорочені строки порівняно з нормативними; – чи існують підстави для визнання угоди (договору) недійсною; – у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони договору; – наявність збитків; – факт настання фарс-мажорних обставин
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – установчі документи суб'єкта господарювання; – документи, що підтверджують укладення договору; – документи, що підтверджують погодження або внесення змін до умов договору (листи, телеграми, телетайпограми, телефонограми, радіограми, підписанні стороною, яка їх надсилала);

	<ul style="list-style-type: none"> – платіжні документи; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – належне виконання відповідачем зобов'язань за договором полягало не тільки у передачі в оренду приміщень та обладнання, а також і у створенні робочої групи, яка мала підготувати документи для укладення договору купівлі-продажу приміщень, а також у безпосередньому укладенні такого договору. При цьому, зауважено, що укладення договору купівлі-продажу мало проводитися з урахуванням вимог чинного законодавства, яким визначається порядок укладання господарських договорів, зокрема: надіслання оферти, узгодження розбіжностей у випадку їх виникнення. Виходячи з того, що відповідач не надав доказів підготовки робочою групою та оформлення документів, які необхідні при укладенні договорів купівлі-продажу об'єктів нерухомості, а також доказів підготовки проекту договору купівлі-продажу, надіслання проекту позивачеві та доказів вчинення дій по укладенню договору купівлі-продажу, господарські суди дійшли висновку, що відповідачем зобов'язання за договором в частині підготовки документів та укладення в подальшому в порядку, встановленому законом, договору купівлі-продажу не виконані (<i>постанова ВГС, справа № 8/317/34 від 27.09.2007</i>); – необхідність дотримання позивачем погодженої сторонами у Договорі процедури внесення змін і доповнень до умов цього договору не є виявом надмірного формалізму. Натомість подання позивачем позову про визнання укладеним між сторонами договору транспортування природного газу, який по суті є зміненою редакцією чинного договору, нівелює правяла щодо внесення змін до правочинів, встановлені законом та умовами укладеного між сторонами договору, що може призвести до підстав виникнення у сторін, як учасників ринку природного газу, додаткових спорів (<i>постанова КГС ВС, справа №925/1051/18 від 10.09.2019</i>)

1.2. Справи про зміну господарських договорів

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст. ст. 202, 203, 638–647, 651–654 ЦК України; – ст.ст. 179–188 ГК України
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з визнанням угод недійсними: роз'яснення ВГСУ від 12.03.1999№ 02–5/111; – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009№ 9; – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013№ 11; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011№ 10
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів.(ч. 5 ст. 29 ГПК).
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
<p>Сторони спору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкти господарської діяльності та інші учасники відносин у сфері господарювання
<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – відповідність змісту договору вимогам закону; – правоздатність сторін за договором;

	<ul style="list-style-type: none"> – договір укладено у суперечності з цілями, зазначеними в установчих документах юридичної особи; – додержання встановленої форми договору; – при укладенні господарського договору сторони погодили предмет, ціну та строк дії договору; – умови про предмет у господарському договорі визначають найменування (номенклатуру, асортимент) та кількість продукції (робіт, послуг), а також вимоги до їх якості; – у господарському договорі передбачено (не передбачено) доплати до встановленої ціни за продукцію (роботи, послуги) вищою якості або виконання робіт у скорочені строки порівняно з нормативними; – чи існують підстави для визнання угоди (договору) недійсною; – у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони договору; – наявність збитків; – факт настання фарс-мажорних обставин
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – установчі документи суб'єкта господарювання; – документи, що підтверджують укладення договору; – документи, що підтверджують погодження або внесення змін до умов договору (листи, телеграми, телетайпограми, телефонограми, радіограми, підписані стороною, яка їх надсилала); – платіжні документи; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<p>– норми ч. 2 ст. 651 ЦК України щодо можливості зміни договору за рішенням суду на вимогу однієї із сторін у разі істотного порушення договору другою стороною може стати дійсним вирішенням проблеми недобросовісного виконання своїх зобов'язань учасниками господарських правовідносин у випадку доведення факту істотної різниці між тим, на що учасник правовідносин розраховував при укладенні договору та тим, що в дійсності він зміг отримати (<i>Рішення Господарського суду Сумської області, справа № 920/1718/15 від 26.04.2016</i>);</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – порука припиняється за наявності двох умов: внесення без згоди поручителя змін до основного зобов'язання; ці зміни призвели або можуть призвести до збільшення обсягу відповідальності поручителя. Зокрема, до припинення поруки призводять такі зміни умов основного зобов'язання без згоди поручителя, які призвели до збільшення обсягу відповідальності останнього. Збільшення відповідальності поручителя внаслідок зміни основного зобов'язання виникає у разі: підвищення розміру процентів; відстрочення виконання, що призводить до збільшення періоду, за який нараховуються проценти за користування чужими грошовими коштами; установлення (збільшення розміру) неустойки; установлення нових умов щодо порядку зміни процентної ставки в бік збільшення тощо (<i>постанова ВСУ, справа № 6–3176цс15 від 17.02.2016</i>); – зміна договору у зв'язку з істотною зміною обставин в судовому порядку, як і розірвання договору з цих підстав, виходячи з принципу свободи договору, є заходами, що застосовуються за наявності підтвердження дійсної істотної зміни обставин, з яких виходили сторони, укладаючи цей правочин. – Істотна зміна обставин, у свою чергу, є оціночною категорією, яка полягає у зміні договірної зобов'язання таким чином, що його виконання для однієї зі сторін договору стає більш обтяженим, ускладненим чим суттєво змінюється рівновага договірних стосунків (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/13436/19 від 10.09.2020</i>)
--	---

1.3. Справи про розірвання господарських договорів

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст. ст. 202, 203, 638–647, 651–654 ЦК України; – ст.ст. 179–188 ГК України
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з визнанням угод недійсними: роз'яснення ВГСУ від 12.03.1999№ 02–5/111;

1. Справи у спорах, що виникають із відносин, пов'язаних із застосуванням...

	<ul style="list-style-type: none"> – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009№ 9; – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013№ 11; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011№ 10
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК).
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
<p>Сторони спору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкти господарської діяльності та інші учасники відносин у сфері господарювання
<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – відповідність змісту договору вимогам закону; – правоздатність сторін за договором; – договір укладено у суперечності з цілями, зазначеними в установчих документах юридичної особи; – додержання встановленої форми договору; – при укладенні господарського договору сторони погодили предмет, ціну та строк дії договору; – умови про предмет у господарському договорі визначають найменування (номенклатуру, асортимент) та кількість продукції (робіт, послуг), а також вимоги до їх якості; – у господарському договорі передбачено (не передбачено) доплати до встановленої ціни за продукцію.

	<p>(роботи, послуги) вищою якості або виконання робіт у скорочені строки порівняно з нормативними;</p> <ul style="list-style-type: none"> – чи існують підстави для визнання угоди (договору) недійсною; – у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони договору; – наявність / відсутність підстав для розірвання договору; – наявність збитків
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – установчі документи суб'єкта господарювання; – документи, що підтверджують укладення договору; – платіжні документи; – копія претензії і відповідь на претензію; – документи, що підтверджують обставини, які є підставами для розірвання договору (акти); – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<p>– оцінка порушення договору як істотного здійснюється судом відповідно до критеріїв, що встановлені вказаною нормою. Оціночне поняття істотності порушення договору законодавець розкриває за допомогою терміну «значної міри» позбавлення сторони того, на що вона розраховувала при укладенні договору. Істотність порушення визначається виключно за об'єктивними обставинами, що склалися у сторони, яка вимагає розірвання договору. Іншим критерієм істотності порушення договору у законі зазначається термін «школа», який слід тлумачити з урахуванням ч. 2 ст. 22 ЦК України, а істотний негативний вплив на інтереси потерпілої сторони визначається виходячи з розміру завданої порушенням шкоди, який не дозволяє цій стороні отримати очікуване при укладенні договору. Суди повинні встановити не лише наявність істотного порушення договору, але й наявність шкоди, завданої цим порушенням другою стороною, яка може бути виражена у вигляді реальних збитків та/або упущеної вигоди, а її розмір не дозволяє потерпілій стороні отримати очікуване при укладенні договору; а також встановити, чи є</p>

	<p>дійсно істотною різниця між тим, на що має право розраховувати сторона, укладаючи договір, і тим, що в дійсності вона змогла отримати (<i>постанова ВГСУ, справа № 909/932/15 від 06.02.2017</i>);</p> <ul style="list-style-type: none">– принцип договірної регуляції правовідносин дозволяє сторонам договору на власний розсуд визначати свої взаємні права та обов'язки, у тому числі щодо односторонньої відмови від договору; висновки судів про те, що договір не був припинений, мотивовані лише недоведеністю тверджень відповідача про виявлення ним товару за ціною меншою, ніж ціна, що зазначена в Договорі (що сторонами було передбачено як підстава для внесення змін або розірвання такого договору), при цьому судом ухвалою суду у даній справі було відхилено клопотання про витребування відповідних доказів (<i>постанова об'єднаної палати КГС ВС, справа № 920/915/19 від 02.10.2020</i>);– зміна та розірвання господарських договорів (припинення зобов'язання) саме в односторонньому порядку допускаються виключно з підстав, прямо передбачених відповідним законом або договором (<i>постанова КГС ВС, справа № 916/1684/18 від 05.07.2019</i>);– тлумачення умов укладеного між сторонами справи договору щодо підстав застосування відповідальності за порушення відповідачем зобов'язання має здійснюватися у системному взаємозв'язку із положеннями чинного законодавства, які регулюють загальні засади та умови настання такої відповідальності у господарських правовідносинах (<i>постанова ВС ВС, справа № 904/4156/18 від 10.12.2019</i>);– суди попередніх інстанцій не надали відповіді на основне питання, яке мало бути вирішено під час розгляду цієї справи – чи є дострокове розірвання договору з ініціативи споживача у зв'язку із заміною електропостачальника за обставин, встановлених судами «випадком не передбаченим умовами договору» та, відповідно, підставою для нарахування штрафних санкцій згідно з Договором. Дійшовши висновку про те, що договір припинено шляхом його розірвання, суди також не спростували доводів відповідача про те, що як Правилами, так і договором передбачено його право на дострокове припинення
--	--

	<p>договору у зв'язку зі зміною електропостачальника, а тому немає підстав для застосування відповідальності, передбаченої у Договорі. Отже, суди попередніх інстанцій, встановлюючи наявність підстав для задоволення позовних вимог, не здійснили сукупного аналізу випадків, передбачених умовами договору, за яких він може бути розірваний, у тому числі внаслідок реалізації права на зміну електропостачальника із виникненням у позивача права на стягнення штрафних санкцій (<i>постанова КГС ВС, справа № 914/543/19 від 17.02.2020</i>)</p>
--	--

1.4. Справи про визнання господарських договорів недійсними

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст. ст. 202–236 ЦК України; – ст.ст. 179–188 ГК України; – Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон України від 22.11.1996
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з визнанням угод недійсними: роз'яснення ВГСУ від 12.03.1999 № 02–5/111; – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9; – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011 № 10
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК).

1. Справи у спорах, що виникають із відносин, пов'язаних із застосуванням...

<p>Розмір ставки судового збору</p>	<p>– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)</p>
<p>Сторони спору</p>	<p>– суб'єкти господарської діяльності та інші учасники відносин у сфері господарювання</p>
<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – відповідність змісту угод вимогам закону; – правоздатність сторін за угодою; – угода укладена у суперечності з цілями, зазначеними в установчих документах юридичної особи; – додержання встановленої форми угоди; – угода укладена внаслідок помилки, обману, погрози, зловмисної угоди представника однієї сторони з другою стороною; – між сторонами у передбачених законом порядку та формі досягнуто згоди щодо усіх його істотних умов; – при укладенні господарського договору сторони погодили предмет, ціну та строк дії договору; – умови про предмет у господарському договорі визначають найменування (номенклатуру, асортимент) та кількість продукції (робіт, послуг), а також вимоги до їх якості; – у господарському договорі передбачено (не передбачено) доплати до встановленої ціни за продукцію. (роботи, послуги) вищою якості або виконання робіт у скорочені строки порівняно з нормативними; – чи існують підстави для визнання угоди (договору) недійсною; – у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони угоди; – наявність збитків
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – установчі документи суб'єкта господарювання; – документи, що підтверджують укладення угоди (договору); – документи, що підтверджують погодження або внесення змін до умов угоди (листи, телеграми, теле-

	<p>тайпограми, телефонограми, радіограми, підписанні стороною, яка їх надсилала);</p> <ul style="list-style-type: none"> – платіжні документи; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ознаками фіктивного правочину є: введення в оману учасника або третьої особи щодо обставин правочину або дійсних намірів; свідомий намір невиконання зобов'язань; приховування справжніх намірів учасників правочину (<i>постанова КГС ВС, справа № 903/439/18 від 27.03.19</i>); – розірвання сторонами договору, виконаного повністю або частково, не позбавляє сторони права на звернення до суду з позовом про визнання такого договору недійсним. Так само не перешкоджає поданню відповідного позову закінчення строку (терміну) дії оспорюваного правочину до моменту подання позову (<i>постанова ВП ВС, справа № 905/1227/17 від 27.11.2018</i>); – недобросовісність та нерозумність контрагента юридичної особи є новими юридичними підставами, які слід встановлювати суду для визнання договору укладеного із перевищенням повноважень недійсним. Таким чином, ВСУ підкреслює, що лише факт визнання судом рішення загальних зборів не є достатньою підставою для визнання оспорюваного договору недійсним, проте такий договір може бути визнаний недійсним, якщо позивач доведе, що інша сторона договору діяла недобросовісно та нерозумно. При цьому ВСУ традиційно підкреслює, що закон не встановлює вичерпного переліку обставин, які свідчать про недобросовісність та нерозумність дій контрагента у відносинах із товариством (<i>постанова ВСУ, справа № 3–537гс17 від 12.07.2017</i>); – під обманом слід розуміти умисне введення в оману представника підприємства, установи, організації або фізичної особи, що вчинила правочин, шляхом: повідомлення відомостей, які не відповідають дійсності; заперечення наявності обставин, які можуть

	<p>перешкоджати вчиненню правочину; замовчування обставин, що мали істотне значення для правочину (наприклад, у зв'язку з ненаданням технічної чи іншої документації, в якій описуються властивості речі). При цьому особа, яка діяла під впливом обману, повинна довести не лише факт обману, а й наявність умислу в діях відповідача та істотність значення обставин, щодо яких особу введено в оману. Обман щодо мотивів правочину не має істотного значення. Суб'єктом введення в оману є сторона правочину, – як безпосередньо, так і через інших осіб за домовленістю (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/8395/19 від 10.03.2020</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – якщо зі змісту господарського договору випливає, що зобов'язання за цим договором може бути припинено лише на майбутнє, оскільки неможливо повернути усе одержане за ним (наприклад, вже здійснене користування за договором майнового найму (оренди), користування електроенергією, спожиті послуги, зберігання, здійснене за відповідним договором, тощо), то господарський суд одночасно з визнанням господарського договору недійсним (за наявності підстав для цього) зазначає в резолютивній частині рішення, що зобов'язання за договором припиняється лише на майбутнє. При цьому слід враховувати, що зобов'язання припиняються на майбутнє не на підставі відповідної вказівки в рішенні суду, а в силу закону, тому при визнанні недійсним правочину (господарського договору) зобов'язання його сторін припиняються на майбутнє з моменту набрання чинності рішення суду про визнання правочину (договору) недійсним, хоча б у судовому рішенні й не було зазначено про таке припинення (<i>постанова КГС ВС, справа № 923/336/17 від 14.02.2018</i>)
--	---

1.5. Справи, пов'язані з визнанням угод недійсними

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст. ст. 202–236 ЦК України; – ст.ст. 179–188 ГК України; – Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон України від 22.11.1996
---	---

Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з визнанням угод недійсними: роз'яснення ВГСУ від 12.03.1999№ 02–5/111; – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9; – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013№ 11; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011№ 10
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів.(ч. 5 ст. 29 ГПК).
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкти господарської діяльності та інші учасники відносин у сфері господарювання
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – відповідність змісту угод вимогам закону; – правоздатність сторін за угодою; – угода укладена у суперечності з цілями, зазначеними в установчих документах юридичної особи; – додержання встановленої форми угоди; – угода укладена внаслідок помилки, обману, погрози, зловмисної угоди представника однієї сторони з другою стороною; – між сторонами у передбачених законом порядку та формі досягнуто згоди щодо усіх його істотних умов;

	<ul style="list-style-type: none"> – при укладенні господарського договору сторони погодили предмет, ціну та строк дії договору; – умови про предмет у господарському договорі визначають найменування (номенклатуру, асортимент) та кількість продукції (робіт, послуг), а також вимоги до їх якості; – у господарському договорі передбачено (не передбачено) доплати до встановленої ціни за продукцію. (роботи, послуги) вищою якості або виконання робіт у скорочені строки порівняно з нормативними; – чи існують підстави для визнання угоди (договору) недійсною; – у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони угоди; – наявність збитків
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – установчі документи суб'єкта господарювання; – документи, що підтверджують укладення угоди (договору); – документи, що підтверджують погодження або внесення змін до умов угоди (листи, телеграми, теле-тайпограми, телефонограми, радіограми, підписанні стороною, яка їх надсилала); – платіжні документи; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – наявність підстав для визнання правочину недійсним має визначатися судом на момент його вчинення. І відповідно до ст. 236 ЦК України нікчемний правочин або правочин, визнаний судом недійсним, є недійсним з моменту його вчинення (<i>постанова КГС ВС, справа № 904/5212/17 від 04.04.2018</i>); – вирішуючи спори про визнання правочинів (господарських договорів) недійсними, господарський суд повинен встановити наявність фактичних обставин, з якими закон пов'язує визнання таких правочинів (господарських договорів) недійсними на момент їх вчинення (укладення) і настання відповідних наслідків, та в разі задоволення позовних вимог зазначати

	<p>в судовому рішенні, в чому конкретно полягає неправомірність дій сторони та яким нормам законодавства не відповідає оспорюваний правочин (<i>постанова КГС ВС, справа № 923/459/18 від 23.01.2019</i>);</p> <ul style="list-style-type: none">– принцип автономності арбітражної угоди від основного договору полягає у тому, що арбітражна угода та основний договір розглядаються як дві окремі угоди, тому недійсність договору не може бути підставою для автоматичної недійсності арбітражної угоди (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/13366/18 від 12.11.2020</i>);– вирішуючи спори про визнання правочинів (господарських договорів) недійсними, господарський суд повинен встановити наявність фактичних обставин, з якими закон пов'язує визнання таких правочинів (господарських договорів) недійсними на момент їх вчинення (укладення) і настання відповідних наслідків, та в разі задоволення позовних вимог зазначати в судовому рішенні, в чому конкретно полягає неправомірність дій сторони та яким нормам законодавства не відповідає оспорюваний правочин. З урахуванням викладеного, недійсність правочину зумовлюється наявністю дефектів його елементів: дефекти (незаконність) змісту правочину; дефекти (недотримання) форми; дефекти суб'єктного складу; дефекти волі – невідповідність волі та волевиявлення (<i>постанова КГС ВС, справа № 922/3699/17 від 06.06.2018</i>)
--	--

2. справи у спорах, що виникають із окремих видів господарських договорів

2.1. справи, щодо купівлі-продажу нерухомого майна

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none">– ст. ст. 278–282 ГК України;– ст. ст. 15, 16, 328, 392, 655–697 ЦК України;– Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004
Судова практика	<ul style="list-style-type: none">– Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009№ 9;– Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11
Підсудність	<ul style="list-style-type: none">– позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК);– позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів. (ч. 5 ст. 29 ГПК).
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none">– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none">– суб'єкти господарської діяльності (продавець, покупець)
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none">– факт укладення договору;– правосуб'єктність учасників договору;– зміст договору відповідає вимогам закону;

	<ul style="list-style-type: none"> – факт невиконання (неналежного виконання) умов договору; – чи існують підстави для визнання договору недійсним; – наявність / відсутність фарс-мажорних обставин; – наявність збитків
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копія договору (контракту); – копія попереднього договору купівлі-продажу; – документи, що стосуються нерухомого майна; – копії документів бухгалтерського (податкового) обліку та звітності відповідно до законодавства; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – не можна вважати правочин схваленим особою, від імені якої його укладено, якщо дії, що свідчать про прийняття його до виконання, вчинено особою, яка і підписала спірну угоду без належних повноважень, хоча договір і виконано у повному обсязі (<i>постанова ВСУ, справа № 910/28081/14 від 13.09.2017</i>); – ознака фіктивності має бути притаманна діям усіх сторін правочину. Якщо хоча б одна з них намагалася досягти правового результату, то даний правочин не може визнаватися фіктивним. Позивач, який вимагає визнання правочину недійсним, повинен довести, що всі учасники правочину не мали наміру створити правові наслідки на момент його вчинення (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/13041/18 від 08.10.2019</i>); – оскільки заявником не доведено належними, достатніми та допустимими доказами наявності обставин, з якими закон пов'язує визнання господарським судом оспорюваного правочину недійсним, факту порушення його прав чи інтересів з боку відповідача укладенням спірного договору, а також того, що в момент вчинення правочину стороною (сторонами) недодержано встановлених ч. 1–3, 5 та 6 ст. 203 ЦК України вимог, враховуючи положення ст. 204 ЦК України щодо презумпції правомірності правочину, колегія суддів погоджується з висновком судів першої та апеляційної інстанцій про відсутність правових підстав для задоволення позовних вимог у даній справі (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/4994/18 від 05.07.2019</i>)

2.2. Справи про купівлю-продаж товару

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none"> – ст. ст. 278–282 ГК України; – ст. ст. 655–697 ЦК України
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9; – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів. (ч. 5 ст. 29 ГПК).
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкти господарської діяльності (продавець, покупець)
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору; – правосуб'єктність учасників договору; – факт порушення / додержання умов договору; – факт передачі (отримання) товару; – вартість товару та факт сплати його вартості; – наявність / відсутність фарс-мажорних обставин; – факт заподіяння шкоди товару; – порушення форми укладення договору

<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копія договору (контракту); – документи щодо сертифікації товару; – копії документів бухгалтерського (податкового) обліку та звітності відповідно до законодавства; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – якщо продавець продав товар, який належить іншій особі на праві власності, і при цьому продавець не мав права його відчужувати, то покупець не набуває права власності на товар, крім випадків, коли власник не має права вимагати його повернення. Зокрема, якщо майно за відплатним договором придбане в особи, яка не мала права його відчужувати, про що набувач не знав і не міг знати (добросовісний набувач), власник має право витребувати це майно від набувача лише у випадках, встановлених ст. 388 ЦК України. Якщо позивач вважає, що покупець не набув права власності на отримане ним спірне майно, зокрема, тому, що покупець не є добросовісним набувачем, то він вправі скористатися передбаченими законодавством зобов'язально-правовими способами захисту права власності. Для застосування таких способів захисту немає потреби в оскарженні результатів електронних торгів або підписаного в подальшому договорі купівлі-продажу (<i>постанова ВП ВС, справа № 910/3907/18 від 01.10.2019</i>); – сплачені грошові кошти за поставлене обладнання можуть бути повернені, якщо покупець тривалий час не міг ним користуватися у зв'язку з неодноразовим виявленням недоліків у роботі (<i>постанова КГС ВС, справа № 904/3407/18 від 07.06.19</i>); – у разі порушення продавцем/покупцем товарів/послуг порядку заповнення та/або порядку реєстрації в Єдиному реєстрі податкових накладних податкової накладної та/або розрахунку коригування покупець/ продавець таких товарів/послуг має право додати до податкової декларації за звітний податковий період заяву із скаргою на такого продавця / покупця. Відшкодування ПДВ здійснюється державою в податкових правовідносинах між особою і державою. Отже, зобов'язання зареєструвати податкові на-

	<p>кладні в Єдиному реєстрі податкових накладних для включення до податкового кредиту суми ПДВ виникає саме з податкового законодавства, а не з договірних відносин, тому є податковим, а не господарським зобов'язанням. Спори, які можуть виникнути між платниками ПДВ та державою в особі уповноваженого органу – суб'єкта владних повноважень щодо суми сплаченого податку, є адміністративними і мають розглядатися судами адміністративної юрисдикції. У даному випадку обов'язок продавця зареєструвати податкову накладну є обов'язком платника податку у публічно-правових відносинах, а не обов'язком перед покупцем, хоча невиконання цього обов'язку може завдати покупцю збитків. Тому позовна вимога покупця про зобов'язання продавця здійснити таку реєстрацію не є способом захисту у господарських правовідносинах, і не підлягає розгляду в суді жодної юрисдикції. Натомість належним способом захисту для позивача може бути звернення до контрагента з позовом про відшкодування збитків, завданих внаслідок порушення контрагентом за договором обов'язку щодо складення та реєстрації податкових накладних (<i>постанова ВП ВС, справа № 908/1568/18 від 05.06.2019</i>)</p>
--	--

2.3. Справи про купівлю-продаж на біржах, аукціонах, прилюдних торгах

<p>Праві норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 278–282 ГК України; – ст.ст. 644–697 ЦК України; – Про товарну біржу: Закон України від 10.12.1991; – Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006; – Про створення Аграрної біржі: постанова КМУ від 26.12.2005 № 1285; – Положення про організацію та проведення аукціонів з продажу необробленої деревини (затверджено наказом Державного комітету лісового господарства України від 19.02.2007 № 42); – Регламент організації та проведення аукціонів з продажу необробленої деревини на Аграрній біржі (затверджено наказом директора Аграрної біржі № 04-ОД від 22.02.2017)
---	--

<p>Судова практика</p> <p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9; – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11 – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів. (ч. 5 ст. 29 ГПК)
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
<p>Сторони спору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкти господарської діяльності; – біржа (товарна, фондова); – учасників біржових торгів
<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладання біржової угоди; – факт проведення біржових торгів; – факт порушення правил біржової торгівлі; – факт допущення дискримінації учасників біржової діяльності (наприклад, порушення рівноваги ціни пропонування окремого товару з ціною попиту на нього); – правосу́бектність учасника біржових торгів
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копія біржового договору (контракту); – правила біржової торгівлі та витяг із протоколу загальних зборів (зборів учасників) про їх затвердження, завірені підписом керівника товарної біржі, скріпленням печаткою біржі; – копії документів бухгалтерського (податкового) обліку та звітності відповідно до законодавства; – копія претензії і відповідь на претензію; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців;

	<ul style="list-style-type: none"> – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за змістом ч. 1 ст. 215 ЦК України підставами недійсності укладеного за результатами прилюдних торгів правочину є недодержання вимог закону в момент його укладення, тобто безпосередньо за результатами прилюдних торгів, то підставами для визнання прилюдних торгів недійсними є порушення встановлених законодавством правил проведення торгів (<i>постанови ВСУ, справа № 908/1689/13 від 23.09.2014, справа № 4/178/2011/5003 від 25.02.2015</i>); – суди першої та апеляційної інстанцій розглядаючи позовні вимоги про визнання недійсним аукціону, тобто фактично недійсним правочину з продажу необробленої деревини, сторонами якого є замовники і організатори біржових торгів та переможці, не залучили останніх до участі у справі як відповідачів, чим порушили вимоги процесуального закону (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/6160/17 від 11.04.2018</i>); – проведення прилюдних торгів з реалізації майна за ціною, визначеною звітом про оцінку майна, який утратив чинність, є підставою для визнання цих торгів недійсними за умови одночасного порушення прав і законних інтересів особи, яка їх оспорує. Доведення такого порушення прав покладається на особу, яка оспорує прилюдні торги (<i>постанова ВП ВС, справа № 678/301/12 від 15.05.2019</i>)

2.4. Справи щодо закупівлі за державні кошти, публічні закупівлі

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 202, 203, 215 ЦК України; – ст. 13, 181 ГК України; – Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015; – Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000; – Про оборонні закупівлі: Закон України від 17.07.2020; – Про угоди про розподіл продукції: Закон України від 14.09.1999; – Про ринок електричної енергії: Закон України від 13.04.2017; – Про відкритість використання публічних коштів: Закон України від 11.02.2015; – Деякі питання закупівлі товарів, робіт і послуг, необхідних для здійснення заходів, спрямованих на за-
---	--

	<p>побігання виникненню та поширенню, локалізацію та ліквідацію спалахів, епідемій та пандемій коронавірусної хвороби (COVID-19) на території України: постанова КМУ від 20.03.2020 № 225;</p> <ul style="list-style-type: none"> – Про особливості створення та діяльності централізованих закупівельних організацій: постанова КМУ від 27.12.2018 № 1216; – Про затвердження Порядку формування та використання електронного каталогу: постанова КМУ від 14.09.2020 № 822; – Порядок визначення предмета закупівлі (затверджено наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 17.03.2016 № 454)
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК).
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – учасник процедури закупівлі; – замовники (органи державної влади, та правоохоронні органи держави; Пенсійний фонд України, органи соціального страхування; юридичні особи, які забезпечують потреби держави або територіальної громади, якщо така діяльність не здійснюється на промисловій чи комерційній основі; юридичні особи та/або суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність в одній або декількох окремих сферах господарювання; – переможець процедури закупівлі; – переможець спрощеної закупівлі; – пов'язана особа; – уповноважена особа (особи);

	<ul style="list-style-type: none"> – Уповноважений орган
<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору про закупівлю; – факт аномально низької ціни тендерної пропозиції; – предмет закупівлі; – вартість предмета закупівлі; – строк дії тендерної пропозиції; – тендерна пропозиція; – -кваліфікаційні критерії процедури закупівлі; – факт відмови в участі у процедурі закупівлі; – факт проведення електронного аукциону; – відміна тендеру чи визнання тендеру таким, що не відбувся; – факт проведення конкурентного діалогу; – застосування процедури торгів з обмеженою участю; – застосування переговорної процедури закупівлі; – факти порушення законодавства про закупівлі
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копія договору про закупівлю; – копія оголошення про проведення конкурентних процедур закупівель; – тендерна документація; – технічна специфікація до предмета закупівлі; – звіт про договір про закупівлю; – Примірне положення про уповноважену особу; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – висловлення позивачем заперечень щодо визначеної за результатами передоговорної процедури закупівель ціни договору вже на етапі підписання спірного контракту свідчить про те, що сторонами не досягнуто згоди щодо всіх істотних умов договору, який внаслідок цього є неукладеним у силу ч. 8 ст. 181 ГК України (<i>постанова КГС ВС, права № 910/2337/17 від 11.04.2018</i>); – вазуючи, що забезпечення максимальної економії державних коштів є основною метою здійснення закупівлі, в той час, як принцип добросовісної конкуренції серед учасників носить допоміжний характер та є засобом досягнення мети закупівлі, суди дійшли правильних висновків, що дискваліфікувати учасника через порушення принципу добросовісної конкуренції можливо лише за умови чіткого встановлення

	<p>таких порушень та доведення грубого порушення прав замовника або інших учасників закупівель за наслідками таких дій (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/16309/18 від 07.11.2019</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – суто формальна констатація окремих порушень під час проведення процедури закупівлі за відсутності доказів оскарження самої процедури закупівлі, внаслідок чого остання вважається правомірною та законною, не може бути підставою для визнання недійсним укладеного на її виконання договору (<i>постанова КГС ВС, справа № 903/315/19 від 27.09.2020</i>)
--	--

2.5. Справи, що впливають із договору міні (бартеру)

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 715, 716 ЦК України; – ст. 293 ГК України; – Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності: Закон України від 23.12.1998; – Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008; – Про деякі питання регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності: постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.1999 № 756
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11; – Про деякі питання практики застосування у вирішенні спорів окремих норм чинного законодавства: лист ВАСУ від 10.05.2000 № 01–8/204; – Про практику вирішення окремих категорій спорів (за матеріалами судової колегії ВАСУ по перегляду рішень, ухвал, постанов): лист ВАСУ від 22.09.2000 № 01–8/516; – Про практику вирішення окремих спорів, пов'язаних з вексельним обігом (за матеріалами судової колегії ВАСУ по перегляду рішень, ухвал, постанов): оглядовий лист ВАСУ від 11.12.2000 № 01–8/738; – Про деякі питання практики застосування окремих норм чинного законодавства у вирішенні спорів: інформаційний лист ВГСУ № 01–8/935 від 29.08.2001

2. Справи у спорах, що виникають із окремих видів господарських договорів

Підсудність	<ul style="list-style-type: none">– позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК);– позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none">– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none">– сторони договору міни (бартеру);– суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none">– факт укладення договору міни (бартерного договору);– факт порушення (не виконання) істотних умов договору;– товари (роботи, послуги) входять (не входять) перелік товарів (робіт, послуг), з використанням яких здійснення товарообмінних (бартерних) операцій (у тому числі у галузі зовнішньоекономічної діяльності) забороняється;– факт видачі (отримання) разового індивідуального дозволу;– вина сторони договору у невиконанні або неналежному виконанні договірних зобов'язань
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none">– копія бартерного договору (договору міни);– копія разового індивідуального дозволу, що видається центральним органом виконавчої влади з питань економічної політики;– копія вантажної митної декларації на експорт (імпорт);– акт або інший документ, що засвідчує виконання робіт, надання послуг;– копія претензії і відповідь на претензію;– копії установчих документів;

	<ul style="list-style-type: none"> – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
Правові позиції суду	<ul style="list-style-type: none"> – незалежно від наявності в матеріалах справи певних доказів (рішення зборів засновників), суди при їх дослідженні повинні керуватися нормами матеріального права, які визначають процедуру укладення окремого елемента правочину міні (обміну корпоративних прав), та застосовуючи принцип процесуальної економії, надавати можливість захисту прав та інтересів особі в межах одного позовного провадження, встановивши порушення норм матеріального права (<i>постанова КГС ВС, справа № 904/5934/17 від 19.02.2019</i>); – системний аналіз положень Закону України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України» і Положення про порядок відчуження та реалізації військового майна Збройних Сил, затвердженого постановою КМУ від 28.12.2000 № 1919 свідчить про те, що для відчуження нерухомого військового майна, яке є предметом оспорюваного договору міні, необхідний належним чином оформлений дозвіл КМУ, який отриманий не був (<i>постанова КГС ВС, справа № 8/21 від 23.11.2018</i>)

2.6. Справи, що впливають із договору страхування

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 352–355 ГК України; – Про страхування: Закон України від 07.03.1996; – Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011; – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11; – Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про загально-

2. Справи у спорах, що виникають із окремих видів господарських договорів

	обов'язкове державне соціальне страхування: оглядовий лист ВГСУ від 05.05.2005 № 01–8/775
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
	<ul style="list-style-type: none"> – страховик – фінансові установи, які створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю згідно з Законом України «Про господарські товариства» з урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про страхування», а також одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності. Учасників страховика повинно бути не менше трьох (ч. 1 ст. 2 ЗУ «Про страхування»); – страховальник – юридичні особи та дієздатні фізичні особи, які уклали із страховиками договори страхування або є страховальниками відповідно до законодавства України (ч. 1 ст. 3 ЗУ «Про страхування»); – застраховані особи – треті особи, на користь і за згодою яких укладається договір страхувальником, крім випадків, передбачених чинним законодавством
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – підстави виникнення страхових правовідносин, які залежать від виду страхування: договір – при добровільному страхуванні та в силу закону – при обов'язковому страхуванні; – предмет договору страхування;

	<ul style="list-style-type: none"> – факт настання страхового випадку; – причинно-наслідковий зв'язок між передбаченою страхуванням небезпекою та фактом настання страхового випадку; – розмір страхової суми; – розмір франшизи; – факт виплати (відмови виплатити) страховником страхової виплати відповідно до умов договору страхування; – факт виконання (невиконання) істотних умов договору страхування
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копія договору страхування; – документи, що підтверджують розрахунки між сторонами; – претензія заявника і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – страховиком за змістом затверджених ним Правил добровільного страхування конкретизовано визначені договором страхування ознаки страхового випадку та встановлено винятки, за яких ті чи інші події не можуть бути визнані страховиком страховим випадком, у зв'язку з настанням якого у страхувальника виникає право на одержання страхового відшкодування. Відтак, обов'язком суду, який розглядає спір щодо виплати страхового відшкодування, є з'ясування наявності у заявленої страхувальником події ознак страхового випадку як за умовами договору страхування, так і відповідно до встановлених страховиком правил страхування, якими визначено особливості надання страховиком страхових послуг (<i>постанова КГС ВС, справа № 922/2289/17 від 06.07.2018</i>); – перехід права вимоги від страхувальника (вигодонабувача) до страховика називається суброгацією. Під час суброгації нового зобов'язання із відшкодування збитків не виникає – відбувається заміна кредитора: потерпілий, яким є страхувальник або вигодонабувач, передає страховику своє право вимоги до особи, відповідальної за спричинення шкоди. Внаслідок

	<p>цього страховик виступає замість потерпілого. Тобто у випадку суброгації відбувається лише заміна осіб у вже наявному зобов'язанні (заміна активного суб'єкта) зі збереженням самого деліктного зобов'язання. У такому разі страховальник передає свої права страховику на підставі договору і сприяє реалізації останнім прийнятих суброгаційних прав (<i>постанова ВП ВС, справа № 910/2603/17 від 04.07.2018</i>)</p>
--	---

2.7. Справи, що впливають із договору пасажирського перевезення

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 908, 910, 919–928 ЦК України; – ст.ст. 179–188, 224–229 ГК України; – Повітряний кодекс України від 19.05.2011; – Про транспорт: Закон України від 10.11.1994; – Про залізничний транспорт: Закон України від 04.07.1996; – Про автомобільний транспорт: Закон України від 05.04.2001; – Правила надання послуг пасажирського автомобільного транспорту (затверджено постановою КМУ від 18.02.1997 № 176); – Правила перевезення пасажирів, багажу, вантажо-багажу та пошти залізничним транспортом України (затверджено наказом Міністерства транспорту та зв'язку України 27.12.2006 № 1196); – Методика розрахунку тарифів на послуги пасажирського автомобільного транспорту (затверджено наказом Міністерство транспорту України від 27.11.2009 № 1175)
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11; – Узагальнення судової практики застосування Господарським судом Чернігівської області у 2015–2016 роках законодавства яке регулює транспортні перевезення¹
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцем знаходження чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); <p style="text-align: center;">¹ URL: https://cn.arbitr.gov.ua/sud5028/organization_of_work/zagalnennya/339031/</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – спори, що виникають з договору перевезення, у разі, коли одним з відповідачів є перевізник, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням перевізника (ч. 1 ст. 30 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – сторони договору: замовник і перевізник
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору; – факт проведення конкурсу з перевезення пасажирів на міських маршрутах загального користування; – факт порушення (не виконання) істотних умов договору; – вина сторони договору у невиконанні або неналежному виконанні договірних зобов'язань; – наявність збитків; – факт настання фарс-мажорних обставин
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – копія договору перевезення; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого); – копія протоколу конкурсного комітету з визначення переможця конкурсу з перевезення пасажирів на міських маршрутах загального користування у місті; – копія договору на перевезення пасажирів та міському автомобільному маршруті загального користування; – копія Додатку до договору перевезення щодо узгодження розклад руху автобусів на міських маршрутах; – копія Акту обстеження перевезення пільгових категорій громадян на міських автобусних маршрутах загального користування; – копії звернень жителів мікрорайону і т.п.

<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – оскільки виконавчим комітетом міської ради умову договору про перевезення перевізником додатково, окрім держзамовлення на соціально значущі послуги, безкоштовно та бездотаційно пасажирів пільгових категорій згідно з переліком, встановленим рішенням виконавчого комітету на відповідний рік, було внесено до типового договору, затвердженого рішенням міської ради, цю умову було <i>визначено як істотну умову договору і конкурсу зокрема (постанова КГС ВС, справа № 903/393/18 від 09.04.2019)</i>; – власники автостанцій згідно з приписами зазначеної ст. 32 Закону України «Про автомобільний транспорт» зобов'язані укласти договір з автомобільним перевізником, що здійснює перевезення пасажирів на автобусних маршрутах загального користування, тільки за наявності в нього договору із органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування про організацію перевезення на автобусних маршрутах загального користування <i>чи дозволу органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування на обслуговування маршрутів загального користування, що пролягають через цю автостанцію (постанова КГС ВС, справа № 910/13644/19 від 25.08.2020)</i>
------------------------------------	---

2.8. Справи, що впливають із договору перевезення вантажу

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст. ст. 306–316 ГК України; – ст. ст. 908, 909, 916–927 ЦК України; – Про транспорт: Закон України від 10.11.1994; – Повітряний кодекс України від 19.05.2011; – Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995; – Про залізничний транспорт: Закон України від 4.07.1996; – Про автомобільний транспорт: Закон України від 5.04.2001; – Про трубопровідний транспорт України: Закон України від 15.05.1996; – Про транспортно-експедиторську діяльність: Закон України від 01.07.2004; – Статут залізниць України, затверджений постановою КМУ від 06.04.1998 № 457;
---	--

	<ul style="list-style-type: none"> – Статут автомобільного транспорту УРСР від 27.06.1969; – Правила повітряного перевезення вантажів (затверджено наказом Міністерства транспорту України від 14.10.2003 № 793); – Правила перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні (затверджено наказом Міністерства транспорту України від 14.10.1997 № 363); – Правилами обчислення термінів доставки вантажів (затверджено наказом Міністерства транспорту України від 21.11.2000 № 644)
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11; – Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з недостачами продовольчих товарів при поставках і перевозках: лист ВАСУ від 24.12.1992 № 01–8/1530; – Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з перевозок вантажів автомобільним транспортом: роз'яснення ВАСУ від 21.07.1992 № 01–6/856
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – Спори, що виникають з договору перевезення, у разі, коли одним з відповідачів є перевізник, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням перевізника (ч. 1 ст. 30 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – перевізник; – вантажовідправник; – вантажоодержувач
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору перевезення; – факт порушення (не виконання) істотних умов договору;

2. Справи у спорах, що виникають із окремих видів господарських договорів

	<ul style="list-style-type: none"> – втрата, недостача, псування або пошкодження вантажу; – обставини, за яких сталося незбереження вантажу; – ступень вини сторін договору перевезення у невиконанні (неналежному виконанні) договору; – обґрунтування розміру відшкодування; – факт страхування відповідальності перевізника
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копія договору перевезення вантажу; – транспортна накладна; – коносамент; – бланки перевізних документів; – претензія заявника і відповідь на претензію; – документи, що підтверджують здійснення розрахунків за договором (копії чеків, фінансові звіти тощо); – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – відповідно до ч. 1, 2 ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи, які фіксують факти здійснення господарських операцій. Отже, товарно-транспортна накладна є основним документом на вантаж, що повинен оформлятися при здійсненні вантажних автоперевезень та одночасно з цим товарно-транспортна накладна виступає первинним документом бухгалтерського обліку (<i>постанова КГС ВС, справа № 921/49/17-з/3 від 05.07.2018</i>); – наявність чи відсутність вини працівника позивача щодо невірного розрахунку тарифу на станції призначення не відмінює відповідальність [зобов'язання] відповідача [вантажоодержувача] зі сплати належних платежів за здійсненні позивачем перевезення. Такі платежі повинні відповідати тарифам, визначеним станом на час здійснення <i>перевезення</i> (<i>постанова КГС ВС, справа № 904/7036/17 від 20.02.2018</i>); – правовідносини щодо організації перевезення вантажу, які виникають між суб'єктами господарювання, опосередковуються укладенням договору перевезення вантажу, за яким одна сторона (перевізник) зо-

	<p>бов'язується доставити ввірений їй другою стороною (вантажовідправником) вантаж до пункту призначення в установлений законодавством чи договором строк та видати його уповноваженій на одержання вантажу особі (вантажоодержувачу), а вантажовідправник зобов'язується сплатити за перевезення вантажу встановлену плату; договір перевезення вантажу укладається у письмовій формі, факт укладення такого господарського договору підтверджується складенням перевізного документа відповідно до вимог законодавства (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/1524/19 від 21.02.2020</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – згідно з пунктом 1 ст. 20 Конвенції про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів (до якої Україна приєдналася у 2006 році) передбачено, що той факт, що вантаж не був доставлений протягом тридцяти днів після закінчення узгодженого терміну або, за відсутності узгодженого терміну, протягом шістдесяти днів із дня прийняття вантажу перевізником, є безперечним доказом втрати вантажу і особа, яка має право пред'явити претензію, може на цій підставі вважати його загубленим (<i>постанова КГС ВС, справа № 916/746/18 від 11.04.2019</i>)
--	--

2.9. Справи, що виникають з перевезення вантажів залізницею

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст. ст. 306–316 ГК України; – ст. ст. 358–368 ЦК України; – Про транспорт: Закон України від 10.11.1994; – Про залізничний транспорт: Закон України від 4.07.1996; – Про транспортно-експедиторську діяльність: Закон України від 01.07.2004; – Статут залізниць України, затверджений постановою Кабінету міністрів України від 6.04.1998 № 457; – Правила користування вагонами і контейнерами, затверджено наказом Мінтрансу України від 25.02.1999 № 113; – Правилами приймання вантажів до перевезення; Правилами видачі вантажів; Правилами оформлення перевізних документів; Правилами розрахунків за перевезення вантажів; Правилами обчислення термінів доставки вантажів; Правилами зберігання
---	---

2. Справи у спорах, що виникають із окремих видів господарських договорів

	<p>вантажів; Правилами перевезення вантажів з оголошеною вартістю; Правилами перевезення вантажів у супроводі провідників відправників (одержувачів); Правилами реалізації вантажів; Правилами перевезення вантажів, які змерзаються; Правилами перевезення вантажів залізничними лініями вузької колії; Правилами перевезення вантажів у спеціальних та спеціалізованих контейнерах відправників і одержувачів; Правилами перевезення вантажів, які підлягають фітосанітарному контролю; Правилами перевезення вантажів у транспортних пакетах; Правилами обслуговування залізничних під'їзних колій; Правилами plombування вагонів і контейнерів; Правилами переадресування вантажів; Правилами перевезення вантажів навалом і насипом; Правилами перевезення вантажів у вагонах відкритого типу; Правилами перевезення вантажів дрібними відправками; Правилами перевезення вантажів в універсальних контейнерах, затвердженими наказом Мінтрансу України від 21.11.2000 № 644 (з подальшими змінами і доповненнями, внесеними наказом Мінтрансу України від 20.08.2001 № 542)</p>
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з перевезення вантажів залізницею: роз'яснення президії ВГСУ № 04–5/601 від 29.05.2002; – Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з договорів на обслуговування залізничних під'їзних колій: рекомендації ВГСУ № 04–5/278 від 23.12.2008; – Про деякі питання практики застосування у вирішенні спорів законодавства про відповідальність за порушення у галузі залізничного транспорту(за матеріалами узагальнення судової практики у справах, розглянутих господарськими судами України): Інформаційний лист ВГСУ № 01–08/71 від 02.02.2010
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Спори, що виникають з договору перевезення, у разі, коли одним з відповідачів є перевізник, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням перевізника (ч. 1 ст. 30 ГПК)
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але

	не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – перевізник; – вантажовідправник; – вантажоодержувач;
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору перевезення; – факт порушення (невиконання) істотних умов договору; – втрата, недостача, псування або пошкодження вантажу; – обставини, за яких сталося незбереження вантажу; – ступень вини сторін договору перевезення у невиконанні (неналежному виконанні) договору; – факт затримки вантажовідправником вагонів під вантаженням; – обґрунтування розміру відшкодування; – факт страхування відповідальності перевізника
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – копія договору перевезення; – претензія заявника і відповідь на претензію; – накладна (є обов'язковою двосторонньою письмовою формою угоди на перевезення вантажу, яка укладається між відправником та залізницею на користь третьої сторони – одержувача), яка може оформлятися і надаватися в електронному вигляді (із накладенням електронного цифрового підпису); – квитанція про прийняття вантажу до перевезення; – документ про сплату вартості вантажу і довідка станції відправлення про прийняття його до перевезення з відміткою станції призначення про неприбуття вантажу; – рахунок або інший документ відправника, який підтверджує кількість і вартість відправленого вантажу; – специфікація на вантаж; – довідки відправника про кількість, ціну і вартість відправленого вантажу, що підписані головним (старшим) бухгалтером; – комерційний акт або акт загальної форми, які складають станції залізниць;

	<ul style="list-style-type: none"> – акти експертиз; – акт про технічний стан вагона у разі витікання, псування або підмочування вантажу внаслідок технічної несправності вагону (контейнера); – облікова картка виконання плану перевезень; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – приписами пункту 116 Статуту залізниць України встановлено відповідальність лише за несвоєчасну доставку вантажів, за перевезення яких в залежності від відстані між станцією відправлення та станцією призначення встановлюється провізна плата як тариф за перевезення вантажів, та не передбачено відповідальності у вигляді штрафу за порушення залізницею зобов'язань щодо виконання робіт та надання інших послуг, пов'язаних з перевезенням вантажу, за які залізницею справляються додаткові збори; тому зарахування до провізної плати при обчисленні суми штрафу за прострочення у доставці вантажу вартості інших послуг і робіт залізниці, пов'язаних з доставкою вантажу до пункту призначення, є безпідставним та суперечить правовій природі порушеного залізницею зобов'язання з перевезення (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/1524/19 від 21.02.2020</i>); – державне регулювання тарифів на перевезення вантажів залізничним транспортом, як провізної плати, та додаткових зборів за надання залізницею послуг і виконання робіт, пов'язаних з перевезенням вантажів, має нормативне обмеження сторін правовідносин з перевезення вантажу залізницею, що займає монопольне становище на ринку таких послуг, щодо вільного визначення у договірному порядку вартості послуги з перевезення вантажу. Договір, укладений між сторонами спору щодо перевезення вантажу залізницею, не може змінити базові тарифні ставки провізної плати, а його сторони при визначення вартості перевезення вантажу мають керуватися приписами статей 307, 311 ГК України та Збірника тарифів на перевезення вантажів залізничним транспортом у межах України, затвердженого наказом Міністер-

	<p>ства транспорту та зв'язку України від 26.03.2009 № 317 (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/1524/19 від 21.02.2020</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – враховуючи те, що спірні правовідносини за своєю правовою природою є правовідносинами з надання послуг, пов'язаних з перевезенням вантажу залізничним транспортом у міжнародному сполученні, зберіганню вантажу та проведенням його митного контролю, до спірних правовідносин підлягають застосуванню норми міжнародних договорів, які встановлюють порядок перевезення вантажів залізничним транспортом, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, норми спеціального національного законодавства про залізничний транспорт, а також норми митного законодавства (<i>постанова КГС ВС, справа № 914/2413/18 від 14.11.2019</i>)
--	---

2.10. Справи, що впливають із договору транспортної експедиції

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 929, 930, 931, 932, 933, 934 ЦК України; – ст. 193, 307 ГК України; – Про транспортно-експедиторську діяльність: Закон України від 01.07.2004
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013№ 11
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів. (ч. 5 ст. 29 ГПК); – спори, що виникають з договору перевезення, у разі, коли одним з відповідачів є перевізник, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням перевізника (ч. 1 ст. 30 ГПК)

2. Справи у спорах, що виникають із окремих видів господарських договорів

Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none">– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none">– учасники транспортно-експедиторської діяльності:– експедитор (транспортний експедитор);– клієнт;– перевізник
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none">– факт укладення договору;– вид транспортно-експедиторської послуги;– додержання істотних умов договору транспортного експедирування;– факт страхування експедитором вантажу та своєї відповідальності;– факт порушення (не виконання) істотних умов договору;– вина сторони договору у невиконанні або неналежному виконанні договірних зобов'язань
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none">– копія договору;– документи що надають інформацію про властивості вантажу, умови його перевезення;– акт або інший документ, що засвідчує виконання робіт, надання послуг;– копія претензії і відповідь на претензію;– копії установчих документів;– копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців;– копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
Правові позиції суду	<ul style="list-style-type: none">– транспортне експедирування як вид господарської діяльності не може розглядатися окремо від перевезення, це комплекс заходів, які супроводжують процес перевезення вантажів на всіх його стадіях (сортування вантажів під час їх прийняття до перевезення, перевалка вантажів у процесі їх перевезення, облік надходження вантажів під час видачі вантажу

	<p>тощо), і саме це дає підстави розглядати її допоміжним щодо перевезення видом діяльності. Тому кожна послуга, що надається експедитором клієнту, по суті є транспортною послугою (<i>постанова КГС ВС, справа № 926/929/17 від 11.05.2018</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – згідно укладеного між сторонами договору позовач не несе відповідальності за дії офіційних контролюючих органів у випадках невідповідності вантажу, його стану та наданих відповідачем документів між собою, а також чинним законам і нормам країн, територією яких здійснюється перевезення. Отже, суди дійшли висновку, що у цьому випадку документи, складені офіційними контролюючими органами країн, територією яких здійснювалося перевезення вантажу, і є належними доказами, що засвідчують неможливість виконання зобов'язань позовачем саме внаслідок невідповідності вантажу та документів на цей вантаж законам і нормам країн, територією яких здійснюється перевезення (<i>постанова КГС ВС, справа № 916/862/17 від 02.07.2018</i>)
--	---

2.11. Справи у сфері інноваційної діяльності

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 325–332 ГК України; – Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002; – Про наукову і науково-технічну експертизу: Закон України від 10.11.1995; – Про наукову та науково-технічну діяльність: Закон України від 13.12.1991; – Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 16.07.1999; – Про наукові парки: Закон України від 25.06.2009; – Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14.09.2006; – Щодо затвердження Методики проведення державної експертизи інноваційних проектів: наказ Міністерства освіти і науки від 21.02.2008 № 114; – Про затвердження Порядку державної реєстрації інноваційних проектів і ведення Державного реєстру інноваційних проектів: постанова КМУ від 17.09.2003 № 1474
---	---

2. Справи у спорах, що виникають із окремих видів господарських договорів

<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: рекомендація ВГСУ від 10.06.2004 № 04–5/1107; – Щодо застосування господарськими судами законодавства у розгляді справ, пов'язаних із захистом права на об'єкти інтелектуальної власності: лист ВГСУ від 14.01.2004 № 05–3/31
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцем знаходження чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів. (ч. 5 ст. 29 ГПК)
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
<p>Сторони спору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – <i>суб'єкти інноваційної діяльності</i> – фізичні і (або) юридичні особи України, фізичні і (або) юридичні особи іноземних держав, особи без громадянства, об'єднання цих осіб, які провадять в Україні інноваційну діяльність і (або) залучають майнові та інтелектуальні цінності, вкладають власні чи запозичені кошти в реалізацію в Україні інноваційних проектів (ст. 5 ЗУ «Про інноваційну діяльність»); – <i>технологічний парк (технопарк)</i> – юридична особа або група юридичних осіб (далі – учасники технологічного парку), що діють відповідно до договору про спільну діяльність без створення юридичної особи та без об'єднання вкладів з метою створення організаційних засад виконання проектів технологічних парків з виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції

<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – (ст. 1 ЗУ «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків»); – <i>науковий парк</i> – юридична особа, що створюється з ініціативи вищого навчального закладу та/або наукової установи шляхом об'єднання внесків засновників для організації, координації, контролю процесу розроблення і виконання проектів наукового парку (ст. 1 ЗК «Про наукові парки»); – <i>суб'єкти господарювання</i>, що уклали з суб'єктом інноваційної діяльності договір про партнерство – факт укладення інноваційного договору; – факти невиконання або неналежного виконання договірних зобов'язань; – порядок розрахунків за виконані роботи; – факт здачі-приймання закінчених робіт; – ступень вини сторін договору у невиконанні (неналежному виконанні) договору
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копія інноваційного договору; – інноваційний проект – комплект документів, що визначає процедуру і комплекс усіх необхідних заходів (у тому числі інвестиційних) щодо створення і реалізації інноваційного продукту і (або) інноваційної продукції (ст. 1 ЗУ «Про інноваційну діяльність»); – проект технологічного парку (наукового парку); – копія договору про партнерство з суб'єктом інноваційної діяльності (науковим парком, технопарком); – свідоцтво про державну реєстрацію інноваційного проекту; – накладні на поточні витрати (на матеріали, технічне забезпечення тощо), що виникали у ході інноваційної діяльності; – накладні на придбання обладнання, устаткування та інших засобів виробництва, пов'язаних з впровадженням інновацій; – документи, що підтверджують розрахунки між сторонами договору (платіжні доручення); – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – порушення відповідачем умов договору, а саме будівництво іншого, ніж зазначено в декларації про

	<p>початок виконання будівельних робіт, об'єкта будівництва, не свідчать про умисний обман з боку відповідача, а є лише неналежним виконанням ним умов договору, та, відповідно, підставою для застосування встановлених договором та законодавством санкцій, та вважає правильними висновки про те, що позивач не надав належних та допустимих доказів того, що відповідач, укладаючи Договір, ввів позивача в оману, а відтак, правові підстави для визнання Договору недійсним з цих підстав відсутні (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/23169/16 від 05.07.2018</i>)</p>
--	--

2.12. Справи, що впливають із договору складського зберігання

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст. 294 ГК України; – ст. ст. 956–966 ЦК України; – Про сертифіковані товарні склади та прості і подвійні складські свідоцтва: Закон України від 23.12.2006; – Про зерно та ринок зерна в Україні: Закон України від 04.07.2002; – Порядок відшкодування підприємствам, установам та організаціям витрат, пов'язаних з відповідальним зберіганням матеріальних цінностей державного резерву, затверджено постановою КМУ від 12.04.2002 № 532; – Про затвердження Порядку випуску бланків складських документів на зерно, їх передачі та продажу зерновим складам та типового договору складського зберігання зерна: постанова КМУ від 11.04.2003 № 510; – Порядок ведення основного реєстру складських документів на зерно и зерна прийнятого на зберігання, реєстру зернового складу, затверджено наказом Міністерства аграрної політики України від 11.08.2005 № 374; – Положення про обіг складських документів на зерно, затвердженого наказом Міністерства аграрної політики України від 27.06.2003 № 198
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11

Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцем знаходження чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – <i>товарний склад</i> – організація, що здійснює зберігання товарів та надає пов'язані із зберіганням послуги на засадах підприємницької діяльності (ч. 1 ст. 294 ГК); – <i>володар товару</i> (поклажодавець)
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору складського зберігання; – факт порушення (не виконання) істотних умов договору; – обґрунтування розміру заборгованості по сплаті послуг товарного складу; – вина сторони договору у невиконанні або нена належному виконанні договірних зобов'язань; – наявність у суб'єкта господарювання дозволу (ліцензії) на надання послуг зберігання товарів; – настання чи дія обставин непереборної сили (форс-мажорних обставин), а саме стихійного лиха, пожеж та інших надзвичайних ситуацій техногенного, природного або екологічного характеру, якщо ці обставини безпосередньо вплинули на виконання договірних зобов'язань; – факт страхування товару, прийнятого на зберігання
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – копія договору складського зберігання; – складські документи (складська квитанція, просте складське свідоцтво, подвійне складське свідоцтво); – акт приймання-передачі простого складеного свідоцтва;

	<ul style="list-style-type: none"> – документи, що підтверджують розрахунки витрат сторін договору; – довіреності на отримання товарно-матеріальних цінностей; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – здійснення зерновим складом дій зокрема з очищення та сушіння зерна, переданого на зберігання, є необхідними заходами, які зерновий склад зобов'язаний вчинити з метою забезпечення належного зберігання зерна поклададавця та підтримання його якісних показників, і такі дії є складовою комплексу заходів, що визначають суть зберігання зерна в розумінні пункту 10 ст. 1 Закону України «Про зерно та ринок зерна в Україні». Метою передачі покладавцем зерна на зберігання на зерновий склад з огляду на специфіку такого продукту, як зерно, є не лише безпосередньо саме зберігання, а і зберігання в умовах, в яких має зберігатися зерно, з проведенням необхідних заходів для підтримання належної якості зерна. Тобто, передаючи зерно на зберігання, поклададавець має на меті належне його утримання та доробку, усвідомлює необхідність та обов'язковість здійснення таких заходів для належного зберігання зерна (<i>постанова КГС ВС, справа № 912/3154/14 від 06.07.2018</i>); – встановивши наявність між сторонами правовідносин із зберігання зерна, судом апеляційної інстанції не враховано, що кредитор може здійснити своє право пред'явлення вимоги як шляхом надіслання актів наданих послуг та розрахунків відповідно до умов договору, так і шляхом звернення до боржника листом, телеграмою, надіслання рахунка тощо. Акт надання послуг як документальне оформлення надання послуг лише підтверджує факт здійснення господарських операцій і носить формальний характер. Розрахунок обсягів коштів за зберігання зерна, в свою чергу, є документом, який містить лише розрахунок коштів, які підлягають сплаті за надані по-

	<p>слуги. Наявність або відсутність актів та розрахунків не звільняє Аграрний фонд від обов'язку оплатити фактично надані послуги зі зберігання зерна за заявленою вимогою кредитором (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/17838/17 від 23.10.2018</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – складська квитанція від 14.12.2016 № 18 оформлена ним у зв'язку з тим, що умовами договору поставки, окрім видаткової накладної, що безпосередньо фіксує факт передачі товару від продавця покупцеві, передбачалось оформлення складської квитанції з метою підтвердження факту наявності такого товару на складі продавця перед оформленням видаткової накладної. Проте, зазначеною складською квитанцією не підтверджено факту виникнення між сторонами правовідносин щодо зберігання товару (<i>постанова КГС ВС, справа № 916/271/18 від 06.11.2018</i>)
--	---

2.13. Справи, що впливають із договору підряду на капітальне будівництво

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст. ст. 837–864 ЦК України; – ст. ст. 317–324 ГК України; – Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991; – Про архітектурну діяльність: Закон України від 20.05.1999; – Про основи містобудування: Закон України від 16.11.1992; – Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування: Закон України від 14.10.1994; – Про затвердження загальних умов укладання та виконання договорів підряду в капітальному будівництві: постанова Кабінету Міністрів України № 668 від 01.08.2005; – Питання прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів: постанова КМУ від 13.04.2011 № 461
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцем знаходження чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК);

2. Справи у спорах, що виникають із окремих видів господарських договорів

	<ul style="list-style-type: none">– позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none">– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none">– <i>замовник</i> – юридична особа будь-якої форми власності, яка видає замовлення на будівництво, укладає договір підряду про виконання робіт на будівництві об'єктів, контролює хід його виконання, приймає та оплачує виконані роботи;– <i>підрядчик(генеральний підрядник)</i> – юридична особа будь-якої форми власності, яка укладає договір підряду на будівництво (проектування) об'єктів, відповідно до визначених у ньому умов виконує передбачені договором підряду (контрактом) роботи та передає їх замовникові;– <i>субпідрядник</i>–підрядник, який в порядку, визначеному договором підряду, та на підставі договору субпідряду, укладеному з генеральним підрядником, залучається до виконання робіт;– <i>інвестор</i> – юридична особа, яка приймає рішення про інвестування капітальних вкладень в об'єкти будівництва, забезпечує їх фінансування, якщо вона не є замовником;
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none">– факт укладення договору підряду на капітальне будівництво;– факти невиконання або неналежного виконання договірних зобов'язань;– факт страхування ризиків випадкового знищення або пошкодження об'єкта будівництва;– факт забезпечення договору підряду гарантією, яка надається банком, іншою фінансовою установою чи страховою організацією;

	<ul style="list-style-type: none"> – порушення договірних зобов'язань відбулося не з вини сторони договору (обставини непереборної сили, дії другої сторони тощо); – порядок розрахунків за виконані роботи; – факт здачі-приймання закінчених робіт (об'єкта будівництва); – гарантійні строки якості закінчених робіт (експлуатації об'єкта будівництва), порядок усунення недоліків;
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – <i>договірна документація</i> – договір підряду та інші документи (проектна, кошторисна, тендерна документація, тендерні пропозиції, акцепт тендерної пропозиції, повідомлення, запити, претензії тощо), які встановлюють, конкретизують, уточнюють або змінюють умови договору підряду; – <i>дозвільна документація</i> – документи дозвільного характеру у сфері будівництва, необхідність отримання яких передбачена законом; – <i>документи про виконання договору підряду</i> – документи про хід виконання договору підряду, відповідність робіт і матеріальних ресурсів нормативним вимогам та здійснення контролю за виконанням договірних зобов'язань (журнали виконання робіт, акти та довідки про виконані роботи, акти на приховані роботи та конструкції, паспорти, сертифікати, акти на випробування устаткування, журнали авторського нагляду, матеріали перевірок тощо); – <i>кошторисна документація</i> – кошториси та інші документи, пов'язані із складанням (розрахунки, обґрунтування, пояснення, відомості про ресурси тощо) і необхідні для визначення кошторисної вартості будівництва та договірної ціни; – <i>проектна документація</i> – текстові та графічні матеріали, затверджені в установленому порядку, якими визначаються містобудівні, об'ємно-планувальні, архітектурні, конструктивні, технічні та технологічні рішення, а також кошториси об'єкта будівництва
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – державній реєстрації підлягає право власності тільки на ті об'єкти нерухомого майна, будівництво яких закінчено та які прийняті в експлуатацію у встановленому порядку. Визнання ж права власності на об'єкт незавершеного будівництва, не прийнятого в експлуатацію, в судовому порядку нормами ЦК України чи

	<p>іншими нормативними актами не передбачено (<i>постанова ВСУ, справа № 6–159цс15 від 27.05.2015</i>);</p> <ul style="list-style-type: none">– передумовами та матеріальними підставами для захисту права власності або права користування земельною ділянкою у судовому порядку, зокрема у визначений спосіб, є наявність підтвердженого належними доказами права особи (власності або користування) щодо земельної ділянки, а також підтверджений належними доказами факт порушення цього права на земельну ділянку (невизнання, оспорювання або чинення перешкод у користуванні, користування з порушенням законодавства, користування з порушенням прав власника або землекористувача тощо) (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/1016/17 від 20.03.2018</i>);– оскільки положення частин другої та четвертої ст. 849 ЦК України містять дві самостійні підстави відмови замовника від договору підряду та, відповідно, різні правові наслідки таких дій, законність відмови замовника від договору підряду на підставі частини другої цієї статті ЦК України у випадку недоведеності порушень умов договору підряду зі сторони підрядника не може «виправдовуватись» <i>безумовним</i> правом замовника відмовитися від договору підряду на підставі її частини четвертої. Обставини наявності або відсутності порушення умов договору підряду зі сторони підрядника мають безпосереднє значення для правильного вирішення судами спорів про визнання недійсною відмови замовника від договору підряду в порядку частини другої ст. 849 ЦК України та підлягають з'ясуванню судами у вирішенні таких спорів (<i>постанова КГС ВС, справа № 911/1433/18 від 13.09.2019</i>);– у ст. 849 ЦК України передбачено три окремі (самостійні) підстави для відмови замовника від договору підряду, а саме: (1) підрядник несвоєчасно розпочав роботу або виконує її настільки повільно, що закінчення її у строк стає явно неможливим (частина 2); (2) очевидність для замовника невиконання роботи належним чином та невиконання підрядником у визначений замовником строк вимоги про усунення недоліків (частина 3); (3) відмова замовника від договору до закінчення робіт з виплатою підрядникові плати за виконану частину робіт та відшкодуванням
--	--

	збитків, завданих розірванням договору (частина 4). Відповідно, правові наслідки відмови замовника від договору підряду на підставі ст. 849 ЦК України є різними. Законність відмови замовника від договору підряду на підставі ч. 2 ст. 849 ЦК України у разі недоведення порушень умов договору підряду з боку підрядника не може бути виправдана <i>безумовним</i> правом замовника відмовитися від договору підряду на підставі частини 4 цієї норми (<i>постанова КГС ВС, справа № 911/1433/18 від 13.09.2019</i>)
--	---

2.14. Справи, що впливають із договору позики

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 1046–1053 ЦК України; – ст. 173, 174, 193, 217, 230 ГК України; – Інструкція»Про порядок приймання, транспортування, зберігання, відпуску та обліку нафти і нафтопродуктів на підприємствах і організаціях України» (затверджено наказом Міністерства палива та енергетики України, Міністерства економіки України, Міністерства транспорту та зв'язку України, Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 20.05.2008 № 281/171/578/155 та зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 02.09.2008 за № 805/15496)
Судова практика	– Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013№ 11
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового міні-

2. Справи у спорах, що виникають із окремих видів господарських договорів

	муму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	– сторони договору: позикодавець та позичальник
Предмет доказування	– факт укладення договору; – факт порушення (не виконання) істотних умов договору; – вина сторони договору у невиконанні або неналежному виконанні договірних зобов'язань
Приблизний перелік необхідних доказів	– копія договору; – акт або інший документ, що засвідчує виконання робіт, надання послуг; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
Правові позиції суду	– оскільки передача об'єкта позики саме за актом приймання-передачі передбачена умовами договору, суди попередніх інстанцій дійшли вірного висновку, що з моменту його підписання відповідач вважається таким, що набув права власності на об'єкт позики (<i>постанова КГС ВС, справа № 922/1890/14 від 07.02.2018</i>); – суд апеляційної інстанції, зазначаючи, що твердження господарського суду першої інстанції про те, що застереження, яке наведене в Договорі позики, є таким, що не може бути виконано, є лише припущенням суду, та залишаючи позови в даній справі без розгляду, – повинен був належним чином встановити дійсність, чинність та виконуваність арбітражного застереження, яке зазначено в Договорі позики... Вирішення питання про виконуваність чи невиконуваність арбітражного застереження у зв'язку з наявністю помилок у найменуванні арбітражної установи є дискрецією суду, який ухвалює рішення з урахуванням усіх обставин справи (<i>постанова КГС ВС, справа № 916/2591/16 від 05.03.2019</i>); – оскільки позика обумовлена обов'язком позичальника повернути отримане, то немає позики там,

	<p>де не було дійсно взято в позику, тому що тоді не може бути мови про повернення (<i>постанова КГС ВС, справа № Б24/081–12 від 15.01.2019</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – відповідно до положень частини 4 ст. 67, частини 10 ст. 78 ГК України для укладення Договору позики Позивачу як комунальному унітарному підприємству необхідно було отримати погодження органу управління – міської ради. Укладення Договору за відсутності зазначеного погодження є порушенням вимог закону та підставою для визнання його недійсним згідно з приписами статей 203, 215 ЦК України (<i>постанова КГС ВС, справа № 908/2997/19 від 10.11.2020</i>); – ЦК України, ГК України, іншими законодавчими актами не передбачено можливості захисту прав та/або інтересів особи у такий спосіб, як визнання припиненими певних відносин, у тому числі позики. За своєю правовою природою така вимога є вимогою про визнання (встановлення) юридичного факту (тобто факту, який має юридичне значення), у вигляді припинення з певної дати відносин позики, а підтвердження (визнання) чи, навпаки, непідтвердження факту не є належним способом судового захисту прав та/або законних інтересів і не може здійснюватися як результат розгляду відповідної позовної вимоги (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/10553/18 від 28.04.2020</i>)
--	--

2.15. Справи у сфері фінансової діяльності(кредитування)

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст. ст. 333–351 ГК України; – ст.ст. 553, 554, 628, 1048, 1049, 1054 ЦК України; – Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000; – Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001; – Про кредитні спілки: Закон України від 20.12.2001; – Про фінансовий лізинг: Закон України від 16.12.1997; – Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993; – Про довірчі товариства: Декрет КМУ від 17.03.1993 № 23;
---	---

	<ul style="list-style-type: none"> – Положення про надання послуг з фінансового лізингу юридичними особами – суб'єктами господарювання, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами (затверджено розпорядженням Державної комісії, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг України від 22.01.2004 № 21); – Положення про застосування Національним банком України заходів впливу (затверджено постановою Правління Національного банку України від 17.08.2012 № 346)
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання практики вирішення спорів за участю банків (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку ВГСУ): оглядовий лист ВГСУ від 21.11.2011 № 01–06/1626/2011; – Про Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання відносин між кредиторами та споживачами фінансових послуг»: лист ВГСУ від 26.10.2011 № 01–06/1481/11
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – установи банків; – фінансово-кредитні організації; – суб'єкт господарювання
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт здійснення операції з надання фінансових послуг: (1) випуск платіжних документів, платіжних кар-

	<p>ток, дорожніх чеків та/або їх обслуговування, кліринг, інші форми забезпечення розрахунків; (2) довірче управління фінансовими активами; (3) діяльність з обміну валют; (4) залучення фінансових активів із зобов'язанням щодо наступного їх повернення; (5) фінансовий лізинг; (6) надання коштів у позику, в тому числі і на умовах фінансового кредиту; (7) надання гарантій та поручительств; (8) переказ коштів; (9) послуги у сфері страхування та у системі накопичувального пенсійного забезпечення; (10) професійна діяльність на ринку цінних паперів, що підлягає ліцензуванню; (11) факторинг; (11-1) адміністрування фінансових активів для придбання товарів у групах; (12) інші операції, які відповідають критеріям, у Законі (ст. 4 ЗУ «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»);</p> <ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору про надання фінансових послуг; – факт порушення (невиконання) істотних умов договору; – факт збільшення в односторонньому порядку розміру процентної ставки або інших платежів, передбачених кредитним договором або графіком погашення боргу, за винятком випадків, встановлених законом; – факт вимоги дострокового погашення несплаченої частини боргу за кредитом та розриву в односторонньому порядку укладених кредитних договорів у разі незгоди позичальника із пропозицією фінансової установи збільшити процентну ставку або інший платіж, передбачений кредитним договором або графіком погашення боргу; – факти застосування до учасників ринку фінансових послуг (крім споживачів фінансових послуг) передбачених у законодавстві заходів впливу (наприклад штрафних санкцій); – факт несвоєчасного погашення кредиту або відсотків за його користування
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копія договору про надання фінансових послуг (кредитний договір, договір про довірче управління фінансовими активами тощо); – документи, що підтверджують розрахунки між сторонами; – звіт про фінансові результати (звіт про рух грошових коштів);

	<ul style="list-style-type: none"> – претензія заявника і відповідь на претензію; – акт аудиторської перевірки; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – для визнання недійсним правочину як укладеного під впливом обману необхідно, щоб сторона була введена в оману саме щодо обставин, які мають істотне значення. До таких обставин віднесено відомості щодо природи правочину, прав та обов'язків сторін, таких властивостей і якостей речі, які значно знижують її цінність або можливість використання за цільовим призначенням. Тобто особа, яка діяла під впливом обману, повинна довести не лише факт обману та наявність умислу в діях її контрагента, а й істотність значення обставин, щодо яких особу введено в оману (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/14910/17 від 20.06.2018</i>); – орган державного фінансового контролю має можливість здійснювати контроль за використанням коштів державного і місцевого бюджетів та у разі виявлення порушень законодавства пред'являти обов'язкові до виконання вимоги щодо усунення таких правопорушень. Водночас, в даному випадку позивачем пред'явлено позов про стягнення з відповідачів коштів у зв'язку з нікчемністю додаткової угоди до договору, тоді як ст. 10 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» не передбачено право позивача для звернення до суду з такими вимогами (<i>постанова КГС ВС, справа № 906/1024/19 від 06.11.2020</i>); – положення чинного законодавства хоч і визначають національну валюту України як єдиний законний платіжний засіб на території України, однак не містять заборони на вираження у договорі грошових зобов'язань в іноземній валюті, визначення грошового еквівалента зобов'язання в іноземній валюті, а також на здійснення перерахунку грошового зобов'язання у випадку зміни Національним банком України курсу національної валюти України по відношенню до іноземної валюти. Отже, відносини у сфері кредитуван-

	<p>ня суб'єктів господарювання, в тому числі в іноземній валюті, серед іншого врегульовано нормами ГК України, ЦК України та іншими актами законодавства. При цьому чинним законодавством встановлено особливий порядок використання (ліцензування) іноземної валюти на території України (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/8927/17 від 13.02.2019</i>)</p>
--	--

2.16. Справи, що впливають із договору іпотеки

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 525–526, 572, 575, 590, 629 ЦК України; – гл. 35, ст. 67, 193 ГК України; – Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003; – Про заставу: Закон України від 02.10.1992; – Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію об'яжень: Закон України від 18.11.2003; – Про іпотечні облігації: Закон України від 22.12.2005
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
<p>Сторони спору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – сторони договору: іпотекодержатель та іпотекодавця

2. Справи у спорах, що виникають із окремих видів господарських договорів

<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору; – факт порушення (не виконання) істотних умов договору; – вина сторони договору у невиконанні або неналежному виконанні договірних зобов'язань; – факт фарс-мажорних обставин; – факт наявності збитків та їх розмір
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копія договору; – акт або інший документ, що засвідчує виконання робіт, надання послуг; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – сама по собі наявність судового рішення про задоволення вимог банку, як і обставини, пов'язані з процедурою виконання судового рішення, не припиняють та не змінюють правовідносин сторін за договором іпотеки до фактичного погашення вимог кредитора за рахунок примусової реалізації предмета іпотеки. При цьому чинне законодавство не містить жодної правової норми, яка б обмежувала певним строком процедуру примусової реалізації іпотечного майна і тим більше пов'язувала б вплив цього строку із правовим наслідком у вигляді припинення іпотеки (<i>постанова КГС ВС, справа № 922/1639/19 від 10.06.2020</i>); – передбачене договором іпотеки нерухомого майна право іпотекодержателя (позивача) на задоволення своїх вимог за рахунок предмета іпотеки шляхом продажу від свого імені предмета іпотеки будь-якій особі на підставі договору купівлі-продажу є позасудовим способом захисту і не потребує додаткового встановлення цього права судом (така умова не передбачена договором іпотеки, не визначена Законом). Позивач таке право має на підставі застереження у договорі іпотеки нерухомого майна та відповідно до приписів ст. ст. 33, 36, 38 Закону України «Про іпотеку» (<i>постанова КГС ВС, справа № 921/175/17-з/16 від 13.02.2019</i>);

	<ul style="list-style-type: none"> – той факт, що сторони домовилися про застосування позасудового порядку звернення стягнення на предмет іпотеки свідчить про те, що сторони дійшли згоди, що у разі невиконання або неналежного виконання боржником основного зобов'язання іпотекодержатель набуває права на звернення стягнення на предмет іпотеки, згідно з договором про задоволення вимог іпотекодержателя, в один чи інший спосіб звернення стягнення на предмет іпотеки, який передбачений Законом України «Про іпотеку» (<i>постанова КГС ВС, справа № 915/297/17 від 21.02.2018</i>); – Велика Палата Верховного Суду зазначила, що у матеріалах справи відсутні відомості про отримання іпотекодавцем письмової вимоги від іпотекодержателя про звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом набуття на нього права власності, інформацію про вартість майна, за якою відбулося зарахування вимог, оскільки ціна набуття права власності на предмет іпотеки є істотною обставиною і повинна погоджуватися з власником майна. Крім того, правильно встановлено, що оцінка майна предмету іпотеки на момент переходу права власності не проводилась. Тому Верховний Суд у справі дійшов висновку про залишення касаційної скарги без задоволення, а судових рішень, ухвалених судами попередніх інстанцій, про задоволення позовних вимог – без змін (<i>постанова ВП ВС, справа № 306/2053/16-ц від 20.03.2019</i>)
--	--

2.17. Справи, що впливають із договору комісії

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 1011–1028 ЦК України; – ст.ст.67, 193 ГК України; – Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11

2. Справи у спорах, що виникають із окремих видів господарських договорів

<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцем знаходження чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
<p>Сторони спору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – сторони договору: комісіонер, комітент
<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору; – факт порушення (не виконання) істотних умов договору; – обґрунтування комісійної плати; – факт укладення договору субкомісії; – факт відступу від вказівок комітента; – факт відмови комітента (комісіонера) від договору комісії; – вина сторони договору у невиконанні або неналежному виконанні договірних зобов'язань; – особливості договору комісії щодо окремих видів майна
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копія договору комісії; – копія договору субкомісії; – акт або інший документ, що засвідчує виконання робіт, надання послуг; – звіт комісіонера; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)

Правові позиції суду	<ul style="list-style-type: none"> – оскільки відповідно до договору комісії витрати комісіонера, що не підтверджені документально, підлягають перерахуванню на рахунок комітента, за відсутності доказів понесення комісіонером витрат на митне оформлення та на оплату агентських послуг нерезидента саме за договором комісії, відсутні підстави для задоволення позову в цій частині (<i>постанова КГС ВС, справа № 922/3338/17 від 06.06.2018</i>); – згідно з положеннями ст. 1025 ЦК України право комітента на відмову від договору комісії є безумовним та не залежить від наявності факту невиконання або неналежного виконання комісіонером умов договору (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/15919/18 від 16.01.2020</i>).
-----------------------------	---

2.18. Справи, що впливають із договору управління майном

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 1029–1045 ЦК України; – ст.ст.67, 193ГК України; – Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001; – Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006; – Податковий кодекс України
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013№ 11
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для пра-

2. Справи у спорах, що виникають із окремих видів господарських договорів

	<p>цездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)</p>
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – сторони договору (установник управління, управитель, вигодонабувач)
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору; – строк договору; – перелік майна, що передається в управління та його характеристика; – розмір і форма плати за управління майном; – факт порушення (не виконання) істотних умов договору; – факт передання права управління майном іншим особам; – факт припинення договору; – вина сторони договору у невиконанні або неналежному виконанні договірних зобов'язань; – особливості договору щодо цінних паперів
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – копія договору; – акт або інший документ, що засвідчує передачу майна в управління; – документи, що підтверджують оплату за договором; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
Правові позиції суду	<ul style="list-style-type: none"> – умова про строк договору управління майном не відноситься до істотних умов договору управління майном (ст. 1035 ЦК України), тому договори управління з невизначеним строком вважаються укладеними строком на п'ять років у силу прямої вказівки закону (ч. 1 ст. 1036 ЦК України), а тому не визнаються такими, що неукладені (<i>постанова ВГСУ, справа № 22/38–10–1309 від 04.04.2012</i>)

2.19. Справи, що впливають із договору доручення (представництва)

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 237–250, 1000–1010 ЦК України; – ст. 193 ГК України; – Про порядок провадження діяльності страховими посередниками: постанова КМУ від 18.12.1996 № 1523
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013№ 11
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i>-1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i>-1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – сторони договору: повірений, доверитель
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору; – зміст доручення; – факт порушення (не виконання) істотних умов договору; – вина сторони договору у невиконанні або неналежному виконанні договірних зобов'язань; – факт особистого виконання договору доручення; – наявність підстав для припинення договору доручення; – факт ліквідації юридичної особи – повіреного

2. Справи у спорах, що виникають із окремих видів господарських договорів

Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none">– копія договору;– акт або інший документ, що засвідчує виконання робіт, надання послуг;– копія претензії і відповідь на претензію;– копії установчих документів;– копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців;– копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
Правові позиції суду	<ul style="list-style-type: none">– ЦК України не передбачено обов'язку довірителя прийняти звіт. Хоча в Договорі доручення сторонами й передбачено такий обов'язок довірителя, проте не регламентовано порядок прийняття звіту, а саме, які дії повинен вчинити довіритель для прийняття звіту повіреного, а також не врегульовано вимоги щодо змісту чи редакції звіту. З аналізу умов Договору доручення слід дійти висновку, що надання звіту і виправдувальних документів не є актом прийому-передачі послуг, а тому не вимагає прийняття довірителем звіту, зокрема, шляхом його підписання, в тому числі в певній редакції, чи створення комісії для його прийняття. Позивач помилково ототожнює надання звіту повіреного з прийомом-передачею робіт чи наданих послуг, що оформляється актом. Ні законом, ні Договором доручення не передбачено форми звіту, а звіт повіреного за своєю природою не є актом прийому-передачі послуг (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/8581/17 від 11.04.2018</i>);– у разі коли на виконання правочину було передано якесь майно, такий правочин не може розцінюватися як фіктивний. Саме лише невчинення сторонами тих чи інших дій на виконання правочину не означає його фіктивності. Визнання фіктивного правочину недійсним потребує встановлення умислу його сторін.– З урахуванням того, що фіктивний правочин не спрямований на набуття, зміну чи припинення цивільних прав та обов'язків, він не створює цивільно-правових наслідків незалежно від того, чи він був визнаний судом недійсним. У розгляді відповідних справ необхідно враховувати, що ознака фіктивності має бути притаманна діям усіх сторін правочину. Якщо хоча б одна з них намагалася досягти правового результату, то даний правочин не може визнаватися

	фіктивним. Позивач, який вимагає визнання правочину недійсним, повинен довести, що всі учасники правочину не мали наміру створити правові наслідки на момент його вчинення (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/13041/18 від 08.10.2019</i>)
--	--

2.20. Справи, що впливають із комерційне посередництво (агентський договір)

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 295–305 ГК України; – ст.ст. 1000–1010 ЦК України; – Про туризм: Закон України від 15.09.1995; – Про страхування: Закон України від 07.03.1996; – Положення про провадження діяльності страховими посередниками (затверджено постановою КМУ від 18.12.1996 № 1523)
Судова практика	– Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	– <i>комерційний агент</i> . Так, банк має право надавати своїм клієнтам (крім банків) фінансові послуги, у тому числі шляхом укладення з юридичними особами (комерційними агентами) агентських договорів. Перелік фінансових послуг, що банк має право нада-

	<p>вати своїм клієнтам (крім банків) шляхом укладення агентських договорів, встановлюється НБУ. Банк зобов'язаний повідомити НБУ про укладені ним агентські договори. НБУ веде реєстр комерційних агентів банків та встановлює вимоги до них. Банк має право укладати агентський договір з юридичною особою, яка відповідає встановленим НБУ вимогам (ст. 47 ЗУ «Про банки і банківську діяльність»);</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>туристичні агенти</i> – юридичні особи, створені згідно із законодавством України, а також фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють посередницьку діяльність з реалізації туристичного продукту туроператорів та туристичних послуг інших суб'єктів туристичної діяльності, а також посередницьку діяльність щодо реалізації характерних та супутніх послуг (ст. 5 Закону України «Про туризм»); – <i>страхові посередники</i> (страхові або перестрахові брокери, страхові агенти) (ст. 15 Закону України «Про страхування»); – <i>суб'єкт, якого представляє агент</i> (принципал)
<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення агентського договору; – факт порушення (не виконання) істотних умов договору; – укладення угоди в інтересах суб'єкта агентом без повноважень на її укладення або з перевищенням наданого йому повноважень; – факт передачі комерційним агентом на свій розсуд іншим особам прав, якими він володіє в інтересах принципала; – факт передачі конфіденційної інформації, одержаної від суб'єкта, якого він представляє, без згоди цього суб'єкта, використання її у власних інтересах чи в інтересах інших осіб усупереч інтересам суб'єкта, якого він представляє, як при здійсненні комерційним агентом своєї діяльності в інтересах зазначеного суб'єкта, так і після припинення агентських відносин з ним; – факт укладання комерційним агентом угоди від імені принципала стосовно себе особисто; – вина сторони договору у невиконанні або неналежному виконанні договірних зобов'язань

<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копія агентського договору; – копія претензії і відповідь на претензію; – документи, що підтверджують розрахунки витрат сторін договору; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – договір може бути визнаний судом недійсним за позовом заінтересованої особи, не сторони договору, за умови встановлення факту порушення особистого немайнового або майнового права та інтересу такої особи. Якщо ж за результатами розгляду справи такого факту не встановлено, а позивач посилається на формальне порушення закону, у суду немає правових підстав для задоволення позову (<i>постанова КГС ВС, справа № 904/4009/18 від 14.01.2020</i>); – суд, встановивши під час розгляду справи, що правочин вчинено з метою приховати інший правочин, на підставі ст. 235 ЦК України має визнати, що сторонами вчинено саме цей правочин (наприклад, агентський договір як зазначає позивач), та вирішити спір із застосуванням норм, що регулюють цей правочин. Якщо правочин, який насправді вчинено, суперечить закону, суд ухвалює рішення про встановлення його нікчемності або про визнання його недійсним (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/13840/18 від 01.04.2019</i>)

2.21. Справи, що впливають із договору контракції сільськогосподарської продукції

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст. ст. 272–274 ГК України; – ст. 713 ЦК України; – Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004; – Про здійснення державних закупівель: Закон України від 01.06.2010; – Інструкція про порядок приймання продукції виробничо-технічного призначення і товарів народного споживання за якістю, затверджена постановою Держарбітражу при Раді Міністрів СРСР від 15.06.1965 № П-6
---	--

<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9; – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11; – Про деякі питання практики вирішення господарських спорів, пов'язаних з прийомкою продукції і товарів за кількістю та якістю: роз'яснення ВАСУ від 12.10.1993 № 01–6/1106; – Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з поставкою продукції і товарів неналежної якості та некомплектних: роз'яснення ВАСУ від 12.11.1993 № 01–6/1205; – Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з відшкодуванням збитків, завданих невиконанням або неналежним виконанням зобов'язань за договором поставки: роз'яснення ВАСУ від 30.03.1995 № 02–5/218
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
<p>Сторони спору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – виробник сільськогосподарської продукції (виробник) – це, зокрема, юридична особа незалежно від організаційно-правової форми, яка займається виробництвом сільськогосподарської продукції та/або розведенням, вирощуванням та виловом риби у внутрішніх водоймах (озерах, ставках та водосхо-

	<p>вищах) та її переробкою на власних чи орендованих потужностях, у тому числі власновиробленої сировини на давальницьких умовах, та здійснює операції з її постачання (п.п. 14.1.235 п. 14.1 ст. 14 ПКУ);</p> <ul style="list-style-type: none"> – заготівельне (закупівельне) або переробне підприємство чи організація (контрактант)
<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору контрактації; – факт порушення (не виконання) істотних умов договору (кількість продукції, порядок і умови доставки, строки і т.п.); – необгрунтоване ухилення від оплати договору; – причинний зв'язок між порушенням зобов'язання і завданими збитками та їх розмір; – вина сторони договору у невиконанні або неналежному виконанні договірних зобов'язань
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копія договору контрактації; – письмове повідомлення сторони договору про відмову від виконання договору; – акт про виявлені недоліки сільськогосподарської продукції; – акт прийомки фактичної кількості одержаної сільськогосподарської продукції; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<p>згідно з ч. 1 ст. 638 ЦК України договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору. За своєю правовою природою договір на закупівлю молока відноситься до договорів контрактації сільськогосподарської продукції, а для договорів даного виду умови щодо кількості продукції та строків поставки визначаються законом як істотні. Відсутність у договорі на закупівлю молока його кількості і строків поставки (передачі) молока свідчить, що сторони не досягли згоди щодо них. За таких обставин, враховуючи положення ч. 8 ст. 181 ГК України, місцевий господарський суд прийшов до висновку, що спірний договір на закупів-</p>

	<p>лю молока є неукладеним, а тому в частині позовних вимог про розірвання даного договору провадження у справі належить припинити, в зв'язку з відсутністю предмету спору (<i>постанова ВГСУ, справа № 2/1319 від 30.11.2009</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – аналізу укладених договорів, що є предметом даного спору вбачається, що дані договори за правовою природою є договорами поставки, а не договорами контрактації, оскільки сторони договору не є виробником сільськогосподарської продукції та контрактантом (<i>рішення Господарського суду Харківської області, справа № 922/3162/17 від 30.10.2017</i>); – в порушення вимог ст. 33 ГПК України позивачем не доведено те, що при укладенні спірного договору була відсутня єдність волі і волевиявлення сторін щодо намірів створення цивільних прав та обов'язків у правовідносинах контрактації сільськогосподарської продукції, а також що відповідач умисно ввів позивача в оману, внаслідок чого позивач неправильно сприйняв предмет або інші істотні умови договору, які вплинули на його волевиявлення. Відповідно до копії квитанції до прибуткового касового ордеру було внесено в касу відповідача на підставі договору контрактації. Згідно видаткової накладної позивач поставив відповідачу 140т соняшника по договору контрактації. Таким чином суд вважає, що вищезначені письмові докази свідчать про спрямованість спірного договору контрактації сільськогосподарської продукції на реальне настання правових наслідків. Як свідчать матеріали справи, всі загальні вимоги, додержання яких є необхідним для дійсності правочину, у розумінні ст. 203 ЦК України, сторонами при укладенні договору, додержано, в зв'язку з чим у суду відсутні підстави для визнання його недійсним (<i>рішення Господарського суду Дніпропетровської області, справа № 904/4294/15 від 03.08.15</i>)
--	--

2.22. Справи, що впливають із договору поставки

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 264–271ГК України; – Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб: Закон України від 22.12.1995;
---	---

<p>при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про державний матеріальний резерв: Закон України від 24.01.1997; – Про здійснення державних закупівель: Закон України від 01.06.2010; – Про державне оборонне замовлення: Закон України від 03.03.1999; – Інструкція про порядок приймання продукції виробничо-технічного призначення і товарів народного споживання за якістю, затверджена постановою Держарбітражу при Раді Міністрів СРСР від 15.06.1965 № П-6; – Положення про поставки продукції виробничо-технічного призначення, затверджено постановою Ради Міністрів Союзу РСР від 28.07.1988№ 888; – Положення про поставки товарів народного споживання, затверджено постановою Ради Міністрів Союзу РСР від 28.07.1988№ 888
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання практики вирішення господарських спорів, пов'язаних з прийомкою продукції і товарів за кількістю та якістю: роз'яснення ВАСУ від 12.10.93№ 01–6/1106; – Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з поставкою продукції і товарів неналежної якості та некомплектних: роз'яснення ВАСУ від 12.11.1993№ 01–6/1205; – Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з відшкодуванням збитків, завданих невиконанням або неналежним виконанням зобов'язань за договором поставки: роз'яснення ВАСУ від 30.03.1995№ 02–5/218; – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013№ 11
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцем знаходження чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)

2. Справи у спорах, що виникають із окремих видів господарських договорів

<p>Розмір ставки судового збору</p>	<p>– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i>-1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i>-1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)</p>
<p>Сторони спору</p>	<p>– суб'єкти господарської діяльності</p>
<p>Предмет доказування</p>	<p>– факт укладення договору поставки; – невиконання або неналежне виконання договірних зобов'язань; – недопоставка, прострочка поставки товарів; – поставка товарів неналежної якості або некомплектних; – необгрунтоване ухилення від оплати поставки товарів; – одностороння відмова від одержання товарів, поставка яких передбачена договором; – поставка продукції (товарів) не відповідає вимогам стандартів, технічних умов, іншої документації, зразкам (еталонам); – причинний зв'язок між порушенням зобов'язання і завданими збитками та їх розмір; – вина сторони договору у невиконанні або неналежному виконанні договірних зобов'язань; – прострочення строку поставки товару виникло з об'єктивних причин, яких Відповідач намагався уникнути; – порушення зобов'язання у справі не завдало збитків сторонам або іншим учасникам господарських відносин; – присуджені до стягнення штрафні санкції є справедливою компенсацією за несвоєчасне виконання зобов'язання</p>
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<p>– документи, що підтверджують укладення договору поставки (копія договору); – письмове повідомлення покупця про відмову від виконання договору; – акт про виявлені виробничі недоліки товарів (акт про приховані недоліки товарів);</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – акт прийомки фактичної кількості одержаної продукції; – висновок відповідної інспекції або бюро товарних експертиз про неналежну якість продукції; – нормативно-технічна документація щодо якості продукції (товарів); – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позивачем не доведено стверджувальної ним обставини – укладення між сторонами Договору поставки. Оскільки встановлені у справі обставини точної дати підписання договору з боку Позивача встановити не дозволяють, то саме останній у цьому випадку несе ризик настання пов'язаного з цим процесуального наслідку у вигляді відмови в позові. У зв'язку з чим висновки суду апеляційної інстанції про виникнення у Відповідача зобов'язання з поставки товару не ґрунтуються на встановлених цим же судом обставинах справи (<i>постанова КГС ВС, справа № 917/1307/18 від 23.10.2019</i>); – заявлені вимоги позивача про зобов'язання виконати умови договору поставки та поставити товар ґрунтуються на наявності грошових вимог, що виникли на підставі відповідного договору. Наслідком задоволення таких вимог та виконання судового рішення є припинення грошових вимог позивача до відповідача. Отже, позовні вимоги про зобов'язання виконати умови договору поставки та поставити товар мають вартісну оцінку, носять майновий характер, і розмір ставок судового збору за їх подання визначається на підставі статті 4 Закону України «Про судовий збір» виходячи з розміру грошових вимог позивача, на припинення яких спрямовано позов (<i>постанова ВП ВС, справа № 910/13737/19 від 25.08.2020</i>); – присуджені до стягнення штрафні санкції є справедливою компенсацією за несвоєчасне виконання зобов'язання, у зв'язку з чим Суд доходить висновку, що зменшення розміру неустойки у справі не призвело до нівелювання самого значення пені та штрафу як відповідальності за порушення Відповідачем

	<p>зобов'язання, що має на меті захист прав та інтересів Позивача у зв'язку з порушенням його права на своєчасне (відповідно до строків, передбачених Договором) отримання товару (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/1199/19 від 19.02.2020</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – сторони договору за відсутності встановлених спеціальними законами обмежень, не позбавлені права передбачити у договорі господарську санкцію, що стягується за прострочення грошового зобов'язання у відсотках до суми невиконаного зобов'язання за кожен день прострочення, та звернутися з вимогою про її стягнення у зв'язку з простроченням зобов'язання. Оскільки факти порушення строків постачання підтверджено матеріалами справи, тому висновок суду апеляційної інстанції про стягнення з відповідача за порушення строків постачання штрафних санкцій, встановлених договором, у вигляді нарахування та стягнення неустойки відповідно до умов договору за весь час прострочення поставки товару, є законним та обґрунтованим (<i>постанова ВС, справа № 912/2483/17 від 25.06.2018</i>); – сторони у договорі визначили відповідальність у вигляді неустойки від суми непоставленого товару, яка розраховується за кожний день прострочення поставки, тому суди дійшли правомірного висновку, що порушення постачальником зобов'язання з поставки є підставою для застосування до нього правових наслідків, встановлених договором у вигляді нарахування та стягнення неустойки відповідно до умов договору за весь час прострочення поставки товару (<i>постанова ВС, справа № 910/23003/16 від 29.05.2018</i>)
--	---

2.23.Справи, що впливають із договору енергопостачання

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст. ст. 275–277 ГК України; – ст. ст. 714 ЦК України; – Про електроенергетику: Закон України від 16.10.1997; – Про енергозбереження: Закон України від 01.07.1994; – Про ринок електричної енергії: Закон України від 13.04.2017; – Положення про врегулювання відносин на оптовому ринку електричної енергії України (затверджено постановою КМУ від 19.07.2000 № 1136);
---	--

	<ul style="list-style-type: none"> – Порядок застосування санкцій за порушення законодавства про електроенергетику (затверджено постановою КМУ від 19.07.2000); – Інструкція про порядок складання акта екологічної, аварійної та технологічної броні електропостачання споживача (затверджено Наказом Міністерства палива та енергетики України від 19.01.2004 № 26); – Правила користування електричною енергією для населення (затверджено постановою КМУ від 26.07.1999 № 1357); – Правила надання населенню послуг з газопостачання (затверджено постановою КМУ від 09.12.1999 № 2246); – Правила користування електричною енергією (затверджено постановою Національної комісії з питань регулювання електроенергетики від 31.07.1996 № 28); – Методика визначення обсягу та вартості електричної енергії, не облікованої внаслідок порушення споживачами правил користування електричною енергією (затверджено постановою Нацкомісії регулювання електроенергетики України від 04.05.2006 № 562)
<p style="text-align: center;">Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про узагальнення судової практики вирішення спорів, що виникають у сфері надання послуг з електропостачання: постанова пленуму ВГСУ від 16.12.2015 № 3; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011 № 10; – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11
<p style="text-align: center;">Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
<p style="text-align: center;">Розмір ставки судового збору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але

2. Справи у спорах, що виникають із окремих видів господарських договорів

	не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	– енергопостачальне підприємство (енергопостачальник); – споживач (абонент)
Предмет доказування	– факт укладення договору енергопостачання; – факт порушення (не виконання) істотних умов договору (дотримування режиму використання, забезпечення безпеки експлуатації енергетичного обладнання, оплата прийнятої енергії та ін.); – необґрунтоване ухилення від оплати договору; – причинний зв'язок між порушенням зобов'язання і завданими збитками та їх розмір; – вина сторони договору у невиконанні або неналежному виконанні договірних зобов'язань
Приблизний перелік необхідних доказів	– копія договору енергопостачання; – акт прийомки фактичної кількості одержаної енергії; – акт порушення стороною договору режиму використання або безпеки експлуатації енергетичного обладнання; – документи, що підтверджують здійснення розрахунків за договором (копії чеків, фінансові звіти тощо); – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – <i>витяг з Єдиного державного реєстру</i> юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
Правові позиції суду	– враховуючи передбачене законодавством право відповідача на припинення енергопостачання, вимога про зобов'язання припинити зловживання своїми правами на відключення від енергопостачання, без встановлення порушеного права позивача, є фактичною заборонаю вчиняти певні дії, зокрема користуватися своїми правами взагалі (<i>постанова КГС ВС, справа № 905/381/19 від 19.12.2019</i>);

	<ul style="list-style-type: none"> – типова форма договору енергопостачання затверджується компетентним органом, а відповідач зобов'язаний нею постійно користуватись для укладення всіх договорів енергопостачання. Питання врегулювання всіх решти технічних умов енергопостачання здійснюється шляхом укладення між сторонами відповідних додаткових угод, а за відсутності згоди – в судовому порядку. Отже, договір повинен бути розроблений та відповідати типовому договору. Законодавець забороняє відступати від змісту типового договору, затвердженого органом державної влади, сторони наділені правом тільки конкретизувати його умови (частина четверта ст. 179 ГК України) (<i>постанови ВС, справа № 906/316/17 від 12.04.2018 та справа № 921/375/17-з/14 від 11.12.2018</i>)
--	---

2.24. Справи щодо інвестиційних договорів

<p style="text-align: center;">Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст. 181, 193 ГК України; – Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991; – Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010; – Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон: Закон України від 13.10.1992; – Про інститути спільного інвестування: Закон України від 05.07.2012; – Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001; – Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 16.07.1999; – Про Державне агентство з інвестицій та розвитку: постанова КМУ від 17.05.2010 р. № 356; – Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні: постанова КМУ від 02.02.2011 р. № 389; – Про затвердження Ліцензійних умов провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) – діяльності з управління активами інституційних інвесторів (діяльності з управління активами): рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 23.07.2013 № 1281
---	---

2. Справи у спорах, що виникають із окремих видів господарських договорів

Судова практика	– Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11
Підсудність	– позов пред'являється до господарського суду за місцем знаходження чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	– сторони договору: інвестор і учасники
Предмет доказування	– факт укладення договору; – зміст договору відповідає вимогам законодавства; – джерела фінансування інвестиційної діяльності; – факт порушення (не виконання) істотних умов договору; – вина сторони договору у невиконанні або неналежному виконанні договірних зобов'язань; – обґрунтованість припинення інвестиційної діяльності
Приблизний перелік необхідних доказів	– копія інвестиційного проекту; – копія договору; – дозвіл на виконання будівельних робіт; – висновок з оцінки впливу на довкілля у випадках та порядку, встановлених законодавством; – висновок державної експертизи інвестиційного проекту у випадках та порядку, встановлених Кабінетом Міністрів України; – інвестиційна декларація; – інвестиційний сертифікат; – висновок судової будівельно-технічної експертизи; – копія претензії і відповідь на претензію;

	<ul style="list-style-type: none"> – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за своєю суттю та правовою природою інвестиційний контракт є інвестиційним договором, укладеним між двома суб'єктами господарювання. Водночас, інвестиційний договір, як окремий вид цивільно-правових договорів, може містити положення різних видів цивільно-правових договорів залежно від предмету та цілей інвестування (договору про спільну діяльність, капітального будівництва, кредитування, купівлі-продажу, довірчого управління майном). Здійснивши аналіз умов інвестиційного контракту апеляційний суд встановив, що інвестиційний контракт містить окремі положення договору будівельного підряду, зберігаючи, при цьому, правову природу інвестиційного договору (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/15004/18 від 11.02.2020</i>); – обов'язок діяти в інтересах інституційного інвестора (формувати інвестиційний портфель відповідно до інвестиційної декларації з метою отримання максимального доходу при мінімально можливих ризиках з урахуванням умов, зазначених у договорі про управління активами, кон'юнктури ринку цінних паперів, ризику вибору контрагента та інших факторів ризику) покладено на особу, яка здійснює діяльність з управління активами інституційних інвесторів (<i>постанова КГС ВС, справа № 911/735/19 від 07.10.2020</i>); – презумпція правомірності правочину означає, що вчинений правочин вважається правомірним, тобто таким, що породжує, змінює або припиняє цивільні права й обов'язки, доки ця презумпція не буде спростована. Презумпція може бути спростована у двох випадках: якщо правочини за своїм змістом, формою чи іншими елементами в імперативній формі визнаються недійсними законом з моменту їх вчинення (нікчемні правочини) або недійсність яких встановлюється судом на вимогу заінтересованої особи у встановлених законом випадках (оспорювані правочини) (<i>постанова КГС ВС, справа № 911/712/19 від 20.02.2020</i>)

2.25. Справи, що впливають із договору підряду

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none">– глава 61 ЦК України;– ст. 181, 193 ГК України;– Про затвердження загальних умов укладення та виконання договору підряду в капітальному будівництві: постанов КМУ від 01.08.2005 № 668
Судова практика	<ul style="list-style-type: none">– Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВСУ від 29.05.2013№ 11
Підсудність	<ul style="list-style-type: none">– позов пред'являється до господарського суду за місцем знаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК);– позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none">– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none">– сторони договору: підрядник та замовник
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none">– факт укладення договору;– факт порушення (не виконання) істотних умов договору;– вина сторони договору у невиконанні або неналежному виконанні договірних зобов'язань
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none">– копія договору;– акт або інший документ, що засвідчує виконання робіт, надання послуг;– копія претензії і відповідь на претензію;

	<ul style="list-style-type: none"> – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за нормами ст. 849 ЦК України замовник має право у будь-який час перевірити хід і якість роботи, не втручаючись у діяльність підрядника; якщо підрядник своєчасно не розпочав роботу або виконує її настільки повільно, що закінчення її у строк стає явно неможливим, замовник має право відмовитися від договору підряду та вимагати відшкодування збитків; якщо під час виконання роботи стане очевидним, що вона не буде виконана належним чином, замовник має право призначити підрядникові строк для усунення недоліків, а в разі невиконання підрядником цієї вимоги – відмовитися від договору підряду та вимагати відшкодування збитків або доручити виправлення роботи іншій особі за рахунок підрядника; замовник має право у будь-який час до закінчення роботи відмовитися від договору підряду, виплативши підрядникові плату за виконану частину роботи та відшкодувавши йому збитки, завдані розірванням договору (<i>постанова КГС ВС, справа № 911/1570/18 від 19.12.2019</i>); – обов'язок доведення факту виконання і виконання саме належним чином продавцем зобов'язання передати майно (товар) у власність покупцеві та підрядником зобов'язання виконати певну роботу за завданням замовника лежить саме на цих сторонах вказаних договорів, а не їх контрагентів, і встановлення такого факту виконання і саме належним чином має встановлюватися в першу чергу на підставі наданих цими сторонами договорів відповідних підтверджуючих доказів, передбачених чинним законодавством та договором, а не на підставі текстів претензій іншої сторони договору (<i>постанова КГС ВС, справа № 918/334/18 від 28.03.2019</i>)

2.26. Справи, що впливають із договору про уступку вимоги / переведення боргу

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none">– ст.ст. 512–519, 525, 526, 530, 629 ЦК України;– ст. 193 ГК України
Судова практика	<ul style="list-style-type: none">– Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013№ 11
Підсудність	<ul style="list-style-type: none">– позов пред'являється до господарського суду за місцем знаходження чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК);– позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none">– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none">– сторони договору
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none">– факт укладення договору;– факт односторонньої відмови від зобов'язання або односторонньої зміна його умов;– зміна кредитора передбачена законом або договором;– додержання форми правочину щодо заміни кредитора у зобов'язанні;– додержане порядок заміни кредитора у зобов'язанні;– строк (термін) виконання зобов'язання

<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копія договору; – акт або інший документ, що засвідчує виконання / невиконання зобов'язання; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – законом, у тому числі наведеною ст. 520 ЦК України, не передбачено форми згоди кредитора на заміну боржника у зобов'язанні. Отже, така згода може мати місце в будь-якій не забороненій законом формі (вигляді). В даному разі наявність згаданої згоди з'ясована попередніми судовими інстанціями як така, що <i>первісно відбулася в усній формі</i>, а згодом була лише підтверджена <i>письмовою</i> заявою Третьої особи. – недодержання форми правочину, якої вимагає закон (зокрема, частина перша ст. 513 ЦК України), тягне за собою недійсність правочину лише у разі, коли це прямо передбачено законом. У даному випадку такого законом не передбачено (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/13044/17 від 19.06.2018</i>); – відповідно до ст. 27 Закону України «Про заставу» застава зберігає силу, якщо за однією з підстав, зазначених у законі, майно або майнові права, що становлять предмет застави, переходять у власність іншої особи; застава зберігає силу й у випадках, коли у встановленому законом порядку відбувається уступка заставодержателем забезпеченої заставою вимоги іншій особі або переведення боржником боргу, який виник із забезпеченої заставою вимоги. Отже, відповідно до наведеної норми, застава зберігає чинність при переході права власності на предмет застави до іншої особи, водночас в даному випадку суди встановили, що до позивача у справі не перейшло право вимоги за договором застави, а лише перейшло право вимоги за кредитними договорами. При цьому зауваження скаржника на тому, що застава зберігає силу й у випадках, коли у встановленому законом порядку відбувається уступка заставодержателем забезпеченої заставою вимоги іншій особі також відхиляються ВС, оскільки в даному випадку

	йдеться про дійсність забезпеченою заставою вимоги для заставодержателя, тоді як господарські суди встановили, що позивач не є заставодержателем майнової вимоги за договором застави майнових прав на грошові кошти (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/10339/19 від 24.06.2020</i>)
--	--

2.27. Справи, що впливають із договору поруки

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 203, 215, 234, 553–559 ЦК України; – ст. 193 ГК України
Судова практика	– Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013№ 11
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	– сторони договору: поручитель, кредитор
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору; – факт порушення (не виконання) істотних умов договору; – вина сторони договору у невиконанні або неналежному виконанні договірних зобов'язань;

	<ul style="list-style-type: none"> – наявність / відсутність підстав для припинення поруки; – строк пред'явлення вимоги до поручителя; – факт ліквідації боржника
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копія договору; – акт або інший документ, що засвідчує виконання робіт, надання послуг; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – згідно з приписами статей 553, 554 ЦК України договір поруки укладається кредитором і поручителем за зобов'язанням, яке забезпечується договором поруки. Що ж до боржника, то він стороною договору поруки не виступає, а є учасником у зобов'язанні, забезпеченому порукою. Обов'язок кредитора або поручителя за договором поруки одержувати згоду боржника на укладення такого договору законодавством України не передбачений та не впливає зі змісту правовідносин поруки. Відповідно, відсутність зазначеної згоди не порушує й умов дійсності договору поруки та не є підставою для визнання його недійсним (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/975/18 від 18.10.2018</i>); – закон не встановлює обов'язкову участь або надання згоди при укладенні договору поруки з боку основного боржника, якщо це не передбачено договором щодо основного зобов'язання або прямо не заборонено спеціальними нормами (нормами законодавства в окремих правовідносинах). Таким чином, як правильно зазначив місцевий господарський суд, посилання позивача на приписи ч. 1 ст. 528 ЦК України в контексті правовідносин поруки є помилковим. Що ж до доводів скаржника, що договір поруки створює обов'язки для боржника, то такий договір безпосередньо на права та обов'язки боржника не впливає, його зобов'язання в цьому випадку не встановлюються, не припиняються та не змінюються (не доповнюються та не збільшу-

	<p>ються) (постанова КГС ВС, справа № 904/4567/18 від 03.09.2019);</p> <ul style="list-style-type: none"> – вимогу до поручителя про виконання ним солідарного з боржником зобов'язання за договором повинно бути пред'явлено в судовому порядку в межах строку дії поруки, тобто протягом шести місяців з моменту настання строку погашення чергового платежу за основним зобов'язанням (якщо умовами договору передбачено погашення кредиту періодичними платежами). У разі пред'явлення банком вимог до поручителя більш ніж через шість місяців після настання строку для виконання відповідної частини основного зобов'язання в силу положень частини четвертої ст. 559 ЦК України порука припиняється в частині певних щомісячних зобов'язань щодо повернення грошових коштів поза межами цього строку (постанова ВПВС, справа № 408/8040/12); – пред'явлення кредитором вимоги до поручителя більш ніж через шість місяців після настання строку виконання частини основного зобов'язання, визначеної періодичним платежем, є підставою для відмови у задоволенні такої вимоги через припинення поруки за відповідною частиною основного зобов'язання (постанова ВП ВС, справи № 523/8249/14-ц і № 1519/2–3165/11)
--	---

2.28. Справи, що впливають із договору про надання гарантії

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 203, 215, 560–571 ЦК України; – ст. 193 ГК України – Положення про порядок здійснення банками операцій за гарантіями в національній та іноземних валютах (затверджено постановою Правління Національного банку України від 15.12.2004 № 639)
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через

	їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК).
Розмір ставки судового збору	– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> -1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працюючих осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працюючих осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> -1 розмір прожиткового мінімуму для працюючих осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	– сторони договору: гарант, бенефіціар, принципал
Предмет доказування	– факт укладення договору; – зміст договору відповідає вимогам законодавства; – факт порушення (не виконання) істотних умов договору; – вина сторони договору у невиконанні або неналежному виконанні договірних зобов'язань
Приблизний перелік необхідних доказів	– копія договору; – акт або інший документ, що засвідчує виконання робіт, надання послуг; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
Правові позиції суду	– правовою підставою для здійснення виплати грошових коштів за гарантією є належним чином оформлена вимога бенефіціара, а зобов'язання гаранта платити за гарантією не залежить від вимог або заперечень, що впливають із будь-яких відносин поза відносинами між гарантом та бенефіціаром; такої підстави, як не набрання чинності гарантією у зв'язку з відсутністю її покриття з боку боржника, закон не містить (<i>постанова об'єднаної палати КГС ВС, справа № 904/1156/19 від 02.10.2020</i>); – ні умовами наданої відповідачем гарантії, ні чинним цивільним законодавством, не передбачено необхід-

	<p>ності фактичного отримання гарантом адресованої йому вимоги про сплату гарантії протягом строку її дії, а унормовано лише необхідність пред'явлення такої вимоги у цей строк, що і було вчинено позивачем, крім того, день і час отримання поштової кореспонденції адресатом, у даному випадку відповідачем, залежить не лише від дати доставки до відділення зв'язку, а й від суб'єктивної волі одержувача (<i>постанова об'єднаної палати КГС ВС, справа № 904/1156/19 від 02.10.2020</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – якщо сторони не визначили інший термін набуття гарантією чинності порівняно із днем видачі, то пункт гарантії про те, що гарантія набуває чинності згідно та на умовах, встановлених в договорі гарантії, не може свідчити про те, що гарантією встановлено строк її дії в розумінні ст. 251, ч. 1 ст. 561, ч. 4 ст. 563 ЦК (<i>постанова об'єднаної палати КГС ВС, справа № 904/1156/19 від 02.10.2020</i>)
--	---

2.29. Справи, що впливають із договору застави

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p> <p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 203, 215, 234, 572–593 ЦК України; – ст. 180, 193 ГК України – Про заставу: Закон України від 02.10.1992; – Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень: Закон України від 18.11.2003; – Порядку ведення Державного реєстру обтяжень рухомого майна (затверджено постановою КМУ від 05.07.2004 № 830)
	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)

Розмір ставки судового збору	– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	– сторони договору: заставодавець та заставодержатель
Предмет доказування	– факт укладення договору; – факт порушення (не виконання) істотних умов договору; – вина сторони договору у невиконанні або неналежному виконанні договірних зобов'язань
Приблизний перелік необхідних доказів	– копія договору; – акт або інший документ, що засвідчує виконання робіт, надання послуг; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
Правові позиції суду	– правова природа застави полягає у забезпеченні можливості кредитора у разі невиконання боржником зобов'язання, забезпеченого заставою, одержати задоволення вимог за рахунок переданого в заставу майна переважно перед іншими кредиторами цього боржника. При цьому, в правовідносинах застави майновий поручитель за договором застави вступає у правовідносини безпосередньо з кредитором (заставодержателем) але не від імені боржника, а від власного. Однією із ознак застави є те, що вона являє собою додаткове (акцесорне) зобов'язання, що не може існувати автономно і самостійно. Воно завжди викликано наявністю іншого зобов'язання, яке потребує забезпечення свого виконання. Акцесорність застави означає, що припинення основного зобов'язання або недійсність договору, забезпеченого заставою, тягне за собою неможливість існування і за-

	<p>стави (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/23070/17 від 05.03.2019</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – з урахування вимог статей 328, 335, 392 ЦК України у контексті положень Законів України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень», «Про іпотеку» суд не наділено повноваженнями щодо звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження шляхом визнання права власності на нього за заставодержателем (<i>постанова ВП ВС, справа № 760/14438/15ц від 21.03.2018</i>); – застава векселя може здійснюватися шляхом вчинення заставного індосаменту на бланках векселів або ж без вчинення такого передавального напису на підставі відповідної угоди. Заставний індосамент – угода індосаменту, що має на меті не перенесення права власності на набувача, а встановлення у набувача заставних прав на вексель. Отже, саме за формою вчинення відповідної передачі векселя в заставу і слід визначати, які саме правовідносини виникли між заставодавцем та заставодержателем, адже у тому разі, якщо передані в заставу векселі не містять заставного індосаменту на їх бланках, то у заставодержателя не виникає визначених в тому числі і статтю 19 Уніфікованого закону прав держателя таких векселів, тобто, майнових прав, посвідчених такими векселями – проявити ініціативу, спрямовану на погашення вексельного боргу в рахунок задоволення вимог, забезпечених такою заставою (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/15831/16 від 19.07.2018</i>)
--	---

2.30. Справи, щодо права притримання

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 203, 215, 234, 594–597 ЦК України; – ст. 193, 217, 224, 225 ГК України
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть

	пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	– сторони договору: кредитор, боржник
Предмет доказування	– факт укладення договору; – факт порушення (не виконання) істотних умов договору; – факт задоволення вимог за рахунок речі, яку притримує кредитор; – факт розпорядження річчю, яку притримує кредитор; – вина сторони договору у невиконанні або нена належному виконанні договірних зобов'язань; – наявність / відсутність підстав для застосування притримання
Приблизний перелік необхідних доказів	– копія договору; – документи на річ, якою володіє кредитор; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
Правові позиції суду	– листи, на які посилається відповідач, не можуть слугувати доказом належного повідомлення про притримання результату роботи, оскільки в листах не зазначено, яке саме відремонтоване обладнання притримане відповідачем (та за якими Специфікаціям чи Актом прийому-передачі передано обладнання в ремонт) та відсутні докази направлення листів позивачу. Доказів про те, що позивач був повідомлений належним чином про застосування відповідачем права, передбаченого ст. 856 ЦК України не надано (<i>постанова КГС ВС, справа № 904/2187/18 від 02.04.2019</i>)

2.31. Справи щодо договору завдатку

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none">– ст.ст. <u>202</u>, <u>215</u>, 216, 234, 570, 571, 659 ЦК України;– ст. 193 ГК України
Підсудність	<ul style="list-style-type: none">– позов пред'являється до господарського суду за місцем знаходження чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК);– позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК).
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none">– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none">– сторони договору: кредитор та боржник
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none">– факт існування договору між сторонами;– факт передачі завдатку кредитором боржником;– факт порушення (не виконання) істотних умов договору;– вина сторони договору у невиконанні або неналежному виконанні договірних зобов'язань;– розмір завдатку
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none">– копія договору;– акт або інший документ, що засвідчує виконання робіт, надання послуг;– копія претензії і відповідь на претензію;– копії установчих документів;– копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців;

	<ul style="list-style-type: none"> – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
Правові позиції суду	<ul style="list-style-type: none"> – передумовою повернення завдатку, відповідно до умов договору, є, зокрема, не тільки виконання підрядником умов договору у повному обсязі, а і повна сплата штрафних санкцій, які сторона договору має сплатити іншій стороні у разі неналежного виконання господарського зобов'язання (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/5677/18 від 13.05.2019</i>); – саме на суд покладено обов'язок надати правову кваліфікацію відносинам сторін виходячи із фактів, установлених під час розгляду справи, та визначити, яка правова норма підлягає застосуванню для вирішення спору. Визначаючи розмір заборгованості відповідача, суд зобов'язаний належним чином дослідити подані стороною докази (у цьому випадку – зроблений позивачем розрахунок заборгованості), перевірити їх, оцінити в сукупності та взаємозв'язку з іншими наявними у справі доказами, а в разі незгоди з ними повністю або частково – зазначити правові аргументи на їх спростування та навести в рішенні свій розрахунок – це процесуальний обов'язок суду (<i>постанова ВП ВС, справа № 917/1739/17 від 04.12.2019</i>)

2.32. Справи, що впливають із договору оренди майна

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none"> – ст. ст. 283–291 ГК України; – ст. ст. 759–786 ЦК України; – Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 10.04.1992; – Методика розрахунку орендної плати за державне майно та пропорції її розподілу (затверджено постановою КМУ від 04.10.1995 № 786); – Методика оцінки вартості об'єктів оренди, Порядок викупу орендарем оборотних матеріальних засобів та Порядок надання в кредит орендареві коштів та цінних паперів (затверджено постановою КМУ від 10.08.1995 № 629); – Перелік документів, які подаються орендарем орендодавцеві для укладення договору оренди майна, що належить до державної власності (затверджено наказом ФДМ України 14.11.2005 № 2975);
--	---

2. Справи у спорах, що виникають із окремих видів господарських договорів

	<ul style="list-style-type: none"> – Порядок надання орендарю згоди орендодавця державного майна на здійснення невід'ємних поліпшень орендованого державного майна (затверджено наказом ФДМ України 03.10.2006 № 1523)
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11; – Про деякі питання практики застосування Закону України «Про оренду державного та комунального майна»: роз'яснення ВАСУ від 25.05.2000 № 02–5/237; – Про деякі питання практики застосування статей 785 та 786 ЦК України: Інформаційний лист ВГСУ від 29.05.2012 № 01–06/735
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i>-1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i>-1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – орендодавець; – орендар
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору оренди майна; – факт порушення процедури укладення договору; – факт порушення порядку і строків передачі орендованого майна орендареві; – факт порушення (невиконання) істотних умови договору; – порушення процедури надання орендарю згоди орендодавця на здійснення перебудови, переобладнання, невід'ємних поліпшень орендованого майна;

	<ul style="list-style-type: none"> – істотні погіршення стану об'єкта оренди
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копія договору оренди об'єкта; – висновок про вартість об'єкта оренди; – розрахунок плати за базовий місяць оренди, підписаний керівником і головним бухгалтером підприємства; – розрахунок заборгованості за договором; – копія акта приймання-передачі майна; – акт фіксації знищення або пошкодження предмета оренди (висновок відповідної експертизи); – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого); – приписи органів пожежного нагляду, охорони праці
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – відповідно до статей 319 та 320 ЦК України власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд, у тому числі для здійснення підприємницької діяльності. Здавання в оренду власного нерухомого майна нежилого призначення може здійснюватися фізичними особами як у межах підприємницької діяльності, так і поза нею. Відтак, фізична особа може користуватися земельною ділянкою, на якій розміщений об'єкт нерухомості нежитлового призначення, з різними цілями – як пов'язаними зі здійсненням нею господарської діяльності, так і ні. Користування такою земельною ділянкою не свідчить про господарський характер відносин (<i>постанова ВП ВС, справа № 306/2004/15-ц від 13.03.2018</i>); – правова природа поняття «орендна плата» безпосередньо пов'язана із користуванням річчю і обов'язок сплати такого платежу є суттю орендних правовідносин. Із припиненням зобов'язальних відносин за договором оренди у орендаря додатково виникає інший обов'язок – повернути річ. Але навіть в тому разі, якщо орендар свого обов'язку із повернення речі не виконує, зобов'язання зі сплати орендної плати, встановленої договором або законом, у нього зберігається. При цьому у випадку, коли орендоване майно не повертається з вини орендаря, у нього виникає також і відповідальність за порушення

	<p>зобов'язання із повернення речі у вигляді неустойки, встановленої ч. 2 ст. 785 ЦК України. Отже, відповідальність, передбачена ч. 2 ст. 785 ЦК України виникає у разі порушення обов'язку з повернення орендованого майна з вини орендаря. Однак плата за користування річчю є зовсім іншим обов'язком наймача і сплачується у зв'язку з тим, що останній продовжує користуватися річчю (<i>ухвала КГС ВС, справа № 910/11131/19 від 09.12.2020</i>)</p>
--	---

2.33. Справи, що впливають із договору лізингу

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст. ст. 283–292 ГК України; – ст. ст. 806–809 ЦК України; – Про фінансовий лізинг: Закон України від 11.12.2003; – Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001; – Положення про надання послуг з фінансового лізингу юридичними особами – суб'єктами господарювання, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами (затверджено Розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України 22.01.2004 № 21); – Переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів (затверджено постановою КМУ від 29.06.1999 № 1172)
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцем знаходження чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову,

	але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> -1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – <i>лізингодавець</i> – юридична особа, яка передає право володіння та користування предметом лізингу лізингоодержувачу; – <i>лізингоодержувач</i> – фізична або юридична особа, яка отримує право володіння та користування предметом лізингу від лізингодавця; – <i>постачальник (продавець) майна</i> – фізична або юридична особа, в якій лізингодавець набуває річ, що в наступному буде передана як предмет лізингу лізингоодержувачу; – <i>інші юридичні або фізичні особи, які є сторонами багатостороннього договору лізингу</i>
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору лізингу; – факт реєстрації договору лізингу у випадках і в порядку, передбачених законом; – факт порушення (не виконання) істотних умов договору лізингу (предмет лізингу; строк, на який лізингоодержувачу надається право користування предметом лізингу (строк лізингу); розмір лізингових платежів; інші умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди); – факт знищення або пошкодження предмета лізингу; – факт поліпшення речі, яка є предметом договору лізингу
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – копія договору лізингу; – розрахунок заборгованості за договором; – копія акта приймання-передачі майна; – акт фіксації знищення або пошкодження предмета лізингу (висновок відповідної експертизи); – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)

<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – на правовідносини, що складаються між сторонами договору лізингу щодо одержання лізингодавцем лізингових платежів у частині покупної плати за надання майна в майбутньому у власність лізингоодержувача, поширюються загальні положення про купівлю-продаж (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/7415/17 від 06.02.2018</i>); – суд апеляційної інстанції вказав лише на недоведеність позивачем права вимагати захисту права власності на спірне майно, однак не надав належної правової оцінки доводам апеляційної скарги, зокрема, про те, що фактичний перехід права власності на предмет лізингу до лізингоодержувача на підставі генерального договору фінансового лізингу оформляється актом про повне виконання сторонами своїх зобов'язань за договором, а також про те, що змістом самого акту підтверджується момент переходу до позивача права власності на спірні транспортні засоби. Крім того, жодним чином не спростував доводи апеляційної скарги про те, що місцевий суд ототожнив момент набуття права власності на спірні транспортні засоби з їх державною реєстрацією територіальними органами з надання сервісних послуг МВС (<i>постанова КГС ВС, справа № 904/12348/16 від 06.06.2018</i>)
------------------------------------	---

2.34. Справи, що впливають із використання у підприємницькій діяльності прав інших суб'єктів господарювання (комерційна концесія)

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 16, 21, 203, 215, 216, 228, 319 ЦК України; – Про концесію: Закон України від 16.07.1999; – Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010; – Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів у сферах тепlopостачання, водopостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності: Закон України від 21.10.2010; – Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017; – Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011; – Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997;
---	---

	<ul style="list-style-type: none"> – Типовий концесійний договір (затверджено постановою КМУ від 12.04.2000 № 643)
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11; – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у справах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – сторони договору: концесієдавець, концесіонер; – балансоутримувач; – користувачі (споживачі); – кредитор; – учасник-претендент
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору; – об'єкт концесії; – факт порушення (не виконання) істотних умов договору; – показники результативності; – факт державна підтримка концесії; – вина сторони договору у невиконанні або неналежному виконанні договірних зобов'язань
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – копія договору (договір про фінансування, концесійний договір); – акт або інший документ, що засвідчує виконання робіт, надання послуг;

2. Справи у спорах, що виникають із окремих видів господарських договорів

	<ul style="list-style-type: none"> – роз'яснення, рекомендації, консультації, висновки незалежного експерту; – конкурсна документація; – містобудівна документація; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – договір є розірваним з дати повідомлення концесіодавцем концесіонерові про відмову від договору. В такому випадку концесіонер не має права на отримання будь-яких компенсацій з боку концесіодавця. Отже, сторони при укладенні договору концесії погодили порядок розірвання договору, в тому числі позасудовий порядок розірвання за наявності певних умов, визначених у договорі, що не суперечить нормам законодавчих актів України (<i>постанова КГС ВС, справа № 924/461/18 від 20.02.2019</i>); – приймаючи рішення про здійснення державно-приватного партнерства чи про недоцільність його здійснення, про проведення конкурсу та затвердження результатів конкурсу з визначення приватного партнера, Мінінфраструктури здійснює публічно-владні управлінські функції щодо забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері авіаційного транспорту та використання повітряного простору України, розвитку, будівництва, реконструкції та модернізації інфраструктури авіаційного транспорту, тому посилання Скаржника на те, що, приймаючи рішення про здійснення державно-приватного партнерства, оголошення та проведення конкурсу, Мінінфраструктури реалізує організаційно-розпорядчі функції, Суд вважає необґрунтованими. З огляду на викладене, цей спір про оскарження наказів Мінінфраструктури щодо здійснення державно-приватного партнерства не є таким, що підлягає розгляду в порядку господарського судочинства, тому посилання Скаржника на те, що цей спір не є таким, що виник з публічно-правових відносин, отже не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства, Суд відхиляє (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/10806/19 від 17.03.2020</i>)

2.35. Справи, що впливають із договору про надання послуг

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 16, 509, 525, 901–907 ЦК України; – ст. 174, 193 ГК України; – Про поховання та похоронну справу: Закон України від 10.07.2003; – Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 09.11.2017; – Правилами надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення (затверджено постановою КМУ від 21.07.2005 № 630)
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцем знаходження чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i>-1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i>-1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – сторони договору
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору; – факт порушення (не виконання) істотних умов договору; – вина сторони договору у невиконанні або неналежному виконанні договірних зобов'язань
Приблизний перелік	<ul style="list-style-type: none"> – копія договору; – акт або інший документ, що засвідчує виконання робіт, надання послуг;

<p>необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – встановлення на підставі доказів у справі обставин виникнення правовідносин між сторонами, з приводу надання Позивачем Відповідачу телекомунікаційних послуг, не може мати місце на стадії касаційного перегляду судових рішень, оскільки виходить за межі повноважень суду касаційної інстанції (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/22535/16 від 04.07.2018</i>); – системний аналіз змісту статей 8, 9, 10, 25 Закону України «Про поховання та похоронну справу» свідчить про те, що видача свідоцтва про поховання є одним з видів ритуальних послуг, яка, за загальним правилом, надається спеціалізованим комунальним підприємством (а в разі його відсутності – виконавчим органом сільської, селищної, міської ради), проте також може надаватися й іншим суб'єктом господарювання після укладання ним договору з ритуальною службою, якою є спеціалізоване комунальне підприємство. Стаття 25 Закону не містить вимоги про виключну компетенцію спеціалізованих комунальних підприємств щодо надання таких послуг, а ст. 10 Закону прямо передбачає можливість укладення договору щодо всіх видів ритуальних послуг, включених до необхідного мінімального переліку (<i>постанова КГС ВС, справа № 922/52/18 від 12.02.2019</i>); – споживачі зобов'язані оплатити житлово-комунальні послуги, якщо вони фактично користувалися ними. Наявність укладених фізичними особами та власниками (наймачами, орендарями) житлових приміщень/квартир як споживачами у визначений період договорів про надання послуг з централізованого постачання холодної води та водовідведення не нівелюють (не усувають) обов'язку відповідача оплатити вартість наданих позивачем послуг у період щодо якого відсутні докази того, що споживачем (абонентом) наданих позивачем послуг були інші особи, а не відповідач. Неотримання відповідачем платіжного документа та незвернення до позивача згідно Договору не звільняють відповідача від оплати отриманих послуг (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/8730/18 від 25.03.2019</i>)

3. Справи у спорах, що виникають при здійсненні різних видів економічної (господарської) діяльності

3.1. Справи у спорах, що виникають у сфері сільського господарства, лісового господарства та рибного господарства

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none">– Лісовий кодекс України;– Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003;– Про племінну справу у тваринництві: Закон України від 15.12.1993;– Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003;– Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: Закон України від 10.07.2018;– Про зерно та ринок зерна в Україні: Закон України від 04.07.2002;– Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004;– Про молоко та молочні продукти: Закон України від 24.06.2004;– Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 21.07.2020;– Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів: Закон України від 08.07.2011;– Про аквакультуру: Закон України від 18.09.2012;– Порядок контролю за додержанням ліцензійних умов провадження господарської діяльності, пов'язаної з промисловим виловом риби на промислових ділянках рибогосподарських водойм, крім внутрішніх водойм (ставків) господарств, затверджено спільним наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва і Міністерства аграрної політики України 02.04.2003 № 40/90;– Критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності в галузі рибного господарства та визначається періодичність здійс-
---	---

3. Справи у спорах, що виникають при здійсненні різних видів економічної...

	<p>нення планових заходів державного нагляду (контролю) Державним агентством рибного господарства, затверджено постановою КМУ від 17.04.2013 № 276;</p> <ul style="list-style-type: none"> – Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності, пов'язаної з промисловим виловом риби, крім внутрішніх водойм (ставків) господарств: наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 31.05.2013 № 341, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 17.06.2013 за № 983/23515; – Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) у сфері рибного господарства Державним агентством рибного господарства, та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: постанова КМУ від 31.10.2018 № 897
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009№ 9; – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013№ 11; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011№ 10
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК(ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів(ч. 5 ст. 29 ГПК); – спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК)

Розмір ставки судового збору	– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	– суб'єкти господарської діяльності та інші учасники відносин у сфері господарювання
Предмет доказування	– відповідність змісту угод вимогам закону; – правоздатність сторін за угодою; – додержання встановленої форми угоди; – чи існують підстави для визнання угоди (договору) недійсною; – у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони угоди; – наявність збитків
Приблизний перелік необхідних доказів	– документи, що підтверджують укладення угоди (договору); – документи, що підтверджують погодження або внесення змін до умов угоди (листи, телеграми, телетайпограми, телефонограми, радіограми, підписані стороною, яка їх надсилала); – платіжні документи; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
Правові позиції суду	– правовідносини, пов'язані з розпорядженням земель із державної та комунальної власності, становлять «суспільний», «публічний» інтерес, а незаконність (якщо така буде встановлена) рішення органу державної влади, на підставі якого відповідний орган розпорядився земельною ділянкою державної форми власності, поза встановленої законом процедури, такому суспільному інтересу не відповідає. За таких обставин, у даній справі, «суспільним», «публічним»

	<p>інтересом звернення позивача до суду з вимогою про визнання недійсними рішень обласної державної адміністрації та часткове задоволення вимог позивача в частині визнання недійсними розпорядження голови обласної державної адміністрації – є задоволення суспільної потреби у відновленні законності при вирішенні суспільно важливого та соціально значущого питання – передання у користування земель всупереч встановленому законом порядку та визначеній компетенції органу, а також захист суспільних інтересів загалом, захист прав позивача, як землекористувача, захист землі – національного багатства України, як джерела задоволення потреб суспільства в земельних ресурсах. «Суспільний», «публічний» інтерес полягає у відновленні правового порядку в частині визначення меж компетенції органу державної влади у спірних правовідносинах, відновленні становища, яке існувало до порушення права позивача на землю, захист такого права обраним позивачем шляхом <i>(постанова КГС ВС, справа № 918/63/17 від 12.12.2018)</i></p>
--	---

3.2. Справи у спорах, що виникають у сфері добувної промисловості і розроблення кар'єрів

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про затвердження Положення про проектування гірничодобувних підприємств України та визначення запасів корисних копалин за ступенем підготовленості до видобування: наказ Міністерства промислової політики України від 07.05.2005 № 221; – Правила охорони праці під час розробки родовищ корисних копалин відкритим способом: наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду 18.03.2010 № 61; – Положення про проектування внутрішнього відвалутворення та складування відходів виробництва в залізрудних і флюсових кар'єрах: наказ Міністерства промислової політики України від 17.08.2004 № 412; – Про затвердження переліків корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення: постанова КМУ від 12.12.1994 № 827
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11;

	<ul style="list-style-type: none"> – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009№ 9; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011№ 10
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкти господарської діяльності та інші учасники відносин у сфері господарювання
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – відповідність змісту угод вимогам закону; – правоздатність сторін за угодою; – додержання встановленої форми угоди; – чи існують підстави для визнання угоди (договору) недійсною; – у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони угоди; – наявність збитків
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – документи, що підтверджують укладення угоди (договору); – документи, що підтверджують погодження або внесення змін до умов угоди (листи, телеграми, телетайпограми, телефонограми, радіограми, підписаними стороною, яка їх надсилала); – платіжні документи;

	<ul style="list-style-type: none"> – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (занаявності такого)
--	--

3.3. Справи у спорах, що виникають у сфері переробної промисловості

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none"> – Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу: Закон України від 07.02.2002; – Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин: Закон України від 18.05.2017; – Про схвалення Стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року: розпорядження КМУ від 10.07.2019 № 588-р
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013№ 11; – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009№ 9; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011№ 10
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для пра-

	<p>цездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)</p>
Сторони спору	<p>– суб'єкти господарської діяльності та інші учасники відносин у сфері господарювання</p>
Предмет доказування	<p>– відповідність змісту угод вимогам закону; – правоздатність сторін за угодою; – додержання встановленої форми угоди; – чи існують підстави для визнання угоди (договору) недійсною; – у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони угоди; – наявність збитків</p>
Приблизний перелік необхідних доказів	<p>– документи, що підтверджують укладення угоди (договору); – документи, що підтверджують погодження або внесення змін до умов угоди (листи, телеграми, телегрампограми, телефонограми, радіограми, підписані стороною, яка їх надсилала); – платіжні документи; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)</p>

3.4. Справи у спорах, що виникають у сфері постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<p>– ст. ст. 275–277 ГК України; – ст. ст. 714 ЦК України; – Про електроенергетику: Закон України від 16.10.1997; – Про енергозбереження: Закон України від 01.07.1994; – Про ринок електричної енергії: Закон України від 13.04.2017; – Про ринок природного газу: Закон України від 09.04.2015;</p>
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> – Кодекс газорозподільних систем (zareєстровано Міністерством юстиції України 06.11.2015 № 1379/27824); – Положення про врегулювання відносин на оптовому ринку електричної енергії України (затверджено постановою КМУ від 19.07.2000 № 1136); – Порядок застосування санкцій за порушення законодавства про електроенергетику (затверджено постановою КМУ від 19.07.2000); – Інструкція про порядок складання акта екологічної, аварійної та технологічної броні електропостачання споживача (затверджено Наказом Міністерства палива та енергетики України від 19.01.2004 № 26); – Правила користування електричною енергією для населення (затверджено постановою КМУ від 26.07.1999 № 1357); – Правила надання населенню послуг з газопостачання (затверджено постановою КМУ від 09.12.1999 № 2246); – Правила користування електричною енергією (затверджено постановою Національної комісії з питань регулювання електроенергетики від 31.07.1996 № 28); – Методика визначення обсягу та вартості електричної енергії, не облікованої внаслідок порушення споживачами правил користування електричною енергією (затверджено постановою Нацкомісії регулювання електроенергетики України від 04.05.2006 № 562); – Правила постачання природного газу (затверджено постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 30.09.2015 № 2496)
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про узагальнення судової практики вирішення спорів, що виникають у сфері надання послуг з електропостачання: постанова пленуму ВГСУ від 16.12.2015 № 3; – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11; – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9

Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцем знаходження чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкти господарської діяльності та інші учасники відносин у сфері господарювання
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – відповідність змісту договору (угоди) вимогам закону; – правоздатність сторін за угодою; – додержання встановленої форми угоди; – чи існують підстави для визнання угоди (договору) недійсною; – у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони угоди; – наявність збитків; – факт наявності / відсутності дозволу на користування (нафтогазоносними надрами, газотранспортною системою тощо); – додержуватися вимог законодавства про охорону довкілля
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – документи, що підтверджують укладення угоди (договору); – документи, що підтверджують погодження або внесення змін до умов угоди (листи, телеграми, телегрампограми, телефонограми, радіограми, підписані стороною, яка їх надсилала); – платіжні документи; – копії сертифікатів; – копія претензії і відповідь на претензію;

	<ul style="list-style-type: none"> – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – дії відповідача щодо припинення постачання електричної енергії об'єкта споживача суперечать вимогам ПКЕЕ та є незаконними, оскільки акт про недопуск, на підставі якого здійснено відключення споживача, складений із порушенням пункту 6.41. ПКЕЕ, та споживач не попереджений окремим письмовим повідомленням про припинення електропостачання об'єкта у встановлені строки (<i>постанова ВГС, справа 910/10966/16 від 07.11.2017</i>); – згідно з частиною третьою ст. 179 ГК України укладення господарського договору є обов'язковим для сторін, якщо він заснований на державному замовленні, виконання якого є обов'язком для суб'єкта господарювання у випадках, передбачених законом, або існує пряма вказівка закону щодо обов'язковості укладення договору для певних категорій суб'єктів господарювання чи органів державної влади або органів місцевого самоврядування. Отже, суд вправі задовольнити позов про спонукання укласти договір лише в разі, якщо встановить, що існує правовідношення, в силу якого сторони зобов'язані укласти договір, але одна із сторін ухилилася від цього. При цьому у справі має бути доведено наявність відповідного правовідношення, а саме – прямого законодавчого обов'язку відповідача щодо укладення договору (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/18478/17 від 04.12.2018</i>); – враховуючи, що за умовами Договору газ, що продається за цим договором, використовується покупцем виключно для виробництва теплової енергії, яка споживається бюджетними установами та організаціями, а з витягу із ЄДР судом апеляційної інстанції встановлено, що до видів діяльності. Відповідна належить постачання пару, гарячої води та кондиціонованого повітря, з огляду на погашення відповідачем заборгованості повністю до набрання чинності Законом України «Про заходи, спрямовані на врегулювання заборгованості теплопостачальних та теплогене-

	<p>руючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення за спожиті енергоносії», господарські суди попередніх інстанцій правильно застосували наведені норми права та обґрунтовано відмовили в задоволенні позову (<i>постанова КГС ВС, справа № 905/1964/18 від 11.06.2019</i>)</p>
--	--

3.5. Справи у спорах, що виникають у сфері водопостачання, каналізація, поводження з відходами

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про питну воду та питне водопостачання: Закон України від 10.01.2002; – Про відходи: Закон України від 05.03.1998; – Про металобрухт: Закон України від 05.05.1999; – Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції: Закон України від 14.01.2000; – Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994; – Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991; – Про заходи, спрямовані на врегулювання заборгованості теплопостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення за спожиті енергоносії: Закон України від 03.11.2016; – Правила користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України: наказ Міністерства житлово-комунального господарства України від 27.06.08 № 190; – Правила технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів України: наказ Державного комітету України по житлово-комунальному господарству від 05.07.1995 № 30; – Правила надання послуг з вивезення побутових відходів (затверджено постановою КМУ від 10.12.2008 № 1070)
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11;

3. Справи у спорах, що виникають при здійсненні різних видів економічної...

	<ul style="list-style-type: none"> – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011 № 10
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
<p>Сторони спору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкти господарської діяльності; – підприємство питного водопостачання; – підприємство централізованого водовідведення; – споживач питної води та/або послуг з водовідведення; – суб'єкти у сфері поводження з відходами
<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – відповідність змісту угод вимогам закону; – правоздатність сторін за угодою; – додержання встановленої форми угоди; – додержання / порушення правил збирання, оброблення (перероблення), перевезення, видалення, утилізації, знешкодження, захоронення відходів; – додержання / порушення правил санітарного та епідемічного благополуччя населення, у сфері поводження з відходами; – чи існують підстави для визнання угоди (договору) недійсною; – у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони угоди;

	<ul style="list-style-type: none"> – наявність збитків
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – документи, що підтверджують укладення угоди (договору); – копія ліцензії на господарську діяльність з централізованого водопостачання та водовідведення; – платіжні документи; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія технічного проекту на розміщення водопровідних мереж, споруд та устаткування, погодженого і затвердженого в установленому порядку; – копія державного акта на право постійного користування або на право власності на землю; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – у пункті 5.29 Правил користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України, наведено вичерпний перелік методів здійснення обліку стічних вод за відсутності засобів їх обліку, який розширеному тлумаченню не підлягає, тобто позивач у цьому договорі міг би передбачити перелік методів визначення кількості стічних вод у межах, визначених підпунктами 1–5 пункту 5.29 Правил № 190 (<i>постанова ВСУ, справа № 3–653зс16 від 13.07.16</i>); – за відсутності доказів погодження відповідачем підключення об'єкта водоспоживання до централізованих мереж водопостачання та водовідведення у встановленому законом порядку, факт укладення сторонами договорів на здійснення водопостачання підтверджує лише фактичне приєднання позивача до мереж водопостачання та водовідведення, проте не свідчить про приєднання об'єкта водоспоживання до централізованих мереж у встановленому законом порядку з дотриманням всіх передбачених нормативними актами процедур (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/18673/15 від 31.07.2019</i>); – Відповідно до Типового договору про надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення його істотни-

	<p>ми умовами є: предмет договору, тарифи на послуги та їх загальна вартість, оплата спожитих послуг, права та обов'язки сторін, відповідальність сторін, точки розподілу, в яких здійснюється передача послуг від виконавця споживачеві, порядок встановлення факту неналежного надання або ненадання послуги та розв'язання спорів, форс-мажорні обставини, строк дії договору, інші умови. Дослідивши текст проекту спірного договору, запропонованого позивачем, судами в оскаржуваних рішеннях встановлено, що він не відповідає умовам Типового договору та не містить всіх істотних умов щодо порядку перевірки засобів обліку та зареєстровані відповідачем засоби обліку не вказані в тексті договору (додатках); також договір містить право споживача підключити нових об'єктів водоспоживання, що не передбачено типовим договором; крім того існує невідповідність між договором запропонованим позивачем та типовим договором щодо внесення змін щодо розмірів тарифів за спожиті послуги; також різниться порядок підключення субспоживачів. Також проект договору не містить умов щодо порядку визначення якості наданих послуг; визначення точок розподілу, в яких відбувається передача послуг від виконавця/виробника споживачу; порядку обслуговування мереж та розподіл повноважень щодо їх експлуатації та відновлення (ремонт); умов доступу в приміщення, на земельну ділянку для усунення аварій, неполадок, огляду мереж; порядку здійснення ремонту (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/18673/15 від 31.07.2019</i>)</p>
--	--

3.6. Справи у спорах, що виникають у сфері будівництва

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991; – Про будівельні норми: Закон України від 05.11.2009; – Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від; – Про технічні регламенти та оцінку відповідності: Закон України від 15.01.2015; – Про архітектурну діяльність: Закон України від 20.05.1999; – Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності: Закон України від 14.10.1994;
---	---

	<ul style="list-style-type: none"> – Про ліцензування певних видів господарської діяльності у будівництві: постанова КМУ від 05.12.2007 № 1396; – Питання прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів: постанова КМУ від 13.04.2011 № 461; – Про затвердження Порядку здійснення державного архітектурно-будівельного контролю: постанова КМУ від 23.05.2011 № 553; – Про затвердження Загальних умов укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві: постанова КМУ від 08.01.2005 № 668; – Про затвердження Інструкції з проведення перевірки дотримання вимог нормативних документів і нормативів обчислення вартості будівництва об'єктів, що споруджуються із залученням бюджетних коштів, а також коштів державних і комунальних підприємств, установ та організацій, кредитів, наданих під державні гарантії: наказ Мінрегіон України від 30.12.2014 № 381
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11; – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011 № 10
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового

3. Справи у спорах, що виникають при здійсненні різних видів економічної...

	мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>не-майнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	– суб'єкти господарської діяльності та інші учасники відносин у сфері господарювання
Предмет доказування	– відповідність змісту угод вимогам закону; – правоздатність сторін за угодою; – додержання встановленої форми угоди; – факти дотримання / не дотримання будівельних норм; – чи існують підстави для визнання угоди (договору) недійсною; – у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони угоди; – наявність збитків
Приблизний перелік необхідних доказів	– документи, що підтверджують укладення угоди (договору); – копія договору про пайову участь у розвитку інфраструктури міста; – документи, що підтверджують погодження або внесення змін до умов угоди (листи, телеграми, телетайпограми, телефонограми, радіограми, підписані стороною, яка їх надсилала); – копія інвестиційного проекту; – копія проекту будівництва; – висновок будівельно-технічної експертизи; – платіжні документи; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
Правові позиції суду	– оскільки реконструкція охоплюється законодавчим визначенням забудови, а відповідач, який здійснив реконструкцію частини існуючої забудови, є замовником будівництва, суд дійшов вірного висновку про наявність передбачених ст. 40 ЗУ «Про регулювання містобудівної діяльності» підстав виникнення у ТОВ

	<p>обов'язку укласти договір про пайову участь та сплату відповідних коштів (<i>постанова об'єднаної палати КГС ВС, справа № 922/3693/18 від 16.10.2020</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – розміщення автозаправних станцій з огляду на положення ЗК України, може здійснюватися лише на землях з цільовим призначення – «землі автомобільного транспорту». Особливості побудованих позивачем об'єктів та специфічність послуг, які надаються з їх допомогою позивачем на орендованій земельній ділянці, потребують застосування земельного законодавства, відмінного від того, що регулює сферу використання земель житлової та громадської забудови (<i>постанова Південно-західного апеляційного господарського суду, справа № 915/47/17 від 07.10.19</i>)
--	--

3.7. Справи у спорах, що виникають у сфері оптової та роздрібно́ї торгівлі

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального: Закон України від 19.12.1995; – Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001; – Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15.12.1993; – Про заходи щодо обстеження об'єктів роздрібно́ї торгівлі та ресторанного господарства, що належать фізичним особам-підприємцям: розпорядження КМУ від 22.08.2005 № 352-р; – Деякі питання організації діяльності продовольчих, непродовольчих та змішаних ринків: постанова КМУ від 29.07.2009 № 868; – Про затвердження Порядку провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів: постанова КМУ від 15.06.2006 № 833; – Про затвердження Правил торгівлі на ринках: наказ Міністерства економіки України від 26.02.2002 № 57/188/84/105; – Про затвердження Правил роздрібно́ї торгівлі продовольчими товарами: наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 11.07.2003 № 185;
---	---

3. Справи у спорах, що виникають при здійсненні різних видів економічної...

	<ul style="list-style-type: none"> – Про затвердження Правил роздрібної торгівлі продовольчими товарами: наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 11.07.2003 № 185
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011 № 10; – Про деякі питання практики застосування конкурентного законодавства: постанова пленуму ВГСУ від 26.12.2011 № 15; – Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: постанова пленуму ВГСУ від 17.10.2012 № 12; – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкти господарської діяльності та інші учасники відносин у сфері господарювання
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – відповідність змісту угод вимогам закону; – правоздатність сторін за угодою;

	<ul style="list-style-type: none"> – додержання встановленої форми угоди; – факти порушення торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування; – чи існують підстави для визнання угоди (договору) недійсною; – у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони угоди; – наявність збитків
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – документи, що підтверджують укладення угоди (договору); – документи, що підтверджують погодження або внесення змін до умов угоди; – документи на товар; – висновок товарознавчої (технічної, економічної) експертизи; – платіжні документи; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<p>– правову природу бонусів та те, що вони (бонуси) самі по собі не можуть обмежувати можливість конкурувати, оскільки являють собою проконкурентний спосіб здобуття переваг власними силами у змаганні як на рівні виробництва, так і на рівні оптової дистрибуції; факт отримання дистриб'ютором бонусу у формі безповоротної фінансової допомоги підтверджувався актом про розмір та виплату бонусів і відповідно у бухгалтерському обліку відображався відповідно до первинного документа як безповоротна фінансова допомога, яка не впливає на вартість продукції і є доходом для її отримувача; обрання Позивачем системи бонусів у вигляді безповоротної фінансової допомоги замість застосовуваних систем знижок, як це було встановлено Відповідачем, не суперечить чинному законодавству України та така система бонусів надала дистриб'юторам на рівних умовах додаткову можливість отримати конкурентні переваги завдяки власним досягненням у змаганні на процедурах тендерних закупівель з продукцією</p>

	<p>постачальника, чим посилило змагання між ними та створило передумови використання бонусу у виді безповоротної фінансової допомоги дистриб'юторами для зниження дистриб'юторами цін перепродажу, що пропонувались для обрання державним замовником в межах процедур закупівель (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/13306/18 від 03.03.2020</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – господарським судам потрібно мати на увазі, що власник прав на знак для товарів і послуг має право забороняти іншим особам використовувати тотожне чи схоже до ступеня змішування з цим знаком позначення лише стосовно тих товарів і послуг, щодо яких цей знак зареєстровано, чи споріднених з ними товарів і послуг. Отже, у справі зі спору про припинення порушення прав інтелектуальної власності на знаки для товарів і послуг господарському суду слід з'ясувати перелік товарів і послуг, для яких спірні знаки зареєстровано, та встановлювати фактичні обставини використання спірних позначень відповідачем у справах в частині їх фактичного зображення та переліку товарів і послуг, для яких вони використовуються (беручи до уваги необхідність їх порівняння з товарами і послугами, для яких торговельну марку (торговельні марки) зареєстровано позивачем) (<i>постанова КГС ВС, справа № 925/329/19 від 10.12.2019</i>)
--	---

3.8. Справи у спорах, що виникають у сфері ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про автомобільний транспорт: Закон України від 05.04.2001; – Про дорожній рух: Закон України від 30.06.1993; – Про технічні регламенти та оцінку відповідності: Закон України від 15.01.2015; – Положення про технічне обслуговування і ремонт дорожніх транспортних засобів автомобільного транспорту: наказ Міністерства транспорту України від 30.03.1998 № 102; – Про затвердження Правил надання послуг з технічного обслуговування і ремонту колісних транспортних засобів: наказ Міністерства інфраструктури України від 28.11.2014 № 615; – Порядок державної реєстрації (перереєстрації), зняття з обліку автомобілів, автобусів, а також само-
---	---

	<p>хідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів, мотоколясок, інших прирівняних до них транспортних засобів та мопедів (затверджено постановою КМУ від 07.09.1998 № 1388;</p> <ul style="list-style-type: none"> – Правила експлуатації колісних транспортних засобів: наказ Міністерства інфраструктури України від 26.07.2013 № 550
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11; – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011 № 10
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкти господарської діяльності: замовник, виконавець
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – відповідність змісту угод вимогам закону; – правоздатність сторін за угодою; – додержання встановленої форми угоди; – чи існують підстави для визнання угоди (договору) недійсною;

	<ul style="list-style-type: none"> – у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони угоди; – обґрунтування вартості робіт; – наявність збитків; – виявлення дефектів КТЗ чи непридатності для застосування наданих замовником матеріалів і складових частин КТЗ; – виникнення не передбачених і не залежних від виконавця наслідків виконання вимог замовника щодо надання послуг технічного обслуговування і ремонту КТЗ; – гарантійні зобов'язання виконавця
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – документи, що підтверджують укладення угоди (договору); – реєстраційні документи на колісний транспортний засіб (далі – КТЗ); – акта передавання-приймання КТЗ; – платіжні документи; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – при вирішенні спорів про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, суди повинні мати на увазі, що відповідно до статей 1166, 1187 ЦК України шкода, завдана особі чи майну фізичної або юридичної особи, підлягає відшкодуванню в повному обсязі особою, яка її завдала. Обов'язок відшкодувати завдану шкоду виникає у її завдавача за умови, що дії останнього були неправомірними, між ними і шкодою є безпосередній причинний зв'язок та є вина зазначеної особи, а коли це було наслідком дії джерела підвищеної небезпеки, – незалежно від наявності вини (<i>постанова КГС ВС, справа № 908/1108/17 від 19.06.2018</i>); – аналізуючи умови укладеного між сторонами договору, суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку, що цей договір є змішаним, оскільки містить у собі елементи договору про надання послуг та договору зберігання, оскільки відповідно до пунк-

	<p>ту договору після приймання АТЗ виконавець несе відповідальність за його схоронність та комплектність до моменту передачі його замовнику. Враховуючи, що сторони умовами договору погодили, що після приймання АТЗ виконавець несе відповідальність за його схоронність та комплектність до моменту передачі його замовнику, а згідно з пунктом договору в період здійснення робіт та при вимушеному очікуванні запасних частин, які постачаються виконавцем, АТЗ надається безкоштовно охоронювана стоянка, колегія суддів погоджується з висновками судів попередніх інстанцій, що знищення майна (автомобіля, реєстраційний номер, рік випуску), є наслідком невжиття заходів для збереження майна, передбачених умовами договору (<i>постанова КГС ВС, справа № 904/3189/19 від 21.04.2020</i>)</p>
--	--

3.9. Справи у спорах, що виникають у сфері транспорту

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про транспорт: Закон України від 10.11.1994; – Про автомобільний транспорт: Закон України від 05.04.2001; – Про трубопровідний транспорт: Закон України від 15.05.1996; – Про перевезення небезпечних вантажів: Закон України від 06.04.2000; – Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг: Закон України від 06.07.1995; – Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007; – Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 15.01.2015; – Про технічні регламенти та оцінку відповідності: Закон України від 15.01.2015; – Про дорожній рух: Закон України від 30.06.1993; – Про транспортно-експедиторську діяльність: Закон України від 01.07.2004; – Про транзит вантажів: Закон України від 20.10.1999; – Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015;
---	---

3. Справи у спорах, що виникають при здійсненні різних видів економічної...

	<ul style="list-style-type: none"> – Про страхування: Закон України від 07.03.1996; – Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування відповідальності суб'єктів перевезення небезпечних вантажів на випадок настання негативних наслідків під час перевезення небезпечних вантажів: постанова КМУ від 01.06.2002 № 733
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11; – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011 № 10
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК).
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкти господарської діяльності та інші учасники відносин у сфері господарювання
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – відповідність змісту угод вимогам закону; – правоздатність сторін за угодою; – додержання встановленої форми угоди; – факт ліцензування окремих видів діяльності в галузі транспорту;

	<ul style="list-style-type: none"> – транспортні засоби відповідають вимогам безпеки, охорони праці та екології та мають відповідний сертифікат; – чи існують підстави для визнання угоди (договору) недійсною; – у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони угоди; – наявність збитків
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – документи, що підтверджують укладення угоди (договору); – документи, що підтверджують погодження або внесення змін до умов угоди (листи, телеграми, телеайпограми, телефонограми, радіограми, підписані стороною, яка їх надсилала); – копії товарно-транспортних накладних; – платіжні документи; – акти ревізії Державної аудиторської служби України; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<p>– договір на організацію перевезення пасажирів є публічно-правовим договором, який передбачає: обов'язки перевізника забезпечити певний парк автомобілів, їх технічний стан, умови щодо тарифів тощо. Таким чином договір визначає умови, за яких перевізнику дозволяється здійснювати господарську діяльність з перевезення пасажирів. При цьому відносини замовника перевезень та перевізника у різних випадках оформлюються різними документами – у певних випадках оформлюються договором, а в інших – дозволом. Водночас значення як дозволу, так і договору одне й те саме – встановлення вимог до перевізника щодо здійснення ним господарської діяльності. Тому і правова природа як дозволу, так і договору щодо організації перевезень – однакова. Отже, Верховний Суд дійшов висновку, що якщо відповідно до законодавства оформлюється не дозвіл, а договір, то такий договір має природу адміністративного. За таких обставин з огляду на предмет</p>

	<p>та зміст позовних вимог, характер правовідносин та суб'єктний складу сторін як учасників таких правовідносин, висновки судів попередніх інстанцій щодо наявності підстав для розгляду цього спору за правилами ГПК України є неправильними й такими, що не відповідають наведеним приписам норм матеріального та процесуального права, оскільки спір між сторонами має розглядатися судом адміністративної юрисдикції (<i>постанова КГС ВС, справа № 908/2155/18 від 26.08.2020</i>);</p> <ul style="list-style-type: none">– усі заявлені до стягнення у справі платежі були нараховані залізницею за додаткові послуги, надані з моменту затримання вагонів і до моменту закінчення затримки вагонів, тобто у період, протягом якого здійснювався переогляд вантажу. Затримка вагонів на станції у зв'язку з митним контролем є триваючою дією, яка охоплює певний проміжок часу і щодо якої як єдиної події і розпочинається перебіг позовної давності. Відповідно, моментом, з якого розпочинається перебіг позовної давності до позовних вимог у цій справі, є день настання події, що стала підставою для подання позову, а саме: день закінчення затримки вагонів (день складання відповідного акта загальної форми про закінчення затримки вагонів), а не день складання кожного окремого акта загальної форми на різні операції, здійснені в межах єдиного періоду часу, протягом якого мала місце затримка вагонів (<i>постанова КГС ВС, справа № 906/168/18 від 11.07.2019</i>);– ураховуючи те, що між сторонами укладений договір на транспортування продукції трубопроводами, за умовами якого здійснюється переміщення продукції виробничо-технічного призначення трубопроводами, то, з огляду на об'єктивні ознаки цієї діяльності, вона підпадає під визначення перевезення вантажів закріплене в ст. 306 ГК України, а відтак на нього, разом із нормами ЦК України, Законів України «Про транспорт», «Про трубопровідний транспорт», «Про ринок природного газу» та інших законодавчих актів поширюються й норми ГК України, зокрема, в частині правового регулювання перевезення вантажів, а укладеному договору притаманні риси, у тому числі договору перевезення (<i>постанови КГС ВС, справа № 920/206/19 від 16.07.2020, справа № 920/180/19 від 23.07.2020</i>)
--	---

3.10. Справи у спорах, що виникають у сфері складського господарства

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015; – Про сертифіковані товарні склади та прості і подвійні складські свідоцтва: Закон України від 23.12.2004; – Про зерно та ринок зерна в Україні: Закон України від 04.07.2002; – Про страхування: Закон України від 07.03.1996; – Санітарні правила для холодильників (затверджено головним державним лікарем СРСР 29.09.1998)
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11; – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011 № 10
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
<p>Сторони спору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкти господарської діяльності: суб'єкт зберігання; замовник

<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – відповідність змісту угод вимогам закону; – правоздатність сторін за угодою; – додержання встановленої форми угоди; – правовий статус складу (товарний, зерновий, митний, тимчасового зберігання); – чи існують підстави для визнання угоди (договору) недійсною; – у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони угоди; – наявність збитків; – факт страхування товару
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – документи, що підтверджують укладення угоди (договору); – копія складського свідоцтва; – документи, що засвідчують якісні характеристики товару; – складські документи на товар (зерно); – копії актів здачі-приймання робіт; – платіжні документи; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<p>– здійснення зерновим складом дій зокрема з очищення та сушіння зерна, переданого на зберігання, є необхідними заходами, які зерновий склад зобов'язаний вчинити з метою забезпечення належного зберігання зерна поклажодавця та підтримання його якісних показників, і такі дії є складовою комплексу заходів, що визначають суть зберігання зерна в розумінні пункту 10 ст. 1 Закону України «Про зерно та ринок зерна в Україні». Метою передачі поклажодавцем зерна на зберігання на зерновий склад з огляду на специфіку такого продукту, як зерно, є не лише безпосередньо саме зберігання, а і зберігання в умовах, в яких має зберігатися зерно, з проведенням необхідних заходів для підтримання належної якості зерна. Тобто, передаючи зерно на зберігання, поклажодавець має на меті належне його утримання та доробку, усвідомлює необхідність</p>

	<p>та обов'язковість здійснення таких заходів для належного зберігання зерна (<i>постанова КГС ВС, справа № 912/3154/14 від 06.07.2018</i>);</p> <ul style="list-style-type: none">– встановивши, що сторони погодили умови договору стосовно ціни, позивачем не було доведено належним та допустимими доказами протиправної поведінки відповідача у вигляді порушення договірного зобов'язання, яка спричинила шкідливий результат, оскільки про накази, на які посилався позивач щодо зміни тарифів, останній знав, з огляду на те, що згадані накази є його внутрішніми актами підприємства, суди дійшли обґрунтованих та законних висновків про те, що положеннями договору складського зберігання та нормами чинного законодавства, у даному випадку, не передбачена можливість зміни умов договору щодо ціни за рішенням суду на вимогу однієї із сторін, що є підставою для відмови у задоволенні позовних вимог (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/14503/17 від 08.05.2018</i>);– підлягають відхиленню посилення скаржника на пункт Договору, відповідно до якого зерновий склад не несе відповідальності за збереження якості зерна після закінчення граничного строку зберігання, оскільки граничний строк зберігання встановлений сторонами, тому що з заявою про відвантаження спірного залишку зерна позивач звернувся до зернового складу до закінчення строку зберігання. При цьому зміна якості зерна підтверджується доказами, зокрема, складською квитанцією на зерно, виданою самим відповідачем до закінчення граничного строку зберігання. За таких обставин постановою суду апеляційної інстанції та рішення першої інстанції прийняті з додержанням вимог матеріального та процесуального права, підстав для їх зміни чи скасування немає (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/1923/18 від 24.07.2019</i>)
--	---

3.11. Справи у спорах, що виникають у сфері поштової та кур'єрської діяльності

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none">– Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015;– Про затвердження Правил розповсюдження періодичних друкованих видань: наказ Державного комітету зв'язку України, Міністерства інформації України, Міністерства транспорту України від 10.12.1998 № 169/81/492, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 25.12.1998 № 820/3260;– Про затвердження Нормативів і нормативних строків пересилання поштових відправлень: наказ Міністерства інфраструктури України від 28.11.2013 № 958, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 28.01.2014 № 173/24950;– Про затвердження Інструкції з використання маркувальних машин: наказ Міністерства інфраструктури України від 03.02.2014 № 71, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 26.02.2014 № 339/25116
Судова практика	<ul style="list-style-type: none">– Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11;– Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9;– Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011 № 10
Підсудність	<ul style="list-style-type: none">– позов пред'являється до господарського суду за місцем знаходження чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК);– позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК).
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none">– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового

	мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>не-майнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	– суб'єкти господарської діяльності та інші учасники відносин у сфері господарювання
Предмет доказування	– відповідність змісту угод вимогам закону; – правоздатність сторін за угодою; – додержання встановленої форми угоди; – чи існують підстави для визнання угоди (договору) недійсною; – у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони угоди; – наявність збитків
Приблизний перелік необхідних доказів	– документи, що підтверджують укладення угоди (договору); – документи, що підтверджують погодження або внесення змін до умов угоди; – копії товарно-транспортних накладних; – платіжні документи; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)

3.12. Справи у спорах, що виникають у сфері тимчасового розміщування та організації харчування

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	– Про безпечність та якість харчових продуктів: Закон України від 23.12.1997; – Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007; – Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції: Закон України від 19.05.2011; – Деякі питання організації діяльності продовольчих, непродовольчих та змішаних ринків: постанова КМУ від 29.07.2009 № 868;
--	---

3. Справи у спорах, що виникають при здійсненні різних видів економічної...

	<ul style="list-style-type: none"> – Про затвердження Порядку провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів: постанова КМУ від 15.06.2006 № 833; – Про затвердження Правил роботи закладів (підприємств) ресторанного господарства: наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 24.07.2002 № 219
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11; – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011 № 10
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкти господарської діяльності та інші учасники відносин у сфері господарювання
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – відповідність змісту угод вимогам закону; – правоздатність сторін за угодою; – додержання встановленої форми угоди; – чи існують підстави для визнання угоди (договору) недійсною;

	<ul style="list-style-type: none"> – факти порушення правил організації харчування; – факти використання неправильно маркованих харчових продуктів; – відповідність / невідповідність обладнання та інвентарю; – у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони угоди; – наявність збитків
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – документи, що підтверджують укладення угоди (договору); – документи, що підтверджують погодження або внесення змін до умов угоди; – результати санітарних заходів щодо дослідження закладів харчування; – акти ревізії; – платіжні документи; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – саме відповідач як особа, що здійснює господарську діяльність у приміщенні ресторану-бару, мав довести додержання ним вимог ЦК України і закону при використанні спірного твору (як і об'єкта суміжних прав). При цьому відповідач повинен спростувати визначену цивільним законодавством презумпцію винного заподіяння шкоди (статті 614, 1166 ЦК України). Відповідачем не було подано доказів невикористання ним музичних творів взагалі, як і доказів наявності у нього необхідних прав для використання музичних творів та/або доказів внесення плати за їх використання. У свою чергу, й апеляційним господарським судом, на відміну від суду першої інстанції, не було досліджено питання спростування / неспростування відповідачем зазначеної презумпції (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/6981/19 від 28.01.2020</i>); – позивачем не доведено, що у зв'язку з тимчасовою відсутністю електропостачання позивачем недоотримано повного переліку послуг, які входили до складу послуг з проведення Культурного заходу (як-то:

	<p>закупівля продуктів харчування, алкогольних і безалкогольних напоїв в кількості і асортименті, погоджених сторонами в передбачені Договором строки та порядку; організація обслуговування Культурного заходу [сервіровка, обслуговування офіціантами, приготування блюд, охорона пляжного комплексу та недопуск до нього без дозволу замовника сторонніх осіб]; безпосередньо оренда приміщення). Суди попередніх інстанцій також встановлено, що як доказ погодження сторонами загальної вартості послуг, яка, в свою чергу, залежить від погодженого сторонами меню, позивач надав меню на конференцію, яке було надіслане відповідачу засобами електронної пошти, та в якому позивачем наведений перелік страв та кількість персон. Водночас кількість кожної зі страв та їх ціна у вказаному меню відсутні. Доказів їх подальшого встановлення відповідачем та відповідного погодження сторонами позивачем не надано. При цьому в претензії, надісланій відповідачу, позивач також зазначає про непогодження сторонами як меню, так і загальної вартості послуг за Договором. Враховуючи викладене, суди дійшли обґрунтованого висновку про те, що позивачем не доведений як розмір вартості недоотриманої послуги у зв'язку з відсутністю електропостачання, так і розмір вартості недоотриманої послуги у зв'язку з передчасним закінченням Культурного заходу (<i>постанова КГС ВС, справа № 916/1467/17 від 03.05.2018</i>)</p>
--	--

3.13. Справи у спорах, що виникають у сфері інформації та телекомунікації

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про телекомунікації: Закон України від 18.11.2003; – Про доступ до об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики з метою розвитку телекомунікаційних мереж: Закон України від 07.02.2017; – Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015; – Правила надання доступу до інфраструктури об'єкта будівництва (затверджено постановою КМУ від 18.07.2018 № 610); – Правила надання доступу до інфраструктури будинкової розподільної мережі (затверджено постановою КМУ від 18.07.2018 № 611)
---	--

Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11; – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011 № 10
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкти господарської діяльності (суб'єкти ринку телекомунікацій)
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – відповідність змісту угод вимогам закону; – правоздатність сторін за угодою; – наявність / відсутність статусу власника (володілець) кабельної каналізації електрозв'язку (оператора телекомунікацій, провайдера телекомунікацій); – додержання встановленої форми угоди; – факти належного надання Позивачем телекомунікаційних послуг необхідної якості Відповідачу; – вжиття Позивачем необхідних заходів для недопущення несанкціонованого доступу до телекомунікаційних мереж та інформації, що передається цими мережами; – фактичне одержання спірних послуг безпосередньо Відповідачем;

3. Справи у спорах, що виникають при здійсненні різних видів економічної...

	<ul style="list-style-type: none"> – обґрунтування абонентної плати (розрахункової такси); – чи існують підстави для визнання угоди (договору) недійсною; – у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони угоди; – наявність збитків
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – документи, що підтверджують укладення угоди (договору); – копія договору з доступу до об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики з метою розвитку телекомунікаційних мереж; – документи, що підтверджують погодження або внесення змін до умов угоди; – проектна документація з доступу до інфраструктури об'єкта доступу; – платіжні документи; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<p>– обставини направлення позивачем у встановлений законом строк з моменту отримання пропозиції позивача про укладення Договору відповіді з протоколом розбіжностей, свідчить про неприйняття ним пропозиції позивача та надіслання нової пропозиції щодо укладення Договору. Оскільки умовами Договору передбачалось надання телекомунікаційних послуг, Суд вважає правильним висновок суду апеляційної інстанції про відсутність зі сторони відповідача конклюдентних дій у розумінні частини 2 ст. 642 ЦК України, адже до надіслання зазначеної відповіді з протоколом розбіжностей відповідач не вчинив жодних дій на виконання Договору. Водночас вчинення Відповідачем певних дій на виконання Договору після надіслання ним протоколу розбіжностей, на думку Суду, не може вважатися повним та безумовним прийняттям отриманої ним пропозиції в розумінні частини 2 ст. 642 ЦК України. Відтак Суд відхиляє доводи Позивача щодо прийняття Відповідачем його пропо-</p>

	<p>зиції про укладення Договору на визначених Позивачем умовах шляхом розповсюдження відповідного сигналу (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/1236/17 від 13.03.2018</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – Верховний Суд зазначає, що згідно з Основними вимогами до договору про надання телекомунікаційних послуг, затверджених рішенням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації від 29.11.2012 № 624, на які посилається скаржник, ці вимоги є обов'язковими для застосування операторами, провайдерами телекомунікацій і споживачами телекомунікаційних послуг <i>при укладенні договорів про надання телекомунікаційних послуг</i>, внесенні змін та доповнень до них. Прямих та обов'язкових вказівок, що ці вимоги застосовуються виключно до загальнодоступних телекомунікаційних послуг, рішення № 624 не містить (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/4761/19 від 28.05.2020</i>)
--	---

3.14. Справи у спорах, що виникають у сфері фінансової та страхової діяльності

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про страхування: Закон України від 07.03.1996; – Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001; – Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015; – Обов'язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика: розпорядження Національної комісії, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 07.06.2018 № 850; – Вимоги до організації і функціонування системи управління ризиками у страховика: розпорядження Національної комісії, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 04.02.2014 № 295
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11;

3. Справи у спорах, що виникають при здійсненні різних видів економічної...

	<ul style="list-style-type: none"> – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011 № 10
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкти господарської діяльності: страховик, страховальник, учасники ринку фінансових послуг
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – відповідність змісту договору вимогам закону; – предмет договору страхування; – форма страхування; – правоздатність сторін за договором; – додержання встановленої форми договору; – чи існують підстави для визнання договору недійсним; – у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони договору; – факт настання страхового випадку; – факт відмови у страхових виплатах або страховому відшкодуванні; – факт припинення дії договору страхування; – факт перестраховування; – недійсність договору страхування; – наявність збитків

<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – договір страхування; – договір про надання фінансових послуг; – документи, що підтверджують укладення договору; – документи, що підтверджують погодження або внесення змін до умов угоди (листи, телеграми, теле-тайпограми, телефонограми, радіограми, підписані стороною, яка їх надсилала); – платіжні документи; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – припинення банком банківської діяльності можливе виключно у порядку, передбаченому Законом України «Про банки і банківську діяльність» та Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб». Перехід прав та обов'язків від банку до наступних осіб, які заявили про своє правонаступництво, не може відбуватися лише на підставі виключення цим банком із своєї назви слова «банк» та виключення з видів своєї діяльності «банківської діяльності» без дотримання процедури, встановленої Законом України «Про банки і банківську діяльність» (<i>постанова ВП ВС, справа № 925/698/16 від 10.12.2019</i>); – за загальним правилом, учасниками правовідносин, які виникають з договору добровільного страхування, є страховик (фінансова установа) та страхувальник (юридична особа та дієздатна фізична особа). З іншого боку, за договором перестрахування перестраховальник та перестраховик є фінансовими установами, які здійснюють професійну діяльність на території України у сфері страхування, тобто, на відміну від договору добровільного страхування, обидві сторони договору перестрахування є професійними організаціями (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/4886/18 від 15.04.2019</i>); – предметом договору страхування є визначені договором майнові інтереси, які стосуються особи (особисте страхування), майна (майнове страхування) або відповідальності (страхування відповідальності). Предметом договору перестрахування є страхування страховиком, який уклав договір страхування,

	<p>у іншого страховика (перестраховика) ризику виконання частини своїх обов'язків перед страхувальником. У порядку перестраховування страхуються ризики страховика, пов'язані з його основною діяльністю і які полягають у необхідності здійснити страхову виплату. Майновий інтерес перестраховальника полягає у тому, щоб перестраховик повністю або частково компенсував йому виплату за договором страхування, яка може бути здійснена. Таким чином, договір добровільного страхування та договір перестраховування є різними за своєю правовою природою та суб'єктивним складом, предметом, регулюють відмінні правовідносини (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/4886/18 від 15.04.2019</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – встановивши, що Національний банк України на сьогодні є єдиним органом державної влади, що здійснює державне регулювання щодо ринків фінансових послуг, в тому числі фінансових послуг у сфері страхування, суди першої та апеляційної інстанцій дійшли обґрунтованого висновку, що саме Національний банк України має представляти інтереси держави в справі, предметом спору у якій є стягнення майнової шкоди, завданої позивачам внаслідок прийняття рішення про анулювання ліцензій на провадження страхової діяльності (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/16144/19 від 28.12.2020</i>)
--	---

3.15. Справи у спорах, що виникають у сфері операцій з нерухомим майном

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю: Закон України від 19.06.2003; – Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11; – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011 № 10

Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцем знаходження чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкти господарської діяльності та інші учасники відносин у сфері господарювання
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору; – відповідність змісту договору вимогам закону; – правоздатність сторін за договором; – факт створення Фонду фінансування будівництва або Фонду операцій з нерухомістю; – додержання встановленої форми договору; – чи існують підстави для визнання договору недійсним; – у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони договору; – наявність збитків
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – документи, що підтверджують укладення договору; – документи, що підтверджують погодження або внесення змін до умов договору; – платіжні документи; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
Правові позиції суду	<ul style="list-style-type: none"> – вирішуючи спори про визнання правочинів (господарських договорів) недійсними, господарський суд

повинен встановити наявність фактичних обставин, з якими закон пов'язує визнання таких правочинів (господарських договорів) недійсними *на момент їх вчинення (укладення) і настання відповідних наслідків*, та в разі задоволення позовних вимог зазначати в судовому рішенні, в чому конкретно полягає неправомірність дій сторони та яким нормам законодавства не відповідає оспорюваний правочин (*постанова ВП ВС, справа № 905/1227/17 від 27.11.2018*);

- згідно з імперативними вимогами ст. 9 Закону України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції», який є спеціальним Законом, протягом терміну дії цього Закону щодо нерухомого майна, розташованого на території проведення антитерористичної операції, що належить юридичним особам – суб'єктам малого і середнього підприємництва та перебуває в іпотечі, зупиняється дія ст. 37 (у частині реалізації права іпотекодержателя на набуття права власності на предмет іпотеки). Зазначені норми під час дії мораторію не допускають можливості реалізації іпотекодержателем такого позасудового способу звернення стягнення на предмет іпотеки як набуття права власності на предмет іпотеки шляхом укладення договору про задоволення вимог іпотекодержателя, тоді як оспорюваний правочин про задоволення вимог іпотекодержателя не містить положень щодо відстрочки реалізації іпотекодержателем права на набуття права власності на предмет іпотеки до завершення проведення антитерористичної операції. Водночас, запроваджений законом мораторій зупиняє можливість реалізації права іпотекодержателя на набуття права власності на предмет іпотеки шляхом укладення договору про задоволення вимог іпотекодержателя, який передбачає передачу іпотекодержателю права власності на предмет іпотеки в рахунок виконання основного зобов'язання та є правовою підставою для реєстрації права власності іпотекодержателя на нерухоме майно, а відтак унеможливорює укладення оспорюваного договору та наступну реєстрацію за відповідачем права власності на предмет іпотеки (*постанова КГС ВС, справа № 905/633/19 від 23.06.2020*)

3.16. Справи у спорах, що виникають у сфері професійної, наукової та технічної діяльності

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015; – Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015; – ст. 331 ГК України
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11; – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011 № 10
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК).
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
<p>Сторони спору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкти господарської діяльності; – негосподарючі суб'єкти – юридичні особи
<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладання договору; – відповідність змісту договору вимогам закону; – правоздатність сторін за договором;

3. Справи у спорах, що виникають при здійсненні різних видів економічної...

	<ul style="list-style-type: none"> – додержання встановленої форми договору; – факт виконання науково-дослідної та дослідно-конструкторської роботи; – факт прийняття / відмови у прийнятті виконаної роботи (продукції) її оплати; – чи існують підстави для визнання договору недійсним; – у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони угоди; – наявність збитків
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – документи, що підтверджують укладення договору; – документи, що підтверджують погодження або внесення змін до умов угоди (листи, телеграми, телеграфограми, телефонограми, радіограми, підписані стороною, яка їх надсилала); – копія (зразок) науково-технічної продукції; – платіжні документи; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<p>істотним є таке порушення стороною договору, коли внаслідок завданої цим шкоди друга сторона значною мірою позбавляється того, на що вона розраховувала при укладенні договору (абз. 2 ч. 2 ст. 651 ЦК України). Вирішальне значення для застосування зазначеного положення закону має співвідношення шкоди з тим, що могла очікувати від виконання договору стороною. У кожному конкретному випадку питання про істотність порушення повинне вирішуватися з урахуванням усіх обставин справи, що мають значення. Так, суди повинні встановити не лише наявність істотного порушення договору, але й наявність шкоди, завданої цим порушенням другою стороною, яка може бути виражена як у вигляді реальних збитків та (або) упущеної вигоди, її розмір, який не дозволяє потерпілій стороні отримати очікуване при укладенні договору; а також установити, чи є дійсно істотною різниця між тим, на що має право розраховувати сторона, укладаючи договір, і тим, що в дійсності вона змогла отримати.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – При цьому, принцип справедливості вимагає, щоб було враховано при оцінці істотності порушення також і саму поведінку божника, що порушив договір; яким чином ним було порушено вказаний договір; наскільки його дії чи бездіяльність розходяться з цілями, які ставила перед собою сторона у момент укладання договору (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/319/18 від 10.10.2018</i>)
--	--

3.17. Справи у спорах, що виникають у сфері освіти

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про освіту: Закон України від 05.09.2017; – Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014; – Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015; – Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015; – Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 10.04.1992; – Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності: постанови КМУ від 27.08.2010 № 796
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11; – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011 № 10
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів(ч. 5 ст. 29 ГПК)

3. Справи у спорах, що виникають при здійсненні різних видів економічної...

<p>Розмір ставки судового збору</p>	<p>– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)</p>
<p>Сторони спору</p>	<p>– суб'єкти господарської діяльності; – негосподарючі суб'єкти – юридичні особи</p>
<p>Предмет доказування</p>	<p>– відповідність змісту договору вимогам закону; – правоздатність сторін за договором; – додержання встановленої форми договору; – чи існують підстави для визнання угоди (договору) недійсною; – у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони угоди; – наявність збитків</p>
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<p>– документи, що підтверджують укладення угоди (договору); – документи, що підтверджують погодження або внесення змін до умов угоди; – копія ліцензії у сфері освіти; – платіжні документи; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)</p>
<p>Правові позиції суду</p>	<p>– надання приміщень державних навчальних закладів в оренду можливе, але лише за умови дотримання вимог законодавства, зокрема, що його використання буде безпосередньо пов'язано з навчально-виховним процесом та коли це не погіршує соціально-побутових умов осіб, які навчаються або працюють у навчальному закладі (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/7048/17 від 04.04.2018</i>); – відсутність ліцензії на право здійснення освітньої діяльності у сфері дошкільної освіти унеможлиблює</p>

	<p>використання об'єкту оренди відповідно до договору за цільовим призначенням, визначеним у договорі оренди – для проведення занять з дітьми. А використання такого приміщення не за цільовим призначенням не допускається. Як вбачається з матеріалів справи, строк дії ліцензії у сфері позашкільної освіти, виданої відповідачу для здійснення освітньої діяльності, закінчився, а тому на момент розгляду справи відсутня ліцензія на здійснення освітньої діяльності. Оскільки відповідач не страхував орендоване майна, чим порушив істотні умови договору та здійснював діяльність у сфері дошкільної освіти за відсутності відповідної ліцензії, то такі порушення умов договору та вимог чинного законодавства є підставою для розірвання договору відповідно до ч. 2 ст. 651 ЦК України, ст. 26 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/17012/15 від 19.06.2019</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – як додаткове джерело фінансування навчальних закладів законом передбачена можливість залучати, у тому числі, доходи від надання в оренду приміщень, споруд, обладнання. Проте, надання в оренду таких приміщень, споруд, обладнання, що тимчасово не задіяні, дозволяється лише для їх використання, пов'язаного з навчально-виховним процесом відповідного навчального закладу, за умови, коли це не погіршує соціально-побутових умов осіб, які навчаються або працюють у навчальному закладі. Невикористання навчальним закладом спірних приміщень для навчального процесу не надає права передачі цих приміщень в оренду з іншою метою, ніж пов'язаною з навчально-виховним процесом (<i>постанова ВП ВС, справа № 905/1227/17 від 27.11.2018</i>)
--	---

3.18. Справи у спорах, що виникають у сфері охорони здоров'я та надання соціальної допомоги

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992; – Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від 19.10.2017;
---	---

3. Справи у спорах, що виникають при здійсненні різних видів економічної...

<p>при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про лікарські засоби: Закон України від 04.04.1996; – Про захист населення від інфекційних хвороб: Закон України від 06.04.2000; – Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015; – Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019; – Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015; – Про курорти: Закон України від 05.10.2000; – Про затвердження Примірного табеля матеріально-технічного оснащення закладів охорони здоров'я та фізичних осіб – підприємців, які надають первинну медичну допомогу: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 26.01.2018 № 148; – Про затвердження Методики розрахунку тарифів: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 19.12.2019 № 2559
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11; – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011 № 10
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК).
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)

Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкти господарської діяльності; – негосподарюючі суб'єкти – юридичні особи
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору; – відповідність змісту договору вимогам закону; – правоздатність сторін за договором; – додержання встановленої форми договору; – чи існують підстави для визнання угоди (договору) недійсною; – у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони угоди; – наявність збитків
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – копії договорів (про надання послуг, про закупівлю, про оренду і т.п.); – документи, що підтверджують укладення угоди (договору); – документи, що підтверджують погодження або внесення змін до умов угоди (листи, телеграми, теле-тайпограми, телефонограми, радіограми, підписані стороною, яка їх надсилала); – платіжні документи; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
Правові позиції суду	<p>– укладення між суб'єктами господарювання або між суб'єктами господарювання і негосподарюючими суб'єктами – юридичними особами, господарських договорів допускається у формі єдиного документа, підписаного сторонами, або у спрощений спосіб, як це передбачено частиною 1 ст. 181 ГК України. Між тим в ході розгляду справи судами не було встановлено обставин укладення між сторонами у справі договору про надання Позивачем медичних послуг з профілактичного медичного огляду працівників Відповідача у спрощений спосіб – згідно з частиною 1 ст. 181 ГК України, оскільки докази, на які послався Позивач при цьому, як на підтвердження таких обставин, визнані судами неналежними (<i>постанова КГС ВС, справа № 908/1590/17 від 16.05.2018</i>);</p>

	<ul style="list-style-type: none">– право власника (уповноваженого ним органу) на обмеження повноважень комунального підприємства щодо розпорядження (шляхом передачі в оренду) закріпленим за ним на праві оперативного управління майном, повністю охоплюється положеннями ст. 137 ГК України. ВС зазначає, що можливість укладення договору оренди комунального майна за рішенням суду передбачена ст. 12 Закону України «Про оренду державного та комунального майна». Однак, укладання таких договорів потребує дій не тільки відповідача як потенційного орендодавця, а і дій обласної ради. Між тим, позивач у позові не оскаржував ненадання обласною радою згоди (або невинесення рішення про згоду) на укладення спірного договору оренди (<i>постанова КГС ВС, справа № 922/2312/17 від 13.06.2018</i>)
--	--

3.19. Справи у спорах, що виникають у сфері мистецтва, спорту, розваг та відпочинку

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none">– Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24.12.1993;– Про культуру: Закон України від 14.12.2010;– Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.06.2000;– Про театри і театральну справу: Закон України від 31.05.2005;– Про кінематографію: Закон України від 13.01.1998;– Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту: Указ Президента України від 28.09.2004 № 1148/2004;– Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу: постанова КМУ від 05.11.2008 № 993;– Про внесення змін до наказу від 05.09.2007 № 3162 «Про організацію ліцензування фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності»: наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 16.09.2008 № 3796;– Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами фізичної культури і спорту, що утримуються за рахунок бюджетних коштів: постанова КМУ від 14.04.2009 № 356
--	--

Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11; – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011 № 10
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкти господарської діяльності; – негосподарючі суб'єкти – юридичні особи
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору; – відповідність змісту договору вимогам закону; – правоздатність сторін за договором; – додержання встановленої форми договору; – чи існують підстави для визнання угоди (договору) недійсною; – у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони договору; – наявність збитків
Приблизний перелік необхідних	<ul style="list-style-type: none"> – копії договорів; – документи, що підтверджують укладення угоди (договору);

3. Справи у спорах, що виникають при здійсненні різних видів економічної...

доказів	<ul style="list-style-type: none">– документи, що підтверджують погодження або внесення змін до умов угоди (листи, телеграми, теле-тайпограми, телефонограми, радіограми, підписані стороною, яка їх надсилала);– платіжні документи;– копія претензії і відповідь на претензію;– копії установчих документів;– копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців;– копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
Правові позиції суду	<p>– оспорювати правочин може також особа (заінтересована особа), яка не була стороною правочину, на час розгляду справи судом не має права власності чи речового права на предмет правочину та/або не претендує на те, щоб майно в натурі було передано їй у володіння. Вимоги заінтересованої особи, яка в судовому порядку домагається визнання правочину недійсним, спрямовані на приведення сторін недійсного правочину до того стану, який саме вони, сторони, мали до вчинення правочину. Власний інтерес заінтересованої особи полягає в тому, щоб предмет правочину перебував у власності конкретної особи чи щоб сторона (сторони) правочину перебувала у певному правовому становищі, оскільки від цього залежить подальша можливість законної реалізації заінтересованою особою її прав. При вирішенні позову про визнання недійсним оспорюваного правочину враховуються загальні положення статей 3, 15, 16 ЦК України. За результатами розгляду такого спору вирішується питання про спростування презумпції правомірності правочину і має бути встановлено не лише наявність підстав недійсності правочину, передбачених законом, але й визначено, чи було порушено цивільне право особи, за захистом якого позивач звернувся до суду, яке саме право порушено та в чому полягає його порушення, оскільки залежно від цього визначається необхідний спосіб захисту порушеного права, якщо таке порушення відбулося (<i>постанови ВСУ, справа № 6–3005цс15від 10.02.2016, справа № 6–605цс16від 25.05.2016</i>)</p>

3.20. Справи у спорах, що виникають у сфері надання інших видів послуг

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про охоронну діяльність: Закон України від 22.03.2012; – Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015; – Інструкція «Про умови і правила здійснення підприємницької діяльності з надання послуг по охороні колективної і приватної власності, а також охороні громадян, монтажу, ремонту і профілактичному обслуговуванню засобів охоронної сигналізації та контроль за їх дотриманням» (затверджено наказом МВС України від 24.02.1994 № 112)
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11; – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011 № 10
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК).
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)

3. Справи у спорах, що виникають при здійсненні різних видів економічної...

Сторони спору	– суб'єкти господарської діяльності: замовник, виконавець
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору; – відповідність змісту договору вимогам закону; – правоздатність сторін за договором; – додержання встановленої форми договору; – чи існують підстави для визнання угоди (договору) недійсною; – у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони угоди; – наявність збитків
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – документи, що підтверджують укладення угоди (договору); – документи, що підтверджують погодження або внесення змін до умов угоди (листи, телеграми, телетайпограми, телефонограми, радіограми, підписані стороною, яка їх надсилала); – копія акту про надання послуг (приймання-передачі робіт); – платіжні документи; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
Правові позиції суду	<ul style="list-style-type: none"> – посилання відповідача на те, що охорона у спірний період не була надана позивачем відповідно до умов Договору, послуги з охорони здійснювалися не позивачем, а фізичними особами, які не перебували з позивачем у трудових відносинах та позивач змінив в односторонньому порядку виконання зобов'язань, які визначені договором, є безпідставними та спростовуються тим, що одержавши акт про надання послуг за спірний період, відповідач в порушення умов пункту Договору не виклав в ньому мотивованої відмови від його підписання, а тому повинен оплатити позивачу вартість наданих послуг (<i>постанова КГС ВС, справа № 911/2341/17 від 08.05.2018</i>); – надання позивачем належним чином послуг з охорони за Договором підтверджується укладеною між

	<p>сторонами додатковою угодою № 1 до Договору, в пункті 2 якої сторони вказали, що охоронні послуги надавались від моменту укладення договору до моменту зняття постів охорони безперервно та двостороннім актом прийняття об'єкту з під охорони, який підписаний замовником без зауважень. За таких обставин господарські суди дійшли обґрунтованих висновків, що позивачем належним чином надавались охоронні послуги за договором про надання охоронних послуг у визначений період (<i>постанова КГС ВС, справа № 922/4330/17 від 10.10.2018</i>);</p> <ul style="list-style-type: none">– за приписами ст. 907 ЦК України договір про надання послуг може бути розірваний, у тому числі шляхом односторонньої відмови від договору, в порядку та на підставах, встановлених ЦК, іншим законом або за домовленістю сторін. Порядок і наслідки розірвання договору про надання послуг визначаються домовленістю сторін або законом. Умови Договору не містять в собі порядок та наслідки розірвання Договору в односторонньому порядку. Як вбачається з матеріалів справи, домовленості щодо розірвання договору сторони не дійшли, відтак, розірвання, в такому випадку, має здійснюватися у відповідності до норм закону (<i>постанова КГС ВС, справа № 908/2558/17 від 03.12.2019</i>)
--	--

4. Справи у спорах щодо захисту права власності

4.1. Справи про визнання незаконним акта, що порушує право власності

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none">– ст.ст. 20, 133–147 ГК України;– ст.ст. 386–394 ЦП України;– Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006;– Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 01.07.2004;– Порядок державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень, Порядок надання інформації з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно: постанова КМУ від 22.06.2011 № 703;– Порядок використання даних Реєстру прав власності на нерухоме майно, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, Державного реєстру іпотек та Державного реєстру обтяжень рухомого майна, затверджено наказом Міністерства юстиції України 14.12.2012 № 1844/5
Судова практика	<ul style="list-style-type: none">– Про деякі приписи законодавства, яке регулює питання, пов'язані із здійсненням права власності та його захистом: інформаційний лист ВАСУ № 01–8/98 від 31.01.2001;– Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011
Підсудність	<ul style="list-style-type: none">– спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК).
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none">– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для пра-

	цездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Позивач	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкт господарювання, який здійснює господарську діяльність на основі права власності; – органи, які виступають в інтересах державної або комунальної власності (органи державної влади, територіальна громада та утворені нею органи місцевого самоврядування)
Відповідач	– особа, яка протиправно володіє, користується і розпоряджається не належним йому майном
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт належності позивачу спірного майна; – факт визнання недійсними (дійсними) договорів, пов'язаних з відчуженням майна; – факт відсутності (втрати) документів, що засвідчують право власності на майно; – факти наявності перешкод у користуванні та розпорядженні майном; – факт заподіяння шкоди майну, або збитків, завданих порушенням майнових прав; – майно вибуло з володіння власника (незаконно, без відповідної правової підстави); – обґрунтування розміру відшкодування шкоди (збитків)
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – документи, що підтверджують право власності на майно (витяг з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно (Реєстру прав власності на нерухоме майно, Державного реєстру Іпотек, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна); – докази перебування спірного майна у відповідача; – розрахунок розміру доходів, які отримав (міг отримати) відповідач за час користування чужим майном; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)

**Правові позиції
суду**

- якщо правовий акт індивідуальної дії органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування суперечить актам цивільного законодавства і порушує цивільні права або інтереси територіальних громад чи окремих осіб, він визнається недійсним у судовому порядку (*постанова КГС ВС, справа № 916/1515/17 від 26.07.2018*);
- оскарження правового акта індивідуальної дії лише з підстав невідповідності його актам цивільного законодавства та іншим нормам законодавства не є достатньою підставою для визнання цього акта незаконним та скасування в порядку господарського судочинства, а передумовами та матеріальними підставами для захисту права власності, у тому числі на нерухоме майно у судовому порядку, зокрема у спосіб, визначений статтями 21, 393 ЦК України, є наявність підтвердженого належними доказами права власності особи щодо нерухомого майна, а також підтверджений належним доказами факт порушення (невизнання або оспорювання) права на це майно. При цьому, у разі порушення права на нерухоме майно його захист, у тому числі у визначений статтями 21, 393 ЦК України спосіб, здійснюється власником нерухомого майна, а відповідно право на звернення із таким позовом належить власнику цього майна або особі, яка відповідно до законодавства уповноважена та має право в інтересах власника звертатись за захистом його порушеного права із одночасним обґрунтуванням в позовній заяві підстав для звернення уповноваженої особи із позовом в інтересах власника нерухомого майна (*постанова КГС ВС, справа № 903/857/17 від 23.10.2018*);
- ВС звертає увагу, що до предмету доказування у даному спорі перш за все входить доведення позивачем наявності у нього відповідного речового права, на захист якого подано позов, тобто лише встановивши наявність у позивача суб'єктивного матеріального права або законного інтересу, на захист якого подано позов, суд з'ясовує наявність чи відсутність факту порушення права з боку відповідачів і відповідно ухвалює рішення на його захист чи відмову позивачу у захисті, встановивши необґрунтованість заявленого позову. Всупереч вимогам процесуального

	<p>закону суди попередніх інстанцій не встановлювали та не досліджували, чи є позивач носієм речового права власності на спірне майно (як первісний набувач), коли саме це право останнім набуто на підставі яких первинних документів, оскільки відсутність у особи, яка звернулася до суду, відповідного права або інтересу є безумовним наслідком відмови в задоволенні позову за недоведеністю. Проте, не з'ясувавши цих обставин, суди одразу вдалися до оцінки правомірності волевиявлення сторін спору та правової оцінки прийнятих ними розпорядчих актів, які стосуються спірного майна (<i>постанова КГС ВС, справа № 911/1455/19 від 29.04.2020</i>)</p>
--	---

4.2. Справи про набуття (визнання) майнових прав на об'єкти інвестування (будівництва)

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 20, 133–147 ГК України; – ст.ст. 386–394 ЦП України; – Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006; – Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 01.07.2004; – Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991; – Порядок державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень, Порядок надання інформації з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно: постанова КМУ від 22.06.2011 № 703; – Порядок використання даних Реєстру прав власності на нерухоме майно, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, Державного реєстру іпотек та Державного реєстру обтяжень рухомого майна, затверджено наказом Міністерства юстиції України 14.12.2012 № 1844/5
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі приписи законодавства, яке регулює питання, пов'язані із здійсненням права власності та його захистом: інформаційний лист ВАСУ № 01–8/98 від 31.01.2001; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011;

4. Справи у спорах щодо захисту права власності

	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місце знаходження майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК).
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Позивач	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкт господарювання, який здійснює господарську діяльність на основі права власності; – органи, які виступають в інтересах державної або комунальної власності (органи державної влади, територіальна громада та утворені нею органи місцевого самоврядування)
Відповідач	<ul style="list-style-type: none"> – особа, яка протиправно володіє, користується і розпоряджається не належним йому майном
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт належності позивачу спірного майна; – факт визнання недійсними (дійсними) договорів, пов'язаних з відчуженням майна; – факт відсутності (втрати) документів, що засвідчують право власності на майно; – факти наявності перешкод у користуванні та розпорядженні майном; – факт заподіяння шкоди майну, або збитків, завданих порушенням майнових прав; – майно вибуло з володіння власника (незаконно, без відповідної правової підстави); – обґрунтування розміру відшкодування шкоди (збитків)

<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – документи, що підтверджують право власності на майно (витяг з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно (Реєстру прав власності на нерухоме майно, Державного реєстру Іпотек, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна); – докази перебування спірного майна у відповідача; – розрахунок розміру доходів, які отримав (міг отримати) відповідач за час користування чужим майном; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – оскільки будинок закінчений будівництвом, введений в експлуатацію, замовник повністю сплатив вартість об'єкта до підвищення його вартості, є підстави для визнання його майнових прав на об'єкт інвестування (<i>постанова КЦС ВС, справа № 344/11163/16-ц від 10.10.19</i>); – договір про організацію будівництва багатоквартирного житлового будинку визнано недійсним оскільки його умови передбачали набуття права власності на збудований об'єкт не власника земельної ділянки, а інвестора (<i>постанова ВГС, справа № 918/409/16 від 02.11.17</i>); – передумовами та матеріальними підставами для захисту права власності або права користування земельною ділянкою у судовому порядку, зокрема у визначений спосіб, є наявність підтвердженого належними доказами права особи (власності або користування) щодо земельної ділянки, а також підтверджений належними доказами факт порушення цього права на земельну ділянку (невизнання, оспорювання або чинення перешкод в користуванні, користування з порушенням законодавства, користування з порушенням прав власника або землекористувача тощо). При цьому, у разі порушення права на земельну ділянку його захист здійснюється власником земельної ділянки або її землекористувачем, а відповідно право на звернення із таким позовом належить власнику, землекористувачу цієї ділянки

	<p>або особі, яка відповідно до законодавства уповноважена та має право в інтересах власника земельної ділянки або землекористувача звертатись за захистом його порушеного права із одночасним обґрунтуванням в позовній заяві підстав для звернення уповноваженої особи із позовом в інтересах власника земельної ділянки або землекористувача (<i>постанова КГС ВС, справа № 921/7/18 від 20.11.2018</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – земельна ділянка не може бути передана у користування або власність інвестору до моменту завершення реалізації інвестиційного договору. Інвестиційний договір не є правовстановлюючим документом на зазначену земельну ділянку, отримання земельної ділянки у користування буде відбуватись після завершення будівництва на підставі чинного законодавства України. Положення Інвестиційного договору не є підставою для автоматичного, поза передбаченою законодавством процедурою набуття інвестором права власності на земельну ділянку (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/8815/17 від 19.06.2018</i>)
--	--

4.3. Справи про набуття (визнання) права власності на новостворене нерухоме майно або матеріали та обладнання, які були використані в процесі будівництва

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 20, 133–147 ГК України; – ст.ст. 331, 328, 375, 376 ЦП України; – Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006; – Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 01.07.2004; – Про основи містобудування: Закон України від 16.11.1992; – Про архітектурну діяльність: Закон України від 20.05.1999; – Порядок державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень, Порядок надання інформації з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно: постанова КМУ від 22.06.2011 № 703; – Порядок використання даних Реєстру прав власності на нерухоме майно, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, Державно-
---	---

	го реєстру іпотек та Державного реєстру обтяжень рухомого майна, затверджено наказом Міністерства юстиції України 14.12.2012 № 1844/5
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі приписи законодавства, яке регулює питання, пов'язані із здійсненням права власності та його захистом: інформаційний лист ВАСУ № 01–8/98 від 31.01.2001; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011
Підсудність	– спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК).
Розмір ставки судового збору	– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкт господарювання, який здійснює господарську діяльність; – органи, які виступають в інтересах державної або комунальної власності (органи державної влади, територіальна громада та утворені нею органи місцевого самоврядування)
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт належності позивачу спірного майна; – факт визнання недійсними (дійсними) договорів, пов'язаних з відчуженням майна; – факт відсутності (втрати) документів, що засвідчують право власності на майно; – факти наявності перешкод у користуванні та розпорядженні майном;

4. Справи у спорах щодо захисту права власності

	<ul style="list-style-type: none"> – факт заподіяння шкоди майну, або збитків, завданих порушенням майнових прав; – майно вибуло з володіння власника (незаконно, без відповідної правової підстави); – обґрунтування розміру відшкодування шкоди (збитків)
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – документи, що підтверджують право власності на майно (витяг з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно (Реєстру прав власності на нерухоме майно, Державного реєстру Іпотек, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна); – докази перебування спірного майна у відповідача; – розрахунок розміру доходів, які отримав (міг отримати) відповідач за час користування чужим майном; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – припинення зобов'язання з попереднього договору внаслідок неукладення основного договору протягом встановленого попереднім договором строку унеможливорює спонукання до укладення основного договору в судовому порядку, виконання обов'язку в натурі чи виникнення основного договірної зобов'язання як правової підстави для виникнення в набувача права власності на майно. Положеннями ЦК України й інших актів цивільного законодавства, прямо не передбачено такий правовий наслідок невиконання попереднього договору, як відшкодування збитків у спосіб визнання права власності на річ, що мала бути придбана в майбутньому за договором купівлі-продажу (<i>постанова ВГС, справа № 923/1004/15 від 20.09.2017</i>); – у разі, якщо особа, яка вважає себе власником майна, не може належним чином реалізувати свої правомочності у зв'язку із наявністю щодо цього права сумнівів або претензій з боку третіх осіб, то відповідно до ст. 392 ЦК України права такої особи підлягають захисту шляхом пред'явлення позову про визнання права власності на належне цій особі майно (<i>постанова ВСУ, справа № 6–107цс12 від 07.11.2012</i>)

	<ul style="list-style-type: none"> – поки об'єкт нерухомого майна продовжує своє існування, до того часу залишається незмінним його індивідуальний реєстраційний номер. Індивідуальний реєстраційний номер є саме тією індивідуальною ознакою, яка відрізняє один об'єкт нерухомого майна від іншого, в т.ч. новоствореного об'єкта нерухомого майна. Отже, якщо об'єкт нерухомого майна не припинив своє існування, індивідуальний реєстраційний номер цього об'єкта не скасовується та залишається незмінним. Тобто, об'єкт нерухомого майна, створений з прив'язкою до вже існуючої нерухомості, з використанням її функціональних елементів не є новоствореним (<i>постанова КГС ВС, справа № 5013/462/12 від 30.05.2018</i>); – що стосується об'єкта незавершеного будівництва, то за визначенням частини 3 ст. 331 ЦК України він за своєю суттю є сукупністю будівельних матеріалів, які також є майном, що належить забудовнику (особі, яка на законних підставах здійснює відповідне будівництво). З метою отримання можливості укладення цивільно-правових договорів (купівлі-продажу, застави тощо) щодо такого майна (сукупності будівельних матеріалів), тобто можливості набути відповідні цивільні права та обов'язки власника майна, забудовник вправі, до завершення будівництва та досягнення його кінцевої мети у вигляді створення нерухомого майна, здійснити державну реєстрацію права власності на об'єкт незавершеного будівництва (<i>постанова КГС ВС, справа № 914/1658/15 від 26.02.2020</i>)
--	--

4.4. Справи про набуття (визнання) права власності на самочинне будівництво

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 20, 133–147 ГК України; – ст.ст. 316–321, 328–345, 386–394 ЦП України; – Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006; – Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011; – Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 01.07.2004; – Порядок державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень, Порядок надання інформації
---	--

4. Справи у спорах щодо захисту права власності

	<p>з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно: постанова КМУ від 22.06.2011 № 703;</p> <ul style="list-style-type: none"> – Порядок використання даних Реєстру прав власності на нерухоме майно, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, Державного реєстру іпотек та Державного реєстру обтяжень рухомого майна, затверджено наказом Міністерства юстиції України від 18.12.2012 № 2102/22414; – Про Порядок прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів: постанова КМУ № 461 від 13.04.2011
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі приписи законодавства, яке регулює питання, пов'язані із здійсненням права власності та його захистом: інформаційний лист ВАСУ № 01–8/98 від 31.01.2001; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК).
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Позивач	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкт господарювання, який володіє і користується не належним йому майном; – місцеві органи влади (міська рада)
Відповідач	<ul style="list-style-type: none"> – факт самочинного будівництва; – факт належності позивачу (відповідачу) спірного майна;

<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – факт визнання недійсними (дійсними) договорів, пов'язаних з відчуженням майна; – факт відсутності (втрати) документів, що засвідчують право власності на майно; – факти наявності перешкод у користуванні та розпорядженні майном; – майно вибуло з володіння власника (незаконно, без відповідної правової підстави); – обґрунтування розміру відшкодування шкоди (збитків)
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – документи, що підтверджують право власності на майно (витяг з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно (Реєстру прав власності на нерухоме майно, Державного реєстру Іпотек, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна); – докази перебування спірного майна у відповідача; – розрахунок розміру доходів, які отримав (міг отримати) відповідач за час користування чужим майном; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – державна реєстрація права власності на нерухоме майно є одним із юридичних фактів у юридичному складі, необхідному для підтвердження права власності, а самостійного значення для виникнення права власності не має. Така реєстрація визначає лише момент, з якого держава визнає та підтверджує право власності за наявності інших юридичних фактів, передбачених законом як необхідних для виникнення такого права. Зміст приписів ст. 376 ЦК України підтверджує неможливість застосування інших, ніж ті, що встановлені цією статтею, способів легітимізації (узаконення) самочинного будівництва та набуття права власності на такі об'єкти. Реєстрація права власності на самочинне будівництво за особою, яка його здійснила, не змінює правовий режим такого будівництва як самочинного (<i>постанова ВП ВС, справа № 916/2791/13</i>); – позивач у спорах про визнання права власності на самочинно збудоване нерухоме майно повинен

	<p>довести обставини, що складають фактичну підставу такого позову: наявність права позивача на земельну ділянку, на якій збудоване спірне майно; наявність самочинно збудованого майна; відповідність самочинно збудованого нерухомого майна будівельним нормам і правилам; наявність згоди власника земельної ділянки на будівництво нерухомого майна (у випадку, якщо земельна ділянка належить позивачу на праві користування). У вирішенні питання про відповідність самочинно збудованого майна будівельним нормам і правилам господарським судам у кожній справі необхідно враховувати вид і призначення відповідного майна, наявність спеціальних вимог до нерухомого майна, що використовується у виробничій діяльності. Для встановлення факту відповідності (невідповідності) збудованої, або реконструйованої будівлі проекту і вимогам будівельних норм і правил, придатності будівлі до експлуатації, для визначення вартості різного роду будівельних робіт господарський суд може призначити будівельно-технічну експертизу. Задоволення позову про визнання права власності на самочинно збудоване нерухоме майно повинно ґрунтуватися на підтвердженій відповідними доказами сукупності обставин: позивач має право власності або право користування земельної ділянки; власник земельної ділянки надав позивачу дозвіл на будівництво спірного нерухомого майна і не заперечує проти визнання права власності на самочинно збудоване на його земельній ділянці нерухоме майно самочинно збудоване майно, що є предметом спору, відповідає будівельним нормам і правилам та придатне для експлуатації за призначенням; визнання права власності на самочинно збудоване нерухоме майно не порушує прав інших осіб (<i>постанова КГС ВС, справа № 11/384–06 від 12.03.2018</i>)</p>
--	---

4.5. Справи про набуття права власності на предмет іпотеки

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 20, 133–147 ГК України; – ст.ст. 216, 220, 526, 572–577, 598–609 ЦП України; – Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003; – Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 01.07.2004; – Порядок використання даних Реєстру прав власності на нерухоме майно, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, Державного реєстру іпотек та Державного реєстру обтяжень рухомого майна, затверджено наказом Міністерства юстиції України 14.12.2012 № 1844/5
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі приписи законодавства, яке регулює питання, пов'язані із здійсненням права власності та його захистом: інформаційний лист ВАСУ № 01–8/98 від 31.01.2001; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВСУ № 10 від 24.10.2011
<p>Підсудність</p>	<p>– спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК).</p>
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<p>– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i>-1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i>-1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)</p>
<p>Позивач</p>	<ul style="list-style-type: none"> – іпотекодавець; – іпотекодержатель; – кредитодавець

4. Справи у спорах щодо захисту права власності

Відповідач	<ul style="list-style-type: none"> – боржник; – позичальник
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору іпотеки; – факт визнання недійсними (дійсними) договору іпотеки; – факт відсутності (наявності) підстав для набуття права власності на предмет іпотеки; – факт державної реєстрації іпотеки; – вартість предмету іпотеки
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – документи, що підтверджують право власності на майно (витяг з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно (Реєстру прав власності на нерухоме майно, Державного реєстру Іпотек, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна); – іпотечний договір; – докази перебування спірного майна у відповідача; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
Правові позиції суду	<ul style="list-style-type: none"> – оскільки предметом спору як за первинним, так і зустрічним позовом є одне й те саме майно, спір виник між тими ж суб'єктами та стосується записів про іпотеку (обтяження) в державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, тобто зустрічний позов взаємопов'язаний з первісним, то відповідно до приписів статей 22, 60 ГПК (у редакції чинній на момент винесення оскаржуваних рішень) такі позови підлягають спільному розгляду. Отже, суди першої та апеляційної інстанції дійшли правильного висновку про те, що цей спір за характером правовідносин підлягає вирішенню в господарських судах (<i>постанова ВП ВС, справа № 907/574/16 від 04.09.2018</i>); – у разі наявності узгодженого сторонами у договорі іпотеки застереження відносно права кредитора задовольнити свої вимоги до боржника шляхом набуття права власності на нерухоме майно, передане йому на забезпечення виконання основного зобов'я-

зання, звернення кредитора до суду із відповідним позовом про звернення стягнення на це майно шляхом набуття на нього права власності, у разі якщо такий спосіб захисту є єдиним ефективним і можливим, а також відповідає змісту порушеного права, враховуючи характер такого порушення та наслідки, спричинені цим порушенням, є допустимим та узгоджується із нормами Конституції, які мають найвищу юридичну силу;

- беручи до уваги наявні в іпотечному договорі положення відносно права банку (позивача) набути право власності на іпотечне майно за відповідних підстав, наявність яких встановлена судами попередніх інстанцій, зокрема порушення виконання відповідачем кредитних договорів, а також враховуючи те, що позивач не може задовольнити свої вимоги в позасудовому порядку, у зв'язку з арештом спірного нерухомого майна, яке є предметом іпотеки за іпотечним договором, в рамках розгляду цивільних та господарських справ, оспоруванням відповідачем договору іпотеки, суд касаційної інстанції погодився із висновками судів попередніх інстанцій про наявність правових підстав для задоволення позову (*постанови ВГСУ, справи № 916/3731/15, № 916/3733/15*);
- позасудовий спосіб захисту за договором про задоволення вимог іпотекодержателя або за відповідним застереженням в іпотечному договорі реалізується шляхом передачі іпотекодержателю права власності на предмет іпотеки або надання права іпотекодержателю від свого імені продати предмет іпотеки будь-якій особі на підставі договору купівлі-продажу. При цьому визначальним є факт згоди іпотекодавця на позасудовий спосіб врегулювання питання про звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом передачі іпотекодержателю права власності на предмет іпотеки в рахунок виконання забезпечених іпотекою зобов'язань, якщо такі умови передбачено умовами договору іпотеки (*постанова КГС ВС, справа № 903/1/16 від 30.05.2018*);
- передача іпотекодержателю права власності на предмет іпотеки відповідно до статей 36, 37 Закону України «Про іпотеку» є способом позасудового врегулювання, який здійснюється за згодою сторін без звернення до суду. Застереження в договорі про

	<p>задоволення вимог іпотекодержателя шляхом визнання права власності на предмет іпотеки – це виключно позасудовий спосіб урегулювання спору, який сторони встановлюють самостійно у договорі. З урахуванням вимог статей 328, 335, 392 ЦК у контексті статей 36, 37 Закону України «Про іпотеку» суди не наділені повноваженнями звертати стягнення на предмет іпотеки шляхом визнання права власності на нього за іпотекодержателем (<i>постанова ВПВС, справа № 760/14438/15-ц від 21.03.2018</i>)</p>
--	---

4.6. Справи про визнання права власності за набувальною давністю

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 20, 133–147 ГК України; – ст.ст. 182, 316–327, 344 ЦП України; – Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997; – Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 10.04.1992; – Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006; – Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 01.07.2004; – Порядок використання даних Реєстру прав власності на нерухоме майно, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, Державного реєстру іпотек та Державного реєстру обтяжень рухомого майна, затверджено наказом Міністерства юстиції України 14.12.2012 № 1844/5
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі приписи законодавства, яке регулює питання, пов'язані із здійсненням права власності та його захистом: інформаційний лист ВАСУ № 01–8/98 від 31.01.2001; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені од-

	ночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК).
Розмір ставки судового збору	– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Позивач	– суб'єкт господарювання
Відповідач	– попередній власник майна або особа, яка вважає себе власником майна
Предмет доказування	– факт належності права власності на спірне майно; – факт добросовісного та відкритого заволодіння чужим майном; – факт безперервності володіння нерухомим майном (протягом десяти років); – факт безтитульності володіння позивачем спірним об'єктом; – відсутність даних щодо того, що заволодіння позивачем спірним майном відбулось внаслідок протиправних дій (викрадення, шахрайство), а також відсутні будь-які вимоги осіб, що мають права на це майно щодо його повернення; – факт заподіяння шкоди майну, або збитків, завданих порушенням майнових прав
Приблизний перелік необхідних доказів	– документи, що підтверджують право власності на майно (витяг з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно (Реєстру прав власності на нерухоме майно, Державного реєстру Іпотек, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна); – докази перебування майна у відповідній сторони спору (строк перебування); – претензія і відповідь на претензію (листування між сторонами справи); – копії установчих документів;

4. Справи у спорах щодо захисту права власності

	<ul style="list-style-type: none"> – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – інститут набувальної давності є одним із первинних способів виникнення права власності, тобто такий спосіб, відповідно до якого право власності на річ виникає вперше або незалежно від права попереднього власника на цю річ – не базується на попередній власності та відносинах правонаступництва, а базується на сукупності обставин, зазначених у частині першій ст. 344 ЦК України, а саме: наявність суб'єкта, здатного набути у власність певний об'єкт; законність об'єкта володіння; добросовісність заволодіння чужим майном; відкритість володіння; безперервність володіння; вплив установлених строків володіння; відсутність норми закону про обмеження або заборону набуття права власності за набувальною давністю. Для окремих видів майна право власності за набувальною давністю виникає виключно на підставі рішення суду (юридична легітимація) (<i>постанова КГС ВС, справа № 915/945/18 від 02.08.2019</i>); – аналізуючи поняття добросовісності заволодіння майном як підстави для набуття права власності за набувальною давністю відповідно до статті 344 ЦК України, слід виходити з того, що добросовісність як одна із загальних засад цивільного судочинства означає фактичну чесність суб'єктів у їх поведінці, прагнення сумлінно захистити свої цивільні права та забезпечити виконання цивільних обов'язків. При вирішенні спорів має значення <i>факт добросовісності</i> заявника саме на момент отримання ним майна (заволодіння майном), тобто на той початковий момент, який включається у повний давнісний строк володіння майном, визначений законом. Володілець майна в момент заволодіння ним не знає (і не повинен знати) про неправомірність такого заволодіння. Крім того, позивач як володілець майна повинен бути впевнений, що на це майно не претендують інші особи і він отримав зазначене майно за таких обставин і з таких підстав, які є достатніми для отримання права власності на нього. Отже, йдеться про добросовісне, але неправомірне, в тому числі безтитульне, заволодіння майном особою, яка в подальшому претендуватиме на набуття цього майна у власність

за набувальною давністю. Підставою добросовісного заволодіння майном не може бути, зокрема, будь-який договір, що опосередковує передання майна особі у володіння (володіння та користування), проте не у власність. Володіння майном за договором, що опосередковує передання майна особі у володіння (володіння та користування), проте не у власність, виключає можливість набуття майна у власність за набувальною давністю, адже у цьому разі володілець володіє майном не як власник. Якщо володілець знає або повинен знати про неправомірність заволодіння чужим майном, то, незважаючи на будь-який строк безперервного володіння чужим майном, він не може його задавнити, оскільки відсутня безумовна умова набуття права власності – добросовісність заволодіння майном. Відповідна особа має добросовісно заволодіти саме чужим майном, тобто об'єкт давнісного володіння повинен мати власника або бути річчю безхазяйною (яка не має власника або власник якої невідомий). Нерухоме майно може стати предметом набуття за набувальною давністю якщо воно має такий правовий режим, тобто є об'єктом нерухомості, який прийнято в експлуатацію. Відкритість володіння майном означає, що володілець володіє річчю відкрито, без таємниць, не вчиняє дій, спрямованих на приховування від третіх осіб самого факту давнісного володіння. При цьому володілець не зобов'язаний спеціально повідомляти інших осіб про своє володіння. Володілець має поводитися з відповідним майном так само, як поведився би із ним власник. Давнісне володіння є безперервним, якщо воно не втрачалось володільцем протягом усього строку, визначеного законом для набуття права власності на майно за набувальною давністю. При цьому втрата не зі своєї волі майна його володільцем не перериває набувальної давності в разі повернення майна протягом одного року або пред'явлення протягом цього строку позову про його витребування (абзац 2 ч. 3 ст. 344 ЦК України); не переривається набувальна давність, якщо особа, яка заявляє про давність володіння, є правонаступником іншого володільця, адже в такому випадку ця особа може приєднати до часу свого володіння увесь час, протягом якого цим майном володіла особа, чийм спадкоємцем

	<p>(правонаступником) вона є (ч. 2 ст. 344 ЦК України). Також не перериває набувальної давності здійснення володільцем фактичного розпорядження майном у виді передання його у тимчасове користування іншій особі. Давнісне володіння має бути безперервним протягом певного строку, тобто бути тривалим. Тривалість володіння передбачає, що має спливити визначений у ЦК України строк, який різниться залежно від речі (нерухомої чи рухомої), що перебуває у володінні певної особи. Для нерухомого майна такий строк становить десять років. Також для набуття права власності на майно за набувальною давністю закон не повинен обмежувати чи забороняти таке набуття. При цьому право власності за набувальною давністю на нерухоме майно, транспортні засоби, цінні папери набувається виключно за рішенням суду. Отже, набуття відповідною особою права власності за набувальною давністю можливе лише за наявності всіх наведених умов у сукупності (<i>постанова ВП ВС, справа № 910/17274/17 від 14.05.2019</i>)</p>
--	--

4.7. Справи про витребування майна з чужого незаконного володіння

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 20, 133–147 ГК України; – ст.ст. 16, 316–327, 386–394 ЦП України; – Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997; – Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 10.04.1992; – Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006; – Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 01.07.2004; – Порядок використання даних Реєстру прав власності на нерухоме майно, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, Державного реєстру іпотек та Державного реєстру обтяжень рухомого майна, затверджено наказом Міністерства юстиції України 14.12.2012 № 1844/5
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав: постанова пленуму

	<p>ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ № 5 від 07.02.2014;</p> <ul style="list-style-type: none"> – Про деякі приписи законодавства, яке регулює питання, пов'язані із здійсненням права власності та його захистом: інформаційний лист ВАСУ № 01–8/98 від 31.01.2001; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК).
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Позивач	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкт господарювання; – органи, які виступають в інтересах державної або комунальної власності (органи державної влади, територіальна громада та утворені нею органи місцевого самоврядування)
Відповідач	<ul style="list-style-type: none"> – особа, яка протиправно володіє, користується і розпоряджається не належним йому майном
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт належності позивачу спірного майна; – факт визнання недійсними (дійсними) договорів, пов'язаних з відчуженням майна; – факт відсутності (втрати) документів, що засвідчують право власності на майно; – факти наявності перешкод у користуванні та розпорядженні майном;

4. Справи у спорах щодо захисту права власності

	<ul style="list-style-type: none"> – факт заподіяння шкоди майну, або збитків, завданих порушенням майнових прав; – майно вибуло з володіння власника (незаконно, без відповідної правової підстави)
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – документи, що підтверджують право власності на майно (витяг з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно (Реєстру прав власності на нерухоме майно, Державного реєстру Іпотек, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна); – докази перебування спірного майна у відповідача; – розрахунок розміру доходів, які отримав (міг отримати) відповідач за час користування чужим майном; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<p>– позивачем за віндикаційним позовом може бути неволодіючий власник. Водночас законодавство надає право звертатися з вимогами про витребування майна із чужого незаконного володіння не лише власникам, а й іншим особам, у яких майно власника перебувало у законному володінні за відповідною правовою підставою («титолом»). Відповідачем за віндикаційним позовом має бути незаконний володілець майна власника, який може і не знати про неправомірність свого володіння та утримання такого майна. При цьому незаконними володільцями вважаються як особи, які безпосередньо неправомірно заволоділи чужим майном, так і особи, які придбали майно не у власника, тобто у особи, яка не мала права ним розпоряджатися. Предмет віндикаційного позову становить вимога неволодіючого майном власника до незаконно володіючого цим майном невідомого про повернення індивідуально визначеного майна із чужого незаконного володіння. Важливою умовою звернення з віндикаційним позовом є відсутність між позивачем і відповідачем зобов'язально-правових відносин. Підставою віндикаційного позову є обставини, які підтверджують</p>

	<p>правомірність вимог позивача про повернення йому майна із чужого незаконного володіння (<i>постанова КГС ВС, справа № 907/631/17 від 05.06.2018</i>);</p> <ul style="list-style-type: none">– судовий збір з позовної заяви про визнання права власності на майно, витребування або повернення майна може визначатися з урахуванням вартості спірного майна, лише у позадоговірних зобов'язаннях (<i>постанова об'єднаної палати КГС ВС, справа № 905/105/20 від 02.12.2020</i>);– добросовісність набуття в розумінні ст. 388 ЦК України полягає в тому, що майно придбавається не безпосередньо у власника, а в особи, яка не мала права його відчужувати. Якщо майно за відплатним договором придбано в особи, яка не мала права його відчужувати, про що набувач не знав і не міг знати (добросовісний набувач), власник має право витребувати це майно від набувача лише у випадках, передбачених ч. 1 ст. 388 ЦК, зокрема якщо майно вибуло із володіння власника або особи, якій він передав майно у володіння, не з їхньої волі іншим шляхом (було загублено, викрадено, вибуло з їхнього володіння іншим шляхом). У разі коли відчуження майна мало місце два і більше разів після недійсного правочину, це майно може бути витребувано від особи, яка не є стороною недійсного правочину, від добросовісного набувача на підставі ч. 1 ст. 388 ЦК. У такому випадку діюче законодавство не пов'язує можливість витребування майна у добросовісного набувача з обставинами щодо наявності у відчужувача за останнім у ланцюгу договорів договором права відчужувати це майно. Аналогічна правова позиція, що витребування майна від добросовісного набувача у такому випадку залежить від наявності волі на передачу цього майна у власника майна – відчужувача за першим договором у ланцюгу договорів, викладена ВСУ, зокрема, у <i>постановах від 05.10.2016 у справі № 916/2129/15 та від 25.01.2017 у справі № 916/2131/15, КГС у складі ВС у постанові від 10.05.2018 у справі № 29/5005/6381/201</i>
--	--

4.8. Справи про усунення перешкод у здійсненні власником права користування та розпоряджання своїм майном

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 20, 133–147 ГК України; – ст.ст. 316–327, 386–394 ЦП України; – Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006; – Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 01.07.2004; – Порядок використання даних Реєстру прав власності на нерухоме майно, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, Державного реєстру іпотек та Державного реєстру обтяжень рухомого майна, затверджено наказом Міністерства юстиції України 14.12.2012 № 1844/5
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі приписи законодавства, яке регулює питання, пов'язані із здійсненням права власності та його захистом: інформаційний лист ВАСУ № 01–8/98 від 31.01.2001; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011
<p>Підсудність</p>	<p>– спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК).</p>
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<p>– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)</p>
<p>Позивач</p>	<p>– суб'єкт господарювання, який здійснює господарську діяльність на основі права власності;</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – органи, які виступають в інтересах державної або комунальної власності (органи державної влади, територіальна громада та утворені нею органи місцевого самоврядування)
Відповідач	<ul style="list-style-type: none"> – особа, яка протиправно володіє, користується і розпоряджається не належним йому майном
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт належності позивачу спірного майна; – факт визнання недійсними (дійсними) договорів, пов'язаних з відчуженням майна; – факт відсутності (втрати) документів, що засвідчують право власності на майно; – факти наявності перешкод у користуванні та розпорядженні майном; – факт заподіяння шкоди майну, або збитків, завданих порушенням майнових прав; – майно вибуло з володіння власника (незаконно, без відповідної правової підстави)
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – документи, що підтверджують право власності на майно (витяг з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно (Реєстру прав власності на нерухоме майно, Державного реєстру іпотек, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна); – докази перебування спірного майна у відповідача; – розрахунок розміру доходів, які отримав (міг отримати) відповідач за час користування чужим майном; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
Правові позиції суду	<ul style="list-style-type: none"> – власник майна має право шляхом подання негаторного позову вимагати захисту свого права від особи, яка перешкоджає його користуванню та розпорядженню своїм майном. Позивачем негаторного позову може бути власник або титульний володілець, у якого знаходиться річ і щодо якої відповідач ускладнює здійснення повноважень користування або розпорядження, а відповідачем – особа, яка перешкоджає позивачеві у здійсненні його законного права користування чи розпорядження річчю. Підставою

	<p>для подання негаторного позову є вчинення третьою особою перешкод власнику в реалізації ним повноважень розпорядження або (та) користування належним йому майном. Ця норма регулює захист права власності не в будь-якому випадку, а в разі його порушення шляхом вчинення перешкод у здійсненні власником його правомочностей з користування та/або розпорядження майном. Цей спосіб захисту спрямований на усунення порушення прав власника, які не пов'язані з позбавленням володіння майном (<i>постанова КГС ВС, справа № 917/85/17 від 13.03.2018</i>);</p> <ul style="list-style-type: none">– право особи на власність підлягає захисту протягом усього часу наявності у особи титулу власника, тому до позовних вимог про витребування майна у порядку ст. 388 ЦК України позовна давність до них не застосовується (<i>постанова КГС ВС, справа № 904/10673/16 від 29.03.2018</i>);– передумовами та матеріальними підставами для захисту права власності у судовому порядку, зокрема, у визначений спосіб, є наявність підтвердженого належними доказами права власності особи щодо майна, право власності на яке оспорується або не визнається іншою особою, а також підтвержене належними доказами порушення (невизнання або оспорування) цього права на спірне майно (<i>постанова ВС, справа № 910/1016/17 від 20.03.2018</i>);– негаторний позов має на меті усунення тривалих порушень зазначених повноважень власника, а не тих, що мали місце в минулому. Якщо ж на час подання позову порушення припинилися, то й відпадає підстава для пред'явлення негаторного позову. Власник має право у даному випадку вимагати лише відшкодування збитків або застосувати інший спосіб захисту свого права. Таким чином, для задоволення вимог власника необхідно встановити факт об'єктивно існуючих перешкод у здійсненні власником своїх правомочностей. Право власності як абсолютне право має захищатися лише при доведенні самого факту порушення. Другою умовою застосування негаторного позову має бути відсутність між позивачем і відповідачем договірних відносин, адже в разі наявності таких відносин власник здійснює захист порушеного права власності зобов'язально-правовими засобами (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/19865/17 від 21.08.2018</i>)
--	---

4.9.Справи про захист державної та комунальної власності

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 20, 133–147 ГК України; – ст.ст. 15, 16, 328, 386–394 ЦП України; – Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006; – Про розмежування державного майна України між загальнодержавною (республіканською) власністю і власністю адміністративно-територіальних одиниць (комунальною) власністю: постанова КМУ № 311 від 05.11.1991; – Порядок використання даних Реєстру прав власності на нерухоме майно, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, Державного реєстру іпотек та Державного реєстру обтяжень рухомого майна, затверджено наказом Міністерства юстиції України 14.12.2012 № 1844/5
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі приписи законодавства, яке регулює питання, пов'язані із здійсненням права власності та його захистом: інформаційний лист ВАСУ № 01–8/98 від 31.01.2001; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011
<p>Підсудність</p>	<p>– спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК).</p>
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<p>– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)</p>

4. Справи у спорах щодо захисту права власності

Позивач	– органи, які виступають в інтересах державної або комунальної власності (органи державної влади, територіальна громада та утворені нею органи місцевого самоврядування)
Відповідач	– особа, яка протиправно володіє, користується і розпоряджається не належним йому майном
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт належності позивачу спірного майна; – факт визнання недійсними (дійсними) договорів, пов'язаних з відчуженням майна; – факт відсутності (втрати) документів, що засвідчують право власності на майно; – факти наявності перешкод у користуванні та розпорядженні майном; – факт заподіяння шкоди майну, або збитків, завданих порушенням майнових прав; – майно вибуло з володіння власника (незаконно, без відповідної правової підстави); – обґрунтування розміру відшкодування шкоди (збитків)
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – документи, що підтверджують право власності на майно; – докази перебування спірного майна у відповідача; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
Правові позиції суду	– якщо на момент відкриття провадження у справі щодо спору між органом державної влади чи місцевого самоврядування та, зокрема, фізичною особою, якій із земель державної або комунальної власності надана земельна ділянка для ведення фермерського господарства, таке господарство вже було зареєстрованим, то справа має розглядатися за правилами господарського судочинства. Якщо ж на час відкриття провадження у справі щодо такого спору про користування земельними ділянками, наданими із земель державної або комунальної власності для ведення фермерського господарства, фермерське господарство не зареєстровано, то стороною

	<p>таких спорів є громадянин, якому надавалась земельна ділянка, а спір підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства (<i>постанова ВП ВС, справа № 272/1652/14-ц від 21.11.2018</i>);</p> <p>– визнання недійсним частини рішення, яким визнано комунальною власністю територіальної громади землі, включені до меж населеного пункту рішенням районної ради (позивач вважає себе постійним користувачем відповідної земельної ділянки). Спір у цій справі в частині визнання недійсним пункту оспорюваного рішення сільради стосується цивільного права щодо постійного користування землею, тому такий спір є приватноправовим і за суб'єктивним складом сторін підлягає розгляду за правилами господарського судочинства (<i>постанова ВП ВС, справа № 902/517/17 від 26.06.2018</i>)</p>
--	--

4.10. Справи про захист спільної власності

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 20, 133–147 ГК України; – ст.ст. 355–372, 386–394 ЦП України; – Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 01.07.2004; – Порядок використання даних Реєстру прав власності на нерухоме майно, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, Державного реєстру іпотек та Державного реєстру обтяжень рухомого майна (затверджено наказом Міністерства юстиції України 14.12.2012 № 1844/5)
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про практику застосування законодавства, що регулює право власності на житловий дім: постанова пленуму ВСУ № 7 від 4.10.1991; – Про судову практику по справам за позовами про захист приватної власності: постанова пленуму ВСУ № 20 від 22.12.1995
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК).

4. Справи у спорах щодо захисту права власності

<p>Розмір ставки судового збору</p>	<p>– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)</p>
<p>Позивач</p>	<p>– суб'єкт господарювання, власник спільного майна; – органи, які виступають в інтересах державної або комунальної власності (органи державної влади, територіальна громада та утворені нею органи місцевого самоврядування)</p>
<p>Відповідач</p>	<p>– власник спільного майна (співвласник); – особа, яка протиправно володіє, користується і розпоряджається не належним їй майном</p>
<p>Предмет доказування</p>	<p>– факт належності позивачу спірного майна; – факт визнання недійсними (дійсними) договорів, пов'язаних з відчуженням майна; – факт відсутності (втрати) документів, що засвідчують право власності на майно; – факти наявності перешкод у користуванні та розпорядженні майном; – наявність (відсутність) підстави для поділу спільного майна; – факт заподіяння шкоди майну, або збитків, завданих порушенням майнових прав; – майно вибуло з володіння власника (незаконно, без відповідної правової підстави); – обґрунтування розміру відшкодування шкоди (збитків)</p>
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<p>– документи, що підтверджують право власності на майно; – докази перебування спірного майна у відповідача; – технічний паспорт на нерухомість; – претензія і відповідь на претензію; – висновок експерта, спеціаліста (наприклад, висновок БТІ); – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців;</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позов про визнання права власності є речово-правовим, вимоги якого звернені до суду, який повинен підтвердити наявність у позивача права власності на спірне майно. Об'єктом цього позову є усунення невизначеності відносин права власності позивача. Підставою позову є обставини, що підтверджують право власності позивача на майно. Отже, умовами задоволення позову про визнання права власності на майно є наявність у позивача доказів на підтвердження в судовому порядку факту приналежності йому спірного майна на праві власності. Відповідачем у позові про визнання права власності є будь-яка особа, яка сумнівається у належності майна позивачеві, або не визнає за ним права здійснювати правомочності власника, або така особа, що має до майна власний інтерес (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/10306/15 від 21.08.2018</i>); – передумовами та матеріальними підставами для захисту права власності на нерухоме майно, у тому числі у судовому порядку, зокрема у спосіб, визначений ст. 387 ЦК України, є наявність підтвердженого належними доказами права власності особи щодо вотребуваного нерухомого майна, а також підтверджений належним доказами факт порушення (невизнання або оспорування) цього права на це майно. У разі порушення права на нерухоме майно його захист, у тому числі у визначений ст. 387 ЦК України спосіб, здійснюється власником нерухомого майна, а відповідно право на звернення із таким позовом належить власнику цього майна або особі, яка відповідно до законодавства уповноважена та має право в інтересах власника звертатись за захистом його порушеного права із одночасним обґрунтуванням в позовній заяві підстав для звернення уповноваженої особи із позовом в інтересах власника нерухомого майна. Право власності це правовий зв'язок між майном та суб'єктом цього права. За відсутності цього зв'язку (який встановлюється на підставі правовстановлюючих документів) відсутні підстави стверджувати про наявність права суб'єкта на об'єкт нерухомого майна, а відповідно і про наявність права, що підлягає захисту. У разі звернення із позовом

	<p>щодо захисту права власності на нерухоме майно встановленню підлягають у сукупності, зокрема, такі обставини: чи існує об'єкт нерухомого майна, щодо якого заявлені вимоги, чи існують правовстановлюючі документи, що підтверджують право на цей об'єкт, у особи, яка заявила вимоги щодо нього (<i>постанова КГС ВС, справа № 923/1107/17 від 23.10.2018</i>)</p>
--	--

4.11. Справи щодо державної реєстрації права власності

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 20, 133–147 ГК України; – ст.ст. 386–394 ЦП України; – Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006; – Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 01.07.2004; – Порядок державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень, Порядок надання інформації з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно: постанова КМУ від 22.06.2011 № 703; – Порядок використання даних Реєстру прав власності на нерухоме майно, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, Державного реєстру іпотек та Державного реєстру обтяжень рухомого майна, затверджено наказом Міністерства юстиції України 14.12.2012 № 1844/5
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі приписи законодавства, яке регулює питання, пов'язані із здійсненням права власності та його захистом: інформаційний лист ВАСУ № 01–8/98 від 31.01.2001; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011
Підсудність	<p>– спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцем знаходження майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК).</p>
Розмір ставки судового збору	<p>– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але</p>

	не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Позивач	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкт господарювання, який здійснює господарську діяльність на основі права власності; – органи, які виступають в інтересах державної або комунальної власності (органи державної влади, територіальна громада та утворені нею органи місцевого самоврядування)
Відповідач	– особа, яка протиправно володіє, користується і розпоряджається не належним йому майном
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт належності позивачу спірного майна; – факт визнання недійсними (дійсними) договорів, пов'язаних з відчуженням майна; – факт відсутності (втрати) документів, що засвідчують право власності на майно; – факти наявності перешкод у користуванні та розпорядженні майном; – факт заподіяння шкоди майну, або збитків, завданих порушенням майнових прав; – майно вибуло з володіння власника (незаконно, без відповідної правової підстави); – обґрунтування розміру відшкодування шкоди (збитків)
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – документи, що підтверджують право власності на майно (витяг з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно (Реєстру прав власності на нерухоме майно, Державного реєстру іпотек, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна); – докази перебування спірного майна у відповідача; – розрахунок розміру доходів, які отримав (міг отримати) відповідач за час користування чужим майном; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)

**Правові позиції
суду**

- скасування рішення державного реєстратора з проведення реєстраційних дій за договорами суборенди землі обов'язково будуть впливати на майнові права тієї юридичної особи, щодо якої ці реєстраційні дії буде скасовано, оскільки питання правомірності укладення/розірвання цивільно-правових угод, на підставі яких здійснено реєстрацію/припинення речового права, обов'язково постане перед судом, який буде вирішувати цей спір. Таким чином, суд апеляційної у цій справі дійшов правильного висновку, що спірні правовідносини пов'язані із захистом прав ЖБК щодо користування спірною земельною ділянкою у зв'язку з розірванням ТОВ в односторонньому порядку договору оренди, а тому цей спір підлягає розгляду за правилами господарського судочинства (*постанова ВП ВС, справа № 821/592/16 від 20.06.2018*);
- позовні вимоги про визнання неправомірними дій державного реєстратора та визнання недійсним його рішення не відповідають ефективним способам захисту прав та інтересів позивача, оскільки судове рішення про задоволення таких вимог не є підставою для внесення запису про право власності позивача до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, чого прагне позивач (*постанова ВП ВС, справа № 916/1608/18 від 19.05.2020*);
- у справах про оскарження рішень, дій чи бездіяльності державного реєстратора при реалізації ним функцій державного реєстратора, якщо позовні вимоги спрямовані на захист майнового права, заснованого на приписах цивільного законодавства, державний реєстратор має залучатися до участі у справі як третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, оскільки, хоча реєстратор, здійснюючи реєстрацію речового права на майно, не має особистого інтересу щодо цього майна, але правомірність здійснення ним дій щодо державної реєстрації прав на майно є предметом розгляду у відповідному спорі, а тому рішення у даній справі безпосередньо впливає на права та обов'язки державного реєстратора, що, в порушення вимог ч. 2 ст. 50 ГПК України, не було враховано судами обох інстанцій (*постанова КГС ВС, справа № 923/236/19 від 23.12.2020*)

5. Справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин

5.1. Справи про визнання недійсними господарських договорів, пов'язаних з реалізацією корпоративних прав

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none">– Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008;– Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991;– Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України від 30.10.1996
Судова практика	<ul style="list-style-type: none">– Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011;– <i>Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин</i>: постанова пленуму ВГСУ від 25.02.2016 № 4;– Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин: рекомендації президії ВГСУ від 28.12.2007 № 04–5/14
Підсудність	<ul style="list-style-type: none">– спори, що виникають з корпоративних відносин, в тому числі спори між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи або між юридичною особою та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі учасником, який вибув, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, крім трудових спорів, а також спори, що виникають з правочинів щодо корпоративних прав (крім акцій) в юридичній особі, розглядаються господарським судом за місцем знаходження юридичної особи. (ч. 6 ст. 30 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none">– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового міні-

5. Справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин

	<p>муму для працевздатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)</p>
Сторони	<ul style="list-style-type: none"> – учасники (засновники, акціонери, члени) юридичної особи; – юридична особа; – учасник юридичної особи, який вибув
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – статус засновника (акціонера, учасника) товариства; – належність правового спору до корпоративних, тобто такого, який впливає саме з корпоративних правовідносин; – факт порушення / дотримання корпоративних прав та інтересів акціонера; – наявність / відсутність підстав для визнання недійсним договору купівлі-продажу акцій
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – статутні документи; – копії договорів купівлі-продажу акцій; – копії протоколів загальних зборів акціонерів; – витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; – листування між сторонами спору
Правові позиції суду	<ul style="list-style-type: none"> – оскільки у позивача існує цивільний інтерес до майна поручителя – фізичної особи не як до учасника товариства й не в межах корпоративних правовідносин, висновок суду апеляційної інстанції про те, що за наслідком встановлення підстав укладення спірного правочину вирішення цього спору може належати до юрисдикції господарських судів відповідно до пункту 4 частини першої ст. 20 ГПК України, ВП ВС вважає помилковими (<i>постанова ВП ВС, справа № 927/90/19 від 04.09.2019</i>); – визнання позову відповідачкою та прийняття його судами попередніх інстанцій без встановлення існування законних підстав для визнання недійсним договору купівлі-продажу частки в статутному капіталі товариства, яка в подальшому була відчужена відповідачкою на користь третьої особи, порушує права третіх осіб, які набули права на частку після укладення оспореного договору купівлі-продажу (<i>ухвала ВС, справа № 910/8091/17 від 28.02.2020</i>);

	<ul style="list-style-type: none"> – для визнання договору купівлі-продажу корпоративних прав удаваним позивачем має бути доведена спрямованість волі обох сторін договору (наявність у обох сторін договору умислу) на: породження правовідносин саме за договором доручення; приховання правовідносин доручення договором купівлі-продажу... Сама по собі вимога про визнання правочину удаваним спрямована на встановлення обставин, які є підставою для вирішення спору, зокрема у випадку звернення з позовною вимогою про визнання правочину недійсним, а такий спір у цій справі відсутній, тому обраний позивачем спосіб захисту його порушених прав або законних інтересів не є ефективним, оскільки матиме наслідком лише те, що відносини сторін за таким правочином регулюватимуться правилами щодо правочину, який сторони насправді вчинили, ці правила також застосовуватимуться при вирішенні спору за таким правочином чи стосовно нього (<i>постанова КГС ВС, справа № 908/225/19 від 20.02.2020</i>)
--	--

5.2. Справи пов'язані з правами на акції, частку у статутному капіталі

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008; – Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991; – Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України від 30.10.1996
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011; – Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин: постанова пленуму ВГСУ від 25.02.2016 № 4; – Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин: рекомендації президії ВГСУ від 28.12.2007 № 04–5/14
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – спори, що виникають з корпоративних відносин, в тому числі спори між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи або між

5. Справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин

	<p>юридичною особою та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі учасником, який вибув, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, крім трудових спорів, а також спори, що виникають з правочинів щодо корпоративних прав (крім акцій) в юридичній особі, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням юридичної особи. (ч. 6 ст. 30 ГПК)</p>
Розмір ставки судового збору	<p>– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)</p>
Сторони	<ul style="list-style-type: none"> – учасники (засновники, акціонери, члени) юридичної особи; – юридична особа; – учасник юридичної особи, який вибув
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – статус засновника (акціонера, учасника) товариства; – належність правового спору до корпоративних, тобто такого, який впливає саме з корпоративних правовідносин; – факт реорганізації товариства; – факти порушення / дотримання прав та охоронюваних законом інтересів акціонера під час проведення реорганізації товариства; – обґрунтування розміру компенсації акціонеру
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – статутні документи; – копії протоколів загальних зборів акціонерів; – витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; – листування між сторонами спору
Правові позиції суду	<p>– оскарження договору купівлі-продажу корпоративних прав з підстав порушення таким договором прав другого з подружжя як спадкоємця підлягає розгляду в по-</p>

	<p>рядку господарського судочинства, оскільки між сторонами оспорюваних не існувало сімейних чи спадкових правовідносин, а справи в спорах щодо правочинів незалежно від їх суб'єктного складу, що стосуються акцій, часток, паїв, інших корпоративних прав у юридичній особі, підлягають розгляду господарськими судами (<i>постанова ВП ВС, справа № 922/88/20 від 03.11.2020</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – у разі оскарження міноритарними акціонерами процедури примусового відчуження належних їм акцій суд має встановити: (1) чи проводилась ця процедура відповідно до норм закону; (2) чи здійснювалась вона з легітимною метою, а саме чи відповідали мотиви мажоритарних акціонерів суспільним інтересам у запровадженні цієї процедури; (3) чи є запропонована міноритарним акціонерам вартість викупу акцій справедливою, та відповідно, чи дотриманий критерій пропорційності втручання у права позивачів (<i>постанова ВП ВС, справа № 908/137/18 від 24.11.2020</i>)
--	--

5.3. Справи, щодо оскарження (визнання недійсними) рішень загальних зборів учасників господарських товариств, органів управління господарських товариств

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008; – Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991; – Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003; – Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018; – Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України від 30.10.1996
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011; – Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин: постанова пленуму ВГСУ від 25.02.2016 № 4; – Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин: рекомендації Президії ВГСУ від 28.12.2007 № 04–5/14

5. Справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин

<p>Підсудність</p>	<p>– спори, що виникають з корпоративних відносин, в тому числі спори між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи або між юридичною особою та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі учасником, який вибув, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, крім трудових спорів, а також спори, що виникають з правочинів щодо корпоративних прав (крім акцій) в юридичній особі, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням юридичної особи. (ч. 6 ст. 30 ГПК)</p>
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<p>– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)</p>
<p>Сторони</p>	<p>– учасники (засновники, акціонери, члени) юридичної особи; – юридична особа; – учасник юридичної особи, який вибув</p>
<p>Предмет доказування</p>	<p>– статус акціонера (учасника, засновника) товариства; – належність правового спору до корпоративних, тобто такого, який впливає саме з корпоративних правовідносин; – наявність рішення загальних зборів акціонерів (учасників) товариства, правочину, дії (бездіяльності), правомірність яких позивач оспорує; – зв'язок між неправомірним рішенням загальних зборів акціонерів (учасників) товариства, правочину, дії та порушенням корпоративним правом; – подана заява в рамках строків, встановлених для захисту порушених прав; – порушення вимог закону та/або установчих документів під час скликання та проведення загальних зборів товариства; – позбавлення акціонера (учасника) товариства можливості взяти участь у загальних зборах</p>

<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копія Статуту ТОВ; – копія протоколу загальних зборів; – копія висновку експерта; – витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; – документи, які підтверджують відправлення іншим учасникам справи копії позовної заяви і доданих до неї документів
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – підставами для визнання недійсними рішень загальних зборів акціонерів (учасників) господарського товариства можуть бути: порушення вимог закону та/або установчих документів під час скликання та проведення загальних зборів товариства; позбавлення акціонера (учасника) товариства можливості взяти участь у загальних зборах; порушення прав чи законних інтересів акціонера (учасника) товариства рішенням загальних зборів. При розгляді справ судам слід враховувати, що не всі порушення законодавства, допущені під час скликання та проведення загальних зборів господарського товариства, є підставою для визнання недійсними прийнятих на них рішень. Безумовною підставою для визнання недійсними рішень загальних зборів у зв'язку з прямою вказівкою закону є: прийняття загальними зборами рішення за відсутності кворуму для проведення загальних зборів чи прийняття рішення; прийняття загальними зборами рішень з питань, не включених до порядку денного загальних зборів товариства; прийняття загальними зборами рішення про зміну статутного капіталу товариства, якщо не дотримано процедури надання акціонерам (учасникам) відповідної інформації. При вирішенні питання про недійсність рішень загальних зборів у зв'язку з іншими порушеннями, допущеними під час скликання та проведення загальних зборів, господарський суд повинен оцінити, наскільки ці порушення могли вплинути на прийняття загальними зборами відповідного рішення (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/14675/17 від 23.05.2018</i>); – оскільки Збори проведені за відсутності Позивача, неправомірно виключеного зі складу учасників Товариства, та без повідомлення його про скликання цих зборів, Суд погоджується з висновком судів першої та апеляційної інстанцій про незаконність

рішення Зборів як підстави для визнання його недійсним, адже таке рішення порушує право Позивача на участь в управлінні Товариством (*постанова КГС ВС, справа № 926/3973/17 від 25.06.2019*);

- права учасника (акціонера, члена) юридичної особи можуть бути визнані порушеними внаслідок недотримання вимог закону про скликання і проведення загальних зборів, якщо він не зміг взяти участь у загальних зборах, належним чином підготуватися до розгляду питань порядку денного, зареєструватися для участі у загальних зборах тощо. Неповідомлення учасника товариства про проведення загальних зборів в установленому законом та статутом порядку також порушує його права, зокрема право на участь у загальних зборах товариства та, відповідно, на участь в управлінні товариством, що може бути підставою для визнання рішень загальних зборів господарського товариства недійсними. Отже у справах з позовною вимогою про визнання недійсним рішення загальних зборів учасників товариства, заявленою з підстав неповідомлення позивача як учасника товариства про проведення зборів, на яких прийняті спірні рішення, судам при вирішенні питання щодо порушення прав учасника товариства спірним рішенням слід з'ясувати дотримання порядку скликання загальних зборів, зокрема щодо належного повідомлення позивача про такі збори, яке є складовою скликання зборів, а також щодо відповідності змісту повідомлення вимогам закону та статуту товариства, оскільки своєчасне і належне повідомлення учасника товариства про скликання загальних зборів, що містить вичерпну інформацію щодо проведення зборів, є важливим для формування волі при прийнятті рішень загальними зборами, аби кожен з учасників міг належним чином підготуватися і сформулювати своє бачення щодо питань, які розглядаються на зборах, та повноцінно взяти участь у їх обговоренні. Якщо учасник (або його представник) узяв участь у загальних зборах і голосував на них, то ця обставина сама собою не обов'язково свідчить про те, що учасник був належним чином повідомлений про збори і мав змогу підготуватися до розгляду питань порядку денного (*постанова ВП ВС, справа № 923/876/16 від 22.10.2019*);

	<ul style="list-style-type: none"> – відомості про дату, час, місце проведення та порядок денний загальних зборів є обов'язковими для їх зазначення у повідомленні про загальні збори учасників. При цьому інформація, що міститься в повідомленні, має бути зрозумілою, відповідати принципу достовірності і повноти (ст. 2 Закону України «Про інформацію»). Відомості у повідомленні мають бути конкретними, докладними, вичерпними та точними для надання можливості особі, яка отримує ці відомості, зрозуміти їх правильно та однозначно. Адже необізнаність учасника товариства про скликання зборів, про конкретні дату, час, місце проведення загальних зборів учасників товариства та про порядок денний зборів або неоднозначність відомостей у повідомленні може перешкодити учаснику товариства реалізувати його права на участь в управлінні товариством шляхом участі у відповідних загальних зборах, голосування з питань порядку денного, підписання протоколу загальних зборів тощо (<i>постанова КГС ВС, справа № 922/333/19 від 20.02.2020</i>)
--	--

5.4. Справи про визнання недійсними установчих документів (статуту, засновницького договору), внесення змін до установчих документів господарських товариств

<p style="text-align: center;">Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008; – Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991; – Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003; – Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018; – Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України від 30.10.1996
<p style="text-align: center;">Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011; – Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин: постанова пленуму ВГСУ від 25.02.2016 № 4;

5. Справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин

	<ul style="list-style-type: none"> – Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин: рекомендації Президії ВГСУ від 28.12.2007 № 04–5/14
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – спори, що виникають з корпоративних відносин, в тому числі спори між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи або між юридичною особою та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі учасником, який вибув, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, крім трудових спорів, а також спори, що виникають з правочинів щодо корпоративних прав (крім акцій) в юридичній особі, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням юридичної особи. (ч. 6 ст. 30 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони	<ul style="list-style-type: none"> – учасники (засновники, акціонери, члени) юридичної особи; – юридична особа; – учасник юридичної особи, який вибув
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – статус засновника (акціонера, учасника) товариства; – належність правового спору до корпоративних, тобто такого, який впливає саме з корпоративних правовідносин; – порушення вимог закону та/або установчих документів під час скликання та проведення загальних зборів учасників товариства; – факт обмеження чи заборони права на вихід учасника з товариства
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – копія установчого договору; – копія Статуту; – копії рішень загальних зборів товариства;

	<ul style="list-style-type: none"> – витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; – листування між сторонами спору; – документи, які підтверджують відправлення іншим учасникам справи копії позовної заяви і доданих до неї документів
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Статут не є одностороннім правочином, оскільки затверджується (змінюється) загальними зборами учасників (засновників, акціонерів), які не є ні суб'єктом права, ні органом, який здійснює представництво товариства. Не є статут і договором, тому що затверджується (змінюється) не за домовленістю всіх учасників (засновників, акціонерів) товариства, а більшістю у – голосів акціонерів чи простою більшістю голосів учасників товариства (статті 42, 59 Закону України «Про господарські товариства»). У справах про визнання недійсним статуту відповідачем є господарське товариство, залучати до участі у справі всіх учасників (акціонерів) товариства немає необхідності. У справах щодо визнання недійсним установчого (засновницького) договору мають залучатися всі учасники (засновники) товариства як сторони договору (<i>постанова КГС ВС, справа № 904/7274/17 від 22.05.2019</i>); – підставою визнання недійсними положень статуту товариства може бути їх невідповідність вимогам законодавства, чинного станом на їх затвердження. У судовому рішенні про визнання недійсними окремих положень установчих документів має бути зазначено, яким саме приписам закону суперечать ці положення та які права позивача ними порушуються або оспоруються. Враховуючи те, що зобов'язання учасника товариства з обмеженою відповідальністю надавати банківську гарантію в забезпечення зобов'язань товариства є безпідставним та не передбачено чинним законодавством, суперечить ст. 50 Закону України «Про господарські товариства», ст. 80 ГК України, ст. 140 ЦК України, господарські суди попередніх інстанцій дійшли правильних висновків, що пункт статуту ТОВ підлягає визнанню недійсним (<i>постанова КГС ВС, справа № 916/767/18 від 09.12.2020</i>)

5.5. Справи про виконання органами управління господарського товариства своїх повноважень

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008; – Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991; – Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003; – Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018; – Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України від 30.10.1996
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011; – Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин: постанова пленуму ВГСУ від 25.02.2016 № 4; – Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин: рекомендації Президії ВГСУ від 28.12.2007 № 04–5/14
<p>Підсудність</p>	<p>– спори, що виникають з корпоративних відносин, в тому числі спори між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи або між юридичною особою та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі учасником, який вибув, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, крім трудових спорів, а також спори, що виникають з правочинів щодо корпоративних прав (крім акцій) в юридичній особі, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням юридичної особи. (ч. 6 ст. 30 ГПК)</p>
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<p>– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)</p>

Сторони	<ul style="list-style-type: none"> – учасники (засновники, акціонери, члени) юридичної особи; – юридична особа; – учасник юридичної особи, який вибув
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – статус засновника (акціонера, учасника) товариства; – належність правового спору до корпоративних, тобто такого, який впливає саме з корпоративних правовідносин; – факт порушення права особи на одержання інформації про діяльність товариства; – інформація про діяльність товариства, що витребується, відповідає / не відповідає вимогам закону; – факт припинення повноважень керівника або іншого члена виконавчого органу
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – установчі документи товариства; – копія рішення компетентного органу про обрання (призначення), усунення, відсторонення, відкликання членів виконавчого органу об'єднання; – витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; – листування між сторонами спору
Правові позиції суду	<ul style="list-style-type: none"> – реалізація учасниками товариства корпоративних прав на участь у його управлінні шляхом прийняття компетентним органом рішень про обрання (призначення), усунення, відсторонення, відкликання членів виконавчого органу цього об'єднання стосується також наділення або позбавлення їх повноважень на управління товариством. Такі рішення уповноваженого на це органу мають розглядатися не в межах трудових, а саме корпоративних правовідносин, що виникають між товариством та особами, яким довірено повноваження з управління ним (<i>рішення КСУ від 12.01.2010 № 1-рп/2010</i>); – припинення повноважень керівника або іншого члена виконавчого органу не є порушенням його трудових прав, оскільки не обов'язково пов'язується з його звільненням. Припинення повноважень керівника або іншого члена виконавчого органу і його звільнення – це різні правові інститути. Припинення повноважень керівника або іншого члена виконавчого органу

спричиняє зупинення роботи такої посадової особи, викликане відсутністю організаційних умов, необхідних для виконання роботи, оскільки без повноважень посадова особа не може здійснювати керівництво або функції члена виконавчого органу. Відповідно до пункту 5 частини першої ст. 41 КЗпП України припинення повноважень посадової особи може бути підставою для розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу та виплати вихідної допомоги у розмірі не менше ніж шестимісячний середній заробіток (ст. 44 КЗпП України), але замість розірвання трудового договору за згодою працівника його може бути переведено на іншу роботу (ст. 32 КЗпП України). Якщо особа відсторонена від виконання повноважень керівника або іншого члена виконавчого органу та обрана інша особа для тимчасового здійснення таких повноважень, то це також не означає звільнення керівника або іншого члена виконавчого органу, бо чинним законодавством не передбачена така підстава для звільнення. У цьому разі теж має місце зупинення роботи посадової особи, викликане відсутністю організаційних умов, необхідних для виконання роботи, оскільки без повноважень посадова особа не може здійснювати керівництво або функції члена виконавчого органу (*постанова ВП ВС, справа № 921/36/18 від 10.09.2019*);

– чинне законодавство прямо не визначає кола осіб, які можуть бути позивачами у справах, пов'язаних з визнанням правочинів недійсними, а тому, виходячи з вимог ст. 16 ЦК України, ст. 1 ГПК України, крім учасників правочину (сторін за договором), а в передбачених законом випадках – прокурора, державних та інших органів, позивачем у справі може бути будь-яке підприємство, установа, організація, а також фізична особа, чії права та охоронювані законом інтереси порушує цей правочин (*постанова КГС ВС, справа № 927/976/17 від 12.06.2018*);

– усунення членів виконавчого органу товариства від виконання обов'язків або відсторонення голови виконавчого органу товариства від виконання повноважень за своєю правовою природою, предметом регулювання правовідносин і правовими наслідками відрізняється від відсторонення працівника від роботи

	<p>на підставі ст. 46 КЗпП України. Саме тому можливість уповноваженого органу товариства відсторонити члена виконавчого органу від виконання ним обов'язків міститься не в приписах Кодексу законів про працю України, а у ст. 99 ЦК України, тобто не є предметом регулювання нормами трудового права. Реалізація учасниками товариства корпоративних прав на участь у його управлінні шляхом прийняття компетентним органом рішень про обрання (призначення), усунення, відсторонення, відкликання членів виконавчого органу цього об'єднання стосується також наділення або позбавлення їх повноважень на управління товариством. Хоча такі рішення уповноваженого на це органу можуть мати наслідки і в межах трудових правовідносин, але визначальними за таких обставин є корпоративні правовідносини (<i>постанова КГС ВС, справа № 920/388/19 від 10.12.2019</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – зважаючи на це, зміст положень ч. 3 ст. 99 ЦК України надає право компетентному(уповноваженому) органу товариства усунути члена виконавчого органу від виконання обов'язків, які він йому визначив, у будь-який час, на свій розсуд, з будь-яких підстав. Така форма захисту є специфічною дією носіїв корпоративних прав у відносинах з особою, якій вони довірили здійснювати управління товариством, і не може розглядатися в площині трудового права, зокрема в аспекті ст. 46 КЗпП України (<i>постанова ВП ВС, справа № 145/1885/15-ц від 30.01.2019, справа № 921/36/18 від 10.09.2019</i>)
--	--

5.6. Справи про виключення (вихід) учасника з господарського товариства, припинення корпоративних прав

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008; – Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991; – Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003; – Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018; – Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України від 30.10.1996
---	--

5. Справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин

<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011; – Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин: постанова пленуму ВГСУ від 25.02.2016 № 4; – Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин: рекомендації Президії ВГСУ від 28.12.2007 № 04–5/14
<p>Підсудність</p>	<p>– спори, що виникають з корпоративних відносин, в тому числі спори між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи або між юридичною особою та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі учасником, який вибув, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, крім трудових спорів, а також спори, що виникають з правочинів щодо корпоративних прав (крім акцій) в юридичній особі, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням юридичної особи (ч. 6 ст. 30 ГПК)</p>
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<p>– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)</p>
<p>Сторони</p>	<ul style="list-style-type: none"> – учасники (засновники, акціонери, члени) юридичної особи; – юридична особа; – учасник юридичної особи, який вибув
<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – статус засновника (акціонера, учасника) товариства; – належність правового спору до корпоративних, тобто такого, який впливає саме з корпоративних правовідносин; – порушення вимог закону та/або установчих документів під час скликання та проведення загальних зборів учасників товариства;

	<ul style="list-style-type: none"> – факт обмеження чи заборони права на вихід учасника з товариства
<p>Приблизний перелік необхідних Доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копія установчого договору; – копія Статуту; – заява про вихід з товариства; – витяг з рішення (протоколу) загальних зборів; – витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; – листування між сторонами спору; – документи, які підтверджують відправлення іншим учасникам справи копії позовної заяви і доданих до неї документів
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – вихід зі складу учасників товариства не пов'язується ні з рішенням зборів учасників, ні з внесенням змін до установчих документів товариства. У зв'язку з цим моментом виходу учасника з товариства є дата подачі ним заяви про вихід відповідній посадовій особі товариства або вручення заяви цим особам органами зв'язку (<i>постанова ВП ВС, справа № 127/16567/17 від 02.10.2019</i>); – для виготовлення нотаріально посвідченої копії заяви фізичної особи про вихід зі складу засновників (учасників) товариства, яка подається товариством для внесення змін до установчих документів, що пов'язані зі зміною складу засновників (учасників) юридичної особи, необхідний оригінал заяви, справжність підпису фізичної особи на якому засвідчена нотаріусом, або учасник товариства повинен особисто підтвердити, що така заява підписана ним (<i>постанова КГС ВС, справа № 908/1555/17 від 29.11.2019</i>); – вихід учасника з товариства – це безумовне та добровільне волевиявлення учасника направлене на припинення його корпоративних правовідносин з господарським товариством. Таке волевиявлення учасника фіксується в письмовій формі – заяві про вихід, яка адресується товариству. Відсутність нотаріального посвідчення підпису заявника на заяві про вихід з товариства не дає підстави вважати дійсним волевиявлення учасника товариства щодо виходу зі складу учасників. Тобто визначальним для добро-

	<p>вільного виходу фізичної особи зі складу засновників (учасників) юридичної особи є факт подання заяви відповідної форми. Висновок про необхідність нотаріального посвідчення заяви учасника товариства про його вихід із товариства з обмеженою відповідальністю узгоджується із правовою позицією, викладеною у постанові ВСУ від 14.03.2011 у справі № 3–12гс11, де ВСУ зазначив, що подана позивачем заява у простій письмовій формі є неналежно оформленою та не може бути підставою для прийняття загальними зборами рішення про виключення учасника з товариства, проведення виплат та внесення змін до установчих документів. Подібна правова позиція викладена у постановках ВС від 24.04.2019 у справі № 914/921/18, від 02.05.2018 у справі № 912/422/17</p>
--	---

5.7. Справи про розрахунок та стягненням дивідендів

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008; – Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991; – Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003; – Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018; – Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України від 30.10.1996
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011; – Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин: постанова пленуму ВГСУ від 25.02.2016 № 4; – Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин: рекомендації Президії ВГСУ від 28.12.2007 № 04–5/14
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – спори, що виникають з корпоративних відносин, в тому числі спори між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи або між юридичною особою та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі учасником, який вибув,

	пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, крім трудових спорів, а також спори, що виникають з правочинів щодо корпоративних прав (крім акцій) в юридичній особі, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням юридичної особи (ч. 6 ст. 30 ГПК)
Розмір ставки судового збору	– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони	– учасники (засновники, акціонери, члени) юридичної особи; – юридична особа; – учасник юридичної особи, який вибув
Предмет доказування	– статус засновника (акціонера, учасника) товариства; – належність правового спору до корпоративних, тобто такого, який впливає саме з корпоративних правовідносин; – порушення вимог закону та/або установчих документів під час скликання та проведення загальних зборів учасників товариства; – розрахунок дивідендів; – факт неотримання / відмови у отриманні нарахованих дивідендів;
Приблизний перелік необхідних доказів	– копія установчого договору; – копія Статуту; – витяг з рішення (протоколу) загальних зборів; – витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; – листування між сторонами спору; – документи, які підтверджують відправлення іншим учасникам справи копії позовної заяви і доданих до неї документів
Правові позиції суду	– сплата акціонеру дивідендів, щодо виплати яких було прийнято рішення загальними зборами відпові-

	<p>дача, надає акціонеру, на користь якого таке рішення прийняте, «законне очікування», що йому будуть такі дивіденди виплачені. Невиплата товариством таких дивідендів акціонеру прирівнюється до порушення права останнього на мирне володіння майном (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/11316/17 від 17.01.2018, справі № 910/4040/19 від 28.11.2019</i>);</p> <ul style="list-style-type: none">– наслідки прострочення боржником грошового зобов'язання у вигляді інфляційних нарахувань та трьох процентів річних не є санкціями, а виступають способом захисту майнового права та інтересу, який полягає у відшкодуванні матеріальних втрат кредитора від знецінення грошових коштів унаслідок інфляційних процесів та отриманні компенсації від боржника за користування утримуваними ним грошовими коштами, належними до сплати кредитором, ці кошти нараховуються незалежно від вини боржника (<i>постанова КГС ВС, справа № 908/660/17 від 23.05.2018</i>);– відсутність належних доказів повідомлення позивачки про проведення спірних загальних зборів та про порядок, розмір та строки виплати дивідендів (судом встановлено, що розміщене у засобах масової інформації повідомлення не може вважатись таким, що містить дані відомості), свідчить про те, що позивачкою було пропущено позовну давність за вимогами про стягнення дивідендів з поважних причин, у зв'язку з чим порушене право позивачки підлягає захисту (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/4040/19 від 23.09.2019</i>);– перш ніж застосовувати позовну давність, господарський суд повинен з'ясувати та зазначити в судовому рішенні, чи порушене право або охоронюваний законом інтерес позивача, за захистом якого той звернувся до суду. У разі коли такі право чи інтерес не порушені, суд відмовляє в позові з підстав його необґрунтованості. І лише якщо буде встановлено, що право або охоронюваний законом інтерес особи дійсно порушені, але позовна давність спливла і про це зроблено заяву іншою стороною у справі, суд відмовляє в позові у зв'язку зі впливом позовної давності – за відсутності наведених позивачем поважних причин її пропущення (<i>постанова КГС ВС, справа № 908/1846/17 від 18.07.2018</i>)
--	--

5.8. Справи про внесення змін у реєстр акціонерів та оскарження дій реєстратора

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008; – Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991; – Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України від 30.10.1996
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011; – Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин: постанова пленуму ВГСУ від 25.02.2016 № 4; – Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин: рекомендації Президії ВГСУ від 28.12.2007 № 04–5/14
<p>Підсудність</p>	<p>– спори, що виникають з корпоративних відносин, в тому числі спори між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи або між юридичною особою та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі учасником, який вибув, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, крім трудових спорів, а також спори, що виникають з правочинів щодо корпоративних прав (крім акцій) в юридичній особі, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням юридичної особи. (ч. 6 ст. 30 ГПК)</p>
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<p>– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)</p>
<p>Сторони</p>	<ul style="list-style-type: none"> – юридична особа (емітент); – юридична особа (реєстратор)

5. Справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин

<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – сторони спору є суб'єктами господарювання; – належність правового спору до корпоративних, тобто такого, який випливає саме з корпоративних правовідносин; – договір на ведення реєстру акціонерів відповідає / не відповідає вимогам закону; – обґрунтування розміру заборгованості за договором на ведення реєстру акціонерів
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копія договору на ведення реєстру акціонерів; – копія додатку до договору; – розрахунок заборгованості відповідача; – рішення (протокол) загальних зборів акціонерів (товариства); – рішення про обрання членів наглядової ради; – установчі документи товариства; – витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; – листування між сторонами спору
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ВС погоджується з висновками обох судових інстанцій про те, що будь-які дії реєстраційної комісії щодо реєстрації акціонерів та їхніх представників, які прибули на річні загальні збори акціонерів товариства є такими, що порушують вимоги закону, зокрема, ч. 3 ст. 35, ч.ч. 2–3 ст. 40, ч. 10 ст. 42, п. 12 ч. 2 ст. 52 Закону України «Про акціонерні товариства», а тому не створюють жодних правових наслідків при визначенні кворуму і правомочності загальних зборів акціонерів товариства. Вищезазначені обставини, в свою чергу, унеможливають встановлення наявності кворуму, що є безумовною підставою для визнання таких рішень недійсними (<i>постанова КГС ВС, справа № 925/715/17 від 22.08.2018</i>); – відсутність під час проведення загальних зборів переліку акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах, унеможливає встановлення їх правомочності (<i>постанова КГС ВС, справа № 908/484/18 від 19.12.2019</i>); – судами не встановлено наявності в матеріалах справи жодного переліку акціонерів, які зареєструвалися для участі у загальних зборах та записів фіксування зборів в матеріалах реєстраційної справи відповідача, а тому суди попередніх інстанцій дійшли правомірного висновку про те, що відсутні докази наявності кворуму під час проведення загальних зборів акціонерів (<i>постанова КГС ВС, справа № 914/484/18 від 11.02.2020</i>)

6. Справи у спорах, що виникають з банківських відносин

6.1. Справи, що впливають із договору позики

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none">– ст.ст. 1046–1053 ЦК України;– Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000;– Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001;– Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005
Судова практика	<ul style="list-style-type: none">– Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013№ 11
Підсудність	<ul style="list-style-type: none">– позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК);– позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів. (ч. 5 ст. 29 ГПК).
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none">– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none">– сторони договору: позикодавець та позичальник
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none">– факт укладення договору;– факт порушення (не виконання) істотних умов договору;– розмір заборгованості за договором;

	<ul style="list-style-type: none"> – вина сторони договору у невиконанні або неналежному виконанні договірних зобов'язань; – наявність (відсутність) підстав для звільнення особи від відповідальності
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копія договору; – акт або інший документ, що засвідчує виконання робіт, надання послуг; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – положення частини першої ст. 207 ЦК України не містить будь-якого вичерпного переліку документів, у яких може бути зафіксований зміст письмового правочину. Не наведено такого переліку і в частині другій ст. 1047 ЦК України. Із з'ясованої попередніми судовими інстанціями наявності документів, що містяться в матеріалах справи і в яких відтворено волю сторін (позивача і відповідача) щодо настання певних правових наслідків (згаданих картки рахунка, оборотно-сальдового звіту, звітів про дебітові та кредитні операції по рахунку, прибутково-касових ордерів, письмової вимоги позивача до відповідача про повернення позики тощо) впливає, що в них відображено (зафіксовано) зміст письмового правочину, вчиненого сторонами, інакше кажучи, у своїй сукупності вони вміщують і втілюють у собі такий зміст. Тому, зокрема, відсутність договору фінансової допомоги чи договору поворотної позики як єдиного документа, підписаного сторонами, не є підставою для висновку про відсутність договірних (зобов'язальних) відносин між сторонами (<i>постанова КГС ВС, справа № 923/161/18 від 25.10.2018</i>); – сторонами договору позики є позикодавець та позичальник. При цьому позикодавцем може виступати лише власник відповідних грошових коштів. Момент переходу права власності на предмет позики залежить від того, що саме передається позичальникові за договором. Право власності на готівкові грошові кошти виникає у позичальника в момент фактичної

	<p>передачі йому таких коштів позикодавцем (<i>постанова КГС ВС, справа № 916/139/18 від 30.10.2019</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – кредиторські вимоги у справі про банкрутство, що випливають з відносин позики, мають бути підтверджені саме щодо боржника виданими ним документами (укладеними правочинами). При цьому тягар доведення наявності таких вимог належними, достатніми та допустимими доказами покладається саме на кредитора (<i>постанова КГС ВС, справа № Б24/081–12 від 15.01.2019</i>)
--	---

6.2. Справи, що випливають із кредитного договору

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 212, 612, 629, 1054–1057 ЦК України; – ст. 91, 193 ГК України; – Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000; – Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців: Закон України від 15.05.2003
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з кредитних договорів: постанова пленуму ВГСУ від 24.11.2014 № 1; – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у справах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів. (ч. 5 ст. 29 ГПК).
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового міні-

6. Справи у спорах, що виникають з банківських відносин

	муму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	– сторони договору
Предмет доказування	– факт укладення договору; – факт порушення (не виконання) істотних умов договору; – вина сторони договору у невиконанні або неналежному виконанні договірних зобов'язань
Приблизний перелік необхідних доказів	– копія договору; – акт або інший документ, що засвідчує виконання робіт, надання послуг; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
Правові позиції суду	– строк дії іпотечного договору не закінчується та іпотека не припиняється у разі невиконання боржником зобов'язання за кредитним договором з повернення кредитної заборгованості, прийнятої боржником за договорами переведення боргу, оскільки це зобов'язання є основне і було забезпечене іпотечним договором (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/6968/17 від 06.03.2018</i>); – для визнання кредитного договору удаваним позивачем має бути доведена спрямованість волі обох сторін договору (наявність у обох сторін договору умислу) на: породження правовідносин саме за договором доручення; приховання правовідносин доручення кредитним договором. Для задоволення позову необхідно встановити не лише те, що правочин є удаваним, але й наявність порушення цивільного права чи охоронюваного законом інтересу, за захистом яких позивач звернувся до суду (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/12454/17 від 26.06.2019</i>); – підставою для поруки є договір, що встановлює зобов'язальні правовідносини між особою, яка забезпечує виконання зобов'язання боржника, та креди-

	<p>тором боржника. До припинення поруки призводять такі зміни умов основного зобов'язання без згоди поручителя, які призвели до збільшення обсягу відповідальності останнього. Збільшення відповідальності поручителя внаслідок зміни основного зобов'язання виникає в разі: підвищення розміру процентів; відстрочення виконання, що призводить до збільшення періоду, за який нараховуються проценти за користування чужими грошовими коштами; установлення (збільшення розміру) неустойки; встановлення нових умов щодо порядку зміни процентної ставки убік збільшення тощо. Тобто закон пов'язує припинення договору поруки зі зміною основного зобов'язання за відсутності згоди поручителя на таку зміну та за умови, що така зміна призведе до збільшення обсягу відповідальності поручителя, а не зі зміною будь-яких умов основного договору. Отже, на зміну умов основного договору, унаслідок якої обсяг відповідальності не збільшується, згода поручителя не вимагається, і такі зміни не є підставою для застосування наслідків, передбачених частиною першою ст. 559 ЦК України (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/23452/17 від 26.06.2019</i>)</p>
--	---

6.3. Справи, що впливають із договору банківського вкладу

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 526, 530, 1058–1065 ЦК України; – ст. 193 ГК України; – Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000; – Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001; – Про затвердження Інструкції про порядок відкриття і закриття рахунків клієнтів банків та кореспондентських рахунків банків – резидентів і нерезидентів, затвердженої постановою правління Національного банку України від 12.02.2003 № 492; – Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами, затвердженої постановою правління Національного банку України від 03.12.2003 № 516.
---	--

6. Справи у спорах, що виникають з банківських відносин

Судова практика	– Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11
Підсудність	– позов пред'являється до господарського суду за місцем знаходження чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів. (ч. 5 ст. 29 ГПК).
Розмір ставки судового збору	– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	– сторони договору
Предмет доказування	– факт укладення договору; – факт порушення (не виконання) істотних умов договору; – вина сторони договору у невиконанні або нена належному виконанні договірних зобов'язань
Приблизний перелік необхідних доказів	– копія договору; – акт або інший документ, що засвідчує виконання робіт, надання послуг; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
Правові позиції суду	– виходячи із приписів статей 1066, 1068 ЦК України, за договором банківського рахунка банк зобов'язується приймати і зараховувати на рахунок, відкритий клієнтові (володільцеві рахунка), грошові кошти, що

	<p>йому надходять, виконувати розпорядження клієнта про перерахування і видачу відповідних сум з рахунка та проведення інших операцій за рахунком. Банк зобов'язаний вчиняти для клієнта операції, які передбачені для рахунків даного виду законом, банківськими правилами та звичаями ділового обороту, якщо інше не встановлено договором банківського рахунка. За договором банківського рахунка грошове зобов'язання банку перед клієнтом (власником рахунка) в межах коштів, розміщених на рахунку, може виникнути лише після направлення розпорядження клієнта на відповідну грошову суму, а не іншого підприємства (<i>постанова ВСУ, справа № 3–174зс16 від 06.04.2016</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – обмеження кредиторів надзвичайно коротким строком на звернення з вимогами про включення до реєстру акцептованих вимог кредиторів без можливості поновлення такого строку, якщо його пропущено з причин, що є поважними, було б непропорційним, а таке втручання у права кредиторів на мирне володіння їх майном – неправомірним (<i>постанова ВП ВС, справа № 456/450/16-ц від 20.03.2019</i>)
--	--

6.4. Справи, що впливають із договору банківського рахунку

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 1066–1076 ЦК України; – ст. 193, 334ГК України; – Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000; – Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001; – Про затвердження Інструкції про порядок відкриття і закриття рахунків клієнтів банків та кореспондентських рахунків банків – резидентів і нерезидентів, затвердженої постановою правління НБУ від 12.11.2003 № 492; – Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженої постановою правління НБУ від 21.01.2004 № 22.
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11

6. Справи у спорах, що виникають з банківських відносин

<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцем знаходження чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів. (ч. 5 ст. 29 ГПК).
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
<p>Сторони спору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – сторони договору
<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору; – факт порушення (не виконання) істотних умов договору; – вина сторони договору у невиконанні або неналежному виконанні договірних зобов'язань
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копія договору; – акт або інший документ, що засвідчує виконання робіт, надання послуг; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – з правової природи договору банківського рахунку слідує, що на підставі вказаного правочину у банку виникають обов'язки щодо здійснення певних банківських операцій, як то перерахування грошових коштів саме на виконання вимог клієнта. Відповідно до пункту 1.8 Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах, затвердженої постановою прав-

	<p>лінійна Національного банку України від 12.11.2003 № 492, банки відкривають своїм клієнтам за договором банківського рахунка поточні рахунки. Поточний рахунок – це рахунок, що відкривається банком клієнту на договірній основі для зберігання грошей і здійснення розрахунково-касових операцій за допомогою платіжних інструментів відповідно до умов договору та вимог законодавства України. Виходячи із викладеного, поточні рахунки відкриваються на конкретну особу за умови надання відповідних документів, а можливості зміни власника рахунка Інструкцією № 492 не передбачено (<i>постанова ВГСУ, справа № 910/8058/15-г від 06.04.2016</i>);</p> <ul style="list-style-type: none">– бездіяльність банку у виконанні ним розпоряджень клієнта про виконання його платіжного доручення свідчить про порушення ст. 1 Протоколу 1 Конвенції, яка гарантує кожному право на мирне володіння його майном. Дії банку з невиконання розпорядження клієнта не можуть бути виправдані «суспільними інтересами» та відповідністю їх вимогам закону чи загальним принципам міжнародного права (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/14160/17 від 29.08.2018</i>);– норми чинного законодавства надають сторонам договору банківського рахунку можливість передбачити в ньому положення про надання банком кредиту, який надається понад залишок грошових коштів на поточному рахунку клієнта в цьому банку в межах заздалегідь обумовленої суми шляхом дебетування його рахунка, що має місце у спірних правовідносинах, які склались між сторонами у справі з приводу виконання укладеного між ними договору банківського обслуговування. Таке кредитування рахунка клієнта надає останньому можливість здійснювати платежі за умови відсутності або недостатності грошових коштів на його рахунку. Отже, за своєю правовою природою укладений між позивачем та відповідачем у справі договір банківського обслуговування є змішаним договором банківського рахунку та кредитного договору (<i>постанова КГС ВС, справа № 923/760/18 від 08.07.2019</i>)
--	---

6.5. Справи, що впливають із договору іпотеки

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 202–204, 215, 572–593 ЦК України; – ст. 179–188, 193, 207 ГК України; – Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003; – Про заставу: Закон України від 02.10.1992
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013№ 11
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК).
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – сторони договору (іпотекодавець, іпотекодержатель, боржник)
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору; – предмет іпотеки (земельна ділянка, об'єкт незавершеного будівництва, об'єкти права державної чи комунальної власності); – факт порушення (не виконання) істотних умов договору; – факт страхування предмета іпотеки; – вина сторони договору у невиконанні або неналежному виконанні договірних зобов'язань; – результати позасудового врегулювання спору

<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копія договору; – копія заставної; – копії іпотечних цінних паперів; – акт або інший документ, що засвідчує виконання робіт, надання послуг; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – наступне відступлення права грошової вимоги має здійснюватися шляхом укладення саме договору факторингу з відповідним суб'єктним складом його сторін (ст. 1079 ЦК), а не шляхом укладення договору про відступлення права вимоги з фізичною особою. Фактично сторони спірних договорів уклали ряд угод, завдяки яким здійснили перехід права на вимогу іпотечного майна від банку до фізичної особи. При цьому, оскільки договір факторингу не може бути укладений між банком та фізичною особою, задіяли спосіб переходу формально начебто правильний, проте за змістом такий, що лише приховав дійсні наміри сторін (<i>постанова ВП ВС, справа № 638/22396/14-цв від 10.11.2020</i>); – сторони у Договорі іпотеки узгодили три способи звернення стягнення на предмет іпотеки: на підставі рішення суду, або на підставі виконавчого напису нотаріуса, або згідно із застереженням про задоволення вимог іпотекодержателя, яке містяться в договорі, що узгоджується з вимогами Закону. При цьому обрання певного способу правового захисту, у тому числі й позасудового врегулювання спору, є правом, а не обов'язком особи, яка добровільно, виходячи з власних інтересів, його використовує (<i>постанова ВСУ, справа № 6–3034цс16 від 05.04.2017</i>); – внесення нотаріусом до реєстру запису про припинення іпотеки є офіційним підтвердженням існування юридичного факту припинення іпотеки відповідно до підстав, передбачених положеннями чинного законодавства, але такий факт не створюється реєстраційною дією нотаріуса. Існування спірного запису в реєстрі про припинення іпотеки не позбавляє іпотекодержателя права доводити обставини дійсності такої іпотеки в суді. Зазначене повністю підтверджує

	<p>висновки апеляційного суду, що посилання скаржника на подання позивачем доказів внесення до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно про реєстрацію іпотеки та про реєстрацію обтяжень відомостей про припинення договору іпотеки та обтяжень на предмет іпотеки з пропуском встановленого строку та відхилення судом його клопотання про зупинення провадження у справі у зв'язку з оскарження банком внесення цих відомостей до адміністративного суду, не беруться до уваги, оскільки внесення вказаних відомостей до реєстру є похідним від судового рішення, яким визнано припиненим договір іпотеки, та не впливає на вирішення спору у даній справі (<i>постанова КГС ВС, справа № 921/203/18 від 30.05.2019</i>)</p>
--	--

6.6. Справи, що впливають із договору поруки

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 202–204, 207, 215, 553–559 ЦК України; – ст. 179–188, 193, 207 ГК України
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013№ 11
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів. (ч. 5 ст. 29 ГПК).
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)

Сторони спору	– сторони договору: кредитор, поручитель, боржник
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору; – факт порушення (не виконання) істотних умов договору; – вина сторони договору у невиконанні або нена належному виконанні договірних зобов'язань
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – копія договору; – акт або інший документ, що засвідчує виконання робіт, надання послуг; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
Правові позиції суду	<ul style="list-style-type: none"> – для укладення договору поруки необхідна наявність у боржника обов'язку, який він має виконати перед кредитором, тобто дійсність зобов'язання щодо виконання якого надається порука. Водночас норми закону не обмежують можливість надання поруки фактом же наявності або ще відсутності порушення зобов'язання, щодо якого надається порука. За умови, що зобов'язання є дійсним, надання поруки по вже порушеному зобов'язанню приписами закону не заборонено (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/1446/18 від 04.12.2018</i>); – посилення скажника на те, що укладення договору поруки щодо зобов'язання, строк виконання якого минув, свідчить про відсутність спрямованості спірного договору поруки на реальне настання правових наслідків, які обумовлені ним, відхиляються колегією суддів як помилкові, оскільки ЦК України не містить заборону укладення договору поруки після настання строку виконання зобов'язань за договором підряду. Більш того, за загальним правилом, як і інші способи забезпечення виконання зобов'язань, договір поруки забезпечує дійсне зобов'язання (ст. 548 ЦК України), тобто, на момент укладення договору поруки вже має існувати основне зобов'язання, або вони укладаються одночасно (<i>постанова КГС ВС, справа № 904/4567/18 від 03.09.2019</i>); – з огляду на положення другого речення ч. 4 ст. 559 ЦК України можна зробити висновок про те, що вимогу до поручителя про виконання ним солідарного з боржником зобов'язання за договором повинно бути

	<p>пред'явлено в судовому порядку в межах строку дії поруки, тобто протягом шести місяців з моменту настання строку погашення чергового платежу за основним зобов'язанням (якщо умовами договору передбачено погашення кредиту періодичними платежами). У разі пред'явлення банком вимог до поручителя більш ніж через шість місяців після настання строку для виконання відповідної частини основного зобов'язання в силу положень ч. 4 ст. 559 ЦК України порука припиняється в частині певних щомісячних зобов'язань щодо повернення грошових коштів поза межами цього строку (<i>постанова ВП ВС, справа № 408/8040/12</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – пред'явлення кредитором вимоги до поручителя більш ніж через шість місяців після настання строку виконання частини основного зобов'язання, визначеної періодичним платежем, є підставою для відмови у задоволенні такої вимоги через припинення поруки за відповідною частиною основного зобов'язання (<i>постанови ВП ВС, справи № 523/8249/14-ц і № 1519/2–3165/11</i>)
--	--

6.7. Справи, що впливають із договору застави

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 202–204, 207, 215, 572–593 ЦК України; – ст. 179–188, 193, 207 ГК України; – Про заставу: Закон України від 02.10.1992; – Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень: Закон України від 18.11.2003; – Порядок ведення Державного реєстру обтяжень рухомого майна (затверджено постановою КМУ від 05.07.2004 № 830)
<p>Судова практика</p> <p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВСУ від 29.05.2013 № 11 – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК).
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але

	не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	– сторони договору: заставодавець, заставодержатель
Предмет доказування	– факт укладення договору; – предмет застави; – факт реєстрації застав; – факт порушення (не виконання) істотних умов договору; – факт припинення застави; – факт закладу; – факт страхування предмету закладу; – вина сторони договору у невиконанні або неналежному виконанні договірних зобов'язань
Приблизний перелік необхідних доказів	– копія договору; – акт або інший документ, що засвідчує виконання робіт, надання послуг; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
Правові позиції суду	– правова природа застави полягає у забезпеченні можливості кредитора у разі невиконання боржником зобов'язання, забезпеченого заставою, одержати задоволення вимог за рахунок переданого в заставу майна переважно перед іншими кредиторами цього боржника. При цьому, в правовідносинах застави майнової поручитель за договором застави вступає у правовідносини безпосередньо з кредитором (заставодержателем) але не від імені боржника, а від власного. Однією із ознак застави є те, що вона являє собою додаткове (акцесорне) зобов'язання, що не може існувати автономно і самостійно. Воно завжди викликано наявністю іншого зобов'язання, яке потребує забезпечення свого виконання. Акцесорність

	<p>застави означає, що припинення основного зобов'язання або недійсність договору, забезпеченого заставою, тягне за собою неможливість існування і застави (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/23070/17 від 05.03.2019</i>);</p> <ul style="list-style-type: none">– вилучення нотаріусом з реєстру запису щодо обтяження заставленого майна хоч і є офіційним підтвердженням юридичного факту відсутності обтяжень, але такий факт не створюється реєстраційною дією нотаріуса. Реєстраційна дія нотаріуса про вилученню запису не позбавляє заставодержателя права доводити обставини дійсності такого обтяження в суді, а суд зобов'язаний перевірити та надати цим доводами належну правову оцінку (<i>постанова КГС ВС, справа № 902/550/17 від 06.06.2018</i>);– на відміну від договорів купівлі-продажу, міни або дарування, предмет застави залишається у володінні та користуванні заставодавця, тобто у його власності і виключно у разі невиконання боржником забезпеченого заставою основного зобов'язання заставодержатель має право одержати задоволення своїх вимог за рахунок предмета застави. Таким чином, суди попередніх інстанцій дійшли заснованого висновку про те, що до даних правовідносин не застосовуються положення ст. 98 ЦК України, оскільки зазначена норма визначає повноваження загальних зборів учасників товариства у відносинах щодо відчуження майна, тоді як в даному випадку мова йде про передачу майна у заставу, а не його відчуження, тому що мета застави – не передача права власності на предмет застави за гроші, а стимулювання боржника до виконання обов'язків за основним договором. Застава має на меті саме забезпечення виконання основного зобов'язання та самостійно існувати не може, договір застави укладається виключно в забезпечення виконання зобов'язання за основним зобов'язанням, в даному випадку в забезпечення зобов'язань за кредитним договором, і не є безумовним відчуженням власником свого майна на користь заставодержателя. Таким чином, прийняття рішення загальними зборами на укладення договору застави не є обов'язковим у даному випадку (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/11498/18 від 30.09.2019</i>)
--	---

7. справи у спорах щодо цінних паперів

7.1. справи у спорах щодо обліку прав на цінні папери (акції)

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none">– п. 5 ч. 1 ст. 12 ГПК України;– ст. ст. 163–166 ГК України;– Про національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні: Закон України від 10.12.1997;– Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України від 30.10.1996;– Про цінні папери і фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006;– Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008;– Положення про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів (затверджено рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 17.10.2006 № 1000);– Порядок забезпечення інтересів власників іменних цінних паперів у разі відсутності документів системи реєстру власників іменних цінних паперів певного випуску (затверджений рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 24.06.2014 № 805)
Судова практика	<ul style="list-style-type: none">– Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011;– Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з функціонуванням ринку цінних паперів: оглядовий лист ВАСУ № 01–8/719 від 04.12.2000;
Підсудність	<ul style="list-style-type: none">– спори, пов'язані з емісією, розміщенням або погашенням цінних паперів, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням емітента (ч. 8 ст. 30 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none">– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового

7. Справи у спорах щодо цінних паперів

	<p>мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)</p>
<p>Сторони спору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – <i>власник цінних паперів</i> – особа, яка набула права власності на цінні папери безпосередньо від емітента або особи, яка видала неемісійний цінний папір, чи андерайтера п. 12 ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про цінні папери і фондовий ринок»; – <i>номінальний утримувач цінних паперів</i> – депозитарій або зберігач цінних паперів, зареєстрований у реєстрі власників іменних цінних паперів як юридична особа, якій ці цінні папери передано за дорученням та в інтересах власників цінних паперів для здійснення операцій у Національній депозитарній системі; – <i>емітент цінних паперів</i> – юридична особа, яка від свого імені випускає цінні папери і зобов'язується виконувати обов'язки, що випливають з умов їх випуску
<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договорів щодо відчуження цінних паперів та/або здійснення дій, пов'язаних з таким відчуженням; – визнання правочинів відносно цінних паперів недійсними; – порушення процедури відчуження цінних паперів; – компетенція відповідного органу суб'єкта господарювання (директор, правління, загальні збори) щодо розпорядження цінними паперами; – вартість цінних паперів
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копії договорів щодо відчуження цінних паперів (наприклад договір купівлі-продажу акцій); – сертифікат акцій; – протокол зборів акціонерів; – виписка з реєстру власників іменних цінних паперів про стан особового рахунку; – розпорядження емітента та копії документа про реєстрацію випуску цінних паперів, засвідченої нотаріально або органом, який видав цей документ; – рішення або постанова Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку про накладення санкцій за порушення чинного законодавства про цінні папери;

	<ul style="list-style-type: none"> – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Заходи до забезпечення позову</p>	<ul style="list-style-type: none"> – не допускається забезпечення позову шляхом заборони надавати емітентом, реєстратором, зберігачем, депозитарієм реєстр власників іменних цінних паперів, інформацію про акціонерів або учасників господарського товариства для проведення загальних зборів товариства (п. 2 ч. 4 ст. 67 ГПК)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – у разі оскарження міноритарними акціонерами процедури примусового відчуження належних їм акцій суд має встановити: (1) чи проводилась ця процедура відповідно до норм закону; (2) чи здійснювалась вона з легітимною метою, а саме чи відповідали мотиви мажоритарних акціонерів суспільним інтересам у запровадженні цієї процедури; (3) чи є запропонована міноритарним акціонером вартість викупу акцій справедливою, та відповідно, чи дотриманий критерій пропорційності втручання у права позивачів (<i>постанова ВП ВС, справа № 908/137/18 від 24.11.2020</i>); – суд звертає увагу, що згідно з положеннями статей 1, 5 Закону України «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні» підтвердженням права власності на цінні папери є сертифікат, який містить реквізити відповідного виду цінних паперів певної емісії, дані про кількість цінних паперів та засвідчує сукупність прав, наданих цими цінними паперами. Права на участь в управлінні тощо, які випливають з іменних цінних паперів, можуть бути реалізовані з моменту внесення змін до реєстру власників іменних цінних паперів (<i>постанова КГС ВС, справа № 908/922/17 від 24.07.2018</i>); – у разі відсутності документів системи реєстру власників, відновлення інформації про власників здійснюється на підставі документів, які підтверджують право власності на цінні папери вказаного випуску емітента, і перелік цих документів не є вичерпним.

	<p>При цьому, встановлення остаточного та дійсного переліку власників іменних цінних паперів здійснюється при формуванні реєстру (відновлення інформації про власників іменних цінних паперів випуску) особою, що відновлює реєстр відповідно до Порядку № 805, а не судом в межах справи щодо встановлення факту втрати системи реєстру власників іменних цінних паперів (<i>постанова КГС ВС, справа № 904/4854/19 від 23.12.2020</i>)</p>
--	--

7.2. Справи у спорах щодо обліку прав на цінні папери (векселі)

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – п. 5 ч. 1 ст. 12 ГПК України; – ст. ст. 163–166 ГК України; – Про національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні: Закон України від 10.12.1997; – Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України від 30.10.1996; – Про цінні папери і фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006; – Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008; – Конвенція, якою запроваджено Уніфікований закон про переказні векселі та прості векселі від 07.06.1930 (дата набуття чинності Україною 06.01.2000); – Положення про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів, затвердженого рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 17.10.2006 № 1000
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011; – Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з функціонуванням ринку цінних паперів: оглядовий лист ВАСУ № 01–8/719 від 04.12.2000
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – спори, пов'язані з емісією, розміщенням або погашенням цінних паперів, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням емітента (ч. 8 ст. 30 ГПК)

Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – <i>власник цінних паперів</i> – особа, яка набула права власності на цінні папери безпосередньо від емітента або особи, яка видала неемісійний цінний папір, чи андерайтера п. 12 ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про цінні папери і фондовий ринок»; – <i>номінальний утримувач цінних паперів</i> – депозитарій або зберігач цінних паперів, зареєстрований у реєстрі власників іменних цінних паперів як юридична особа, якій ці цінні папери передано за дорученням та в інтересах власників цінних паперів для здійснення операцій у Національній депозитарній системі; – <i>емітент цінних паперів</i> – юридична особа, яка від свого імені випускає цінні папери і зобов'язується виконувати обов'язки, що випливають з умов їх випуску
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договорів щодо відчуження цінних паперів та/або здійснення дій, пов'язаних з таким відчуженням; – визнання правочинів відносно цінних паперів недійсними; – порушення процедури відчуження цінних паперів; – компетенція відповідного органу суб'єкта господарювання (директор, правління, загальні збори) щодо розпорядження цінними паперами; – вартість цінних паперів
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – копії договорів щодо відчуження цінних паперів (наприклад договір купівлі-продажу акцій); – сертифікат акцій; – протокол зборів акціонерів; – виписка з реєстру власників іменних цінних паперів про стан особового рахунку; – розпорядження емітента та копії документа про реєстрацію випуску цінних паперів, засвідченої нотаріально або органом, який видав цей документ;

7. Справи у спорах щодо цінних паперів

	<ul style="list-style-type: none"> – рішення або постанова Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку про накладення санкцій за порушення чинного законодавства про цінні папери; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Заходи до забезпечення позову</p>	<ul style="list-style-type: none"> – не допускається забезпечення позову шляхом заборони надавати емітентом, реєстратором, зберігачем, депозитарієм реєстр власників іменних цінних паперів, інформацію про акціонерів або учасників господарського товариства для проведення загальних зборів товариства (п. 2 ч. 4 ст. 67 ГПК)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – особа, у якій знаходиться вексель, вважається його законним держателем, якщо її право на вексель базується на безперервному ряді індосаментів, навіть, якщо останній із них є бланковим. Якщо останній індосамент є бланковим або на пред'явника (тобто в ньому не зазначено особу, що отримує вексель), законним векселедержателем такого векселя вважається особа, у якій вексель фактично знаходиться. Така особа має всі права за векселем, у тому числі право вимоги платежу за ним (<i>постанова КГС ВС, справа № 917/29/18 від 07.09.2018</i>); – застосування норм ЦК України, які регулюють відповідальність за прострочення виконання зобов'язань до правовідносин, пов'язаних із обігом векселів, можливе лише у випадку вказівки на це в актах вексельного законодавства, що зазначені в Законі України «Про обіг векселів в Україні» (<i>постанови КГС ВС, справа № 904/8714/17 від 15.05.2018, справа № 904/8713/17 від 22.05.2018, справа № 904/8710/17 від 23.05.2018</i>); – прямиий боржник за векселем зобов'язаний довести обґрунтованість своїх заперечень стосовно того, що векселедержатель не пред'явив йому оригінал векселя або не надав можливості перевірити наявність у встановленому місці та у визначений строк у особи, що пред'явила вимогу, оригіналу векселя і прав

	<p>власності на зазначений цінний папір. Векселедержатель може спростувати ці заперечення шляхом надання будь-яких не заборонених законом доказів, у тому числі актів нотаріуса про протест векселя чи про посвідчення факту його пред'явлення до платіжу, а також документів, виданих боржником. Кредитор, який не спростував заперечення прямого боржника про відсутність належного пред'явлення векселя до платіжу, вважається таким, що прострочив. До такого кредитора застосовуються наслідки, передбачені ст. 613 ЦК (<i>постанова КГС ВС, справа № 904/64/18 від 14.05.2019</i>)</p>
--	--

7.3. Справи у спрах щодо обліку прав на цінні папери (облігації)

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – п. 5 ч. 1 ст. 12 ГПК України; – ст. ст. 163–166 ГК України; – Про національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні: Закон України від 10.12.1997; – Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України від 30.10.1996; – Про цінні папери і фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006; – Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008; – Положення про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів, затвердженого рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 17.10.2006 № 1000
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011; – Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з функціонуванням ринку цінних паперів: оглядовий лист ВАСУ № 01–8/719 від 04.12.2000
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – спори, пов'язані з емісією, розміщенням або погашенням цінних паперів, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням емітента (ч. 8 ст. 30 ГПК)

7. Справи у спорах щодо цінних паперів

<p>Розмір ставки судового збору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
<p>Сторони спору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – <i>власник цінних паперів</i> – особа, яка набула права власності на цінні папери безпосередньо від емітента або особи, яка видала неемісійний цінний папір, чи андерайтера п. 12 ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про цінні папери і фондовий ринок»; – <i>номінальний утримувач цінних паперів</i> – депозитарій або зберігач цінних паперів, зареєстрований у реєстрі власників іменних цінних паперів як юридична особа, якій ці цінні папери передано за дорученням та в інтересах власників цінних паперів для здійснення операцій у Національній депозитарній системі; – <i>емітент цінних паперів</i> – юридична особа, яка від свого імені випускає цінні папери і зобов'язується виконувати обов'язки, що впливають з умов їх випуску
<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договорів щодо відчуження цінних паперів та/або здійснення дій, пов'язаних з таким відчуженням; – визнання правочинів відносно цінних паперів недійсними; – порушення процедури відчуження цінних паперів; – компетенція відповідного органу суб'єкта господарювання (директор, правління, загальні збори) щодо розпорядження цінними паперами; – вартість цінних паперів
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копії договорів щодо відчуження цінних паперів (наприклад договір купівлі-продажу акцій); – сертифікат акцій; – протокол зборів акціонерів; – виписка з реєстру власників іменних цінних паперів про стан особового рахунку; – розпорядження емітента та копії документа про реєстрацію випуску цінних паперів, засвідченої нотаріально або органом, який видав цей документ;

	<ul style="list-style-type: none"> – рішення або постанова Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку про накладення санкцій за порушення чинного законодавства про цінні папери; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Заходи до забезпечення позову</p>	<ul style="list-style-type: none"> – не допускається забезпечення позову шляхом заборони надавати емітентом, реєстратором, зберігачем, депозитарієм реєстр власників іменних цінних паперів, інформацію про акціонерів або учасників господарського товариства для проведення загальних зборів товариства (п. 2 ч. 4 ст. 67 ГПК)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – оскільки пред'явлення облігацій до погашення унеможлиблює інші способи реалізації та захисту прав власника на облігації, а закінчення строку обігу облігацій унеможлиблює їх продаж після закінчення строку їх обігу, захист прав банку шляхом стягнення вартості облігацій з товариства, до якого право власності на ці облігації не перейшло, є неможливим (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/9938/17 від 10.10.2018</i>)

7.4. Справи, що впливають із договорів щодо набуття / відчуження цінних паперів

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – п. 5 ч. 1 ст. 12 ГПК України; – ст. ст. 163–166 ГК України; – Про національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні: Закон України від 10.12.1997; – Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України від 30.10.1996; – Про цінні папери і фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006; – Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008; – Положення про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів, затвердженого рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 17.10.2006 № 1000
---	--

7. Справи у спорах щодо цінних паперів

<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011; – Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з функціонуванням ринку цінних паперів: оглядовий лист ВАСУ № 01–8/719 від 04.12.2000; – Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – спори, пов'язані з емісією, розміщенням або погашенням цінних паперів, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням емітента (ч. 8 ст. 30 ГПК)
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
<p>Сторони спору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – <i>власник цінних паперів</i> – особа, яка набула права власності на цінні папери безпосередньо від емітента або особи, яка видала неемісійний цінний папір, чи андерайтера п. 12 ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про цінні папери і фондовий ринок»; – <i>номінальний утримувач цінних паперів</i> – депозитарій або зберігач цінних паперів, зареєстрований у реєстрі власників іменних цінних паперів як юридична особа, якій ці цінні папери передано за дорученням та в інтересах власників цінних паперів для здійснення операцій у Національній депозитарній системі; – <i>емітент цінних паперів</i> – юридична особа, яка від свого імені випускає цінні папери і зобов'язується виконувати обов'язки, що випливають з умов їх випуску
<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договорів щодо відчуження цінних паперів та/або здійснення дій, пов'язаних з таким відчуженням; – визнання правочинів відносно цінних паперів недійсними; – порушення процедури відчуження цінних паперів;

	<ul style="list-style-type: none"> – компетенція відповідного органу суб'єкта господарювання (директор, правління, загальні збори) щодо розпорядження цінними паперами; – вартість цінних паперів
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копії договорів щодо відчуження цінних паперів (наприклад договір купівлі-продажу акцій); – сертифікат акцій; – протокол зборів акціонерів; – виписка з реєстру власників іменних цінних паперів про стан особового рахунку; – розпорядження емітента та копії документа про реєстрацію випуску цінних паперів, засвідченої нотаріально або органом, який видав цей документ; – рішення або постанова Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку про накладення санкцій за порушення чинного законодавства про цінні папери; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Заходи до забезпечення позову</p>	<ul style="list-style-type: none"> – не допускається забезпечення позову шляхом заборони надавати емітентом, реєстратором, зберігачем, депозитарієм реєстр власників іменних цінних паперів, інформацію про акціонерів або учасників господарського товариства для проведення загальних зборів товариства (п. 2 ч. 4 ст. 67 ГПК)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – системний аналіз статей 203 та 215 ЦК України дозволяє зробити висновок про те, що недійсним можна визнати тільки правочин, який вчинено, тобто той, що був укладений з досягненням згоди щодо всіх його істотних умов. Встановлення фактичних обставин недосягнення між сторонами згоди щодо всіх істотних умов правочину виключає можливість визнання його недійсним. Отже, не може бути визнано недійсним правочин, який не вчинено. Разом з тим, визначення договору як неукладеного може мати місце на стадії укладення договору, а не за наслідками виконання його сторонами. Отже, якщо дії сторін свідчать про те, що оспорюваний договір фактично було укладено, суд має розглянути по суті питання щодо відповідності його вимогам зако-

ну, з врахуванням спеціальних вимог законодавства щодо укладення певних видів договорів, зокрема, договорів купівлі-продажу цінних паперів (*постанова КГС ВС, справа № 904/322/18 від 05.01.2019*);

- суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку, що укладений договір купівлі-продажу цінних паперів не був спрямований на реальне настання правових наслідків, які полягають у набутті ТОВ права на цінні папери для здійснення господарської діяльності шляхом їх реалізації за вищою ціною, оскільки, по-перше, був укладений явно за ознак покладення на боржника завідомо не виконаного зобов'язання вже під час його неплатоспроможності, що підтверджується матеріалами справи; по-друге, вже за місяць, укладаючи оспорюваний договір факторингу, сторони оцінили вартість заборгованості боржника за цінними паперами у 130 разів менше, ніж вартість цінних паперів за договором їх купівлі-продажу; по-третє, боржник не вчиняв дій щодо їх реалізації; і по-четверте, матеріали справи не містять належних і допустимих доказів набуття боржником права на цінні папери на умовах та у відповідності до оспорюваного договору купівлі-продажу цінних паперів. З огляду на викладене, суд апеляційної інстанції правомірно скасував ухвалу місцевого господарського суду та ухвалив нове рішення, яким заяву про визнання недійсним з моменту вчинення договору купівлі-продажу цінних паперів задовольнив (*постанова КГС ВС, справа № 922/3522/17 від 28.05.2019*);
- при вирішенні позову про визнання недійсним оспорюваного правочину підлягають застосуванню загальні приписи статей 3, 15, 16 ЦК, які передбачають право кожної особи на судовий захист саме порушеного цивільного права. За результатами розгляду такого спору вирішується питання про спростування презумпції правомірності правочину і має бути встановлено не лише наявність підстав недійсності правочину, що передбачені законом, але й визначено, чи було порушено цивільне право особи, за захистом якого позивач звернувся до суду, яке саме право порушено, у чому полягає його порушення, оскільки залежно від цього визначається належний спосіб захисту порушеного права, якщо воно мало місце (*постанова КГС ВС, справа № 910/23635/17 від 05.12.2018*)

7.5.Справи про визнання недійсними емісії, зміни до реєстру цінних паперів

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – п. 5 ч. 1 ст. 12 ГПК України; – ст. ст. 163–166 ГК України; – Про національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні: Закон України від 10.12.1997; – Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України від 30.10.1996; – Про цінні папери і фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006; – Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008; – Положення про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів, затвердженого рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 17.10.2006 № 1000
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011; – Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з функціонуванням ринку цінних паперів: оглядовий лист ВАСУ № 01–8/719 від 04.12.2000
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – спори, пов'язані з емісією, розміщенням або погашенням цінних паперів, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням емітента (ч. 8 ст. 30 ГПК)
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
<p>Сторони спору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – <i>власник цінних паперів</i> – особа, яка набула права власності на цінні папери безпосередньо від емітента або особи, яка видала неемісійний цінний папір, чи андерайтера п. 12 ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про цінні папери і фондовий ринок»;

7. Справи у спорах щодо цінних паперів

	<ul style="list-style-type: none"> – <i>номінальний утримувач цінних паперів</i> – депозитарій або зберігач цінних паперів, зареєстрований у реєстрі власників іменних цінних паперів як юридична особа, якій ці цінні папери передано за дорученням та в інтересах власників цінних паперів для здійснення операцій у Національній депозитарній системі; – <i>емітент цінних паперів</i> – юридична особа, яка від свого імені випускає цінні папери і зобов'язується виконувати обов'язки, що випливають з умов їх випуску
<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договорів щодо відчуження цінних паперів та/або здійснення дій, пов'язаних з таким відчуженням; – визнання правочинів відносно цінних паперів недійсними; – порушення процедури відчуження цінних паперів; – компетенція відповідного органу суб'єкта господарювання (директор, правління, загальні збори) щодо розпорядження цінними паперами; – вартість цінних паперів
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копії договорів щодо відчуження цінних паперів (наприклад договір купівлі-продажу акцій); – сертифікат акцій; – протокол зборів акціонерів; – виписка з реєстру власників іменних цінних паперів про стан особового рахунку; – розпорядження емітента та копії документа про реєстрацію випуску цінних паперів, засвідченої нотаріально або органом, який видав цей документ; – рішення або постанова Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку про накладення санкцій за порушення чинного законодавства про цінні папери; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Заходи до забезпечення позову</p>	<ul style="list-style-type: none"> – не допускається забезпечення позову шляхом заборони надавати емітентом, реєстратором, зберігачем, депозитарієм реєстр власників іменних цінних па-

	перів, інформацію про акціонерів або учасників господарського товариства для проведення загальних зборів товариства (п. 2 ч. 4 ст. 67 ГПК)
Правові позиції суду	<ul style="list-style-type: none"> – законодавець зазначив в ч. 9 ст. 67 ГПК України про те, що господарський суд, який розглядає спір про право власності на акції (частки, паї) товариства, може винести ухвалу про забезпечення позову шляхом встановлення заборони на внесення змін до статуту цього товариства в частині зміни розміру статутного капіталу. Цим положенням законодавець <i>додатково</i> дозволив суду застосовувати такий захід забезпечення, як заборона внесення змін до статуту стосовно розміру капіталу і у спорах, які безпосередньо з такими змінами до статуту не пов'язані – а саме у спорах про право власності на акції та частки (паї). Право суду забороняти внесення змін до статуту в частині зміни розміру статутного капіталу по спорах, які за предметом прямо пов'язані з внесенням змін до статуту з приводу збільшення статутного капіталу зазначені положення ч. 9 ст. 67 ГПК України не обмежують (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/15811/17 від 22.02.2018</i>); – акціонер може реалізувати своє право на участь в управлінні товариством (участь у загальних зборах) лише за умови наявності реєстру власників іменних цінних паперів, до якого включений такий акціонер. У свою чергу, реєстр власників іменних цінних паперів складається згідно з відомостями, що містяться в системі реєстру власників іменних цінних паперів в депозитарній установі. Відсутність реєстру власників іменних цінних паперів та бездіяльність емітента (відповідача) щодо відновлення такого реєстру унеможливує проведення загальних зборів акціонерів емітента (відповідача) та, відповідно, прийняття рішень, що стосуються діяльності та управління товариством (відповідачем), акціонером якого є позивач (<i>постанова КГС ВС, справа № 911/3704/16 від 11.04.2018</i>)

8. Справи у спорах, що виникають із земельних відносин

8.1. Справи про визнання незаконним акта, що порушує право власності на земельну ділянку

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none">– ст.ст. 2, 8, 12, 48, 133, 148, 152, 197, 283 ГК України;– ст.ст. 11, 16, 167, 169, 374 ЦК України;– Земельний кодекс України;– Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998;– Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17.11.2009;– Про затвердження порядків ведення Поземельної книги і Книги записів про державну реєстрацію державних актів на право власності на земельну ділянку та на право постійного користування земельною ділянкою, договорів оренди землі: постанова КМУ від 09.09.2009 № 1021;– Тимчасовий порядок присвоєння кадастрового номера земельній ділянці, затверджено постановою КМУ від 18.08.2010 № 749
Судова практика	<ul style="list-style-type: none">– Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011;– Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин: постанова пленуму ВГСУ № 6 від 17.05.2011;– Узагальнення судової практики розгляду господарськими судами справ у спорах, пов'язаних із земельними правовідносинами (ВГСУ, 01.01.2010 р.);– Про практику застосування господарськими судами земельного законодавства: рекомендації президії ВГСУ № 04–06/15 від 02.02.2010
Підсудність	<ul style="list-style-type: none">– спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені од-

	ночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК)
Розмір ставки судового збору	– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	– держава та територіальні громади в особі своїх органів, як власники земельних ділянок; – органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування у правовідносинах щодо розпорядження земельними ділянками державної та комунальної власності; – суб'єкт господарської діяльності
Предмет доказування	– форма власності земель; – наявність правовстановлюючих документів на землю; – факт набуття та реалізації юридичними особами (в т.ч. суб'єктами підприємницької діяльності), органами місцевого самоврядування та державою права на земельні ділянки; – факт визнання незаконними рішень органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань передачі земельних ділянок у власність чи надання у користування, припинення права власності на ділянки, вилучення земельних ділянок із користування; – факт порушеного права третьою особою, яка на підставі рішень державних органів або органів місцевого самоврядування претендує на спірну земельну ділянку; – факт укладення договору оренди землі; – факт заборгованості з орендної плати за договором користування земельною ділянкою; – факт самовільного зайняття земельних ділянок; – факт укладення договору про встановлення земельного сервітуту;

8. Справи у спорах, що виникають із земельних відносин

	<ul style="list-style-type: none"> – факт користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій); – факт користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис); – факти перешкод у користуванні земельною ділянкою; – цільове призначення земельної ділянки (у разі використання не за цільовим призначенням зазначається для яких цілей фактично використовується земельна ділянка); – наявність на самовільно зайнятій земельній ділянці самочинно збудованих або встановлених об'єктів та споруд
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – державний акта на право власності на земельну ділянку; – державний акта на право постійного користування земельною ділянкою; – копія договору оренди землі; – копія договору про встановлення земельного сервітуту; – акт перевірки дотримання вимог земельного законодавства; – протокол про адміністративне правопорушення; – припис (з вимогою усунення порушення земельного законодавства); – акт обстеження земельної ділянки; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – <i>витяг з Єдиного державного реєстру</i> юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (зан аявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – виникнення спірних правовідносин обумовлено незгодою позивача з рішеннями відповідача щодо передачі третій особі земельних ділянок, оскільки на них розміщені споруди, що належать ПАТ та він добровільної відмови від права користування земельними ділянками не надавав. Отже, у цій справі існує невирішений спір про право на земельну ділянку, що унеможливує його розгляд за правилами адміністративного судочинства, адже адміністративний

	<p>суд позбавлений правових (законодавчих) можливостей установлювати (визнавати) належність права власності (постійного користування) на земельну ділянку. Оскільки спірні правовідносини пов'язані із захистом порушеного права користування земельною ділянкою, цей спір має вирішуватися за правилами господарського судочинства (<i>постанова ВП ВС, справа № 2а-8868/11/2670 від 16.01.2019</i>);</p> <ul style="list-style-type: none">– набуття речового права на земельну ділянку особою, яка набула права власності на розміщене на ній нерухоме майно, відбувається шляхом переходу від попереднього власника (користувача) земельної ділянки. Предметом позову у цій справі є не оскарження процедури прийняття розпоряджень суб'єктом владних повноважень, як розпорядника земельних ділянок, а забезпечення можливості набуття речового права на земельну ділянку під об'єктами нерухомості, які належать позивачу на праві власності, що свідчить про приватноправовий, а не публічно-правовий характер спірних правовідносин (<i>постанова ВП ВС, справа № 809/48/18 від 12.12.2018</i>);– оскільки фермерські господарства є юридичними особами, їхні земельні спори з іншими юридичними особами, у тому числі з центральним органом виконавчої влади, який реалізує політику у сфері земельних відносин, щодо користування земельними ділянками, наданими із земель державної або комунальної власності, підвідомчі господарським судам (<i>постанова ВП ВС, справа № 348/992/16-ц від 13.03.2018</i>);– можливість реалізації громадянином права на створення фермерського господарства (далі – ФГ) безпосередньо пов'язана з одержанням ним державного акта на право власності на земельну ділянку або укладення договору оренди земельної ділянки для ведення ФГ, що є передумовою для державної реєстрації останнього. Суди попередніх інстанцій встановили, що на момент видання головою обласної державної адміністрації розпорядження й укладення з особою договору оренди ділянки ФГ, засновником якою вона була, вже набуло статус юридичної особи. За змістом статей 1, 5, 7, 8 і 12 Закону України «Про фермерське господарство» після укладення договору оренди земельної діяльності для ведення
--	---

	<p>фермерського господарства та проведення державної реєстрації такого господарства обов'язки орендаря цієї земельної ділянки виконує ФГ, а не громадянин, якому вона надавалась. З огляду на це ВП ВС доходить висновку, що у цій справі спір є пов'язаним з наданням без проведення земельних торгів в оренду земельної ділянки існуючому ФГ шляхом надання в оренду додаткової земельної ділянки для ведення фермерського господарства його засновнику і подальшого передання цієї ділянки у користування ФГ. Отже, спори юридичних осіб, зокрема органів державної влади та місцевого самоврядування, із зареєстрованими в установленому порядку ФГ мають розглядатися за правилами господарського судочинства <i>(постанова ВП ВС, справа № 317/2520/15 від 20.06.2018)</i></p>
--	--

8.2. Справи про визнання права власності на земельну ділянку

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 2, 8, 12, 48, 133, 148, 152, 197, 283 ГК України; – ст.ст. 11, 16, 167, 169, 374 ЦК України; – Земельний кодекс України; – Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998; – Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17.11.2009; – Про затвердження порядку ведення Поземельної книги і Книги записів про державну реєстрацію державних актів на право власності на земельну ділянку та на право постійного користування земельною ділянкою, договорів оренди землі: постанова КМУ № 1021 від 09.09.2009; – Тимчасовий порядок присвоєння кадастрового номера земельній ділянці, затверджено постановою КМУ № 749 від 18.08.2010; – Методичні рекомендації щодо застосування Методики визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу (наказ Державного
---	--

	агентства земельних ресурсів України та Державної інспекції з контролю за використанням і охороною земель від 12.09.2007 № 110)
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011; – Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин: постанова пленуму ВГСУ № 6 від 17.05.2011; – узагальнення судової практики розгляду господарськими судами справ у спорах, пов'язаних із земельними правовідносинами (ВГСУ, 01.01.2010); – Про практику застосування господарськими судами земельного законодавства: рекомендації президії ВГСУ № 04–06/15 від 02.02.2010
Підсудність	– спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК)
Розмір ставки судового збору	– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – держава та територіальні громади в особі своїх органів, як власники земельних ділянок; – органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування у правовідносинах щодо розпорядження земельними ділянками державної та комунальної власності; – суб'єкт господарської діяльності
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – форма власності земель; – наявність правовстановлюючих документів на землю;

	<ul style="list-style-type: none"> – факт набуття та реалізації юридичними особами (в т.ч. суб'єктами підприємницької діяльності), органами місцевого самоврядування та державою права на земельні ділянки; – факт визнання незаконними рішень органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань передачі земельних ділянок у власність чи надання у користування, припинення права власності на ділянки, вилучення земельних ділянок із користування; – факт порушеного права третьою особою, яка на підставі рішень державних органів або органів місцевого самоврядування претендує на спірну земельну ділянку; – факт укладення договору оренди землі; – факт заборгованості з орендної плати за договором користування земельною ділянкою; – факт самовільного зайняття земельних ділянок; – факт укладення договору про встановлення земельного сервітуту; – факт користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій); – факт користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис); – факти перешкод у користуванні земельною ділянкою; – цільове призначення земельної ділянки (у разі використання не за цільовим призначенням зазначається для яких цілей фактично використовується земельна ділянка); – наявність на самовільно зайнятій земельній ділянці самочинно збудованих або встановлених об'єктів та споруд
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – державний акта на право власності на земельну ділянку; – державний акта на право постійного користування земельною ділянкою; – копія договору оренди землі; – копія договору про встановлення земельного сервітуту; – акт перевірки дотримання вимог земельного законодавства; – протокол про адміністративне правопорушення;

	<ul style="list-style-type: none"> – припис (з вимогою усунення порушення земельного законодавства); – акт обстеження земельної ділянки; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – <i>витяг з Єдиного державного реєстру</i> юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – у разі поділу земельної ділянки змінюються межі, площа та кадастровий номер цієї земельної ділянки, проте обсяг прав попереднього землекористувача, набутий на таку земельну ділянку у встановленому законом порядку на підставі Державного акта на право постійного користування землею, не змінюється, у зв'язку з чим зміна кадастрового номера, здійснена з дотриманням норм закону, не є правовою підставою, передбаченою ст. 141 ЗК для, припинення права постійного користування земельною ділянкою (<i>постанова КГС ВС, справа № 904/6059/19 від 18.11.2020</i>); – враховуючи, що перехід права на будівлю і споруду є однією із законних підстав виникнення прав на землю в набувача об'єкта нерухомості, то можливість реалізації ним таких прав не може залежати від того, чи додержав попередній землекористувач процедур й порядку припинення землекористування, подавши заяву про відмову від права постійного користування, позаяк юридичними підставами для такого переходу виступають закон, договір, рішення суду, інші обставини, що мають юридичне значення (<i>постанова ВП ВС, справа № 910/18560/16 від 04.12.2018</i>); – передумовами та матеріальними підставами для захисту права власності або права користування земельною ділянкою у судовому порядку є наявність підтвердженого належними доказами права особи (власності або користування) щодо земельної ділянки, а також підтвердженого належними доказами факту порушення (невизнання або оспорювання) цього права на земельну ділянку (<i>постанова КГС ВС, справа № 927/57/19 від 20.10.2020</i>);

	<ul style="list-style-type: none"> – перехід майнових прав до іншої особи зумовлює перехід до неї і прав на ту частину земельної ділянки, на якій безпосередньо розташований відповідний об'єкт нерухомості, та частини земельної ділянки, яка необхідна для його обслуговування. Особа, яка набула право власності на об'єкт нерухомості, розташований у межах земельної ділянки, якою користувався попередній власник нерухомого майна, набуває право вимагати оформлення на своє ім'я документів на користування всією земельною ділянкою на умовах і в обсязі, які були встановлені для попереднього землекористувача-власника об'єкта нерухомості, або частиною земельної ділянки, яка необхідна для обслуговування об'єкта нерухомості, розташованого на ній (<i>постанови ВП ВС, справа № 910/18560/16 від 04.12.2018, справа № 263/6022/16-цвід 18.12.2019</i>)
--	--

8.3. Справи про усунення порушення прав власника земельної ділянки

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 2, 8, 12, 48, 133, 148, 152, 197, 283 ГК України; – ст.ст. 11, 16, 167, 169, 374 ЦК України; – Земельний кодекс України; – Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998; – Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17.11.2009; – Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003; – Про затвердження порядків ведення Поземельної книги і Книги записів про державну реєстрацію державних актів на право власності на земельну ділянку та на право постійного користування земельною ділянкою, договорів оренди землі: постанова КМУ № 1021 від 09.09.2009; – Тимчасовий порядок присвоєння кадастрового номера земельній ділянці, затверджено постановою КМУ № 749 від 18.08.2010; – Методичні рекомендації щодо застосування Методики визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призна-
---	--

	ченням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу (наказ Державного агентства земельних ресурсів України та Державної інспекції з контролю за використанням і охороною земель від 12.09.2007 № 110)
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова Пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011; – Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин: постанова пленуму ВГСУ № 6 від 17.05.2011; – узагальнення судової практики розгляду господарськими судами справ у спорах, пов'язаних із земельними правовідносинами (ВГСУ, 01.01.2010); – Про практику застосування господарськими судами земельного законодавства: рекомендації президії ВГСУ № 04–06/15 від 02.02.2010
Підсудність	– спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходження майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК)
Розмір ставки судового збору	– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – держава та територіальні громади в особі своїх органів, як власники земельних ділянок; – органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування у правовідносинах щодо розпорядження земельними ділянками державної та комунальної власності; – суб'єкт господарської діяльності

<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – форма власності земель; – наявність правовстановлюючих документів на землю; – факт набуття та реалізації юридичними особами (в т.ч. суб'єктами підприємницької діяльності), органами місцевого самоврядування та державою права на земельні ділянки; – факт визнання незаконними рішень органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань передачі земельних ділянок у власність чи надання у користування, припинення права власності на ділянки, вилучення земельних ділянок із користування; – факт порушення права третьою особою, яка на підставі рішень державних органів або органів місцевого самоврядування претендує на спірну земельну ділянку; – факт укладення договору оренди землі; – факт заборгованості з орендної плати за договором користування земельною ділянкою; – факт самовільного зайняття земельних ділянок; – факт укладення договору про встановлення земельного сервітуту; – факт користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій); – факт користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис); – факти перешкод у користуванні земельною ділянкою; – цільове призначення земельної ділянки (у разі використання не за цільовим призначенням зазначається для яких цілей фактично використовується земельна ділянка); – наявність на самовільно зайнятій земельній ділянці самочинно збудованих або встановлених об'єктів та споруд
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – державний акта на право власності на земельну ділянку; – державний акта на право постійного користування земельною ділянкою; – копія договору оренди землі; – копія договору про встановлення земельного сервітуту;

	<ul style="list-style-type: none"> – акт перевірки дотримання вимог земельного законодавства; – протокол про адміністративне правопорушення; – припис (з вимогою усунення порушення земельного законодавства); – акт обстеження земельної ділянки; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – <i>витяг з Єдиного державного реєстру</i> юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – передумовами та матеріальними підставами для захисту права власності або права користування земельною ділянкою у судовому порядку, зокрема у визначені способи, є наявність підтвердженого належними доказами права особи (власності або користування) щодо земельної ділянки, а також підтверджений належними доказами факт порушення цього права на земельну ділянку (невизнання, оспорювання або чинення перешкод в користуванні, користування з порушенням законодавства, користування з порушенням прав власника або землекористувача тощо) (<i>постанови КГС ВС, справа № 910/1016/17 від 20.03.2018, справа № 914/1521/17 від 17.04.2018</i>); – принцип «належного урядування», як правило, не повинен перешкоджати державним органам виправляти випадкові помилки, навіть ті, причиною яких є їхня власна недбалість. Будь-яка інша позиція була б рівнозначною, <i>inter alia</i>, санкціонуванню неналежного розподілу обмежених державних ресурсів, що саме по собі суперечило б загальним інтересам. З іншого боку, потреба виправити минулу «помилку» не повинна непропорційним чином втручатися в нове право, набуте особою, яка покладалася на легітимність добросовісних дій державного органу. Іншими словами, державні органи, які не впроваджують або не дотримуються своїх власних процедур, не повинні мати можливість отримувати вигоду від своїх протиправних дій або уникати виконання своїх обов'язків. Ризик будь-якої помилки державного органу повинен

	<p>покладатися на саму державу, а помилки не можуть виправлятися за рахунок осіб, яких вони стосуються (<i>постанова КГС ВС, справа № 915/1284/17 від 04.09.2018</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – саме по собі встановлення і факту користування земельною ділянкою без документів, що посвідчують права на неї, не є достатньою підставою для кваліфікації такого використання земельної ділянки як самовільного її зайняття. У вирішенні таких спорів необхідно досліджувати, чи передбачено спеціальним законом отримання правовстановлюючих документів на земельну ділянку для розміщення певних об'єктів, причини відсутності таких документів у особи, яка використовує земельну ділянку, наявність в особи права на отримання земельної ділянки у власність чи у користування, вжиття нею заходів для оформлення права на земельну ділянку тощо (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/2655/18 від 04.04.2019</i>)
--	--

8.4. Справи про відшкодування шкоди, збитків, що виникли із земельних правовідносин

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 2, 8, 12, 48, 133, 148, 152, 197, 283 ГК України; – ст.ст. 11, 16, 167, 169, 374 ЦК України; – Земельний кодекс України; – Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998; – Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17.11.2009; – Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003; – Про затвердження порядків ведення Поземельної книги і Книги записів про державну реєстрацію державних актів на право власності на земельну ділянку та на право постійного користування земельною ділянкою, договорів оренди землі: постанова КМУ № 1021 від 09.09.2009; – Тимчасовий порядок присвоєння кадастрового номера земельній ділянці (затверджено постановою КМУ від 18.08.2010 № 749); – Методичні рекомендації щодо застосування Методики визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок
---	--

	самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу (наказ Державного агентства земельних ресурсів України та Державної інспекції з контролю за використанням і охороною земель від 12.09.2007 № 110)
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011; – Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин: постанова пленуму ВГСУ № 6 від 17.05.2011; – узагальнення судової практики розгляду господарськими судами справ у спорах, пов'язаних із земельними правовідносинами (ВГСУ, 01.01.2010); – Про практику застосування господарськими судами земельного законодавства: рекомендації президії ВГСУ № 04–06/15 від 02.02.2010
Підсудність	– спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК)
Розмір ставки судового збору	– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – держава та територіальні громади в особі своїх органів, як власники земельних ділянок; – органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування у правовідносинах щодо розпорядження земельними ділянками державної та комунальної власності;

8. Справи у спорах, що виникають із земельних відносин

	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкт господарської діяльності
<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – форма власності земель; – наявність правовстановлюючих документів на землю; – факт набуття та реалізації юридичними особами (в т.ч. суб'єктами підприємницької діяльності), органами місцевого самоврядування та державою права на земельні ділянки; – факт визнання незаконними рішень органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань передачі земельних ділянок у власність чи надання у користування, припинення права власності на ділянки, вилучення земельних ділянок із користування; – факт порушеного права третьою особою, яка на підставі рішень державних органів або органів місцевого самоврядування претендує на спірну земельну ділянку; – факт укладення договору оренди землі; – факт заборгованості з орендної плати за договором користування земельною ділянкою; – факт самовільного зайняття земельних ділянок; – факт укладення договору про встановлення земельного сервітуту; – факт користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій); – факт користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис); – факти перешкод у користуванні земельною ділянкою; – цільове призначення земельної ділянки (у разі використання не за цільовим призначенням зазначається для яких цілей фактично використовується земельна ділянка); – наявність на самовільно зайнятій земельній ділянці самочинно збудованих або встановлених об'єктів та споруд
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – державний акта на право власності на земельну ділянку; – державний акта на право постійного користування земельною ділянкою; – копія договору оренди землі; – копія договору про встановлення земельного сервітуту;

	<ul style="list-style-type: none"> – акт перевірки дотримання вимог земельного законодавства; – протокол про адміністративне правопорушення; – припис (з вимогою усунення порушення земельного законодавства); – акт обстеження земельної ділянки; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – <i>витяг з Єдиного державного реєстру</i> юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – для застосування такої міри відповідальності як стягнення майнової шкоди (збитків) потрібна наявність усіх елементів складу цивільного правопорушення, а саме: протиправної поведінки, збитків, причинного зв'язку між протиправною поведінкою заподіювача шкоди та збитками, вини. При цьому для стягнення збитків у вигляді неодержаних доходів (упущеної вигоди) також необхідним є встановлення заходів, вжитих стороною для одержання такої вигоди. За відсутності хоча б одного із цих елементів цивільно-правова відповідальність не настає. На позивача покладається обов'язок довести наявність збитків, протиправність поведінки заподіювача збитків та причинний зв'язок такої поведінки із заподіяними збитками. У свою чергу, відповідач повинен довести, що в його діях немає вини у заподіянні збитків (<i>постанова КГС ВС, справа № 912/1189/17 від 11.05.2018</i>); – немає підстав для застосування до спірних правовідносин приписів чинного законодавства України про відшкодування шкоди (збитків) власникам земельних ділянок, оскільки до моменту оформлення власником об'єкта нерухомого майна права оренди земельної ділянки, на якій розташований цей об'єкт, відносини з фактичного користування земельною ділянкою без укладеного договору оренди та недоотримання її власником доходів у вигляді орендної плати є за своїм змістом кондикційними (<i>постанова КГС ВС, справа № 915/1806/19 від 09.04.2020</i>); – збитки за користування земельною ділянкою без правовстановлюючих документів та безпідставно на-

	<p>буте майно мають різну правову природу і охоплюються різним нормативно-правовим регулюванням. Утім, на відміну від збитків, для стягнення яких необхідно довести наявність складу правопорушення, для висновку про наявність підстав для повернення безпідставно набутих коштів потрібно встановити обставини набуття або збереження майна за рахунок іншої особи (потерпілого), а також те, що набуття або збереження цього майна відбулося за відсутності правової підстави або підстава, на якій майно набувалося, згодом відпала (<i>постанова КГС ВС, справа № 926/851/17 від 13.01.2020</i>)</p>
--	---

8.5. Справи про стягнення штрафних санкцій за невиконання / неналежне виконання зобов'язань за договорами щодо земельної ділянки

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 2, 8, 12, 48, 133, 148, 152, 197, 283 ГК України; – ст.ст. 11, 16, 167, 169, 374 ЦК України; – Земельний кодекс України; – Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998; – Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17.11.2009; – Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003; – Про затвердження порядків ведення Поземельної книги і Книги записів про державну реєстрацію державних актів на право власності на земельну ділянку та на право постійного користування земельною ділянкою, договорів оренди землі: постанова КМУ № 1021 від 09.09.2009; – Тимчасовий порядок присвоєння кадастрового номера земельній ділянці, затверджено постановою КМУ № 749 від 18.08.2010; – Методичні рекомендації щодо застосування Методики визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару
---	---

	ґрунту) без спеціального дозволу (наказ Державного агентства земельних ресурсів України та Державної інспекції з контролю за використанням і охороною земель від 12.09.2007 № 110)
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011; – Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин: постанова пленуму ВГСУ № 6 від 17.05.2011; – узагальнення судової практики розгляду господарськими судами справ у спорах, пов'язаних із земельними правовідносинами (ВГСУ, 01.01.2010); – Про практику застосування господарськими судами земельного законодавства: рекомендації президії ВГСУ № 04–06/15 від 02.02.2010
Підсудність	– спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК)
Розмір ставки судового збору	– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – держава та територіальні громади в особі своїх органів, як власники земельних ділянок; – органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування у правовідносинах щодо розпорядження земельними ділянками державної та комунальної власності; – суб'єкт господарської діяльності
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – форма власності земель; – наявність правовстановлюючих документів на землю;

	<ul style="list-style-type: none"> – факт набуття та реалізації юридичними особами (в т.ч. суб'єктами підприємницької діяльності), органами місцевого самоврядування та державою права на земельні ділянки; – факт визнання незаконними рішень органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань передачі земельних ділянок у власність чи надання у користування, припинення права власності на ділянки, вилучення земельних ділянок із користування; – факт порушеного права третьою особою, яка на підставі рішень державних органів або органів місцевого самоврядування претендує на спірну земельну ділянку; – факт укладення договору оренди землі; – факт заборгованості з орендної плати за договором користування земельною ділянкою; – факт самовільного зайняття земельних ділянок; – факт укладення договору про встановлення земельного сервітуту; – факт користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій); – факт користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис); – факти перешкод у користуванні земельною ділянкою; – цільове призначення земельної ділянки (у разі використання не за цільовим призначенням зазначається для яких цілей фактично використовується земельна ділянка); – наявність на самовільно зайнятій земельній ділянці самочинно збудованих або встановлених об'єктів та споруд
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – державний акта на право власності на земельну ділянку; – державний акта на право постійного користування земельною ділянкою; – копія договору оренди землі; – копія договору про встановлення земельного сервітуту; – акт перевірки дотримання вимог земельного законодавства; – протокол про адміністративне правопорушення;

	<ul style="list-style-type: none"> – припис (з вимогою усунення порушення земельного законодавства); – акт обстеження земельної ділянки; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – <i>витяг з Єдиного державного реєстру</i> юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – встановлені судами факти притягнення відповідача як фізичної особи-підприємця до адміністративної відповідальності за порушення земельного законодавства не впливають на визначення юрисдикції, в якій має бути вирішений цей спір, оскільки суди не встановили факт здійснення відповідачем як суб'єктом господарювання підприємницької діяльності на земельній ділянці. Наявність у рішенні міської ради вказівки на те, що дозвіл на виготовлення технічної документації із землеустрою надається відповідачу для комерційного використання земельної ділянки, не може свідчити про її фактичне використання відповідачем як фізичною особою-підприємцем для зайняття господарською діяльністю з метою одержання прибутку. Відтак, за відсутності встановлених судом обставин фактичного використання відповідачем земельної ділянки для здійснення господарської діяльності в якості підприємця ВП ВС погоджується з викладеними у касаційній скарзі доводами прокурора та вважає помилковими висновки судів першої й апеляційної інстанцій щодо наявності підстав для розгляду справи за правилами господарського судочинства (<i>постанова ВП ВС, справа № 749/230/15ц від 27.06.2018</i>); – порядок і підстави набуття права користування земельною ділянкою врегульовано статтями 122, 123, 124 ЗК, які не передбачають такого права користування земельною ділянкою як резервування (використання). Метою укладення спірного договору є одержання місцевим бюджетом плати за землю у період, коли триває оформлення документів із землеустрою, але законодавством визначено тільки дві форми плати за землю: орендна плата та земельний

	<p>податок, який, як убачається з матеріалів справи, Відповідач сплачує та заборгованості зі сплати якого не має. Одержання плати за землю у формі плати за місце розташування об'єктів нерухомості чинним законодавством не передбачено (<i>постанова КГС ВС, справа № 916/814/17 від 10.04.2018</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – виконання позивачем своїх зобов'язань за договором (навіть у випадку невиконання зобов'язань відповідачем) не може свідчити, що він погодився з простроченням попередньої оплати відповідачем. Оскільки судами не встановлено, чи передбачено умовами договору початок робіт залежно від отримання підрядником попередньої оплати, то висновки суду про те, що виконання робіт є погодженням з неотриманням попередньої оплати та відповідно конклюдентною зміною умов договору є передчасними (<i>постанова КГС ВС, справа № 911/105/18 від 20.12.2018</i>)
--	--

8.6. Справи про оренду земельної ділянки

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 2, 8, 12, 48, 133, 148, 152, 197, 283 ГК України; – ст.ст. 11, 16, 167, 169, 374 ЦК України; – Земельний кодекс України; – Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998; – Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17.11.2009; – Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003; – Про затвердження порядку ведення Поземельної книги і Книги записів про державну реєстрацію державних актів на право власності на земельну ділянку та на право постійного користування земельною ділянкою, договорів оренди землі: постанова КМУ № 1021 від 09.09.2009; – Тимчасовий порядок присвоєння кадастрового номера земельній ділянці (затверджено постановою КМУ № 749 від 18.08.2010); – Методичні рекомендації щодо застосування Методики визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, викори-
---	--

	стання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу (наказ Державного агентства земельних ресурсів України та Державної інспекції з контролю за використанням і охороною земель від 12.09.2007 № 110)
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011; – Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин: постанова пленуму ВГСУ № 6 від 17.05.2011; – узагальнення судової практики розгляду господарськими судами справ у спорах, пов'язаних із земельними правовідносинами (ВГСУ, 01.01.2010); – Про практику застосування господарськими судами земельного законодавства: рекомендації президії ВГСУ № 04–06/15 від 02.02.2010
Підсудність	– спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК)
Розмір ставки судового збору	– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – держава та територіальні громади в особі своїх органів, як власники земельних ділянок; – органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування у правовідносинах щодо розпорядження земельними ділянками державної та комунальної власності; – суб'єкт господарської діяльності

<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – форма власності земель; – наявність правовстановлюючих документів на землю; – факт набуття та реалізації юридичними особами (в т.ч. суб'єктами підприємницької діяльності), органами місцевого самоврядування та державою права на земельні ділянки; – факт визнання незаконними рішень органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань передачі земельних ділянок у власність чи надання у користування, припинення права власності на ділянки, вилучення земельних ділянок із користування; – факт порушення права третьою особою, яка на підставі рішень державних органів або органів місцевого самоврядування претендує на спірну земельну ділянку; – факт укладення договору оренди землі; – факт заборгованості з орендної плати за договором користування земельною ділянкою; – факт самовільного зайняття земельних ділянок; – факт укладення договору про встановлення земельного сервітуту; – факт користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій); – факт користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис); – факти перешкод у користуванні земельною ділянкою; – цільове призначення земельної ділянки (у разі використання не за цільовим призначенням зазначається для яких цілей фактично використовується земельна ділянка); – наявність на самовільно зайнятій земельній ділянці самочинно збудованих або встановлених об'єктів та споруд
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – державний акта на право власності на земельну ділянку; – державний акта на право постійного користування земельною ділянкою; – копія договору оренди землі; – копія договору про встановлення земельного сервітуту;

	<ul style="list-style-type: none"> – акт перевірки дотримання вимог земельного законодавства; – протокол про адміністративне правопорушення; – припис (з вимогою усунення порушення земельного законодавства); – акт обстеження земельної ділянки; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – <i>витяг з Єдиного державного реєстру</i> юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – після укладення договору тимчасового користування землею, зокрема на умовах оренди, фермерське господарство з дати його державної реєстрації набуває статусу юридичної особи. З цього часу обов'язки землекористувача здійснює фермерське господарство, а не громадянин, якому вона надана. Спори фермерських господарств щодо права власності чи іншого речового права на землю з іншими юридичними особами, органами, уповноваженими здійснювати функції держави у спірних правовідносинах, і прокурором, який обґрунтовує позовні вимоги порушенням інтересів держави у сфері розпорядження ділянками державної та комунальної власності, треба розглядати за правилами господарського судочинства (<i>постанова ВП ВС, справа № 348/992/16-ц від 13.03.2018</i>); – позовна вимога про повернення земельної ділянки має немайновий характер, оскільки у даному випадку мають місце правовідносини сторін, які врегульовані договором оренди, строк дії якого закінчився, а отже відповідна вимога є вимогою про виконання обов'язку в натурі (повернення належної орендодавцеві земельної ділянки), об'єктом вимоги є дія зобов'язаної сторони, що не піддається грошовій (вартісній) оцінці, при цьому вирішення спору не вплине на склад майна сторін спору та не змінить власника майна (<i>постанова об'єднаної палати КГС ВС, справа № 905/105/20 від 02.12.2020</i>); – поновлення договору оренди землі в судовому порядку у передбачений ст. 33 ЗУ «Про оренду землі»

	<p>спосіб, вимагає укладення додаткової угоди між сторонами як єдиної підстави продовження орендних прав і обов'язків на новий строк, отже суди помилково дійшли висновку про наявність підстав для задоволення позовних вимог у частині визнання договорів оренди поновленими, що фактично є констатацією судом обставин продовження орендних правовідносин, а не зміною правовідношення судом та поновленням договору в судовому порядку (<i>постанова ВП ВС, справа № 378/596/16-цв</i> від 29.09.2020);</p> <ul style="list-style-type: none">– на момент укладення та державної реєстрації права оренди з новим орендарем, були чинними договори раніше укладені з позивачем щодо тих самих земельних ділянок, строк їх дії не закінчився, і той факт, що ці договори в установленому договором чи законом порядку розірвані або визнані недійсними судом, не підтверджено, а тому укладення нового договору оренди земельної ділянки під час дії договору оренди цієї земельної ділянки з іншим орендарем суперечить законодавству та порушує права та інтереси первинного орендаря щодо поновлення договору оренди (<i>постанова ВП ВС, справа № 378/596/16-цв</i> від 29.09.2020);– оскільки орендар в межах строку, визначеного договором, звернувся до орендодавця з листом про поновлення договору оренди на тих самих умовах і на той самий строк та проектом відповідної додаткової угоди до договору і орендодавець в термін, визначений ч. 6 ст. 33 ЗУ «Про оренду землі» з дня закінчення строку договору заперечення проти поновлення договору не надав, а орендар користується земельною ділянкою після закінчення строку оренди, то позовна вимога про визнання укладеною додаткової угоди до договору оренди землі є такою, що підлягає задоволенню (<i>постанова КГС ВС, справа № 914/1218/19в</i> від 18.11.2020);– виникнення права власності на будинок, будівлю, споруду не є підставою для виникнення права оренди земельної ділянки, на якій вони розміщені і яка не була відведена в оренду попередньому власнику. Право оренди земельної ділянки виникає на підставі відповідного договору з моменту державної реєстрації цього права. Проте, враховуючи приписи ч. 2 ст. 120 ЗК України, не є правопору-
--	--

	<p>шенням відсутність у власника будинку, будівлі, споруди права оренди на земельну ділянку, яка має іншого власника і на якій ці будинок, будівля, споруда розташовані. Відтак, ВП ВС вважає, за відсутні підстави застосувати до спірних правовідносин приписи чинного законодавства України про відшкодування шкоди (збитків) власникам земельних ділянок. До моменту оформлення власником об'єкта нерухомого майна права оренди земельної ділянки, на якій розташований цей об'єкт, відносно з фактичного користування земельною ділянкою без укладеного договору оренди та недоотримання її власником доходів у вигляді орендної плати є за своїм змістом кондиційними. Фактичний користувач земельної ділянки, який без достатньої правової підстави за рахунок власника цієї ділянки зберіг у себе кошти, які мав заплатити за користування нею, зобов'язаний повернути ці кошти власнику земельної ділянки на підставі ч. 1 ст. 1212 ЦК України (<i>постанова ВП ВС, справа № 629/4628/16-ц від 23.05.2018</i>)</p>
--	---

8.7. Справи щодо землі Збройних Сил України

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 2, 8, 12, 48, 133, 148, 152, 197, 283 ГК України; – ст.ст. 11, 16, 167, 169, 374 ЦК України; – Про використання земель оборони: Закон України від 27.11.2003; – Про правовий режим майна у Збройних Силах України: Закон України від 21.09.1999; – Земельний кодекс України; – Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998; – Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17.11.2009; – Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003; – Положення про порядок надання в користування земель (земельних ділянок) для потреб Збройних Сил України та основні правила користування наданими землями (затверджено наказом Міністра оборони України від 22.12.1997 № 483);
---	--

8. Справи у спорах, що виникають із земельних відносин

	<ul style="list-style-type: none"> – Тимчасовий порядок присвоєння кадастрового номера земельній ділянці (затверджено постановою КМУ від 18.08.2010 № 749
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011; – Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин: постанова пленуму ВГСУ № 6 від 17.05.2011; – узагальнення судової практики розгляду господарськими судами справ у спорах, пов'язаних із земельними правовідносинами (ВГСУ, 01.01.2010); – Про практику застосування господарськими судами земельного законодавства: рекомендації президії ВГСУ № 04–06/15 від 02.02.2010
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцем знаходження майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – держава та територіальні громади в особі своїх органів, як власники земельних ділянок; – органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування у правовідносинах щодо розпорядження земельними ділянками державної та комунальної власності; – суб'єкт господарської діяльності
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – форма власності земель; – наявність правовстановлюючих документів на землю;

	<ul style="list-style-type: none"> – факт набуття та реалізації юридичними особами (в т.ч. суб'єктами підприємницької діяльності), органами місцевого самоврядування та державою права на земельні ділянки; – факт визнання незаконними рішень органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань передачі земельних ділянок у власність чи надання у користування, припинення права власності на ділянки, вилучення земельних ділянок із користування; – факт порушеного права третьою особою, яка на підставі рішень державних органів або органів місцевого самоврядування претендує на спірну земельну ділянку; – факт укладення договору оренди землі; – факт заборгованості з орендної плати за договором користування земельною ділянкою; – факт самовільного зайняття земельних ділянок; – факти перешкод у користуванні земельною ділянкою; – цільове призначення земельної ділянки (у разі використання не за цільовим призначенням зазначається для яких цілей фактично використовується земельна ділянка); – наявність на самовільно зайнятій земельній ділянці самочинно збудованих або встановлених об'єктів та споруд
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – державний акта на право власності на земельну ділянку; – державний акта на право постійного користування земельною ділянкою; – копія договору оренди землі; – копія договору про встановлення земельного сервітуту; – акт перевірки дотримання вимог земельного законодавства; – протокол про адміністративне правопорушення; – припис (з вимогою усунення порушення земельного законодавства); – акт обстеження земельної ділянки; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – <i>витяг з Єдиного державного реєстру</i> юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань;

	<ul style="list-style-type: none"> – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (занаявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – об'єктом спірного рішення міськради є земельна ділянка, розташована в межах військового містечка, яка на підставі рішення виконкому міськради депутатів трудящих від 21.12.1948 була відведена у користування другій Квартирно-експлуатаційній частині району, правонаступником якої є Київське квартирно-експлуатаційне управління Міністерства оборони України. Підставою заявленого позову визначено те, що спірне рішення міськради суперечить актам законодавства та порушує права та інтереси держави в особі КМ України як центрального органу виконавчої влади, який за законом є власником земель державної власності (які є землями оборони), Міністерства оборони України як органу, уповноваженого здійснювати функції управління землями оборони, та Квартирно-експлуатаційного управління Міністерства оборони України як законного користувача земельної ділянки, яка стала об'єктом оспорюваного рішення міськради. За позовом прокурора про визнання незаконним зазначеного рішення міськради спір підлягає розгляду в порядку господарського судочинства, оскільки цей спір не стосується захисту прав, свобод та інтересів у сфері публічно-правових відносин, а пов'язаний із вирішенням питання щодо порушення права землекористування позивачів, а відтак його розгляд не належить до юрисдикції адміністративних судів. Отже, зважаючи на характер правовідносин у цій справі, ВП ВС дійшла висновку про те, що у даному випадку спір виник із майнових відносин приватноправового характеру (цивільних правовідносин), а тому, з урахуванням суб'єктного складу сторін, розгляд цієї справи має здійснюватися в порядку господарського судочинства (<i>постанова ВП ВС, справа № 910/21404/17 від 11.09.2018</i>); – рішення про передачу до комунальної власності земельної ділянки, яка надана для потреб Збройних Сил України і не використовується, приймається за згодою, зокрема, Міністра оборони України, якому передуює виявлення такої земельної ділянки, формування відповідних відомостей щодо неї та погоджен-

	<p>ня з компетентними органами Збройних Сил України, а завершується передачею місцевим органам влади землекористувачами спільно з квартирно-експлуатаційною частиною, на обліку якої знаходиться земельна ділянка, в порядку, встановленому ЗК України. Отже, припинення права постійного користування та передача земельної ділянки до комунальної власності, окрім добровільної відмови землекористувача – Райвійськкомату, мали відбуватися за відповідною процедурою, якої у цій справі дотримано не було. Враховуючи, що ані землекористувач, ані уповноважений орган управління майном Збройних Сил України не надавав своєї згоди на припинення права постійного користування земельною ділянкою, сторонами не дотримано порядку передачі землі до комунальної власності, правильним є висновки судів обох інстанцій про те, що рішення ради в оскаржуваній частині не відповідає вимогам законодавства (<i>постанова КГС ВС, справа № 918/820/18 від 21.11.2019</i>)</p>
--	--

8.8. Справи про право користування земельною ділянкою (сервітут)

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 2, 8, 12, 48, 133, 148, 152, 197, 283 ГК України; – ст.ст. 11, 16, 167, 169, 374,395, 401–406 ЦК України; – Земельний кодекс України; – Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998; – Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17.11.2009; – Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011; – Про затвердження порядків ведення Поземельної книги і Книги записів про державну реєстрацію державних актів на право власності на земельну ділянку та на право постійного користування земельною ділянкою, договорів оренди землі: постанова КМУ від 09.09.2009 № 1021; – Тимчасовий порядок присвоєння кадастрового номера земельній ділянці, затверджено постановою КМУ від 18.08.2010 № 749;
---	---

8. Справи у спорах, що виникають із земельних відносин

	<ul style="list-style-type: none"> – Методичні рекомендації щодо застосування Методики визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу (наказ Державного агентства земельних ресурсів України та Державної інспекції з контролю за використанням і охороною земель від 12.09.2007 № 110)
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова Пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011; – Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин: постанова пленуму ВГСУ № 6 від 17.05.2011; – узагальнення судової практики розгляду господарськими судами справ у спорах, пов'язаних із земельними правовідносинами (ВГСУ, 01.01.2010); – Про практику застосування господарськими судами земельного законодавства: рекомендації президії ВГСУ № 04–06/15 від 02.02.2010
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК)
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
<p>Сторони спору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – держава та територіальні громади в особі своїх органів, як власники земельних ділянок; – органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування у правовідносинах щодо розпорядження

	<p>земельними ділянками державної та комунальної власності;</p> <ul style="list-style-type: none"> – суб'єкт господарської діяльності
<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – форма власності земель; – наявність правовстановлюючих документів на землю; – факт набуття та реалізації юридичними особами (в т.ч. суб'єктами підприємницької діяльності), органами місцевого самоврядування та державою права на земельні ділянки; – факт визнання незаконними рішень органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань передачі земельних ділянок у власність чи надання у користування, припинення права власності на ділянки, вилучення земельних ділянок із користування; – факт порушеного права третьою особою, яка на підставі рішень державних органів або органів місцевого самоврядування претендує на спірну земельну ділянку; – факт укладення договору оренди землі; – факт заборгованості з орендної плати за договором користування земельною ділянкою; – факт самовільного зайняття земельних ділянок; – факт укладення договору про встановлення земельного сервітуту; – факти перешкод у користуванні земельною ділянкою; – цільове призначення земельної ділянки (у разі використання не за цільовим призначенням зазначається для яких цілей фактично використовується земельна ділянка); – наявність на самовільно зайнятій земельній ділянці самочинно збудованих або встановлених об'єктів та споруд
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – державний акта на право власності на земельну ділянку; – державний акта на право постійного користування земельною ділянкою; – копія договору оренди землі; – копія договору про встановлення земельного сервітуту;

	<ul style="list-style-type: none"> – акт перевірки дотримання вимог земельного законодавства; – протокол про адміністративне правопорушення; – припис (з вимогою усунення порушення земельного законодавства); – акт обстеження земельної ділянки; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – <i>витяг з Єдиного державного реєстру</i> юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – закриваючи провадження у справі в частині вимог про зобов'язання усунути перешкоди у користуванні нерухомим майном шляхом переукладення договору особистого строкового сервітуту для розміщення малої архітектурної форми, оскільки в цій частині спір не підлягає розгляду адміністративним судом. Суди першої та апеляційної інстанції не звернули увагу на те, що предметом спору у цій справі є правомірність припинення договору особистого строкового сервітуту та, як наслідок демонтаж МАФ (торговельного павільйону), стосується приватних інтересів фізичної особи-підприємця, спір має цивільно-правову природу. Зазначене виключає відносини сторін у цій справі як такі, що засновані на управлінських чи контролюючих функціях однієї сторони стосовно іншої, а отже, ця справа не має визначених КАС України ознак адміністративного позову. При цьому слід зауважити, що цей позов, який не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства, також не підлягає розгляду за правилами цивільного судочинства, про що помилково у своєму рішенні вказав суд першої інстанції. ВП ВС зазначає, що цей спір має вирішуватися в порядку господарського судочинства виходячи з такого. Як убачається з матеріалів справи, спірні правовідносини виникли між фізичною особою-підприємцем та органом місцевого самоврядування (<i>постанова ВП ВС, справа № 495/2176/17 від 25.04.2018</i>); – належність сервітуту юридичній особі не означає, що право користування чужим майном належить цій

	<p>юридичній особі виключно в особі її виконавчого чи іншого органу. Юридична особа, якій належить сервітут, може користуватися чужим майном так само, як ним звичайно користувався би власник, з урахуванням обсягу прав щодо користування, визначеного сервітутом. Так, якщо змістом сервітуту є право проїзду через частину чужої земельної ділянки, то юридична особа, якій належить сервітут, може здійснювати своє право для проїзду членів виконавчого та інших органів юридичної особи, зокрема її членів, для проїзду працівників юридичної особи, відвідувачів юридичної особи, зокрема її контрагентів (які, наприклад, поставляють продукти, будівельні матеріали, здійснюють ремонт майна юридичної особи чи будівництво, здійснюють обслуговування комунікацій) тощо. Тому встановлення сервітуту для проїзду юридичної особи та її членів не означає, що сервітут належить одночасно і юридичній особі, і членам цієї юридичної особи як фізичним або юридичним особам. Натомість єдиним суб'єктом сервітуту є юридична особа, а не її члени (<i>постанова ВП ВС, справа № 911/2701/17 від 25.06.2019</i>);</p> <ul style="list-style-type: none">– закінчення строку, на який було встановлено сервітут, зумовлює припинення дії договору, на підставі якого позивач за первісним позовом користувався спірною земельною ділянкою. Окрім цього, при вирішенні спору судами також ураховано рішення Міської ради, яким встановлено, що договори особистого строкового сервітуту на розміщення тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності на території Міської ради, укладені із Міською радою та зареєстровані в установленому порядку, діють до закінчення строку, встановленого договорами. Зазначене рішення є обов'язковим для виконання (<i>постанова ВП ВС, справа № 905/2765/17 від 12.12.2019</i>)
--	---

8.9. Справи про право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзіс)

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 2, 8, 12, 133, 148, 152, 197, 283 ГК України; – ст.ст. 11, 16, 167, 169, 374, 395, 407–412 ЦК України; – Земельний кодекс України; – Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998; – Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17.11.2009; – Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011; – Про затвердження порядків ведення Поземельної книги і Книги записів про державну реєстрацію державних актів на право власності на земельну ділянку та на право постійного користування земельною ділянкою, договорів оренди землі: постанова КМУ від 09.09.2009№ 1021; – Тимчасовий порядок присвоєння кадастрового номера земельній ділянці, затверджено постановою КМУ від 18.08.2010№ 749; – Методичні рекомендації щодо застосування Методики визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу (наказ Державного агентства земельних ресурсів України та Державної інспекції з контролю за використанням і охороною земель від 12.09.2007 № 110)
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова Пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011; – Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин: постанова пленуму ВГСУ № 6 від 17.05.2011; – узагальнення судової практики розгляду господарськими судами справ у спорах, пов'язаних із земельними правовідносинами (ВГСУ, 01.01.2010);

	<ul style="list-style-type: none"> – Про практику застосування господарськими судами земельного законодавства: рекомендації президії ВГСУ № 04–06/15 від 02.02.2010
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – держава та територіальні громади в особі своїх органів, як власники земельних ділянок; – органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування у правовідносинах щодо розпорядження земельними ділянками державної та комунальної власності; – суб'єкт господарської діяльності
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – форма власності земель; – наявність правовстановлюючих документів на землю; – факт набуття та реалізації юридичними особами (в т.ч. суб'єктами підприємницької діяльності), органами місцевого самоврядування та державою права на земельні ділянки; – факт визнання незаконними рішень органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань передачі земельних ділянок у власність чи надання у користування, припинення права власності на ділянки, вилучення земельних ділянок із користування; – факт порушеного права третьою особою, яка на підставі рішень державних органів або органів місце-

	<p>вого самоврядування претендує на спірну земельну ділянку;</p> <ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору оренди землі; – факт заборгованості з орендної плати за договором користування земельною ділянкою; – факт самовільного зайняття земельних ділянок; – факт користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис); – факти перешкод у користуванні земельною ділянкою; – цільове призначення земельної ділянки (у разі використання не за цільовим призначенням зазначається для яких цілей фактично використовується земельна ділянка); – наявність на самовільно зайнятій земельній ділянці самочинно збудованих або встановлених об'єктів та споруд
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – державний акта на право власності на земельну ділянку; – державний акта на право постійного користування земельною ділянкою; – копія договору оренди землі; – копія договору емфітевзису; – копія договору про встановлення земельного сервітуту; – акт перевірки дотримання вимог земельного законодавства; – протокол про адміністративне правопорушення; – припис (з вимогою усунення порушення земельного законодавства); – акт обстеження земельної ділянки; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – вирішення спору стосовно визнання права користування емфітевта (землекористувача) земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб на підставі договору емфітевзису у разі невизнання такого права

	<p>особою, яка не є стороною цього договору, не впливає на обсяг прав і обов'язків власника щодо відповідної земельної ділянки, оскільки предмет такого спору не стосується ані правомірності набуття ним відповідної земельної ділянки, ані правомірності укладеного із землекористувачем договору емфітевзису (<i>постанова ВП ВС, справа № 922/980/18 від 26.03.2019</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – застосування виконавцем такого заходу примусового виконання рішень, як звернення стягнення на право оренди земельної ділянки, можливе стосовно власника земельної ділянки (орендодавця), а також у тих випадках, коли право на таке відчуження щодо іншої, крім власника, особи, передбачено законом або договором (емфітевізіс, суперфіцій, заставадержатель права оренди земельної ділянки тощо). Адже виконавець, виконуючи рішення, не може бути наділений більшими повноваженнями щодо майнових прав, ніж має щодо цих самих майнових прав сам боржник (<i>постанова ВП ВС, справа № 904/968/18 від 18.03.2020</i>); – наділення орендаря окремими повноваженнями щодо права на оренду земельної ділянки не дає підстав для прирівнювання цього майнового права до емфітевзису і суперфіцію, щодо яких законодавством чітко визначено самостійний правовий режим (<i>постанова ВП ВС, справа № 904/968/18 від 18.03.2020</i>)
--	---

8.10. Інші справи у спорах, що виникають із земельних відносин

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 2, 8, 12, 48, 133, 148, 152, 197, 283 ГК України; – ст.ст. 11, 16, 167, 169, 374 ЦК України; – Земельний кодекс України; – Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998; – Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011; – Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003; – Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17.11.2009; – Про затвердження порядків ведення Поземельної книги і Книги записів про державну реєстрацію дер-
---	---

8. Справи у спорах, що виникають із земельних відносин

	<p>жавних актів на право власності на земельну ділянку та на право постійного користування земельною ділянкою, договорів оренди землі: постанова КМУ № 1021 від 09.09.2009;</p> <ul style="list-style-type: none"> – Тимчасовий порядок присвоєння кадастрового номера земельній ділянці (затверджено постановою КМУ № 749 від 18.08.2010); – Методичні рекомендації щодо застосування Методики визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу (наказ Державного агентства земельних ресурсів України та Державної інспекції з контролю за використанням і охороною земель від 12.09.2007 № 110)
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011; – Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин: постанова пленуму ВГСУ № 6 від 17.05.2011; – узагальнення судової практики розгляду господарськими судами справ у спорах, пов'язаних із земельними правовідносинами (ВГСУ, 01.01.2010); – Про практику застосування господарськими судами земельного законодавства: рекомендації президії ВГСУ № 04–06/15 від 02.02.2010
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч.3 ст. 30 ГПК)
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового міні-

	муму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – держава та територіальні громади в особі своїх органів, як власники земельних ділянок; – органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування у правовідносинах щодо розпорядження земельними ділянками державної та комунальної власності; – суб'єкт господарської діяльності
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – форма власності земель; – наявність правовстановлюючих документів на землю; – факт набуття та реалізації юридичними особами (в т.ч. суб'єктами підприємницької діяльності), органами місцевого самоврядування та державою права на земельні ділянки; – факт визнання незаконними рішень органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань передачі земельних ділянок у власність чи надання у користування, припинення права власності на ділянки, вилучення земельних ділянок із користування; – факт порушеного права третьою особою, яка на підставі рішень державних органів або органів місцевого самоврядування претендує на спірну земельну ділянку; – факт укладення договору оренди землі; – факт заборгованості з орендної плати за договором користування земельною ділянкою; – факт самовільного зайняття земельних ділянок; – факт укладення договору про встановлення земельного сервітуту; – факт користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій); – факт користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис); – факти перешкод у користуванні земельною ділянкою; – цільове призначення земельної ділянки (у разі використання не за цільовим призначенням зазначається для яких цілей фактично використовується земельна ділянка); – наявність на самовільно зайнятій земельній ділянці самочинно збудованих або встановлених об'єктів та споруд

<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – державний акта на право власності на земельну ділянку; – державний акта на право постійного користування земельною ділянкою; – копія договору оренди землі; – копія договору про встановлення земельного сервітуту; – акт перевірки дотримання вимог земельного законодавства; – протокол про адміністративне правопорушення; – припис (з вимогою усунення порушення земельного законодавства); – акт обстеження земельної ділянки; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – <i>-витяг з Єдиного державного реєстру</i> юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – не можна вважати неукладеним договір після його повного чи часткового виконання сторонами. Якщо дії сторін свідчать про те, що договір фактично був укладений, суд має розглянути по суті питання щодо відповідності цього договору вимогам закону (<i>постанова ВП ВС, справа № 338/180/17 від 05.06.2018</i>); – рішення суб'єкта владних повноважень у сфері земельних відносин може оспорюватися з точки зору його законності, а вимога про визнання рішення незаконним – розглядатися в порядку цивільного або господарського судочинства, якщо за результатами реалізації рішення у фізичної чи юридичної особи виникло право цивільне й спірні правовідносини, на яких ґрунтується позов, мають приватноправовий характер. У такому випадку вимогу про визнання рішення незаконним можна розглядати як спосіб захисту порушеного цивільного права за статтею 16 ЦК України та пред'являти до суду для розгляду в порядку цивільного або господарського судочинства, якщо фактично підґрунтям і метою пред'явлення позовної вимоги про визнання рішення незаконним є оспорювання цивільного права особи (зокрема, права власності на землю), що виникло в результаті

	<p>та після реалізації рішення суб'єкта владних повноважень (<i>постанова ВП ВС, справа № 911/4144/18 від 15.05.2018</i>);</p> <ul style="list-style-type: none">– збитки та земельний податок є різними за правовою природою зобов'язаннями. Обов'язок особи відшкодувати збитки виникає з деліктних правовідносин та є фактично заходом відповідальності за вчинене особою правопорушення. Натомість земельний податок – це плата за землю у складі податку на майно, обов'язок сплатити який виникає не внаслідок вчиненого особою правопорушення, а поза межами деліктних правовідносин – у межах існуючих податкових зобов'язань, які прямо передбачені законом та виникають унаслідок виникнення в особи права постійного користування земельною ділянкою. У користувача земельної ділянки обов'язок сплатити земельний податок та відповідно податкові правовідносини виникають лише після реєстрації за такою особою права користування земельною ділянкою. І в такому разі належним способом захисту є стягнення земельного податку, а не збитків (<i>постанова ВП ВС, справа № 925/230/17 від 20.09.2018</i>);– спір про розірвання договору оренди земельної ділянки комунальної власності з підстав необхідності надання її для суспільних потреб не є спором щодо вилучення або примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності (<i>постанова ВП ВС, справа № 911/1357/18 від 06.02.2019</i>);– право постійного користування земельною ділянкою, набуте у встановленому законодавством порядку, відповідно до законодавства, що діяло на момент набуття права постійного користування, не втрачається та не припиняється навіть у тому разі, якщо особа, яка за чинним законом не може набути таке право, не здійснить переоформлення цього права в інший правовий титул. Право постійного користування зберігається і є чинним до приведення прав та обов'язків щодо такої земельної ділянки у відповідність до вимог чинного законодавства й переоформлення права постійного користування у право власності чи оренду (<i>постанова КГС ВС, справа № 909/600/18 від 15.10.2020</i>)
--	---

9. Справи у спорах щодо інтелектуальної власності

9.1. Справи щодо визнання права попереднього користування об'єктом інтелектуальної власності

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none">– ст.ст. 459–508 ЦК України;– Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993;– Про охорону прав на знаки для товарів та послуг: Закон України від 15.12.1993;– Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.1993;– Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав: Закон України від 15.05.2018;– Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів: Закон України від 05.11.1997;– Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів: Закон України від 05.11.1997;– Деякі питання організації діяльності у сфері інтелектуальної власності: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 18.05.2017 № 730
Судова практика	<ul style="list-style-type: none">– Про деякі питання практики призначення судових експертиз у справах зі спорів, пов'язаних із захистом права інтелектуальної власності: постанова пленуму ВГСУ України № 5 від 23.03.2012;– Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: постанова пленуму ВГСУ № 12 від 17.10.2012;– Щодо застосування господарськими судами законодавства у розгляді справ, пов'язаних із захистом права на об'єкти інтелектуальної власності: лист ВГСУ № 05–3/31 від 14.01.2004;– Щодо застосування господарськими судами законодавства у розгляді справ, пов'язаних із захистом права на об'єкти інтелектуальної власності: лист ВГСУ № 05–3/31 від 14.01.2004;– Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на знаки для товарів

	і послуг (торговельну марку): оглядовий лист ВГСУ від 17.04.2006 № 01–8/847
Підсудність	– позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК)
Розмір ставки судового збору	– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	– суб'єкти права інтелектуальної власності (творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо) та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності відповідально до ЦК, іншого закону чи договору) (ст. 421 ЦК)
Предмет доказування	– факт того, що два різних суб'єкти, незалежно один від одного, шляхом самостійної добросовісної творчої праці створили два тотожних інтелектуальних рішення; – факт того, що особа, яка претендує на право попереднього користувача, використовує об'єкт інтелектуальної власності або здійснила необхідне значне і серйозне приготування до такого використання; – факт того, що використання або приготування до використання об'єкта інтелектуальної власності мали місце до подання заявки на реєстрацію тотожного об'єкта; – використання або приготування до використання об'єкта інтелектуальної власності мали місце на території тієї держави, де заявляється про існування права попереднього користувача; – право попереднього користувача має безоплатний характер; – обсяг використання для попереднього користувача є обмеженим, він не може бути розширений стосовно обсягу, який склався до подання заявки на отри-

	<p>мання правовстановлюючого документа на певний об'єкт інтелектуальної власності;</p> <ul style="list-style-type: none"> – наявність у особи права попереднього користування не дає їй прав на реєстрацію об'єкта інтелектуальної власності, а дозволяє їй лише безоплатно продовжувати використання такого об'єкту
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – докази, які свідчать про самостійну розробку оригінального позначення суб'єктом (наприклад свідоцтво про реєстрацію авторського права на зображення, що входить до торговельної марки; господарські документи, що підтверджують розробку на договірній основі позначення третіми особами); – доказі, що підтверджують використання позначення в діяльності суб'єкта і введення позначення до господарського обороту: (а) договори куплі-продажу (поставки) товарів та послуг з використанням розробленого суб'єктом позначення; (б) докази реального виконання вказаних договорів (товарні накладні, бухгалтерська документація); (в) інші докази введення позначення до господарського обороту (зазначення його на вивісках, упаковках, етикетках, нашивках, ярликах, бирках, інших прикріплених до товару предметах); (г) застосування позначення в діловій документації, рекламі та Інтернеті; – докази, що підтверджують здійснення значної та серйозної підготовки таким суб'єктом для використання знака: (а) документи, що підтверджують вчинення дій, спрямованих на придбання товарів, для маркування яких передбачається використання розробленого позначення; (б) договори на виконання розробки оригінал-макетів упаковок, етикеток, бирок, ярликів з використанням позначення; (в) докази виконання вказаних договорів, виготовлення упаковок, етикеток, ярликів підприємствами типографії; (г) докази здійсненої (або) підготовленої реклами товарів чи послуг, при наданні яких у майбутньому використовуватиметься позначення; (д) докази виготовлення, ввезення та (або) зберігання товару з нанесенням розробленого знака з метою подальшого введення до господарського обороту, в тому числі через пропонування для продажу; (е) докази оплати вказаних робіт; – копії установчих документів;

	<ul style="list-style-type: none"> – витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого); – висновок експертизи об'єктів інтелектуальної власності
Правові позиції суду	<p>– організації колективного управління, які здійснюють управління майновими правами на твори, повинні довести наявність у них прав на управління авторськими майновими правами певного кола осіб. Отже, у разі звернення організації колективного управління до суду з позовом про захист прав суб'єктів авторського права суд повинен з'ясувати обсяг повноважень цієї організації згідно з договорами, укладеними цією організацією та суб'єктом авторського права (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/5186/18 від 16.04.2019</i>)</p>

9.2. Справи щодо права на торговельну марку

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 459–470, 492–500 ЦК України; – Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993; – Про охорону прав на знаки для товарів та послуг: Закон України від 15.12.1993; – Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.1993; – Про ефективне управління майновими правами правласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав: Закон України від 15.05.2018; – Про затвердження Положення про представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених): постанова КМУ від 10.08.1994 № 545; – Правила складання і подання заявки на видачу свідоцтва України на знак для товарів і послуг: наказ Держпатенту України від 28.07.1995 № 116
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання практики призначення судових експертиз у справах зі спорів, пов'язаних із захистом права інтелектуальної власності: постанова пленуму ВГСУ України № 5 від 23.03.2012; – Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: постанова пленуму ВГСУ № 12 від 17.10.2012;

9. Справи у спорах щодо інтелектуальної власності

	<ul style="list-style-type: none"> – Щодо застосування господарськими судами законодавства у розгляді справ, пов'язаних із захистом права на об'єкти інтелектуальної власності: лист ВГСУ № 05–3/31 від 14.01.2004; – Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на знаки для товарів і послуг (торговельну марку): оглядовий лист ВГСУ від 17.04.2006 № 01–8/847; – Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку ВГСУ): оглядовий лист ВГСУ від 19.11.2013 № 01–06/1658/2013; – Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку ВГСУ): оглядовий лист ВГСУ від 28.02.2017 № 01–06/521
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкти права інтелектуальної власності (творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо) та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності відповідально до ЦК, іншого закону чи договору) (ст. 421 ЦК)
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт того, що два різних суб'єкти, незалежно один від одного, шляхом самостійної добросовісної творчої праці створили два тотожних інтелектуальних рішення;

	<ul style="list-style-type: none"> – факт того, що особа, яка претендує на право попереднього користувача, використовує об'єкт інтелектуальної власності або здійснила необхідне значне і серйозне приготування до такого використання; – факт того, що використання або приготування до використання об'єкта інтелектуальної власності мали місце до подання заявки на реєстрацію тотожного об'єкта; – використання або приготування до використання об'єкта інтелектуальної власності мали місце на території тієї держави, де заявляється про існування права попереднього користувача; – право попереднього користувача має безоплатний характер; – обсяг використання для попереднього користувача є обмеженим, він не може бути розширений стосовно обсягу, який склався до подання заявки на отримання правовстановлюючого документа на певний об'єкт інтелектуальної власності; – наявність у особи права попереднього користування не дає їй прав на реєстрацію об'єкта інтелектуальної власності, а дозволяє їй лише безоплатно продовжувати використання такого об'єкту
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – докази, які свідчать про самостійну розробку оригінального позначення суб'єктом (наприклад свідцтво про реєстрацію авторського права на зображення, що входить до торговельної марки; господарські документи, що підтверджують розробку на договірній основі позначення третіми особами); – доказі, що підтверджують використання позначення в діяльності суб'єкта і введення позначення до господарського обороту: (а) договори куплі-продажу (поставки) товарів та послуг з використанням розробленого суб'єктом позначення; (б) докази реального виконання вказаних договорів (товарні накладні, бухгалтерська документація); (в) інші докази введення позначення до господарського обороту (зазначення його на вивісках, упаковках, етикетках, нашивках, ярликах, бирках, інших прикріплених до товару предметах); (г) застосування позначення в діловій документації, рекламі та Інтернеті; – докази, що підтверджують здійснення значної та серйозної підготовки таким суб'єктом для вико-

	<p>ристання знака: (а) документи, що підтверджують вчинення дій, спрямованих на придбання товарів, для маркування яких передбачається використання розробленого позначення; (б) договори на виконання розробки оригінал-макетів упаковок, етикеток, бирок, ярликів з використанням позначення; (в) докази виконання вказаних договорів, виготовлення упаковок, етикеток, ярликів підприємствами типографії; (г) докази здійсненої (або) підготовленої реклами товарів чи послуг, при наданні яких у майбутньому використовуватиметься позначення; (д) докази виготовлення, ввезення та (або) зберігання товару з нанесенням розробленого знака з метою подальшого введення до господарського обороту, в тому числі через пропонування для продажу; (е) докази оплати вказаних робіт;</p> <ul style="list-style-type: none"> – копії установчих документів; – витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого); – висновки експертизи об'єктів інтелектуальної власності
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – у випадку введення товару з відповідною торговельною маркою в цивільний обіг власником цієї марки наступний перепродаж цього товару вже не потребує дозволу власника цієї марки та не може бути ним обмежений або заборонений за умови дотримання особами, що здійснюють подальший перепродаж товару, вимог щодо незмінності якості цього товару (<i>постанова ВГСУ, справа № 918/1141/15 від 12.04.2016</i>); – у справах, пов'язаних з визнанням охоронних документів недійсними, можливе застосування заходів до забезпечення позову у вигляді заборони відповідчєві – володільцеві спірного документа передавати будь-якій особі (особам) право власності на об'єкт інтелектуальної власності та/або надавати будь-якій особі (особам) дозвіл (видавати ліцензію) на використання об'єкта інтелектуальної власності; заборони Міністерству приймати рішення про внесення будь-яких змін до Державного реєстру патентів/свідоцтв

України стосовно даного об'єкта інтелектуальної власності, вносити відповідні зміни до даного Реєстру та здійснювати пов'язані з цим публікації в офіційному бюлетені «Промислова власність». У разі оспорювання міжнародної реєстрації торговельної марки суд з урахуванням конкретних обставин справи може заборонити власникові відповідної торговельної марки здійснювати будь-які дії з передачі відповідних прав іншим особам до розгляду справи по суті. Такі заходи мають на меті, зокрема запобігти невиправданому розширенню кола осіб, прав та інтересів яких стосуватиметься судове рішення, а відтак – утрудненню чи неможливості виконання цього рішення (*постанова КГС ВС, справа № 910/2226/18 від 02.10.2018*);

- якщо господарським судом приймається рішення про вилучення з цивільного обороту певних товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності, та знищення таких товарів або про вилучення з цивільного обороту та знищення матеріалів та знарядь, які використовувалися для виготовлення таких товарів, у резолютивній частині такого рішення, а відповідно – і у виданому на його виконання наказі мають зазначатися як найменування такого роду товарів (матеріалів, знарядь), так і ті притаманні їм ознаки, (в тому числі за необхідності – індивідуальні), які дають можливість виокремити їх з числа інших однорідних виробів (товарів, предметів) (*постанова КГС ВС, справа № 910/10771/17 від 14.08.2018*);
- з метою всебічного, повного та об'єктивного вирішення спору по суті судам належало встановити на підставі належних та допустимих доказів, чи введений спірний товар – смартфони з відповідною торговельною маркою в цивільний обіг власником цієї торговельної марки, відповідно, чи існують підстави вважати такий товар контрафактним, а наступний перепродаж на території будь-якої іншої країни, де права власника торговельної марки також охороняються, – неправомірним та таким, що порушує права інтелектуальної власності правовласника (*постанова КГС ВС, справа № 911/2674/17 від 10.07.2018*);
- саме лише укладення договорів (у тому числі ліцензійних) щодо розпорядження майновими правами на знак

	<p>для товарів і послуг не може вважатися використанням даного знака. Доказами використання певного позначення у відповідності з укладеним договором можуть виступати, зокрема, договори купівлі-продажу чи поставки товару, на якому розміщено знак, договори про розміщення рекламної продукції про такі товари на відповідних рекламних носіях тощо. Використання позначення може підтверджуватися й фактичними даними про використання його іншою особою за умови контролю з боку власника свідоцтва (доказами такого використання позначення мають бути такі ж документи, як і у випадку, якби власник знака використовував його у власній діяльності) (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/8180/17 від 29.05.2019</i>)</p>
--	--

9.3. Справи щодо права на винахід та корисну модель

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 459–508ЦК України; – Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993; – Про охорону прав на знаки для товарів та послуг: Закон України від 15.12.1993; – Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.1993; – Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав: Закон України від 15.05.2018; – Про затвердження Правил розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель: наказ Міністерства освіти і науки України від 15.03.2002 № 197; – Про затвердження Правил складання та подання заявки на промисловий зразок: наказ Міністерства освіти і науки України від 18.02.2002 № 110; – Про затвердження Порядку надання Кабінетом Міністрів України дозволу на використання запатентованого винаходу (корисної моделі) чи зареєстрованої топографії інтегральної мікросхеми: постанова КМУ від 14.01.2004 № 8
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання практики призначення судових експертиз у справах зі спорів, пов'язаних із захистом права інтелектуальної власності: постанова пленуму ВГСУ України № 5 від 23.03.2012;

	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: постановва пленуму ВГСУ № 12 від 17.10.2012; – Щодо застосування господарськими судами законодавства у розгляді справ, пов'язаних із захистом права на об'єкти інтелектуальної власності: лист ВГСУ № 05–3/31 від 14.01.2004; – Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку ВГСУ): оглядовий лист ВГСУ від 19.11.2013 № 01–06/1658/2013; – Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку ВГСУ): оглядовий лист ВГСУ від 28.02.2017 № 01–06/521
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкти права інтелектуальної власності (творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо) та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності відповідально до ЦК, іншого закону чи договору) (ст. 421 ЦК)
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт того, що два різних суб'єкти, незалежно один від одного, шляхом самостійної добросовісної творчої праці створили два тотожних інтелектуальних рішення; – факт того, що особа, яка претендує на право попереднього користувача, використовує об'єкт інтелек-

	<p>туальної власності або здійснила необхідне значне і серйозне приготування до такого використання;</p> <ul style="list-style-type: none"> – факт того, що використання або приготування до використання об'єкта інтелектуальної власності мали місце до подання заявки на реєстрацію тотожного об'єкта; – використання або приготування до використання об'єкта інтелектуальної власності мали місце на території тієї держави, де заявляється про існування права попереднього користувача; – право попереднього користувача має безоплатний характер; – обсяг використання для попереднього користувача є обмеженим, він не може бути розширений стосовно обсягу, який склався до подання заявки на отримання правовстановлюючого документа на певний об'єкт інтелектуальної власності; – наявність у особи права попереднього користування не дає їй прав на реєстрацію об'єкта інтелектуальної власності, а дозволяє їй лише безоплатно продовжувати використання такого об'єкту
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – докази, які свідчать про самостійну розробку оригінального позначення суб'єктом (наприклад свідоцтво про реєстрацію авторського права на зображення, що входить до торговельної марки; господарські документи, що підтверджують розробку на договірній основі позначення третіми особами); – доказі, що підтверджують використання позначення в діяльності суб'єкта і введення позначення до господарського обороту: (а) договори куплі-продажу (поставки) товарів та послуг з використанням розробленого суб'єктом позначення; (б) докази реального виконання вказаних договорів (товарні накладні, бухгалтерська документація); (в) інші докази введення позначення до господарського обороту (зазначення його на вивісках, упаковках, етикетках, нашивках, ярликах, бирках, інших прикріплених до товару предметах); (г) застосування позначення в діловій документації, рекламі та Інтернеті; – докази, що підтверджують здійснення значної та серйозної підготовки таким суб'єктом для використання знака: (а) документи, що підтверджують вчинення дій, спрямованих на придбання товарів,

	<p>для маркування яких передбачається використання розробленого позначення; (б) договори на виконання розробки оригінал-макетів упаковок, етикеток, бирок, ярликів з використанням позначення; (в) докази виконання вказаних договорів, виготовлення упаковок, етикеток, ярликів підприємствами типографії; (г) докази здійсненої (або) підготовленої реклами товарів чи послуг, при наданні яких у майбутньому використовуватиметься позначення; (д) докази виготовлення, ввезення та (або) зберігання товару з нанесенням розробленого знака з метою подальшого введення до господарського обороту, в тому числі через пропонування для продажу; (е) докази оплати вказаних робіт;</p> <ul style="list-style-type: none"> – копії установчих документів; – витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого); – висновок експертизи об'єктів інтелектуальної власності
<p>Правові позиції суду</p>	<p>– дистриб'ютор, укладаючи з виробником товару (продавцем) дистриб'юторський договір, має легітимні очікування, засновані на засадах добросовісності зобов'язання (ст. 509 ЦК України) та презумпції правомірності правочину (ст. 204 ЦК України), що виробник товару (продавець), укладаючи цей правочин, який передбачає продаж товару, не приймає на себе зобов'язання, виконання якого порушуватиме права третіх осіб, в тому числі права на об'єкти інтелектуальної власності. Недотримання цієї вимоги під час укладення правочину може свідчити про те, що правочин не відповідає загальним вимогам, додержання яких є необхідним для чинності правочину, а саме вимозі до змісту правочину, який не може суперечити ЦК України, іншим актам цивільного законодавства, а також інтересам держави і суспільства, його моральним засадам (ст. 203 ЦК України). Особою, відповідальною за те, аби продаж товару не порушував прав третіх осіб, є продавець. У зв'язку з цим неможливість виконання Третьою особою взятих на себе зобов'язань з виконання замовлення Позивача</p>

	<p>за дистриб'юторським договором не є підставою для висновку про порушення прав Позивача саме внаслідок існування патентів, якими захищаються права на відповідний винахід. Водночас відсутність порушення права особи є підставою для відмови в позові, оскільки саме порушене (не визнане, оспорюване) право та інтерес підлягають захисту (<i>постанова КГС ВС, справа № 911/1506/17 від 13.03.2018</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – з огляду на необхідність доведення використання запатентованої речовини саме з науковою метою (як визначеного законодавцем випадку обмеження майнових прав Компанії – власника відповідного патенту) до предмета доказування у цій справі входять й наявність у відповідача технічної можливості (обладнання) для проведення відповідних наукових робіт, й кількість речовини, зазвичай необхідної для реалізації проголошеної мети (надмірна для наукової мети кількість речовини може бути ознакою підготовки до вчинення інших – ніж наукові дослідження – дій) (<i>постанова КГС ВС, справа № 911/165/18 від 14.04.2020</i>)
--	--

9.4. Справи про захист прав на об'єкти промислової власності

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 459–508 ЦК України; – Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993; – Про охорону прав на знаки для товарів та послуг: Закон України від 15.12.1993; – Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.1993; – Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав: Закон України від 15.05.2018; – Про затвердження Правил складання та подання заявки на промисловий зразок: наказ Міністерства освіти і науки України від 18.02.2002 № 110
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання практики призначення судових експертиз у справах зі спорів, пов'язаних із захистом права інтелектуальної власності: постанова пленуму ВГСУ України № 5 від 23.03.2012;

	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: постанова пленуму ВГСУ № 12 від 17.10.2012; – Щодо застосування господарськими судами законодавства у розгляді справ, пов'язаних із захистом права на об'єкти інтелектуальної власності: лист ВГСУ № 05–3/31 від 14.01.2004; – Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на промисловий зразокта прав на раціоналізаторську пропозицію: оглядовий лист ВГСУ від 17.04.2006 № 01–8/844; – Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку ВГСУ): оглядовий лист ВГСУ від 30.06.2009 № 01–08/411/1; – Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку ВГСУ): оглядовий лист ВГСУ від 19.11.2013 № 01–06/1658/2013; – Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку ВГСУ): оглядовий лист ВГСУ від 28.02.2017 № 01–06/521
Підсудність	– позов пред'являється до господарського суду за місцем знаходження чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК)
Розмір ставки судового збору	– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	– суб'єкти права інтелектуальної власності (творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо) та інші особи,

9. Справи у спорах щодо інтелектуальної власності

	<p>яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності відповідально до ЦК, іншого закону чи договору) (ст. 421 ЦК)</p>
<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – факт того, що два різних суб'єкти, незалежно один від одного, шляхом самостійної добросовісної творчої праці створили два тотожних інтелектуальних рішення; – факт того, що особа, яка претендує на право попереднього користувача, використовує об'єкт інтелектуальної власності або здійснила необхідне значення і серйозне приготування до такого використання; – факт того, що використання або приготування до використання об'єкта інтелектуальної власності мали місце до подання заявки на реєстрацію тотожного об'єкта; – використання або приготування до використання об'єкта інтелектуальної власності мали місце на території тієї держави, де заявляється про існування права попереднього користувача; – право попереднього користувача має безоплатний характер; – обсяг використання для попереднього користувача є обмеженим, він не може бути розширений стосовно обсягу, який склався до подання заявки на отримання правовстановлюючого документа на певний об'єкт інтелектуальної власності; – наявність у особи права попереднього користування не дає їй прав на реєстрацію об'єкта інтелектуальної власності, а дозволяє їй лише безоплатно продовжувати використання такого об'єкту
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копія патенту; – копія ліцензійного договору; – роздруківка з сайту Інтернет; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого); – висновок експертизи об'єктів інтелектуальної власності

<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – експертні висновки державного підприємства «Український інститут промислової власності» не мають обов'язкового характеру ні для особи, яка звертається до суду з приводу визнання оспорюваного патенту недійсним, ані для суду, який розглядає відповідну справу (<i>постанова ВГСУ, справа № 20/143 від 10.02.2009</i>); – експертні висновки державного підприємства «Український інститут промислової власності» щодо невідповідності технічних рішень за деклараційними патентами на винаходи умовам патентоздатності не є одночасно й рішеннями уповноваженого органу про визнання цих патентів недійсними (<i>постанова ВГСУ, справа № 21/546–20/214 від 10.02.2009</i>)
------------------------------------	---

9.5. Справи про визнання недійсними охоронних документів

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 459–508ЦК України; – Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993; – Про охорону прав на знаки для товарів та послуг: Закон України від 15.12.1993; – Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.1993; – Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав: Закон України від 15.05.2018; – Положення про Державний реєстр патентів України на корисні моделі (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 20.06.2001 № 469)
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання практики призначення судових експертиз у справах зі спорів, пов'язаних із захистом права інтелектуальної власності: постанова пленуму ВГСУ України № 5 від 23.03.2012; – Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: постанова пленуму ВГСУ № 12 від 17.10.2012; – Щодо застосування господарськими судами законодавства у розгляді справ, пов'язаних із захистом права на об'єкти інтелектуальної власності: лист ВГСУ № 05–3/31 від 14.01.2004;

9. Справи у спорах щодо інтелектуальної власності

	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку ВГСУ): оглядовий лист ВГСУ від 19.11.2013 № 01–06/1658/2013; – Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку ВГСУ): оглядовий лист ВГСУ від 28.02.2017 № 01–06/521
Підсудність	– позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК)
Розмір ставки судового збору	– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	– суб'єкти права інтелектуальної власності (творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо) та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності відповідально до ЦК, іншого закону чи договору) (ст. 421 ЦК)
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт наявності / відсутності у особи свідоцтва на знак для товарів і послуг; – факт порушення прав власника свідоцтва на знак для товарів і послуг; – факт незаконного застосування знаків для товарів і послуг; – факт використання зареєстрованого знаку без згоди власника свідоцтва; – виявлення ознак контрафактності товару
Приблизний перелік	<ul style="list-style-type: none"> – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів;

<p>необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – витяг з Державного реєстру свідоцтв України на знаки для товарів і послуг; – довідка з ДП «Український інститут промислової власності»; – витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – суди попередніх інстанцій, встановивши, що здійснена Підприємством «часткова відмова від патенту» шляхом додавання до формули корисної моделі за патентом України (№) додаткових ознак призвела виключно до заміни одного обсягу правової охорони, щодо якого був виданий патент на корисну модель, на інший обсяг, щодо якого патент не видавався, а не до часткової відмови від патенту у розумінні Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (що підтверджується і висновком експерта за результатами проведення судової експертизи у сфері інтелектуальної власності), що, у свою чергу, є порушенням приписів вказаного Закону, – <i>дійшли неспростовного висновку</i> про наявність підстав для визнання недійсними змін до формули корисної моделі за патентом України на корисну модель, які внесені на підставі заяви власника патенту – Підприємства про часткову відмову від патенту (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/1328/16 від 10.07.2018</i>); – надання винаходу правової охорони відбувається в порядку, встановленому Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та Правилами розгляду заявки. Поряд з тим питання щодо відсутності патентоздатності винаходу має вирішуватися з урахуванням тих самих критеріїв перевірки новизни, що й питання стосовно її наявності. Критерії перевірки новизни, вимоги до формули і порядку проведення (зміст) експертизи по суді визначені Правилами розгляду заявки, і висновок щодо відповідності винаходу умовам патентоздатності не може суперечити приписам цих Правил (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/19256/16 від 21.07.2020</i>); – питання щодо відсутності патентоздатності винаходу має вирішуватися з урахуванням тих самих критеріїв

	<p>перевірки новизни, що й питання стосовно її наявності. Критерії перевірки новизни, вимоги до формули і порядок проведення (зміст) експертизи по суті визначені Правилами розгляду заявки, і висновок щодо відповідності винаходу умовам патентоздатності не може суперечити приписам цих Правил (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/2318/16 від 26.11.2020</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – питання про призначення судової експертизи повинно вирішуватися лише після ґрунтовного вивчення обставин справи і доводів сторін щодо необхідності такого призначення. Недотримання порядку призначення та проведення судової експертизи має наслідком затягування судового процесу і призводить до порушення вимог статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, учасником якої є Україна, стосовно права кожного на розгляд його справи упродовж розумного строку (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/2318/16 від 26.11.2020</i>)
--	--

9.6. Справи про договори, пов'язані з реалізацією авторського права (суміжних прав) / прав на об'єкти промислової власності

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 459–508ЦК України; – Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993; – Про охорону прав на знаки для товарів та послуг: Закон України від 15.12.1993; – Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.1993; – Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав: Закон України від 15.05.2018
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання практики призначення судових експертиз у справах зі спорів, пов'язаних із захистом права інтелектуальної власності: постанова пленуму ВГСУ України № 5 від 23.03.2012; – Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: постанова пленуму ВГСУ № 12 від 17.10.2012;

	<ul style="list-style-type: none"> – Щодо застосування господарськими судами законодавства у розгляді справ, пов'язаних із захистом права на об'єкти інтелектуальної власності: лист ВГСУ № 05–3/31 від 14.01.2004; – Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку ВГСУ): оглядовий лист ВГСУ від 19.11.2013 № 01–06/1658/2013; – Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку ВГСУ): оглядовий лист ВГСУ від 28.02.2017 № 01–06/521
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони спору	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкти права інтелектуальної власності (творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо) та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності відповідально до ЦК, іншого закону чи договору) (ст. 421 ЦК)
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – наявність / відсутність договору про надання права на використання фонограм (відеограм); – факт порушення умов договору про надання права на використання фонограм (відеограм); – наявність / відсутність підстав для збирання винагороди за використання фонограм (відеограм); – розмір винагороди за використання фонограм (відеограм)

9. Справи у спорах щодо інтелектуальної власності

<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копія ліцензії Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення; – копія договору про надання права на використання фонограм (відеограм); – копія акту проведення моніторингу ретрансляції (повторного публічного сповіщення) фонограм (відеограм); – розрахунок розміру винагороди за використання фонограм (відеограм); – витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; – копії претензій позивача та відповідей на них; – висновок експертизи об'єктів інтелектуальної власності
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ретрансляція провайдерами телерадіопрограм та передач мовлення є їх повторним публічним сповіщенням, а тому обов'язковим є одержання відповідної згоди суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав на використання твору, виконання, фонограми, відеограми та виплата винагороди відповідним суб'єктам авторського права і (або) суміжних прав (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/24486/16 від 30.03.2018</i>); – зібрані кошти з відрахувань (відсотків), що мають сплачуватися виробниками та (або) імпортерами обладнання і матеріальних носіїв, розподіляються між організаціями колективного управління, які є на обліку в Установі, на основі договорів, які уповноважені організації укладають з усіма організаціями колективного управління, а суб'єкти авторського права і (або) суміжних прав, які не передали організаціям колективного управління повноважень на управління своїми правами, в тому числі щодо збирання винагороди, мають право вимагати від організацій колективного управління, які таку винагороду за використання їхніх творів і об'єктів суміжних прав зібрали, виплати цієї винагороди (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/6463/17 від 17.04.2018</i>)

9.7. Справи щодо захисту прав інтелектуальної власності

<p style="text-align: center;">Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст. ст. 154–162 ГК України; – ст. ст. 418–508 ЦК України; – Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993; – Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.1993; – Про охорону прав на знаки для товарів та послуг: Закон України від 15.12.1993; – Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21.04.1993; – Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем: Закон України від 05.11.1997; – Про охорону прав на зазначення походження товарів: Закон України від 16.06.1999; – Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм відеограм, комп'ютерних програм, баз даних: Закон України від 23.03.2000; – Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування: Закон України від 17.01.2002; – Про затвердження розміру, порядку та умов виплати винагороди (роялті) за комерційне використання опублікованих з комерційною метою фонограм, відеограм, їх примірників та зафіксованих у них виконань: постанова КМУ від 18.01.2003 № 71
<p style="text-align: center;">Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання практики призначення судових експертиз у справах зі спорів, пов'язаних із захистом права інтелектуальної власності: постанова пленуму ВГСУ України № 5 від 23.03.2012; – Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: постанова пленуму ВГСУ № 12 від 17.10.2012; – Щодо застосування господарськими судами законодавства у розгляді справ, пов'язаних із захистом права на об'єкти інтелектуальної власності: лист ВГСУ № 05–3/31 від 14.01.2004; – Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку

9. Справи у спорах щодо інтелектуальної власності

	<p>ВГСУ): оглядовий лист ВГСУ від 19.11.2013 № 01–06/1658/2013;</p> <ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку ВГСУ): оглядовий лист ВГСУ від 28.02.2017 № 01–06/521; – Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з відшкодуванням шкоди: роз'ясненні президії ВАСУ від 01.04.94 № 02–5/215
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Позивач	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкти права інтелектуальної власності (творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо) та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності відповідально до ЦК, іншого закону чи договору) (ст. 421 ЦК); – володілець патенту; – суб'єкт права на торговельну марку; – суб'єкт господарювання, що є володільцем технічної, організаційної або іншої комерційної інформації
Відповідач	<ul style="list-style-type: none"> – особа, яка протиправно використовує об'єкти прав інтелектуальної власності (винахід та корисну модель, промисловий зразок, комерційну інформацію, комерційне (фірмове) найменування, комп'ютерну програму та інші об'єкти, передбачені законом)
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факту протиправної поведінки відповідача (зокрема, недодержання умов авторського, ліцензійного договорів, використання об'єкта права інтелектуальної власності без дозволу правовласника);

	<ul style="list-style-type: none"> – шкоди, завданої суб'єктові права інтелектуальної власності; – причинно-наслідкового зв'язку між протиправною поведінкою особи та завданою шкодою; – вини особи, яка заподіяла шкоду; – використання твору та/або об'єкта суміжних прав поза межами умов, визначених договором; – факт контрафакції творів та/або об'єктів суміжних прав; – чим підтверджується факт заподіяння позивачеві втрат немайнового характеру, за яких обставин чи якими діями вони заподіяні, в якій сумі чи в якій матеріальній формі позивач оцінює заподіяну йому шкоду та з яких підстав він у цьому виходить; – твір та/або об'єкт суміжного права створено (здійснено, вироблено) за службовим завданням роботодавця та за його рахунок або в порядку виконання службових обов'язків, передбачених трудовим договором (контрактом) або за замовленням; – тривалість порушення та його обсяг (одно- або багаторазове використання об'єкта авторського права); – передбачуваний розмір збитків потерпілої особи; – розмір доходу, отриманого внаслідок правопорушення; – наявність раніше вчинених відповідачем порушень виключного права даного позивача; – можливість відновлення попереднього стану та необхідні для цього зусилля тощо
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ліцензійний договір на видання, опублікування чи інше відтворення твору або об'єкта суміжних прав; – договір про розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності на твір або об'єкт суміжного права; – договір творця з роботодавцем чи замовником; – авторське свідоцтво; – примірники творів, відеограм і фонограм у тому числі контрафактні; – примірники товарів, на яких нанесено відповідний знак для товарів і послуг, документи із зображенням знака (каталоги, прайс-листи з пропозиціями щодо надання послуг чи поставки товарів тощо); – висновок експерта об'єктів інтелектуальної власності; – документи що підтверджують роздрібну ціну оригінального товару/ліцензійного примірника твору (лист, довідка, прайс-лист, прейскурант тощо);

9. Справи у спорах щодо інтелектуальної власності

	<ul style="list-style-type: none"> – патент на винахід, корисну модель, промисловий зразок, сорт рослин; – свідоцтво на топографію інтегральної мікросхеми чи свідоцтво на знак для товарів і послуг; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – судом не враховано, що використання музичних творів у господарській діяльності певної особи неможливе без її ініціативи (у тому числі свідомого допущення звучання музичних творів у приміщенні, в якому нею здійснюється господарська діяльність); особа, яка здійснює господарську діяльність у відповідному закладі, несе відповідальність за дотримання вимог закону у ньому, у тому числі у сфері інтелектуальної власності; право на використання музичних творів у здійсненні господарської (комерційної) діяльності надається суб'єкту, який таку діяльність здійснює, а не певній території, на якій вона (діяльність) здійснюється (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/23566/17 від 19.02.2019</i>); – використанням твору в силу статті 441 ЦК України вважається, серед іншого, його публічне використання різними способами, як-от публічний показ, публічне виконання – як у реальному часі («наживо»), так і з допомогою технічних засобів, публічне сповіщення (радіо, телебачення), а також публічна демонстрація аудіовізуального твору (зі звуковим супроводом чи без такого) у місці, відкритому для публічного відвідування, або в іншому місці (приміщенні), де присутні особи, які не належать до кола однієї сім'ї чи близьких знайомих цієї сім'ї, – незалежно від того, чи сприймається твір публікою безпосередньо у місці його публічної демонстрації (публічного показу), чи в іншому місці одночасно з такою демонстрацією (показом). Відповідальність за публічне виконання твору (в тому числі при його виконанні в реальному часі – «наживо») несе фізична чи юридична особа, яка бере на себе ініціативу і відповідальність за проведення відповідного заходу (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/6038/16 від 03.04.2018</i>)

10. справи про банкрутство та справи у спорах, що пов'язані з банкрутством

10.1. справи про банкрутство

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none">– Кодекс України з процедури банкрутства від 18.10.2019;– Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001;– Про іпотечні облигації: Закон України від 22.12.2005;– Про інститути спільного інвестування: Закон України від 05.07.2012;– Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000;– ст.ст. 209–215 ГК України;– ст. 53 ЦК України;– ст. ст. 12, 20, 41, 186, 242, 247 ГПК України
Судова практика	<ul style="list-style-type: none">– Про затвердження Положення про порядок проведення санації до порушення провадження у справі про банкрутство: постанова пленуму ВГС від 17.12.2013 № 15;– Про затвердження Положення про порядок офіційного оприлюднення відомостей про справу про банкрутство: постанова пленуму ВГС від 17.12.2013 № 16;– Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011№ 10
Підсудність	<ul style="list-style-type: none">– справи про банкрутство розглядаються господарськими судами за місцезнаходженням боржника – юридичної особи, фізичної особи або фізичної особи – підприємця (ч. 1 ст. 8 Кодексу України з процедури банкрутства)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none">– за подання до господарського суду: (8) заяви про затвердження плану санації, реструктуризації до відкриття провадження у справі про банкрутство – 2 розміри прожиткового мінімуму для працездатних осіб; (9) заяви кредитора про відкриття провадження у справі про банкрутство – 10 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; (10) заяви

	кредиторів, які звертаються з грошовими вимогами до боржника після оголошення про відкриття провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність), а також після повідомлення про визнання боржника банкрутом; заяви про визнання правочинів (договорів) недійсними та спростування майнових дій боржника в межах провадження у справі про банкрутство; заяви про розірвання мирової угоди, укладеної у справі про банкрутство, або визнання її недійсною – 2 розміри прожиткового мінімуму для працездатних осіб(п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони у справі про банкрутство	<ul style="list-style-type: none"> – конкурсні кредитори (представник комітету кредиторів); – забезпечені кредитори; – боржник (банкрут)
Учасники у справі про банкрутство	– сторони, арбітражний керуючий, державний орган з питань банкрутства, Фонд державного майна України, представник органу місцевого самоврядування, представник працівників боржника, уповноважена особа засновників (учасників, акціонерів) боржника, а також у випадках, передбачених Кодексом, інші учасники справи про банкрутство, щодо прав або обов'язків яких існує спір (ст. 1 Кодексу України з процедури банкрутства)
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт нездатності суб'єкта підприємництва після настання встановленого строку виконати свої грошові зобов'язання перед іншими особами; – неспроможність боржника виконати грошові зобов'язання перед кредиторами не інакше, як через застосування процедури банкрутства; – розмір вимог кредитора до боржника із зазначенням окремо розміру неустойки (штрафу, пені), яка підлягає сплаті; – черговість вимог кредиторів
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – докази сплати судового збору, крім випадків, коли згідно із законом судовий збір не підлягає сплаті; – довіреність чи інший документ, що засвідчує повноваження представника, якщо заяву підписано представником;

	<ul style="list-style-type: none"> – докази авансування винагороди арбітражному керуючому трьох розмірів мінімальної заробітної плати за три місяці виконання повноважень; – докази вжиття заходів щодо стягнення (погашення) податкового боргу або іншої заборгованості у встановленому законодавством порядку; – докази надсилання боржнику копії заяви і доданих до неї документів; – установчі документи боржника – юридичної особи; – бухгалтерський баланс боржника на останню звітну дату; – перелік кредиторів боржника, вимоги яких визнаються боржником, із зазначенням загальної суми грошових вимог усіх кредиторів; – перелік майна боржника із зазначенням його балансової вартості та місцезнаходження, а також загальна балансова вартість майна; – перелік майна, що перебуває у заставі або є обтяженим у інший спосіб, його місцезнаходження, вартість, а також інформація про кредиторів, на користь яких вчинено обтяження майна боржника; – довідка органів приватизації (органів, уповноважених управляти об'єктами державної власності) про наявність або відсутність на балансі підприємства, щодо якого подано заяву про відкриття провадження у справі, державного майна, що в процесі приватизації (корпоратизації) не увійшло до його статутного капіталу; – перелік осіб, які мають невиконані зобов'язання перед боржником, із зазначенням вартості таких зобов'язань, строку виконання та підстав виникнення; – відомості про всі рахунки у депозитарних установах боржника, відкриті в банках та інших фінансово-кредитних установах, їх реквізити; – відомості про всі рахунки, на яких ведеться облік прав на цінні папери, що належать боржнику, їх реквізити; – протокол загальних зборів (конференції) працівників боржника, відповідне рішення первинної профспілкової організації боржника (за наявності кількох первинних організацій – їхнє спільне рішення) про обрання представника працівників боржника для участі у справі, якщо такі збори (конференція) відбулися до подання заяви боржника до господарського суду;
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> – копія спеціального дозволу на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, а в разі закінчення строку дії такого дозволу – довідка про наявність у боржника матеріальних носіїв секретної інформації (технічної документації, виробів, дослідних зразків тощо); – рішення вищого органу управління боржника, а щодо державних підприємств – власника майна (органу, уповноваженого управляти майном) боржника про звернення до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі; – інші документи, що підтверджують неплатоспроможність боржника
<p>Правові позиції суду</p>	<p>– господарські суди, які здійснюють провадження у справах про банкрутство боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, повинні враховувати обов'язкову вимогу законодавця та застосовувати імперативні вимоги частини п'ятої ст. 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» щодо припинення (закриття) провадження у таких справах у разі прийняття компетентним органом рішення про приватизацію державного підприємства-боржника на будь-якій стадії провадження у справі, незалежно від того, яка судова процедура банкрутства застосовується до боржника і на яких стадіях розгляду перебуває ця справа про банкрутство (розпорядження майном, санація, ліквідація). Для прийняття рішення про закриття/припинення провадження у справі про банкрутство боржника відповідно до частини п'ятої ст. 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» необхідним і достатнім є встановлення судом на підставі поданих сторонами доказів у справі обставин належності Державі Україна прямо або опосередковано частки акцій цього боржника, що перевищує 50 відсотків акцій, та чинності (на момент ухвалення відповідного судового рішення) прийнятого стосовно боржника рішення про приватизацію. Обставини здійснення процедури приватизації об'єкта боржника законодавцем до уваги</p>

	<p>не беруться (<i>постанова КГС ВС, справа № 10/110 Б від 12.11.2019</i>);</p> <ul style="list-style-type: none">– «відсутність предмета спору» в розумінні пункту 2 частини першої ст. 231 ГПК України означає припинення існування спірних правовідносин внаслідок певних обставин (оплати боргу, знищення предмета спору, скасування оспорюваного акта). Зазначене не виключає можливості припинення існування предмета спору відповідно до законодавчого припису. У цьому випадку таким законодавчим приписом є вимоги частини четвертої ст. 96 Закону про банкрутство, чинного на момент ухвалення судами попередніх інстанцій рішень, які обмежують можливість здійснення процедури банкрутства підприємства, що не підлягає приватизації, щодо переходу до процедур санації та ліквідації. Тож процедура розпорядження майном може завершитися укладенням мирової угоди або закриттям провадження у справі про банкрутство на підставі п. 2 ч. 1 ст. 231 ГПК України. Предметом провадження у справі про банкрутство є досягнення легітимної мети, визначеної Законом про банкрутство, яким встановлено умови і порядки відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом та застосування ліквідаційної процедури з метою повного або часткового задоволення вимог кредиторів. Отже, наявність встановленого законом обмеження щодо застосування до боржника, який не був виключений з переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, процедур санації або ліквідації, неукладення впродовж тривалого строку мирової угоди в процедурі розпорядження майном у цій справі та відсутність у зв'язку з наведеним успішного завершення процедури банкрутства боржника позбавляє можливості досягнення легітимної мети Закону про банкрутство (<i>постанова КГС ВС, справа № 906/1290/15 від 10.12.2019 у</i>);– на відміну від позовного провадження, призначенням якого є визначення та задоволення індивідуальних вимог кредиторів, провадження у справі про банкрутство має за мету задоволення сукупності вимог кредиторів неплатоспроможного боржника. При цьому обов'язковим завданням провадження у справі про банкрутство є справедливе задоволення усієї
--	--

	<p>сукупності кредиторів, у зв'язку з чим провадження у справах про банкрутство об'єктивно формується на засадах конкурсу кредиторів. Відтак, визначений Законом про банкрутство порядок виявлення кредиторів та розгляд їх заяв відповідає призначенню провадження у справі про банкрутство, яке полягає у збалансуванні реалізації прав та законних інтересів учасників справи, а тому застосування вказаних правових норм спрямоване на забезпечення належного здійснення правосуддя та юридичної визначеності (<i>постанова КГС ВС, справа № 904/3060/19 від 24.07.2020</i>)</p>
--	--

10.2. Справи про затвердження планів санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Кодекс України з процедури банкрутства від 18.10.2019; – Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006; – Про Фонд державного майна України: Закон України від 09.12.2011; – Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001; – Про іпотечні облигації: Закон України від 22.12.2005; – Про інститути спільного інвестування: Закон України від 05.07.2012; – Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000; – ст. ст. 209–215 ГК України; – ст. 53 ЦК України; – ст. ст. 12, 20, 41, 186, 242, 247 ГПК України; – Про затвердження Порядку погодження планів санації: наказ Фонду державного майна України від 04.03.2020 № 403
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про затвердження Положення про порядок проведення санації до порушення провадження у справі про банкрутство: постанова пленуму ВГС від 17.12.2013 № 15; – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011 № 10

Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – справи про банкрутство розглядаються господарськими судами за місцезнаходженням боржника – юридичної особи, фізичної особи або фізичної особи – підприємця(ч. 1 ст. 8 Кодексу України з процедури банкрутства); – боржник протягом п'яти днів з дня схвалення кредитором плану санації подає до господарського суду за місцезнаходженням боржника заяву про затвердження плану санації (ч. 5 ст. 5 Кодексу України з процедури банкрутства)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: (8) заяви про затвердження плану санації, реструктуризації до відкриття провадження у справі про банкрутство – 2 розміри прожиткового мінімуму для працездатних осіб; (9) заяви кредитора про відкриття провадження у справі про банкрутство – 10 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; (10) заяви кредиторів, які звертаються з грошовими вимогами до боржника після оголошення про відкриття провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність), а також після повідомлення про визнання боржника банкрутом; заяви про визнання правочинів (договорів) недійсними та спростування майнових дій боржника в межах провадження у справі про банкрутство; заяви про розірвання мирової угоди, укладеної у справі про банкрутство, або визнання її недійсною – 2 розміри прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Заявник	<ul style="list-style-type: none"> – боржник за рішенням засновників (учасників, акціонерів) боржника має право ініціювати процедуру санації до відкриття провадження у справі про банкрутство (ч. 1 ст. 5 КУзПБ)
Мета подачі заяви	<ul style="list-style-type: none"> – запобігання визнанню боржника банкрутом та його ліквідації, спрямованих на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом реструктуризації підприємства, боргів і активів та/або зміни організаційно-правової та виробничої структури боржника (ч. 1 ст. 50 КУзПБ)

<p>Перелік документів, що додаються до заяви</p>	<ul style="list-style-type: none"> – план санації; – документи, що підтверджують схвалення плану санації; – список кредиторів із зазначенням їх найменування або ім'я, місцезнаходження або місця проживання чи перебування, ідентифікаційного коду або реєстраційного номера облікової картки платника податків (за наявності) та суми заборгованості (ч. 5 ст. 5 КУзПБ); – ліквідаційний аналіз, який свідчить про вигідність для кредиторів виконання плану санації порівняно з ліквідацією боржника; – фінансовий аналіз, який підтверджує здатність боржника виконувати умови плану санації (ч. 2 ст. 5 КУзПБ)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – затвердження без погодження з ФДМУ змін до плану санації, яким передбачено створення товариства за істотної участі держави, суперечить загальним засадам цивільного законодавства, закріпленим у статтях 1, 3 ЦК України, оскільки в такому випадку реалізація умов санації призведе до утворення товариства за відсутності вільного і належного волевиявлення одного із його учасників (<i>постанова КГС ВС, справа № 50/371-б від 06.03.2018</i>); – зборам кредиторів надано право прийняти рішення про виділення речей, наданих у заставу з майна боржника, їх продаж на аукціоні та задоволення вимог таких кредиторів за рахунок отриманих від продажу коштів або про викуп боргу відповідно до відомостей реєстру вимог кредиторів у випадку, якщо заставний кредитор не погоджується із затвердженням плану санації, розробленого керуючим санацією та погодженого комітетом кредиторів боржника. Такі рішення зборів кредиторів є способом подолання заперечень заставного кредитора щодо затвердження первісного плану санації. Прийняття одного з таких рішень зборами кредиторів має наслідком внесення змін до плану санації боржника відповідно до прийнятого рішення зборів кредиторів, необхідність погодження зборами кредиторів змін до плану санації боржника та затвердження в цілому плану санації зборами його кредиторів з урахуванням змін про виділення речей, наданих у заставу з майна боржника,

	<p>їх продаж на аукціоні та задоволення вимог таких кредиторів за рахунок отриманих від продажу коштів або про викуп боргу відповідно до відомостей реєстру вимог кредиторів боржника (<i>постанова КГС ВС, справа № 27/256-908/4661/14 від 02.07.2019</i>);</p> <ul style="list-style-type: none">– мораторій у справі про банкрутство – це визначений законодавцем період у часі протягом якого забороняється задоволення вимог кредиторів, які існують на момент введення мораторію. Тобто мораторій у справі про банкрутство поширюється на конкурсні вимоги, які виникли до моменту порушення провадження у справі про банкрутство та не поширюється на поточні вимоги кредиторів, які виникають в ході здійснення провадження у справі про банкрутство. Поточні вимоги кредиторів боржника знаходяться у вільному правовому режимі до визнання боржника банкрутом (<i>постанови ВП ВС, справа № 5023/10655/11 від 20.11.2018, справа № 826/3106/18 від 16.09.2020</i>)
--	--

11. Справи у спорах щодо приватизації та корпоратизації

11.1. Справи про приватизацію державного і комунального майна

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none">– Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018;– Про затвердження Методики оцінки майна: постанова КМУ від 10.12.2003 № 1891
Судова практика	<ul style="list-style-type: none">– Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011№ 10;– Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009№ 9
Підсудність	– спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцем знаходження майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК).
Розмір ставки судового збору	– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони	<ul style="list-style-type: none">– державні органи приватизації;– місцеві ради, органи приватизації територіальних громад;– покупці

<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – факт дотримання / порушення порядку приватизації державного і комунального майна; – факт оформлення угоди приватизації; – факт того, що приватизація об'єктів державної і комунальної власності, які підлягають приватизації, прямо заборонена чи дозволена чинним законодавством; – факт порушення / непорушення повноважень державних органів приватизації у сфері приватизації
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копія рішення міської ради щодо нежитлових приміщень, які підлягають приватизації шляхом викупу позивачем; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – оцінюючи баланс інтересів позивача та відповідачів, суди дійшли висновку, що порушення порядку проведення аукціону з приватизації державного майна завдає суспільним відносинам більшої шкоди, ніж ризику, пов'язані зі з'ясуванням питання, чи брав би участь позивач в аукціоні, який ймовірно проводився б (<i>постанова КГС ВС, справа № 904/341/19 від 03.10.2019</i>); – надання орендодавцем згоди орендарю уже після здійснення останнім невід'ємних поліпшень орендованого майна свідчить про подальше схвалення радою невід'ємних поліпшень, як і виконання робіт щодо невід'ємних поліпшень орендованого майна до прийняття рішення про приватизацію цього майна, не суперечать положенням Закону України «Про приватизацію майна невеликих державних підприємств (малу приватизацію)», Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» і Порядку № 686 (<i>постанова КГС ВС, справа № 906/967/19 від 22.09.2020</i>); – орган місцевого самоврядування має право прийняти рішення про продаж об'єктів нерухомого майна, що перебувають у власності територіальної громади, а уповноважений нею орган приватизації має пра-

	<p>во укласти відповідний договір купівлі-продажу. При цьому такий продаж має бути проведений шляхом аукціону або за конкурсом. У виняткових випадках такий продаж може бути проведений шляхом викупу, а саме у цьому випадку продаж шляхом викупу орендарем об'єкта, який перебуває у нього в оренді, якщо орендар за згодою орендодавця за рахунок власних коштів здійснив поліпшення орендованого майна, яке неможливо відокремити від відповідного об'єкта без завдання йому шкоди, в розмірі не менше 25% ринкової вартості майна, за яким воно було передано в оренду, визначеної суб'єктом оціночної діяльності, – суб'єктом господарювання для цілей оренди майна (<i>постанови КГС ВС, справа № 922/2593/19 від 17.06.2020, справа № 922/1958/19 від 17.06.2020, справа № 922/1970/19 від 23.06.2020</i>)</p>
--	--

11.2. Справи про приватизація пам'яток культурної спадщини

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018; – Про Перелік пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації: Закон України від 23.09.2008; – Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.06.2000; – Про затвердження методики грошової оцінки пам'яток: постанова КМУ від 26.09.2002 № 1447; – Про внесення об'єктів культурної спадщини національного значення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України: постанова КМУ від 10.10.2012 № 929; – Порядок видачі свідоцтва про реєстрацію об'єкта культурної спадщини як пам'ятки: наказ Міністерства культури і туризму України від 05.12.2005 № 900
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011 № 10; – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9

Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК).
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони	<ul style="list-style-type: none"> – державні органи приватизації; – місцеві ради, органи приватизації територіальних громад; – покупці
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт дотримання / порушення порядку приватизації державного і комунального майна; – факт оформлення угоди приватизації; – факт того, що приватизація об'єктів державної і комунальної власності, які підлягають приватизації, прямо заборонена чи дозволена чинним законодавством; – факт погодження органу охорони культурної спадщини; – факт порушення / непорушення повноважень державних органів приватизації у сфері приватизації
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – копія рішення міської ради щодо нежитлових приміщень, які підлягають приватизації шляхом викупу позивачем; – копія погодження органу охорони культурної спадщини; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)

**Правові позиції
суду**

- статус щойно виявленого об'єкта культурної спадщини не накладає на об'єкт обмежень, встановлених ч. 1 ст. 18 Закону України «Про охорону культурної спадщини», оскільки ця норма застосовується лише до об'єктів, які включені до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. Таким чином, укладення договору оренди не потребувало отримання згоди органу охорони культурної спадщини (*постанова КГС ВС, справа № 910/22867/15 від 26.06.2018*);
- втручання держави в право власності особи є виправданим, якщо воно здійснюється з метою задоволення «суспільного», «публічного» інтересу, при визначенні якого Європейський суд з прав людини надає державам право користуватися «значною свободою розсуду». Втручання держави в право на мирне володіння майном може бути виправдане за наявності об'єктивної необхідності у формі суспільного, публічного, загального інтересу, який може включати інтерес держави, окремих регіонів, громад чи сфер людської діяльності. Принцип «пропорційності» передбачає, що втручання в право власності, навіть якщо воно здійснюється згідно з національним законодавством і в інтересах суспільства, буде розглядатися як порушення ст. 1 Першого протоколу, якщо не було дотримано справедливої рівноваги (балансу) між інтересами держави (суспільства), пов'язаними з втручанням, та інтересами особи, яка так чи інакше страждає від втручання. «Справедлива рівновага» передбачає наявність розумного співвідношення (обґрунтованої пропорційності) між метою, що передбачається для досягнення, та засобами, які використовуються. Необхідний баланс не буде дотриманий, якщо особа несе «індивідуальний і надмірний тягар». В питаннях оцінки «пропорційності» Європейський суд з прав людини, як і в питаннях наявності «суспільного», «публічного» інтересу, також визнає за державою достатньо широку «сферу розсуду», за виключенням випадків, коли такий «розсуд» не ґрунтується на розумних підставах. Таким чином, відповідно до прецедентної практики Європейського суду з прав людини майнове право особи може бути припинено, зокрема у разі, якщо цього потребують загальні інтереси суспільства (*постанова КГС ВС, справ № 910/4749/16 від 13.06.2018*)

11.3. Справи щодо корпоратизації

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991; – Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008; – Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018; – Про Фонд державного майна України: Закон України від 09.12.2011; – Про корпоратизацію підприємств: Указ Президента України від 15.06.1993 № 210/93; – Положення про порядок корпоратизації підприємств: затверджено постановою КМУ від 05.07.1993 № 508
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011 № 10; – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9
<p>Підсудність</p>	<p>– спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК).</p>
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<p>– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)</p>
<p>Сторони</p>	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкт господарювання; – місцеві ради; – бюро технічної інвентаризації
<p>Предмет доказування</p>	<p>– факт державної реєстрації акціонерного товариства та його статуту;</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – факт затвердження персонального складу наглядової ради, правління, ревізійної комісії акціонерного товариства; – факт створення комісії з корпоратизації; – факт дотримання / порушення порядку корпоратизації; – факт перебування приміщення об'єкту нерухомості на балансі позивача; – законність / незаконність дій місцевої влади (відповідача) щодо відмови у визнанні права власності позивача на нерухоме майно; – факт порушення / непорушення повноважень державних органів приватизації у сфері приватизації
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – акт оцінки вартості цілісного майнового комплексу підприємства, що підлягає корпоратизації; – акти аудиторської перевірки звітності підприємства, яке приватизується; – результати екологічного аудиту певного об'єкта приватизації; – копія затвердженого плану приватизації; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – у разі не включення боржника до переліку об'єктів приватизації державної власності, які підлягають приватизації після введення в дію Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна», на боржника не можуть поширюватися норми ч. 5 ст. 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» щодо закриття провадження у справі (<i>постанови КГС ВС від 09.07.2019 у справі № 01/1494</i>); – господарські суди, які здійснюють провадження у справах про банкрутство боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, повинні враховувати обов'язкову вимогу законодавця та застосувати імпе-

	<p>ративні вимоги ч. 5 ст. 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» щодо припинення (закриття) провадження у таких справах у разі прийняття компетентним органом рішення про приватизацію державного підприємства-боржника на будь-якій стадії провадження у справі, незалежно від того, яка судова процедура банкрутства застосовується до боржника і на яких стадіях розгляду перебуває ця справа про банкрутство (розпорядження майном, санація, ліквідація) (<i>постанова КГС ВС, справа № 5/31-Б-09 від 26.02.2020</i>);</p> <p>– частина п'ята ст. 12 Закону України «Про приватизацію державного та комунального майна» є самостійною процесуальною нормою імперативного характеру, яка регулює питання провадження у справах про банкрутство підприємств/господарських товариств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію та якою встановлено, що провадження у таких справах підлягає припиненню (закриттю), крім тих, що ліквідуються за рішенням власника (<i>постанова КГС ВС, справа № 15/76-Б-43/624-Б від 03.12.2019</i>)</p>
--	--

11.4. Справи щодо укладення, виконання, розірвання та визнання недійсними приватизаційних угод

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018; – Про Фонд державного майна України: Закон України від 09.12.2011; – Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004; – Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997; – Про затвердження Методики оцінки майна: постанова КМУ від 10.12.2003 № 1891
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011 № 10; – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9

Підсудність	– спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцем знаходження майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК).
Розмір ставки судового збору	– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> -1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> -1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони	– державні органи приватизації; – суб'єкти господарювання
Предмет доказування	– факт дотримання / порушення порядку приватизації державного і комунального майна; – факт оформлення угоди приватизації; – оцінка вартості нерухомого майна; – факт того, що приватизація об'єктів державної і комунальної власності, які підлягають приватизації, прямо заборонена чи дозволена чинним законодавством; – факт порушення / непорушення повноважень державних органів приватизації у сфері приватизації
Приблизний перелік необхідних доказів	– копія рішення Ради про затвердження Порядків з питань приватизації майна комунальної власності територіальної громади; – копія договору; – копії платіжних документів; – копії наказів представництва ФДМУ; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)

Правові позиції суду	<ul style="list-style-type: none"> – самі по собі допущені органами публічної влади порушення при визначенні умов та порядку приватизації не можуть бути безумовною підставою для визнання приватизаційних договорів недійсними, повернення приватизованого майна державі в порушення права власності покупця, якщо вони не допущені внаслідок винної, протиправної поведінки самого покупця (<i>постанова ВСУ, справа № 21–8во07від 14.03.2007</i>); – трудовий колектив Підприємства не виявив бажання приватизувати будівлі (відмовився від приватизації будівель) підприємства, відповідно, приватизація державного підприємства була проведена без приватизації будівель, які з відання Райради не вибували, залишились у комунальній власності територіальної громади і згодом були передані на баланс ЖKK. Оскільки спірні об'єкти нерухомого майна не були приватизовані товариством покупців, створеним членами трудового колективу підприємства, відповідно – не набуті у власність ТОВ, немає правових підстав для вчинення відповідачами будь-яких дій щодо цього майна (<i>постанова ВП ВС, справа № 19/028–10/13 від 30.06.2020</i>)
-----------------------------	--

11.5. Справи про визнання недійсними рішень Фонду державного майна України

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 316–327, 761 ЦК України; – Про Фонд державного майна України: Закон України від 09.12.2011; – Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018; – Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006; – Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991; – Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008; – Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004; – Переліком документів, які подаються орендодавцеві для укладення договору оренди майна, що належить до державної власності (затверджено наказом Фонду державного майна України 15.02.2013 № 201)
--	--

Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011 № 10; – Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК).
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкт господарювання; – Фонд державного майна України(регіональні відділення та представництва)
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт порушення / непорушення повноважень ФДМУ; – факт дотримання / порушення порядку укладення договору (угоди); – наявність / відсутність підстав для визнання договору недійсним; – факт перебування приміщення об'єкту нерухомості на балансі позивача; – законність / незаконність дій ФДМУ; – факт перерахування ФДМУ коштів
Приблизний перелік необхідних доказів Правові позиції суду	<ul style="list-style-type: none"> – копія угоди щодо проведення підготовки об'єктів до приватизації та їх продажу; – копія договору на проведення незалежної оцінки майна у процесі приватизації та в інших випадках, установлених законодавством; – копія угоди щодо проведення аудиту, екологічного аудиту об'єктів приватизації у випадках, передбачених законодавством;

	<ul style="list-style-type: none"> – копії наказів представництва ФДМУ; – копія договору оренди; – акт оцінки вартості нерухомого майна; – копії платіжних документів; – претензія і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (занаявності такого)
	<ul style="list-style-type: none"> – встановивши у розгляді справи, що певний правочин вчинено з метою приховати інший правочин (удаваний правочин), господарський суд на підставі ч. 2 ст. 235 ЦК України має виходити з того, що сторонами вчинено саме той правочин, який вони мали на увазі, і розглянути справу по суті із застосуванням правил, що регулюють цей останній правочин. Якщо він суперечить закону, господарський суд має прийняти рішення про визнання його недійсним із застосуванням, за необхідності, відповідних правових наслідків. Отже, звертаючись з позовом про визнання спірного договору та додаткової угоди до нього удаваним і стверджуючи, що між Відповідачами вчинено не договір зберігання, а договір оренди державного майна, Позивач має довести яким нормам права суперечить укладений, на його переконання, договір оренди (<i>постанова КГС ВС, справа № 927/451/18 від 06.03.2019</i>); – оскільки предметом спору у справі є недійсність договору і такий договір визнається недійсним з моменту вчинення, укладення сторонами додаткової угоди про припинення такого договору та повернення майна не може розцінюватися як підстава для припинення провадження у справі у зв'язку з відсутністю предмета спору. Розірвання сторонами договору, виконаного повністю або частково, не позбавляє сторони права на звернення до суду з позовом про визнання такого договору недійсним. Так само не перешкоджає поданню відповідного позову закінчення строку (терміну) дії оспорюваного правочину до моменту подання позову. Відповідно до положень цивільного та господарського законодавства розі-

	<p>рвання сторонами договору, виконаного повністю або частково, не позбавляє сторін права на звернення до суду з позовом про визнання такого договору недійсним (<i>постанова КГС ВС, справа № 924/778/17 від 07.02.2019</i>);</p> <p>– на відміну від договору оренди, який укладається для надання орендареві права оплатного користування майном для здійснення своєї підприємницької діяльності з метою отримання прибутку від використання майна за його цільовим призначенням, договір зберігання майна укладається в інтересах поклажодавця з метою забезпечення схоронності майна у тому вигляді, в якому його було передано на схов і, за загальним правилом, не допускає користування майном зберігачем. Договір зберігання не є удаваним правочином виходячи з того, що основною ознакою оспорюваного договору є прийняття майна на зберігання, безоплатність зберігання майна, а також покладення на Підприємця обов'язку із, зокрема, вжиття всіх необхідних заходів для забезпечення схоронності майна протягом строку зберігання. Саме користування майном за плату є однією з кваліфікуючих ознак оренди державного майна. Водночас умова договору щодо права зберігача користуватися у власній господарській діяльності майном, переданим на зберігання, є елементом договору зберігання, наявність якої в договорі не змінює правової природи такого договору, а тому необґрунтованими є доводи Прокуратури щодо укладення між відповідачами удаваного правочину, який вчинено для приховування іншого правочину, а саме договору оренди державного майна (<i>постанова КГС ВС, справа № 905/2457/17 від 18.10.2018</i>)</p>
--	--

12. Справи у спорах, що виникають з відносин, пов'язаних із захистом економічної конкуренції із обмеженням монополізму

12.1. Справи за заявами органів Антимонопольного комітету України

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none"> – п. 3 ч. 1 ст. 12 ГПК України; – ст. ст. 25–41, 251–257 ГК України; – Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993; – Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001; – Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996; – Методика визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку (затверджена Розпорядженням Антимонопольного комітету України від 05.03.2002№ 49-р)
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ № 10 від 24.10.2011; – Про деякі питання практики застосування конкурентного законодавства: постанова пленуму ВГСУ № 15 від 26.12.2011
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – справи у спорах, що виникають при виконанні господарських договорів та з інших підстав, а також справи про визнання недійсними актів розглядаються господарським судом за місцезнаходженням відповідача (ч. 2 ст. 15 ГПК).
Розмір ставки судового збору	<p>Від сплати судового збору звільняються:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Антимонопольний комітет України та його територіальні відділення у справах, що вирішуються на підставі законодавства про захист економічної конкуренції та законодавства про здійснення державних закупівель (п. 12 ч. 1 ст. 5 Закону України «Про судовий збір»)

Позивач	– органи Антимонопольного комітету України
Відповідач	– суб'єкт господарювання
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт установлення монопольного (домінуючого) становища суб'єкта господарювання; – факт зловживання монопольним становищем на ринку; – факт неправомірних угод між суб'єктами господарювання; – суб'єкт господарювання не зазнає значної конкуренції, якщо завдяки своїй ринковій владі має здатність не допускати, усувати чи обмежувати конкуренцію, зокрема обмежувати конкурентоспроможність інших суб'єктів господарювання, чи ущемлювати інтереси інших суб'єктів господарювання чи споживачів; – факт недобросовісної конкуренції
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – рішення органу АМКУ; – копії всіх договорів (угод, контрактів тощо) (з усіма додатками, що є невід'ємними частинами цих договорів, змінами та доповненнями, актами про виконання робіт тощо), які були укладені суб'єктом господарювання; – копії всіх документів, що підтверджують виконання умов договорів, в тому числі всіх актів звірки (в т.ч. з детальною розшифровкою) з наданням копій всіх документів, які підтверджують підсумкові значення, зазначених в актах звірки; – копії чинних установчих документів (установчого договору та статуту); – копії свідоцтва про державну реєстрацію та довідки з ЄДРПОУ; – копії балансів (форма № 1 бухгалтерської звітності) та звітів про фінансові результати (форма № 2 бухгалтерської звітності); – копії паспортів (всіх сторінок) та довідок про присвоєння ідентифікаційного номеру керівного складу, головного бухгалтера та засновників/співзасновників (фізичних осіб) суб'єкту господарювання, та копії наказів щодо призначення цих посадових осіб; – копія структури суб'єкту господарювання з зазначенням ознак юридичної особи всіх підприємств, філій тощо.

	<ul style="list-style-type: none"> – копії всіх чинних ліцензій, отриманих суб'єктом господарювання на здійснення відповідних видів господарської діяльності; – копії всіх документів (наказів, розпоряджень, погоджень тощо) з усіма додатками, змінами, доповненнями та іншими документами, що є їх невід'ємною частиною, про затвердження та введення в дію тарифів (цін) на товари, роботи, послуги суб'єкту господарювання
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – для визнання територіальним відділенням АМК порушення законодавства про захист економічної конкуренції вчиненим достатнім є встановлення й доведення наявності наміру суб'єктів господарювання погодити (скоординувати) власну конкурентну поведінку, зокрема шляхом обміну інформацією під час підготовки тендерної документації, що, у свою чергу, призводить або може призвести до переваги одного з учасників під час конкурентного відбору з метою визначення переможця процедури закупівлі (<i>постанова КГС ВС, справа № 913/52/17 від 20.03.2018</i>); – розмістивши на упаковках (етикетках) сиру твердого, в рекламі на телебаченні напису «тільки натуральне 100%» за умови піддавання промисловій переробці сировини, з якої виготовлено продукт, з додаванням при його виробництві консервантів, барвників, інших хімічних сполук згідно з ДСТУ 6003:2008 «Сири тверді», позивач поширив інформацію щодо переваг сиру твердого порівняно з аналогічним харчовим продуктом інших виробників, що, в свою чергу, є оманливою інформацією. Отже наведеними діями позивач фактично вчинив дії, направлені на забезпечення своєї продукції споживчої переваги в конкуренції із іншими виробниками не завдяки власним досягненням, а шляхом введення споживачів в оману (<i>постанова КГС ВС, справа № 902/474/16 від 23.05.2018</i>); – мораторій при неплатоспроможності (банкрутстві) на задоволення вимог АМКУ (штраф та пеня) не розповсюджується (<i>постанова ВСУ, справа № 3–Збсц13 від 24.02.2013</i>); – обов'язок надання інформації на вимогу уповноваженої особи АМКУ повинен виконуватися суб'єктом господарювання незалежно від того, чи розпочата органом Комітету справа про порушення законодав-

	ства про захист економічної конкуренції. Інформація може бути витребувана як під час розгляду заяв, так і під час розгляду справ, а також в інших випадках, передбачених законодавством (<i>постанова ВГСУ, справа № 910/2943/15-г від 20.04.2016</i>)
--	--

12.2. Справи про скасування рішень органів Антимонопольного комітету України

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none"> – п. 3 ч. 1 ст. 12 ГПК; – ст. ст. 25–41 ГК України; – Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993; – Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001; – Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996; – Методика визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку (затверджена Розпорядженням Антимонопольного комітету України від 05.03.2002 № 49-р)
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011№ 10; – Про деякі питання практики застосування конкурентного законодавства: постанова пленуму ВГСУ від 26.12.2011№ 15
Підсудність	– справи у спорах, що виникають при виконанні господарських договорів та з інших підстав, а також справи про визнання недійсними актів розглядаються господарським судом за місцезнаходженням відповідача (ч. 2 ст. 15 ГПК).
Розмір ставки судового збору	– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)

Позивач	– суб'єкт господарювання
Відповідач	– органи Антимонопольного комітету України
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – факт наявності обставин, які свідчили б про видання оспорюваного розпорядження з порушенням чинного законодавства та/або компетенції органу, що його видав; – факт закінчення / незакінчення строку оскарження рішень органу АМКУ; – додержання строків давності, тобто суб'єкт господарювання не може бути притягнутий до відповідальності за відповідне порушення, якщо минув строк давності притягнення до відповідальності; – факт вчинення дій, визначених законом як зловживання монопольним (домінуючим) становищем, або як антиконкурентні узгоджені дії, або як недобросовісна конкуренція, або можливості настання зазначених наслідків у зв'язку з відповідними діями таких суб'єктів господарювання; – в чому конкретно полягають відповідні наслідки, що могли б настати в результаті дій суб'єктів господарювання, які мають ознаки зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку, або антиконкурентних узгоджених дій, або недобросовісної конкуренції; – чи відбувся збір інформації органом Антимонопольного комітету України в межах розгляду заяви або справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, чи мало місце проведення таким органом необхідної перевірки
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – рішення органу АМКУ; – копії чинних установчих документів (установчого договору та статуту); – копії свідоцтва про державну реєстрацію та довідки з ЄДРПОУ; – копії всіх чинних ліцензій, отриманих суб'єктом господарювання на здійснення відповідних видів господарської діяльності; – копії всіх документів, що підтверджують виконання умов договорів, в тому числі всіх актів звірки (в т.ч. з детальною розшифровкою) з наданням копій всіх документів, які підтверджують підсумкові значення, зазначених в актах звірки;

	<ul style="list-style-type: none"> – документи що спростовують висновки органів АКУ (накази, розпорядження, погодження тощо)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – господарські суди мають перевіряти правильність застосування органами АМКУ відповідних правових норм, зокрема, Методики. Однак господарські суди не повинні перебирати на себе не притаманні суду функції, які здійснюються виключно органами АМКУ, та знову встановлювати товарні, територіальні (географічні), часові межі певних товарних ринків після того, як це зроблено зазначеними органами, й на підставі цього робити висновки про наявність чи відсутність монопольного (домінуючого) становища суб'єкта господарювання на ринку. Методика встановлює порядок визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку і призначена для аналізу діяльності суб'єктів господарювання, груп суб'єктів господарювання та споживачів з виробництва, реалізації, придбання товарів, надання послуг, виконання робіт на загальнодержавних та регіональних ринках(<i>постанови ВС, справа № 910/6999/17 від 22.05.2018, справа № 910/3047/17 від 19.06.2018, справа № 915/523/18 від 11.06.2019, справа № 910/2921/19 від 05.03.2020</i>); – при визначенні розміру штрафу АМКУ діяв у межах своїх повноважень та без порушення положень чинного законодавства України, що відповідно до названих норм ст. 59 Закону України «Про захист економічної конкуренції» виключає можливість визнання недійсним Рішення АМКУ в частині накладення штрафу. При цьому названий Закон не містить норм, які надавали б господарському суду право зменшувати розмір (а відтак і суму) стягваних штрафу та/або пені чи звільняти від їх сплати (у разі їх правомірного нарахування) (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/20661/16 від 13.02.2018</i>)

13. Справи у спорах, що виникають із відносин застосування природоохоронного законодавства

13.1. Спори, пов'язані з охороною навколишнього природного середовища

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none">– ст. ст. 1166 та 1187 ЦК України;– Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991;– Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України від 18.01.2001;– Про відходи: Закон України від 05.03.1998;– Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 16.10.1992;– Водний кодекс України;– Лісовий кодекс України;– Про перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку: постанови КМУ від 27.07.1995 № 554;– Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів, затвердженої наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 18.05.1995 № 37;– Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, затвердженої наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 18.05.1995 № 38;– Методики визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства, затвердженої наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 27.10.1997 № 171;– Такси для обчислення розміру шкоди, заподіяної підприємствами, установами, організаціями та громадянами зеленим насадженням у межах міст та ін-
---	---

	<p>ших населених пунктів, затверджених постановою КМУ від 08.04.1999 № 559;</p> <ul style="list-style-type: none"> – Такси для обчислення розміру відшкодування шкоди, заподіяної природним комплексам територій та об'єктів природно-заповідного фонду юридичними і фізичними особами, затверджених постановою КМУ від 21.04.1998 № 521
Судова практика	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011№ 10; – Про результати вивчення та узагальнення судової практики вирішення господарськими судами спорів, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища: узагальнення ВГСУ від 01.01.2009
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК). – позови про відшкодування шкоди, заподіяної майну, можуть пред'являтися також за місцем заподіяння шкоди (ч. 8 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Позивач	<ul style="list-style-type: none"> – органи, що забезпечують реалізацію державної політики в галузі охорони навколишнього природного середовища: Державна екологічна інспекція, Державне управління охорони навколишнього природного середовища, інші контролюючі державні органи, а також прокурор в інтересах держави в особі цих органів
Відповідач	<ul style="list-style-type: none"> – господарюючі суб'єкти, якими допущено правопорушення у сфері охорони навколишнього природного середовища

<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – протиправність дій (бездіяльності) заподіювана шкоди; – причинний зв'язок між протиправною поведінкою та заподіяною шкодою; – вина особи, яка заподіяла шкоду; – розмір заподіяної шкоди; – особливості правового регулювання настання цивільно-правової відповідальності за заподіяння шкоди залежно від способу її завдання; – шкоду було завдано внаслідок непереборної сили або умислу потерпілого
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – документи, що підтверджують факт заподіяння шкоди (акти, висновки, довідки, протоколи); – висновки відповідних експертиз; – постанова про притягнення заподіювача шкоди до адміністративної відповідальності; – копії установчих документів; – <i>витяг з Єдиного державного реєстру</i> юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – обов'язок щодо забезпечення охорони лісових насаджень покладено саме на постійних лісокористувачів, які відповідають за невиконання або неналежне виконання таких обов'язків, в тому числі, у разі незабезпечення охорони та захисту лісів від незаконних рубок дерев. Отже, цивільно-правову відповідальність за порушення лісового законодавства мають нести не лише особи, які безпосередньо здійснюють самовільну вирубку лісів (пошкодження дерев), а й постійні лісокористувачі, вина яких полягає у протиправній бездіяльності у вигляді невчинення дій щодо забезпечення охорони та збереження лісу від незаконних рубок на підвідомчих їм ділянках із земель лісового фонду, що має наслідком самовільну рубку (пошкодження) лісових насаджень третіми (невстановленими) особами (<i>постанова КГС ВС, справа № 909/976/17 від 09.09.2018</i>); – у вирішенні питання про стягнення шкоди, завданої самовільним зайняттям земельної ділянки юридичним та фізичним особам необхідно виходити

	<p>з того, що розрахунок розміру такої шкоди проводиться територіальними органами Держгеокадастру на підставі матеріалів обстежень земельних ділянок, проведених відповідно до Порядку виконання земельно-кадастрових робіт та надання послуг на платній основі державними органами земельних ресурсів на підставі Методики визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу, затвердженої постановою КМУ від 25.07.2007 № 963 (<i>постанова КГС ВС, справа № 922/2879/17 від 27.06.2018</i>);</p> <ul style="list-style-type: none">– шкода, заподіяна внаслідок порушення природоохоронного законодавства, повинна відшкодовуватись у розмірах, які визначаються на підставі затверджених у встановленому порядку такс і методик обрахування розмірів шкоди, що діють на час здійснення порушення або, у разі неможливості встановлення часу здійснення порушення, – на час його виявлення. Відсутність таких такс або методик не може бути підставою для відмови у відшкодуванні шкоди (<i>постанова КГС ВС, справа № 925/119/18 від 12.10.2018</i>)
--	--

14. Справи у спорах щодо державного матеріального резерву / господарської діяльності Збройних Сил України

14.1. Справи у спорах щодо господарської діяльності Збройних Сил України

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none">– Про господарську діяльність у Збройних Силах України: Закон України від– Про використання земель оборони: Закон України від 27.11.2003;– Про правовий режим майна у Збройних Силах України: Закон України від 21.09.1999;– Переліком видів сільськогосподарської діяльності, здійснення якої дозволяється військовим частинам, установам Збройних Сил України(затверджено постановою КМУ від 25.07.2000 № 1171);– Про порядок відчуження та реалізації військового майна Збройних Сил: постанова КМУ від 28.12.2000 № 1919;– Перелік видів господарської діяльності, здійснення якої дозволяється військовим частинам Збройних Сил (затверджено постановою КМУ від 25.07.2000 № 1171);– Положення про порядок обліку, зберігання, списання та використання військового майна у Збройних Силах (затверджено постановою КМУ від 04.08.2000 № 1225);– Про надання повноважень на реалізацію списаного військового майна Збройних Сил: розпорядження КМУ від 13.12.2004 № 894-р
Судова практика	<ul style="list-style-type: none">– Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними: постанова пленуму ВГСУ від 29.05.2013 № 11;– Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова пленуму ВСУ від 06.11.2009 № 9;– Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011 № 10

<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливості можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
<p>Сторони спору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єкти господарської діяльності та інші учасники відносин у сфері господарювання
<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – факт укладення договору; – відповідність змісту договору вимогам закону; – правоздатність сторін за договором; – додержання встановленої форми договору; – чи існують підстави для визнання угоди (договору) недійсною; – у чому конкретно полягає неправомірність дій сторони договору; – наявність збитків
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – копії договорів; – документи, що підтверджують укладення угоди (договору); – документи, що підтверджують погодження або внесення змін до умов угоди (листи, телеграми, телегрампограми, телефонограми, радіограми, підписані стороною, яка їх надсилала); – платіжні документи; – копія претензії і відповідь на претензію; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців;

	<ul style="list-style-type: none"> – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – з урахуванням того, що квартирно-експлуатаційний відділ (далі- Відділ) є органом, на балансі якого перебуває спірне військове майно та на який покладений відомчий контроль за його використанням, беручи до уваги те, що Відділ, в силу наведених законодавчих приписів, наділений як повноваженнями передачі спірного майна в оренду, так і його витребування, у зв'язку із закінченням строку дії договору оренди, у тому числі, у судовому порядку, місцевий господарський суд на законних підставах задовольнив позов названої державної установи у відношенні такого військового майна, яке було передано Відділом (балансоутримувачем) в оренду за Договором та після закінчення дії Договору у відповідності до ст. 785 ЦК України, ст. 27 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» підлягає поверненню Відділу як орендодавцю, на балансі якого перебуває таке майно (<i>постанова КГС ВС, справа № 914/2300/18 від 28.05.2020</i>); – обов'язок держави відшкодувати шкоду, завдану майну інших осіб внаслідок вибуху військових боєприпасів у мирний час, та шкоду, яку заподіяно внаслідок незаконних дій та бездіяльності військовослужбовців при здійсненні ними своїх повноважень, покладається на Міністерство оборони України як на уповноважений орган державного управління (<i>постанова ВСУ, справа № 3–86гс14 від 21.10.2014</i>); – враховуючи те, що військові частини володіють на праві оперативного управління закріпленим за ними Міністерством оборони України військовим майном, використання, зберігання або утримання якого створює підвищену небезпеку, саме вони несуть відповідальність згідно з ч. 2 ст. 1187 ЦК України (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/21069/17 від 15.02.2019</i>); – набуття юридичними особами приватного права чи фізичними особами у визначеному законодавством порядку права приватної власності на будівлі, які належали до військового майна, створює правові підстави для переходу права на земельну ділянку до власника об'єкта нерухомості, розташованого

	<p>на ній, у розмірі відповідно до положень ст. 120 ЗК України, ст. 377 ЦК України саме в силу правочину з придбання військового майна та автоматичного переходу права користування земельною ділянкою відповідно до принципу єдності юридичної долі земельної ділянки та розташованої на ній будівлі або споруди. Цим зумовлюється право власника такого об'єкта нерухомості вимагати оформлення у встановленому порядку свого права користування відповідною земельною ділянкою незалежно від отримання відмови уповноваженої особи від вказаних земель (<i>постанова ВП ВС, справа № 910/18560/16 від 04.12.2018</i>)</p>
--	--

15. Справи у спорах щодо невиконання / неналежного виконання недоговірних зобов'язань

15.1. Справи про спонукання виконати або припинити певні дії

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none">– ст.ст. 173–178, 224–229 ГК України;– ст.ст. 526–545, 610, 611 ЦК України
Підсудність	<ul style="list-style-type: none">– позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК (ч. 1 ст. 27 ГПК);– позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 5 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none">– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони	<ul style="list-style-type: none">– суб'єкти господарювання та інші учасники відносин у сфері господарювання
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none">– належність сторін спірного зобов'язання;– підстави виникнення господарських зобов'язань;– вид господарських зобов'язань;– зміст зобов'язання;– факт невиконання / неналежного виконання недоговірних зобов'язань;

	<ul style="list-style-type: none"> – наявність / відсутність збитків за фактом невиконання / неналежного виконання недоговірних зобов'язань
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – документи (акт, довідка) фіксації невиконання / неналежного виконання зобов'язань; – розрахунок вартості заподіяних збитків; – листування між сторонами спору; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – у разі невизнання особою права на укладення договору, таке право підлягає захисту судом на підставі п. 1 ч. 2 ст. 16 ЦК України шляхом визнання договору, укладеним на умовах, передбачених нормативним актом обов'язкової дії (<i>постанова ВСУ, справа № 6–110 цс12 від 10.10.2012</i>); – під цивільним обов'язком розуміється вимога від суб'єкта цивільного права певних дій (або невиконання дій), забезпечена можливістю правового спонукання до належної поведінки. Зміст цивільного обов'язку становлять такі вимоги: поведінка зобов'язаної особи визначена вимогами норми права; поведінка зобов'язаної особи визначена вимогами уповноважених осіб; поведінка зобов'язаної особи у випадку невиконання цивільного обов'язку забезпечується вимогою (рішенням) суду виконати цей обов'язок (<i>постанова КГС ВС, справа № 917/733/14 від 16.01.2019</i>); – вимога надати акт приймання-передачі природного газу за відповідним договором постачання не може бути предметом позову, оскільки такий акт є підтвердженням наявності чи відсутності фактів передачі однією стороною та прийняття іншою стороною предмета договору (в цій справі – газу). Тобто такий акт є лише доказом виконання сторонами обов'язків за договором, а підписання акту не може розглядатись як окремий обов'язок щодо виконання сторонами договірних зобов'язань... Предметом позову не може бути встановлення обставин, зокрема, обов'язок оформлення документів, які виступають

	<p>доказами у справі. Так, акти приймання-передачі товару підтверджують наявність або відсутність юридичних фактів, які входять до підстав позову. Отже, ВС дійшов висновку, що вимога щодо встановлення певних фактів не може бути самостійним предметом розгляду в господарському суді, оскільки до повноважень останнього не належить встановлення фактів, що мають юридичне значення. Господарські суди порушують провадження у справах за позовами, в основі яких правова вимога – спір про право, що виникає з матеріальних правовідносин (<i>постанова КГС ВС, справа № 922/669/18 від 13.11.2018</i>);</p> <p>– постачання природного газу відбувається виключно на підставі укладеного договору. Укладення договору на постачання природного газу, якщо запропонований споживачем договір відповідає типовому договору послуг, є обов'язковим (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/9105/17 від 05.06.2018</i>)</p>
--	---

15.2. Справи про зобов'язання у зв'язку із набуттям, збереженням майна (коштів) без достатньої правової підстави

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<p>– ст.ст. 173–178, 224–229 ГК України;</p> <p>– ст.ст. 526–545, 610, 611, 1212–1215 ЦК України</p>
<p>Підсудність</p>	<p>– спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою (ч. 3 ст. 30 ГПК).</p>
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<p>– за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>не-</i></p>

	<i>майнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Сторони	– суб'єкти господарювання та інші учасники відносин у сфері господарювання
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – належність сторін спірного зобов'язання; – підстави виникнення господарських зобов'язань; – вид господарських зобов'язань; – зміст зобов'язання; – факт, що особа набула майно або зберегла його у себе за рахунок іншої особи (потерпілого) без достатньої правової підстави (безпідставно набуте майно); – безпідставне набуття або збереження майна було результатом поведінки набувача майна, потерпілого, інших осіб чи наслідком події; – факт повернення виконаного за недійсним правочинном; – факт витребування майна власником із чужого незаконного володіння; – факт повернення виконаного однією із сторін у зобов'язанні; – факт відшкодування шкоди особою, яка незаконно набула майно або зберегла його у себе за рахунок іншої особи; – факт погіршення безпідставно набутого майна; – наявність /відсутність підстав щодо відшкодувати доходів з безпідставно набутого майна, які особа одержала або могла одержати від цього майна
Приблизний перелік необхідних доказів	<ul style="list-style-type: none"> – документи (акт, довідка) фіксації безпідставного набуття або збереження майна; – висновок спеціаліста (експерта) щодо погіршення безпідставно набутого майна; – розрахунок відшкодування доходів з безпідставно набутого майна; – листування між сторонами спору; – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)

**Правові позиції
суду**

- у випадку, коли поведінка набувача, потерпілого, інших осіб або подія утворюють правову підставу для набуття (збереження) майна, ст. 1212 ЦК України може бути застосована тільки після того, як така правова підстава у встановленому порядку скасована, визнана недійсною, змінена, припинена або була відсутня взагалі. Або ж коли набуття відбулось у зв'язку з договором, але не на виконання договірних умов. Чинний договір чи інший правочин є достатньою та належною правовою підставою набуття майна (отримання коштів) (*постанови ВСУ, справа № 6–3090цс15 від 02.02.2016, справа № 910/1913/14 від 25.02.2015*);
- оскільки між сторонами у справі було укладено договір про оплатне виконання послуг з розробки земельпорядної документації та оформлення документів, що посвідчують право постійного користування земельними ділянками, а кошти які просить стягнути позивач, отримані як оплата за виконані роботи (етапу робіт) за договором, то такі кошти набуто за наявності правової підстави, а тому не можуть бути вистребувані відповідно до ст. 1212 ЦК України як безпідставне збагачення (*постанова ВСУ, справа № 922/1136/13 від 14.10.2014*);
- предмет позову є повернення страхового відшкодування, яке було сплачено безпідставно, без врахування судового рішення, яким встановлено відсутність в діях відповідача складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 124 КУпАП. В цьому випадку, ВС України вказав на те, що зобов'язання із набуття, збереження майна без достатньої правової підстави виникають, також, у зв'язку з договірними правовідносинами, що існували раніше, як результат їх трансформації. Поряд з цим, враховуючи дійсність спірного правочину, в даному випадку трансформації правовідносин не відбулось, а наявне лише порушення стороною правочину взяти на себе зобов'язань. Крім того, колегія суддів погоджується з висновком судів попередніх інстанцій про відсутність підстав для задоволення вимог позивача щодо стягнення з відповідача процентів за користування чужими грошовими коштами, з огляду на похідну природу зазначених вимог від вимоги про стягнення грошових коштів на підставі ст. 1212 ЦК

	<p>України, яка не підлягає задоволенню (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/13814/17 від 06.03.2018</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – предметом регулювання інституту безпідставного набуття чи збереження майна є відносини, які виникають у зв'язку з безпідставним отриманням чи збереженням майна і які не врегульовані спеціальними інститутами цивільного права. Зобов'язання з безпідставного набуття, збереження майна виникають за наявності трьох умов: (а) набуття або збереження майна; (б) набуття або збереження за рахунок іншої особи; (в) відсутність правової підстави для набуття або збереження майна (відсутність положень закону, адміністративного акта, правочину або інших підстав, передбачених ст. 11 ЦК України). Об'єктивними умовами виникнення зобов'язань з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави виступають: (1) набуття або збереження майна однією особою (набувачем) за рахунок іншої (потерпілого); (2) шкода у вигляді зменшення або незбільшення майна в іншої особи (потерпілого); (3) обумовленість збільшення або збереження майна з боку набувача шляхом зменшення або відсутності збільшення на стороні потерпілого; (4) відсутність правової підстави для вказаної зміни майнового стану цих осіб (<i>постанова КГС ВС, справа № 927/468/17 від 04.05.2018</i>)
--	--

15.3. Справи у спорах про відшкодування збитків (шкоди)

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 173–178, 224–229 ГК України; – ст.ст. 623–624, гл. 82 ЦК України; – Порядок визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей (затверджено постановою КМУ від 22.01.1996 № 116); – Методика оцінки майна (затверджено постановою КМУ від 10.12.2003 № 1891)
<p>Судова практика</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди: <i>постанова пленуму ВСУ від 27.03.1992 № 6</i>; – Про деякі питання практики вирішення спорів пов'язаних з відшкодуванням шкоди: <i>роз'яснення ВАСУ від 01.04.1994 № 02–5/215</i>;

	<ul style="list-style-type: none"> – Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму ВГСУ від 24.10.2011 № 10
Підсудність	<ul style="list-style-type: none"> – позов пред'являється до господарського суду за місцем знаходження чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено цим Кодексом (ч. 1 ст. 27 ГПК); – позови до відповідача, місце реєстрації проживання або перебування якого невідоме, пред'являються за місцезнаходженням майна відповідача чи за останнім відомим зареєстрованим його місцем проживання або перебування чи постійної його діяльності (ч. 6 ст. 29 ГПК); – позови про відшкодування шкоди, заподіяної майну, можуть пред'являтися також за місцем заподіяння шкоди (ч. 8 ст. 29 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: позовної заяви <i>майнового характеру</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Позивач	<ul style="list-style-type: none"> – особа, якій завдана шкода
Відповідач	<ul style="list-style-type: none"> – особа, яка завдала шкоду
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – протиправна поведінка господарюючого суб'єкту, що суперечить вимогам закону або договору (ДТП; шкода, яка заподіяна внаслідок невиконання рішення суду і т.п.); – наявність збитків – втрати або пошкодження майна, зайвих (додаткових) витрат суб'єкта господарювання і не отриманого прибутку (якщо закон не забороняє його стягувати); при цьому необхідно довести не лише наявність збитків, а й їх розмір; – причинний зв'язок між протиправною поведінкою і завданими збитками: при цьому враховується лише необхідний (а не випадковий) причинний зв'язок; – вина суб'єкта господарювання: (а) наявність у суб'єкта господарювання відносин реальної можливості

	<p>діяти правомірно і попередити настання негативних наслідків (збитків) і (б) неприйняття ним усіх необхідних заходів щодо недопущення протиправної поведінки і попередження настання збитків;</p> <ul style="list-style-type: none"> – шкоду було завдано внаслідок непереборної сили або умислу потерпілого; – преюдиціальні факти (вирок суду з кримінальної справи, що набрав законної сили, щодо певних подій та ким вони вчинені або рішення суду з цивільної справи, що набрало законної сили, щодо фактів, які встановлені судом); – факт відшкодована шкода потерпілій особі іншими особами, зокрема, страховими компаніями. – довідка органу ДАІ про ДТП; – постанова про відмову у порушенні кримінальної справи; – висновок експертизи (товарознавчої, автотехнічної); – матеріали виконавчого провадження (постанови державного виконавця: про відкриття провадження, відкладення провадження, зупинення провадження, відстрочку або розстрочку виконання)
<p>Приблизний перелік необхідних доказів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – докази, які підтверджують підстави звільнення від доказування (ст. 35 ГПК); – копії установчих документів; – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; – копія ліцензії на здійснення юридичною особою окремого виду діяльності (за наявності такого)
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – в силу ст. 74 ГПК України, саме позивач повинен довести факт протиправної поведінки, спричинення збитків, обґрунтувати їх розмір, довести безпосередній причинний зв'язок між правопорушенням та заподіянням збитків і розмір відшкодування. Важливим елементом доказування наявності збитків є встановлення зв'язку між протиправною поведінкою винної особи та збитками потерпілої сторони (<i>постанова КГС ВС, справа № 909/654/18 від 01.04.2019</i>); – статті 1173, 1174 ЦК України є спеціальними і передбачають певні особливості, характерні для розгляду справ про деліктну відповідальність органів державної влади та посадових осіб, які відмінні від загальних правил деліктної відповідальності. Так, зо-

крема, цими правовими нормами передбачено, що для застосування відповідальності посадових осіб та органів державної влади наявність їх вини не є обов'язковою. Втім, цими нормами не заперечується обов'язковість наявності інших елементів складу цивільного правопорушення, які є обов'язковими для доказування у спорах про стягнення збитків. Необхідною підставою для притягнення органу державної влади до відповідальності у вигляді стягнення шкоди є наявність трьох умов: неправомірні дії цього органу, наявність шкоди та причинний зв'язок між неправомірними діями і заподіяною шкодою, і довести наявність цих умов має позивач, який звернувся з позовом про стягнення шкоди на підставі ст. 1173 ЦК України (*постанова ВП ВС, справа № 920/715/17/12–199ес18 від 12.03.2019*);

- потерпілому як кредитору належить право вимоги в обох видах зобов'язань – деліктному та договірному. Він вільно, на власний розсуд обирає спосіб здійснення свого права шляхом звернення вимоги виключно до особи, яка завдала шкоди, про відшкодування цієї шкоди, або шляхом звернення до страховика, у якого особа, яка завдала шкоди, застрахувала свою цивільно-правову відповідальність, із вимогою про виплату страхового відшкодування, або шляхом звернення до страховика та в подальшому до особи, яка завдала шкоди, за наявності передбачених ст. 1194 ЦК України підстав (*постанова КГС ВС, справа № 911/286/20 від 21.12.2020*);
- у даному випадку наявні усі елементи складу цивільного правопорушення, а саме, протиправної поведінки (бездіяльність відповідача у вчиненні передбачених законодавством заходів зі своєчасного оформлення права користування земельною ділянкою), збитків (орендна плата, яку позивач міг би отримати у разі укладення договору оренди), причинно-наслідкового зв'язку між протиправною поведінкою боржника та збитками (використання земельної ділянки відповідачем без правостановлюючих документів позбавляє позивача права одержати дохід у вигляді орендної плати за землю, який він міг би отримувати, якби його право не було порушено), вини (тривале зволікання зі оформленням правостановлюючих документів на земельну

	<p>ділянку) (постанова КГС ВС, справа № 924/538/15 від 21.05.2018);</p> <ul style="list-style-type: none">– при пред'явленні вимоги про відшкодування не-одержаних доходів (упущеної вигоди) позивач повинен довести, що вони не є абстрактними, а дійсно були б отримані в разі, якщо б відповідач не здійснював протиправних дій. У вигляді упущеної вигоди можна відшкодувати ті збитки, які могли б бути реально отримані особою при належному виконанні зобов'язання. Наявність теоретичного обґрунтування можливості отримання доходу не є підставою для його стягнення (постанова КГС ВС, № 926/1904/19 від 08.09.2020)
--	--

16. Провадження у справах про оскарження рішень третейських судів та про видачу наказів на примусове виконання рішень третейських судів

16.1. Справи про оскарження рішення третейського суду

Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ	<ul style="list-style-type: none">– ст.ст. 346–351 ГПК України;– Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004
Підсудність	<ul style="list-style-type: none">– заява про скасування рішення третейського суду подається до апеляційного господарського суду за місцем розгляду справи третейським судом (ч. 2 ст. 346 ГПК)
Строк звернення до суду	<ul style="list-style-type: none">– заява про скасування рішення третейського суду подається стороною, третьою особою протягом <i>дев'яноста днів</i> з дня ухвалення рішення третейським судом, а особою, яка не брала участі у справі, у разі якщо третейський суд вирішив питання про її права та (або) обов'язки, – протягом <i>дев'яноста днів</i> з дня, коли вона дізналася або повинна була дізнатися про ухвалення рішення третейського суду (ч. 2 ст. 346 ГПК)
Розмір ставки судового збору	<ul style="list-style-type: none">– за подання до господарського суду: заяви про вжиття запобіжних заходів та забезпечення позову; заяви про видачу виконавчого документа на підставі рішення іноземного суду; заяви про скасування рішення третейського суду; заяви про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду; заяви про роз'яснення судового рішення-0,5 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
Заявник	<ul style="list-style-type: none">– сторони, треті особи, а також особи, які не брали участі у справі, у разі якщо третейський суд вирішив

	питання про їхні права та (або) обов'язки, мають право звернутися до суду із заявою про скасування рішення третейського суду (ч. 1 ст. 346 ГПК)
Предмет доказування	<ul style="list-style-type: none"> – справа, у якій прийнято рішення третейського суду, не підвідомча третейському суду відповідно до закону; – рішення третейського суду прийнято у спорі, не передбаченому третейською угодою, або цим рішенням вирішені питання, які виходять за межі третейської угоди. Якщо рішенням третейського суду вирішені питання, які виходять за межі третейської угоди, то скасовано може бути лише ту частину рішення, що стосується питань, які виходять за межі третейської угоди; – третейську угоду визнано судом недійсною; – склад третейського суду, яким прийнято рішення, не відповідав вимогам закону; – третейський суд вирішив питання про права та обов'язки осіб, які не брали участі у справі (ч. 2 ст. 350 ГПК)
Приблизний перелік необхідних документів	<ul style="list-style-type: none"> – оригінал рішення третейського суду або належним чином завірена його копія. Копія рішення постійно діючого третейського суду завіряється головою постійно діючого третейського суду, а копія рішення третейського суду для вирішення конкретного спору має бути нотаріально завірена; – оригінал третейської угоди або належним чином завірена її копія; – документи, які подані на обґрунтування підстав для скасування рішення третейського суду; – документ, що підтверджує сплату судового збору; – довіреність або інший документ, що посвідчує повноваження представника; – докази направлення копій заяви про скасування рішення третейського суду та доданих до неї документів (матеріалів) учасникам судового розгляду (ч. 4 ст. 347 ГПК); – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців
Правові позиції суду	– сторони перебуваючи в рівних умовах, маючи відповідні дані щодо обраних ними двох третейських суддів, свідомо не скористалися своїм правом обрати

	<p>третього третейського суддю у визначений договором строк. Тоді як необрання сторонами чи третейськими суддями третього судді стало наслідком припинення розгляду спору у третейському суді та можливість вирішення такого спору компетентним судом (<i>постанова КГС ВС, справа № 913/345/19 від 23.03.2020</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – господарський суд має тлумачити будь-які неточності в тексті арбітражної угоди та розглядати сумніви щодо її дійсності, чинності та виконуваності на користь її дійсності, чинності та виконуваності, забезпечуючи принцип автономності арбітражної угоди. Окрім того, предметом третейської угоди може бути не лише спір, який існує на момент укладення такої угоди, а й будь-які спори, які виникатимуть між сторонами договору в майбутньому та передбачені третейською угодою (<i>постанова ВП ВС, справа № 906/493/16 від 28.08.2018</i>); – законодавчо визначений перелік підстав для оскарження та скасування рішення третейського суду є вичерпним і жодного розширеного його тлумачення не передбачає. У даному разі скажник, укладаючи Договір поруки з вміщеним у ньому відповідним третейським застереженням, мав бути свідомий того, що це означатиме можливість оскарження рішення третейського суду лише з підстав, прямо зазначених у Законі України «Про третейські суди» та ГПК України (<i>постанова КГС ВС, справа № 873/5/20 від 07.04.2020</i>)
--	---

16.2. Справи про видачу наказу на примусове виконання рішення третейського суду

<p>Правові норми, що підлягають застосуванню при вирішенні справ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ст.ст. 352–356 ГПК України; – Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004
<p>Підсудність</p>	<ul style="list-style-type: none"> – заява про видачу наказу на примусове виконання рішення третейського суду подається до апеляційного господарського суду за місцем проведення третейського розгляду (ч. 2 ст. 352 ГПК)
<p>Строк звернення до суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – заява про видачу наказу на примусове виконання рішення третейського суду подається <i>протягом</i>

	<p><i>трьох років</i> з дня ухвалення рішення третейським судом (ч. 2 ст. 352 ГПК);</p> <ul style="list-style-type: none"> – заява, подана після закінчення строку, встановленого ч. 2 ст. 352 ГПК, повертається без розгляду. Суд за клопотанням заявника може поновити пропущений строк на подання заяви про видачу наказу на примусове виконання рішення третейського суду, якщо визнає причини його пропуску поважними (ч. 3 ст. 352 ГПК)
<p>Розмір ставки судового збору</p>	<ul style="list-style-type: none"> – за подання до господарського суду: заяви про вжиття запобіжних заходів та забезпечення позову; заяви про видачу виконавчого документа на підставі рішення іноземного суду; заяви про скасування рішення третейського суду; заяви про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду; заяви про роз'яснення судового рішення-0,5 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб (п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір»)
<p>Заявник</p>	<ul style="list-style-type: none"> – питання видачі наказу на примусове виконання рішення третейського суду розглядається судом за заявою особи, на користь якої прийнято рішення третейського суду (ч. 1 ст. 352 ГПК)
<p>Предмет доказування</p>	<ul style="list-style-type: none"> – відсутні підстави для відмови видачі наказу на примусове виконання рішення третейського суду, а саме: (1) на день ухвалення рішення за заявою про видачу наказу рішення третейського суду скасовано судом; (2) справа, у якій прийнято рішення третейського суду, не підвідомча третейському суду відповідно до закону; (3) пропущено встановлений строк для звернення за видачею наказу, а причини його пропуску не визнані господарським судом поважними; (4) рішення третейського суду прийнято у спорі, не передбаченому третейською угодою, або цим рішенням вирішені питання, які виходять за межі третейської угоди. Якщо рішенням третейського суду вирішені питання, які виходять за межі третейської угоди, то скасовано може бути лише ту частину рішення, що стосується питань, які виходять за межі третейської угоди; (5) третейська угода визнана недійсною; (6) склад третейського суду, яким прийнято рішення, не відповідав вимогам закону; (7) рішен-

	<p>ня третейського суду містить способи захисту прав та охоронюваних інтересів, не передбачені законом; (8) постійно діючий третейський суд не надав на вимогу господарського суду відповідну справу; (9) третейський суд вирішив питання про права та обов'язки осіб, які не брали участі у справі (ч. 1 ст. 355 ГПК)</p>
<p>Приблизний перелік необхідних документів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – оригінал рішення третейського суду або належним чином завірена його копія. Копія рішення постійно діючого третейського суду завіряється головою постійно діючого третейського суду, а копія рішення третейського суду для вирішення конкретного спору має бути нотаріально завірена; – оригінал третейської угоди або належним чином завірена її копія; – документ, що підтверджує сплату судового збору; – докази направлення копії заяви про видачу наказу на примусове виконання рішення третейського суду учасникам третейського розгляду; – довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження особи на підписання заяви (ч. 4 ст. 353 ГПК); – копія виписки або витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців
<p>Правові позиції суду</p>	<ul style="list-style-type: none"> – при розгляді заяви про видачу виконавчого документа господарський суд не здійснює оцінки законності і обґрунтованості рішення третейського суду в цілому, а лише встановлює відсутність або наявності підстав для відмови в задоволенні заяви про видачу виконавчого документа, визначених ст. 56 Закону України «Про третейські суди» та ст. 355 ГПК України (<i>постанова КГС ВС, справа № 910/8692/17 від 11.07.2019</i>); – при розгляді заяви про видачу виконавчого документа господарський суд зобов'язаний перевірити наявність чи відсутність підстав для відмови у видачі виконавчого документа незалежно від наявності заперечень іншої сторони. Якщо сторона, на користь якої винесено рішення третейського суду, звернулася із заявою про видачу виконавчого документа, а інша сторона проти цього не заперечує, це не звільняє господарський суд від обов'язку перевірити наявність чи відсутності підстав для відмови у видачі виконавчого документа (<i>постанова КГС ВС, справа № 870/54/19 від 17.12.2019</i>)

ЗМІСТ

Список основних скорочень.....	3
Від автора.....	5

РОЗДІЛ І.

ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ ГОСПОДАРСЬКОГО СУДОЧИНСТВА

1.1. Предметна та суб'єктна юрисдикція господарських судів	7
1.2. Територіальна юрисдикція (підсудність).....	17
1.3. Склад учасників справи	21
1.4. Докази та доказування.....	28
1.5. Судові витрати.....	35
1.6. Процесуальні строки	39

РОЗДІЛ ІІ.

ОКРЕМІ КАТЕГОРІЇ СПРАВ ГОСПОДАРСЬКОГО СУДОЧИНСТВА

1. Справи у спорах, що виникають із відносин, пов'язаних із застосуванням загальних положень про господарські договори	45
1.1. Справи щодо укладення господарських договорів.....	45
1.2. Справи про зміну господарських договорів.....	48
1.3. Справи про розірвання господарських договорів.....	50
1.4. Справи про визнання господарських договорів недійсними	54
1.5. Справи, пов'язані з визнанням угод недійсними.....	57
2. Справи у спорах, що виникають із окремих видів господарських договорів.....	61
2.1. Справи, щодо купівлі-продажу нерухомого майна.....	61
2.2. Справи про купівлю-продаж товару	63
2.3. Справи про купівлю-продаж на біржах, аукціонах, прилюдних торгах.....	65
2.4. Справи щодо закупівлі за державні кошти, публічні закупівлі	67

2.5. Справи, що впливають із договору міни (бартеру)	70
2.6. Справи, що впливають із договору страхування	72
2.7. Справи, що впливають із договору пасажирського перевезення	75
2.8. Справи, що впливають із договору перевезення вантажу	77
2.9. Справи, що виникають з перевезення вантажів залізницею	80
2.10. Справи, що впливають із договору транспортної експедиції	84
2.11. Справи у сфері інноваційної діяльності	86
2.12. Справи, що впливають із договору складського зберігання	89
2.13. Справи, що впливають із договору підяду на капітальне будівництво	92
2.14. Справи, що впливають із договору позики	96
2.15. Справи у сфері фінансової діяльності(кредитування) ..	98
2.16. Справи, що впливають із договору іпотеки	102
2.17. Справи, що впливають із договору комісії.....	104
2.18. Справи, що впливають із договору управління майном ..	106
2.19. Справи, що впливають із договору доручення (представництва).....	108
2.20. Справи, що впливають із комерційне посередництво (агентський договір).....	110
2.21. Справи, що впливають із договору контракції сільськогосподарської продукції	112
2.22. Справи, що впливають із договору поставки.....	115
2.23.Справи, що впливають із договору енергопостачання.	119
2.24. Справи щодо інвестиційних договорів.....	122
2.25. Справи, що впливають із договору підяду	125
2.26. Справи, що впливають із договору про уступку вимоги / переведення боргу	127
2.27. Справи, що впливають із договору поруки	129
2.28. Справи, що впливають із договору про надання гарантії	131
2.29. Справи, що впливають із договору застави	133
2.30. Справи, щодо права притримання.....	135
2.31. Справи щодо договору завдатку	137

2.32. Справи, що впливають із договору оренди майна.....	138
2.33. Справи, що впливають із договору лізингу.....	141
2.34. Справи, що впливають із використання у підприємницькій діяльності прав інших суб'єктів господарювання (комерційна концесія).....	143
2.35. Справи, що впливають із договору про надання послуг.....	146
3. Справи у спорах, що виникають при здійсненні різних видів економічної (господарської) діяльності.....	148
3.1. Справи у спорах, що виникають у сфері сільського господарства, лісового господарства та рибного господарства	148
3.2. Справи у спорах, що виникають у сфері добувної промисловості і розроблення кар'єрів.....	151
3.3. Справи у спорах, що виникають у сфері переробної промисловості.....	153
3.4. Справи у спорах, що виникають у сфері постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря...	154
3.5. Справи у спорах, що виникають у сфері водопостачання, каналізація, поводження з відходами.....	158
3.6. Справи у спорах, що виникають у сфері будівництва.....	161
3.7. Справи у спорах, що виникають у сфері оптової та роздрібної торгівлі	164
3.8. Справи у спорах, що виникають у сфері ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів.....	167
3.9. Справи у спорах, що виникають у сфері транспорту.....	170
3.10. Справи у спорах, що виникають у сфері складського господарства	174
3.11. Справи у спорах, що виникають у сфері поштової та кур'єрської діяльності.....	177
3.12. Справи у спорах, що виникають у сфері тимчасового розміщування та організації харчування.....	178
3.13. Справи у спорах, що виникають у сфері інформації та телекомунікації	181
3.14. Справи у спорах, що виникають у сфері фінансової та страхової діяльності	184
3.15. Справи у спорах, що виникають у сфері операцій з нерухомим майном	187

3.16. Справи у спорах, що виникають у сфері професійної, наукової та технічної діяльності	190
3.17. Справи у спорах, що виникають у сфері освіти	192
3.18. Справи у спорах, що виникають у сфері охорони здоров'я та надання соціальної допомоги	194
3.19. Справи у спорах, що виникають у сфері мистецтва, спорту, розваг та відпочинку	197
3.20. Справи у спорах, що виникають у сфері надання інших видів послуг	200
4. Справи у спорах щодо захисту права власності	203
4.1. Справи про визнання незаконним акта, що порушує право власності	203
4.2. Справи про набуття (визнання) майнових прав на об'єкти інвестування (будівництва)	206
4.3. Справи про набуття (визнання) права власності на новостворене нерухоме майно або матеріали та обладнання, які були використані в процесі будівництва	209
4.4. Справи про набуття (визнання) права власності на самочинне будівництво	212
4.5. Справи про набуття права власності на предмет іпотеки	216
4.6. Справи про визнання права власності за набувальною давністю	219
4.7. Справи про витребування майна з чужого незаконного володіння.....	223
4.8. Справи про усунення перешкод у здійсненні власником права користування та розпоряджання своїм майном	227
4.9. Справи про захист державної та комунальної власності ..	230
4.10. Справи про захист спільної власності	232
4.11. Справи щодо державної реєстрації права власності	235
5. Справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин	238
5.1. Справи про визнання недійсними господарських договорів, пов'язаних з реалізацією корпоративних прав...	238
5.2. Справи пов'язані з правами на акції, частку у статутному капіталі.....	240

5.3. Справи, щодо оскарження (визнання недійсними) рішень загальних зборів учасників господарських товариств, органів управління господарських товариств ..	242
5.4. Справи про визнання недійсними установчих документів (статуту, засновницького договору), внесення змін до установчих документів господарських товариств.....	246
5.5. Справи про виконання органами управління господарського товариства своїх повноважень	249
5.6. Справи про виключення (вихід) учасника з господарського товариства, припинення корпоративних прав...252	
5.7. Справи про розрахунок та стягненням дивідендів	255
5.8. Справи про внесення змін у реєстр акціонерів та оскарження дій реєстратора	258
6. Справи у спорах, що виникають з банківських відносин..	260
6.1. Справи, що впливають із договору позики	260
6.2. Справи, що впливають із кредитного договору	262
6.3. Справи, що впливають із договору банківського вкладу	264
6.4. Справи, що впливають із договору банківського рахунку.....	266
6.5. Справи, що впливають із договору іпотеки	269
6.6. Справи, що впливають із договору поруки	271
6.7. Справи, що впливають із договору застави	273
7. Справи у спорах щодо цінних паперів	276
7.1. Справи у спорах щодо обліку прав на цінні папери (акції)	276
7.2. Справи у спорах щодо обліку прав на цінні папери (векселі)	279
7.3. Справи у спорах щодо обліку прав на цінні папери (облігації).....	282
7.4. Справи, що впливають із договорів щодо набуття / відчуження цінних паперів.....	284
7.5.Справи про визнання недійсними емісії, зміни до реєстру цінних паперів.....	288
8. Справи у спорах, що виникають із земельних відносин	291
8.1. Справи про визнання незаконним акта, що порушує право власності на земельну ділянку	291

8.2. Справи про визнання права власності на земельну ділянку	295
8.3. Справи про усунення порушення прав власника земельної ділянки	299
8.4. Справи про відшкодування шкоди, збитків, що виникли із земельних правовідносин	303
8.5. Справи про стягнення штрафних санкцій за невиконання / неналежне виконання зобов'язань за договорами щодо земельної ділянки	307
8.6. Справи про оренду земельної ділянки.....	311
8.7. Справи щодо землі Збройних Сил України.....	316
8.8. Справи про право користування земельною ділянкою (сервітут).....	320
8.9. Справи про право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзіс)	325
8.10. Інші справи у спорах, що виникають із земельних відносин.....	328
9. Справи у спорах щодо інтелектуальної власності.....	333
9.1. Справи щодо визнання права попереднього користування об'єктом інтелектуальної власності.....	333
9.2. Справи щодо права на торговельну марку	336
9.3. Справи щодо права на винахід та корисну модель.....	341
9.4. Справи про захист прав на об'єкти промислової власності	345
9.5. Справи про визнання недійсними охоронних документів....	348
9.6. Справи про договори, пов'язані з реалізацією авторського права (суміжних прав) / прав на об'єкти промислової власності	351
9.7. Справи щодо захисту прав інтелектуальної власності....	354
10. Справи про банкрутство та справи у спорах, що пов'язані з банкрутством.....	358
10.1. Справи про банкрутство.....	358
10.2. Справи про затвердження планів санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство.....	363
11. Справи у спорах щодо приватизації та корпоратизації....	367
11.1. Справи про приватизацію державного і комунального майна	367

11.2. Справи про приватизація пам'яток культурної спадщини	369
11.3. Справи щодо корпоратизації.....	372
11.4. Справи щодо укладення, виконання, розірвання та визнання недійсними приватизаційних угод	374
11.5. Справи про визнання недійсними рішень Фонду державного майна України	376
12. Справи у спорах, що виникають з відносин, пов'язаних із захистом економічної конкуренції із обмеженням монополізму	380
12.1. Справи за заявами органів Антимонопольного комітету України	380
12.2. Справи про скасування рішень органів Антимонопольного комітету України	383
13. Справи у спорах, що виникають із відносин застосування природоохоронного законодавства	386
13.1. Спори, пов'язані з охороною навколишнього природного середовища	386
14. Справи у спорах щодо державного матеріального резерву / господарської діяльності Збройних Сил України.....	390
14.1. Справи у спорах щодо господарської діяльності Збройних Сил України	390
15. Справи у спорах щодо невиконання / неналежного виконання недоговірних зобов'язань.....	394
15.1. Справи про спонукання виконати або припинити певні дії.....	394
15.2. Справи про зобов'язання у зв'язку із набуттям, збереженням майна (коштів) без достатньої правової підстави.....	396
15.3. Справи у спорах про відшкодування збитків (шкоди) ..	399
16. Проведення у справах про оскарження рішень третейських судів та про видачу наказів на примусове виконання рішень третейських судів.....	404
16.1. Справи про оскарження рішення третейського суду.....	404
16.2. Справи про видачу наказу на примусове виконання рішення третейського суду	406

Навчальне видання

Васильєв Сергій Володимирович

**ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ:
АЛГОРИТМ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ
(господарська юрисдикція)**

Навчальний посібник

Відповідальний за випуск
Комп'ютерна верстка
Обкладинка

О. В. Діордійчук
Д. М. Алексєєв
В. С. Жиборовський

Підписано до друку **.**.2021 р. Формат 60 x 84¹/₁₆.
Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».
Друк офсетний. Умовн.-друк. арк. ***.

Видавництво «Алерта»

04210, м. Київ, а/с 112.

Тел.: (044) 223-15-25, 223-15-30.

E-mail: alerta.pravovaednist@gmail.com, веб-сайт: www.alerta.kiev.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 788 від 29.01.2002 р.